
BIBLIOTECA ŞCOLARULUI

Vasile ALECSANDRI

DRIDRI

LITERA

biblioteca școlarului

Vasile
ALECSANDRI

DRIDRI

Litera
INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

CUPRINS

MANIFESTE +I AMINTIRI POLITICE

DIN POSTUME

CUPRINS

TABEL CRONOLOGIC

1821 *Iulie 21* S-a n[scut, conform opiniei majorit[\ii cercet[torilor, cel de-al doilea copil, Vasile, al medelnicerului Vasile Alecsandri =i al Elenei, n[scut[Cozoni,]n ora=ul Bac[u. Curând familia viitorului scriitor se mut[la Ia=i.
(Conform altor surse, Alecsandri s-ar fi n[scut]n 1819 sau chiar]n 1818.)

1827 Vasile Alecsandri ia primele lec\ii de la dasc[lul maramure=ean Gherman Vida, profesor la Seminarul de la Socola.

1828-1834 Viitorul scriitor]=i continu[ ]nv[\[tura]n pensionul lui Victor Cuénim, deschis]n 1828 la Ia=i. Verile =i le petrece la Mirce=ti, unde tat[l s[u cump[rase mo=ia.

1834-1839 }mpreun[cu al\i fii de boieri, Vasile Alecsandri]=i face studiile la Paris. Dup[trecerea bacalaureatului literar se preg[te=te s[intre la medicin[, dar abandoneaz[. Urmeaz[cursurile facult[\ii de drept,]ns[dup[câteva luni renun\[. Tat[l s[u l-ar fi vrut inginer, dar]i lipsea bacalaureatul]n =tiin\e, pe care nu-l poate ob\ine. Se dedic[literaturii, scriind primele versuri]n limba francez[,]ntre care poemul **Zunarilla**.

1839 }n drum spre Patrie Vasile Alecsandri]ntreprinde o lung[c[l[torie prin Italia. Viziteaz[Floren\a, Roma, Padova, Vene\ia, Triest. Din aceast[c[l[torie culege impresii necesare scrierii primelor opere]n limba român[*Buchetiera de la Floren\a* =i *Muntele de Foc*.

1840 }n revista „Dacia literar[“ (nr. 3, mai—iunie) este publicat[nuvela *Buchetiera de la Floren\a*. Este numit,]mpreun[cu C. Negruzzi =i M. Kog[lniceanu, director al teatrului din Ia=i. Pentru nevoile scenei scrie vodevilul *Farmazonul din Hârl[u*, care se joac[la 18 noiembrie.

1841 Pe scena teatrului ie=ean se joac[piesa lui Vasile Alecsandri *Modista =i cinovnicul*.

1842 V. Alecsandri c[l[tore=te prin mun\ii Moldovei, fapt care i-a prilejuit „descoperirea tezaurului poeziei populare“. Sub influen\a acesteia Vasile Alecsandri scrie primele sale poezii române=ti — *Doinele*.

1843-1844 Vasile Alecsandri]ntreprinde lungi excursii prin mun\ii =i prin satele Moldovei, culegând folclor. Din aceast[perioad[dateaz[nuvela *O primblare la mun\i*.

1844 La 18 ianuarie are loc premiera piesei *Iorgu de la Sadagura*, primit[de public cu deosebit[c[ldur[. }mpreun[cu Mihail Kog[lniceanu =i Ion Ghica, scriitorul se afl[ ]n fruntea revistei „Prop[=irea“. Aici sunt publicate o parte a doinelor sale, nuvelele *O primblare la mun\i =i Istoria unui galben*.
Aflat pentru cur[la Borsec, Vasile Alecsandri scrie nuvela *Borsec*. D[la iveal[„fiziologia“ *Ia=ii]n 1844*.
1845 Face cuno=tin\[cu Nicolae B[lcescu =i cu al\i tineri munteni la mo=ia Mânjina a lui Costache Negri. Tot acum viziteaz[Bucure=tii. Este epoca]n care cre=te afec\iunea sa pentru Elena Negri, c[reia]i dedic[o seam[de poeme (*8 Mart* =.a.).
1846-1847 Vasile Alecsandri o]nso\e=te pe Elena Negri]n str[in[tate, pentru]ngrijirea s[n[t[\ii. Italia, Austria, Germania, Fran\a, apoi din nou Italia]i prilejuiesc impresii profunde. }ns[boala Elenei se agraveaz[, iubita poetului stingându-se pe vapor la]ntoarcere]n Patrie. }n var[se afl[la odihn[la Balta Alb[. Impresiile din aceast[localitate =i-au g[sit expresia]n nuvela *Balta Alb[*.
1847 Scrie piesa *Piatra din cas[*.
1848 *Martie* }ncepe mi=carea revolu\ionar[din capitala Moldovei. Alecsandri scrie *De=teptarea României* =i redacteaz[ ]mpreun[cu al\i patrio\i peti\ia cuprinzând revendic[rile ce trebuiau aduse la cuno=tin\a domnitorului Mihail Sturza. Dup[ ]n[bu=irea mi=c[rii se refugiaz[ ]n mun\i, apoi trece la Bra=ov. Evocarea acestor]ntâmpl[ri o face]n fragmentul de proz[*Un episod din anul 1848*.
1849 Vasile Alecsandri redacteaz[studiul *Românii =i poezia lor*, sub forma unei scrisori c[tre A. Hurmuzachi, studiul fiind publicat]n revista „Bucovina“.
1850 *Aprilie 9* Are loc reprezenta\ia piesei *Chiri\a]n Ia=i sau Dou[fete =-o neneac[*.
1851 La]ntoarcerea din Paris =i Londra, cu vaporul pe Dun[re, vasul e pe punctul de a se scufunda. }ntâmplarea e povestit[ ]n episodul *}necarea vaporului Seceni pe Dun[re*, destinat s[apar[ ]n primul num[r al proiectatei reviste „România literar[“. Episodul este mai târziu]ncadrat]n nara\iunea dramatizat[*Un salon din Ia=i*.
August 5 Se reprezint[cu mare succes *Chiri\a]n Ia=i*.
1852 *Aprilie* Apare la Ia=i prima fascicul[din colec\ia de opere folclorice: *Poezii poporale. Balade (cântece b[trâne=ti) adunate =i]ndreptate de V. Alecsandri*.
Octombrie Vasile Alecsandri scoate prima culegere din teatrul s[u, *Repertoriu dramatic*. Se reprezint[piesa *Chiri\a]n provincie*.
1853 La Paris, unde se g[sea]nc[din toamna precedent[, Vasile Alecsandri public[primul volum de poezii originale, *Doine =i l[crimioare*, dispuse]n trei cicluri: *Doine, L[crimioare, Suvenire*.

La Ia=i]i apare cea de-a doua fascicul[a *Poeziilor poporale*.
Vasile Alecsandri]ntreprinde o lung[c[l[torie]n sudul Fran\ei,]n Spania =i]n nordul Africii. Relatarea par\ial[a acestei c[l[torii se cuprinde]n „ziarul de c[l[torie“ *C[l[torie]n Africa*. Scriitorul intercaleaz[ ]n cursul relat[rii diverse episoade narative, ca *Cel]ntâi pas]n lume* (publicat ini\ial]n 1841]n „Albina româneasc[“ sub titlul *Pierderea iluziilor*) =i *Suvenire din Italia. Monte di Fo*, publicat tot acolo,]n 1843.

1854 Moare tat[l scriitorului. Preluându-=i mo=tenirea, Alecsandri elibereaz[\iganii robi de pe mo=iile sale.

1855 Apare, sub conducerea poetului, revista „România literar[“,]n care se public[poezia *Anul 1855*. Tot aici apar fragmente din *C[l[torie]n Africa* =i nuvela *Balta Alb[*.

1856 Are loc congresul de pace de la Paris, decisiv pentru viitorul politic al Principatelor, care aspirau la unire. Alecsandri se dedic[integral cauzei luptei pentru Unire.
}n „Steaua Dun[rii“, ziar condus de Mihail Kog[lniceanu, apare la 9 iunie *Hora Unirii*.

1857 Vede lumina tiparului culegerea de proz[*Salba literar[*, con\inând povestiri, impresii de c[l[torie =i câteva scrieri dramatice.
}n ziarul „Concordia“ din Bucure=ti apare poezia *Moldova]n 1857*.

1859 Dup[alegerea ca domnitor a lui Cuza, scriitorul pleac[ ]ntr-o lung[misiune diplomatic[la Paris, Londra =i Torino, pentru a ob\ine recunoa=-terea dublei alegeri a lui Cuza. La Paris]i viziteaz[pe Lamartine =i pe Mérimée =i caut[s[câ=tige bun[voin\a ambasadorului Rusiei, contele Kisseleff, fostul guvernator al Principatelor]ntre 1829 =i 1834.

1860 Abandoneaz[activitatea politic[=i se retrage la Mirce=ti,]n mijlocul familiei, unde se dedic[scrisului, compunând piese de teatru, printre care *Rusaliile* =i câteva cântecéle comice.

1861 }ndepline=te o nou[misiune diplomatic[,]ncredin\at[de Cuza. }n vederea recunoa=terii Unirii de c[tre puterile europene, Alecsandri viziteaz[Parisul, Torino, Milano, iar un timp gireaz[afacerile agen\iei diplomatice de la Paris,]n locul fratelui s[u.
Re]ntors la Mirce=ti, scrie piese =i cântecéle comice.

1863 La Ia=i apare edi\ia a doua a volumului *Doine =i l[crimioare* cu ciclul *M[rg[rit[rele*.
Apare partea a doua a *Repertoriului dramatic*, cuprinzând ultimele piese ale scriitorului.

1866 Apare]ntr-un volum]ntreaga colec\ie a *Poeziilor poporale*.
E numit membru al Societ[\ii literare române pentru cultura limbii, care]n 1879 avea s[devin[Academia Român[.

1868 Public[,]n „Convorbiri literare“, primele pasteluri: *Sfâr=it de toamn[*, *Iarna*, *Gerul* etc.

1871 }=i d[demisia din Societatea literar[român[, dup[ce aceasta hot[râse s[adopte principiul etimologic]n scriere =i s[publice dic\ionarul lui Laurian =i Massim.

1872 Apare studiul *Introducere la scrierile lui Constantin Negruzzi*, mai]ntâi]n "Convorbiri", apoi ca prefa\[la volumul de scrieri ale lui Negruzzi scos de Editura Socec.
Scrie *Dumbrava Ro=ie*, pe care o cite=te la o =edin\[a „Junimii“.

1874 Apare piesa *Boieri =i ciocoi*, fiind reprezentat[pe scena teatrului ie=ean.

1875 Apar la Socec primele patru volume din seria *Operelor complete*, cu o prefa\[a autorului. Ele cuprind crea\ia dramatic[.
}n acela=i an apar urm[toarele trei volume, cuprinzând crea\ia poetic[.

1876 Apare volumul al optulea al *Operelor complete: Proza*.

1877 *Mai 9* Proclamarea independen\ei \[rii]n parlament. La aflarea ve=tii Alecsandri scrie poezia *Balcanul =i Carpatul*, cu care inaugureaz[ciclul *Osta=ii no=tri*.

1878 Apare volumul *Osta=ii no=tri*.

1878-1879 Se dedic[lucrului la drama istoric[*Despot-Vod[*. }n mai 1879 cite=te piesa la o =edin\[a „Junimii“ bucure=tene. Are loc reprezenta\ia piesei la Teatrul Na\ional din Bucure=ti. Este invitat s[-=i reia locul la Academie =i s[participe la lucr[rile anuale, fiind ales]n comisia pentru modificarea ortografiei.

1880 Apare cel de al nou[lea volum din seria *Operelor complete*, cuprinzând *Legende nou[* =i *Osta=ii no=tri*.
Apare nuvela *Vasile Porojan*, sub forma unei scrisori c[tre Ion Ghica. Scrie feeria *Sânziana =i Pepelea*. }n „Albumul macedoromân“ al lui V. A. Urechi[apare „istorioara de]nceput de amor“ *Marg[rita*, scris[cu zece ani mai]nainte, dar relatând un episod de tinere\e, localizat]n timp prin 1850—1852.

1881 I se decerneaz[Marele premiu „N[sturel-Her[scu“ al Academiei Române pentru drama *Despot-Vod[* =i poeziile din ultimul volum de *Opere complete*.

1883 }ntr-o =edin\[a „Junimii“ =i la Academie Alecsandri cite=te noua sa pies[*Fântâna Blanduziei*.

1884 *Fântâna Blanduziei* este reprezentat[, cu mare succes, la Teatrul Na\ional. Scrie piesa *Ovidiu*.

1885 Este numit ministru plenipoten\iar al României la Paris, post pe care]l de\ine pân[la moarte.

1886 Realizeaz[o nou[versiune a piesei *Ovidiu*.

1888 Scrie *Plugul blestemat*. Se ivesc primele semne ale bolii care avea s[-l r[pun[.

1890 *August 22* Vasile Alecsandri se stinge din via\[la Mirce=ti. Este]nmormântat la 26 august]n gr[dina casei, d[ruit[ ]n 1914 Academiei, de c[tre so\ia poetului. Deasupra mormântului a fost ridicat un mausoleu din ini\iativa Academiei,]n 1928. }ntreg ansamblul a devenit muzeu memorial.

BIOGRAFII

NICOLAE B{LCESCU }N MOLDOVA

Oamenii de m[sura lui Nicolae B[lcescu sunt]nc[rari]ntre rom`nii de ast[zi. Acei care ca d`nsul,]n tot cursul unei existen\e de lupt[, au fost insufla\i numai de nobila sim\ire a amorului de patrie =i care au visat =i lucrat cu ne]ncetare la re]nvierea =i la m[rirea neamului lor, merit[s[atrag[respectul =i simpatiile urma=ilor. Tot ce se atinge de acei oameni de frunte, diversele]nt`mpl[ri ce au trecut peste d`n=ii, actele lor publice =i chiar incidentele vie\ii lor private devin, dup[moarte, de un mare interes pentru cine =tie a-i pre\ui =i]i admir[. E o datorie sacr[pentru amicii =i contemporanii lor de-a face apel suvenirelor, spre a feri de uitare toate noti\ele ce pot contribui la completarea biografiei lor.

Aceast[idee m-a]ndemnat a vorbi ast[zi de Nicolae B[lcescu ca de un om al c[rui nume onoreaz[Rom`nia =i ca de un amic scump =i jelit. Am petrecut luni ]ntregi cu el, nu numai ]n \ar[, dar =i ]n str[in[tate; am avut adeseori ocaziunea de a cunoa=te frumoasele aspir[ri ale inimii sale; l-am v[zut lucr`nd cu entuziasm la *Istoria rom`nilor sub Mihai-vod[ Viteazul*; am c[l[torit ]mpreun[ prin romanticele v[i ale Moldovei; ne-am preumblat pe golful poetic al Neapolei, ]n nop\ile luminoase din Italia; am admirat flac[ra uria=[ ce-ncunun[ fruntea Vezuvului; am respirat aerul parfumat al Siciliei, r[t[cind am`ndoi pe malurile m[rii; am tr[it o parte a timpului de exil de la 1848]n mijlocul minunilor Parisului =i am f[cut, la un loc, pretutindenea multe proiecte m[re\e, multe visuri aurite pentru gloria =i independen\a na\iei

noastre. Simt dar o mul\umire ad`nc[, o pl[cere duioas[ a m[-ntoarce cu g`ndul pe c[r[rile =terse ale trecutului =i a]nt`lni]n acest pelerinaj fantastic dulcea imagine a lui B[lcescu.

O, Doamne! de ce trebuia oare s[-l v[d,]n sf`r=it, singur, p[r[sit, palid, descurajat, suferind de o crud[ boal[ =i murind pe malul acel ]nflorit al Palermei, unde am tr[it cu el at`tea zile]ng`nate de falnice sper[ri? Cine-=i poate]nchipui amarul ultimei ore a vie\ii sale! Cine va spune dorul cumplit de \ar[cu care s-a luptat atunci, s[rmanul!]n agonia mor\ii?

O, suflet bl`nd =i iubitor, tu, care ai chemat gloria str[mo=easc[ din mormintele eroilor no=tri! tu, care ai ]n[l\at c[tre ceruri cele mai nobile ur[ri pentru viitorul patriei rom`ne! las[-m[a traduce]n limba poporului t[u cea de pe urm[g`ndire a ta pe pragul ve=niciei!

N. B{LCESCU MURIND

De pe plaiu-nstr[in[rii
Unde zac =i simt c[mor
De amarul desper[rii
+i de-al \[rii mele dor,
V[d o pas[re voioas[
Apuc`nd spre r[s[rit,
+i o raz[luminoas[,
+i un nour aurit.

— „P[s[ric[zbur[toare,
Unde mergi cu dorul meu?“
— „Am solie-nc`nt[toare
De la sf`ntul Dumnezeu.
S[duc glas de armonie
|[rmurilor rom`ne=ti,
S[v[rs dulce veselie
Inimilor ce jele=ti“.

— „Raz[vie c[l[toare,
Unde mergi cu dorul meu?“
— „Am solie-nvietoare

De la sf`ntul Dumnezeu,
S[depun o s[rutare
Pe al \[rii tale s`n
+i s-aduc o alinare
Jalnicului t[u suspin.“

— „Noura= p[truns de soare,
Unde mergi cu dorul meu?“
— „Am solie roditoare
De la sf`ntul Dumnezeu
S[m[las]n Rom`nie
Ca s[creasc[mii de flori
Pe frumoasa ei c`mpie
Ce o pl`ngi adeseori!“

— „Du-te, raz[str[lucit[,
Du-te, mic[p[s[rea,
+i pe \ara mea iubit[
M`ng`ie\i-o-n lipsa mea!
Iar tu, nour de rodire,
F[s[creasc[-n s`nul s[u
Cu verzi lauri de m[rire
Floarea sufletului meu.“[1]

Am f[cut cuno=tin\a lui B[lcescu]n anul 1845, la mo=ia lui Costache Negri, fostul agent al Principatelor Unite l`ng[ }nalta Poart[. Numele noastre nu erau str[ine unul altuia; c[ci ele se ]nt`lniser[sub coloanele *Foaiei =tiin\ifice =i literare*, o publica\ie periodic[care]ncepuse a ap[rea la Ia=i]n anul precedent =i al c[rui titlu primitiv, *Progresul*[2], fusese =ters din frunte-i de c[tre guvernul de atunci, fiind considerat ca o denumire *revolu\ionar[*![3]

[1] Vezi vol. I al edi\iei noastre. (Not[de V. Alecsandri.)

[2] E vorba de *Prop[=irea*.

[3] Multe lucruri neînsemnate aveau pe atunci privilegiul comic de a fi privite cu ochi r[i, pletele lungi; cravatele ro=ii, de exemplu, se considerau ca semne revolu\ionare =i deveneau, pentru =eful statului =i pentru consulul rus, motive de serioase preocup[ri [V. A.].

B[lcescu tip[rise]n ea lucrarea sa at`t de erudit[ asupra *Armatei rom`ne*, =i eu dasem la lumin[c`teva ]ncerc[ri de poezie =i articolul intitulat *Istoria unui galben*. Exista dar ]ntre noi o confr[\ie literar[ care era menit[ a se preface lesne ]n o prietenie str`ns[.

}n acea epoc[o frumoas[mi=care de rena=tere se produce]n ambele \[ri surori. Tinerimea Moldovei,]ntoars[de la universit[\ile Germaniei =i Fran\ei, adusese cu d`nsa ]n societate o comoar[ pre\ioas[ de idei noi =i de sim\iri patriotice, comoar[ care nu ]nt`rzia a se r[sp`ndi]n genera\ia cea jun[de prin ora=e. Demnitatea personal[, onorul de familie, onestitatea]n func\ii, patriotismul]nfocat, independen\a de caracter]n fata guvernului, n[v[lir[deodat[cu o pornire]nving[toare asupra cetei numeroase de vechi eresuri =i de obiceiuri vicioase clocite sub caftanul fanariotic =i]ncurajate de politica Protectoratului.

O lupt[ne]mp[cat[=i amar[ ]ncepu dar]ntre oamenii neie=i\i din tar[=i tinerii crescu\i]n str[in[tate =i porecli\i]n s`nul patriei lor cu numele caracteristic de *bonjuri=ti*; zic lupt[amar[, c[ci nenorocitul *bonjurist* avea]n contra lui nu numai pe guvern =i pe agen\ii puterilor]nvecinate, nu numai o societate]ntreag[deprins[cu moravurile vechiului regim, dar uneori chiar =i pe rudele lui cele mai de aproape. }n fiecare familie se g[seau fa\[-n fa\[obiceiurile trecutului cu ideile civiliza\iei moderne. Prin urmare,]ns[=i sfin\enia leg[turilor celor mai intime era expus[ ]nr`uririi unei st[ri de lucruri foarte delicate =i ades foarte critice. +i aici sunt fericit de a putea declara,]n onorul damelor de la Moldova, c[ele au avut un rol providen\ial]n mijlocul acelei drame sociale!

Ca mame sau ca surori, sub]ndemnul inimii lor iubitoare, ele au =tiut a preveni, a stinge ne]n\elegerile fatale dintre p[rin\i =i fii,]ndulcind pe de o parte asprimea uneori despotic[a b[tr`nilor =i, pe de alt[parte, potolind iu\eala ner[bd[toare a tinerilor. Ele au fost]ngerii p[zitori ai p[cii de familie =i au contribuit mult, prin tactul lor admirabil, a]nlesni triumful progresului.

„Bucur[-te ! zicea o mam[ ]n\eleapt[c[tre b[rbatul ei, bucur[-te dac[e=ti]nvins, c[ci]nving[torul este]nsu=i fiul nostru cel iubit!“

B[tr`nii cu vreme se primir[ a recunoa=te c[ trebuiau s[ dea *r`ndul copiilor*, mai cu seam[c[ ]n o asemenea concedare generoas[, ei gustau m[gulirea unei m`ndrii puternice, m`ndria p[rinteasc[! Astfel lucrarea sublim[de regenerare,]ntreprins[de un mic num[r de apostoli ai civiliza\iei, g[si de la]nceput un mare ajutor]n dragostea mamelor,]n p[rtinirea entuziast[a surorilor =i, mai t`rziu, pe nesim\ite, chiar ]n amorul propriu al p[rin\ilor. Astfel, \ara, setoas[ de reforme salutare, f[cu ]n c`\iva ani pa=i uria=i pe calea]mbun[t[\irii morale.

Printre acei apostoli ajun=i de-abia]n prim[vara vie\ii lor, N. B[lcescu era unul din cei mai convin=i, din cei mai]nfoca\i, din cei mai cu abnegare. Presim\ind viitorul Rom`niei, el se cerca a gr[bi p[=irea rom`nilor c[tre acel viitor, purt`ndu-le pe la ochi prestigiul str[lucitor al gloriei str[mo=e=ti =i f[c`nd s[p[trund[ ]n sufletul lor glasul fermec[tor al istoriei trecutului. Pe fruntea lui larg[=i curat[se vedeau trec`nd g`ndiri m[re\e;]n ochii lui limpezi =i negri lucea o flac[r[tainic[, ce p[rea a]nota]ntr-o rou[de lacrimi la cuvintele de Patrie, glorie =i independen\[na\ional[! Vorba lui era dulce =i conving[toare, ca graiul multor oameni destina\i de soart[a muri]n floarea tinere\ii. Constitu\ia sa p[rea delicat[=i mai mult suferind[, c[ci fusese ad`nc v[t[mat[ ]n timp de doi ani de ]nchisoare la M[n[stirea M[rgineni, sub domnia lui Alexandru Ghica-vod[. }ntr-un cuv`nt, toat[persoana lui inspira simpatie =i dor de]mprietenire, sim\iri la care el r[spundea din parte-i printr-o fr[\ie sincer[=i statornic[. Am spus c[am v[zut]nt`ia oar[pe B[lcescu la anul 1845. P[n[la acel timp Principatele Moldovei =i Valahiei, de=i vecine, de=i locuite de acela=i neam, erau cu totul str[ine una de alta. Foarte rareori ie=enii =i bucure=tenii treceau linia hotarului, linie imaginar[ ]n adev[r, dar]n realitate nestr[b[tut[ca zidul ce desparte China de celelalte imperii ale lumii. Rom`nii se cuno=teau ]mpreun[ mai mult din auzite, sub nume de moldoveni =i munteni, =i c`nd

din]nt`mplare vreun impiegat al statului =i mai cu seam[ vreun boier moldovean f[cea vreo c[l[torie la Bucure=ti, acel incident al vie\ii lui dob`ndea propor\ia unui mare eveniment]n ochii locuitorilor de dincoace de Milcov.[1] Curajosul c[l[tor profita de privilegiul celor veni\i de departe, spre a povesti minuni de capitala *T[rii Muntene=ti* =i de traiul *muchelef* al boierilor de acolo. Asemenea se vorbea]n Bucure=ti de *gospod[ria* boierilor =i mai ales a cucoanelor de la Moldova.

Dou[puncte existau]ns[pe fa\a p[m`ntului, dou[ puncte foarte dep[rtate, ]n care rom`nii genera\iei noi]ncepur[a se]nt`lni; unul]n Fran\a, la cartierul studen\ilor din Paris, =i cel[lalt]n Moldova, la mo=ia lui Costache Negri.

O inspirare dumnezeiasc[ ]ndemnase pe p[rin\ii no=tri a-=i trimite copiii]n str[in[tate, la universit[\ile de la München, Heidelberg =i Paris, spre a dob`ndi ]nv[\[turi folositoare \[rii lor. De=i pe atunci mergerea ]n Fran\a era privit[ ca o ducere pe ceea lume, c[ci drumul acel lung \inea, din lipsa de c[i ferate, peste dou[zeci de zile =i dou[zeci de nop\i ]n diligen\e; de=i durerea desp[r\irii era crud[ pentru bie\ii p[rin\i, ei st[p`neau jalea sufletului lor am[r`t,]=i]mp[rt[=eau copiii la picioarele altarului dumnezeiesc, =i apoi, cu ochii plini de lacrimi,]i]ndreptau spre Apusul luminat al Europei, ca pe ni=te nemernici recru\i, destina\i a deveni solda\ii viitorului.

Fapt[sublim[a genera\iei trecute! tu, care ai fost izvorul rena=terii neamului rom`nesc, ridic[glasul de ap[r[mormintele p[rin\ilor no=tri]n contra insultei orbilor =i nebunilor ce nu =tiu a le respecta.

Pe plaiul str[in[t[\ii, trimi=ii din ambele Principate adevereau zicerea poporal[: *S`ngele ap[nu se face!* Ei se legau]mpreun[

---

[1] Am avut un unchi care, în vremea guvern[rii generalului Kisseleff, fiind exilat pe trei luni la Bucure=ti, a vorbit toat[via\a lui de acea împrejurare =i a fost considerat de contemporanii lui ca un soi de *hagiu* [V. A.].

de la cea]nt`i vedere, ca ni=te fra\i buni ce s-ar ]nt`lni dup[ani mul\i de desp[r\ire; tr[iau la un loc,]ncuraj`ndu-se la studii, ajut`ndu-se la nevoi =i deprinz`ndu-se astfel la ideea m`ntuitoare a *Unirii* rom`ne=ti. Din nenorocire, ]ns[, ]nturnarea lor ]n patrie punea iar ]ntre d`n=ii distan\a fatal[, =i rareori str[b[tut[, ce se]ntindea ca o cale p[r[sit[, de la Ia=i la Bucure=ti!

S[rmanii]nstr[ina\i! C`te deziluzii ]i a=teptau la marginea \[rii! C`te lupte, c`te loviri]n frumoasele lor sper[ri!

Unii, care c`=tigaser[ diplome de doctorat ]n jurispruden\[, r[m`neau p[r[si\i de guvern, sau cel mult r`ndui\i a servi ]n cele de pe urm[ posturi ale ramurilor administrative sau financiare. Nici unul nu se vedea pus la locul lui. Al\ii, care ]n neast`mp[rul unei imagina\ii aprinse se]ncercau a p[=i pe c`mpul ademenitor al literaturii =i fondau, cu mii de greut[\i, vreo foaie periodic[, erau expu=i a privi ]n cur`nd suspendarea ei pentru cel mai u=or motiv[1] =i uneori a fi chiar ei]n=i=i ridica\i de poli\ie din s`nul

---

[1] La Moldova, *Al[uta româneasc[*, foi\[literar[, fondat[în 1839 de dl M. Kog[lniceanu, a fost oprit[chiar de la începutul apari\iei sale, din cauza unui articol intitulat *Filozofia vistului*, articol tradus din ruse=te =i considerat de guvern ca ating[tor politicii ruse=ti.

Dup[un an, *Dacia literar[*, revist[mensual[în care s-au publicat mai multe buc[\i de proz[de mare merit, fu închis[pentru elogiul f[cut de dl Kog[lniceanu domniei lui Alexandru cel Bun, elogiu ce a p[rut o aspr[critic[pentru guvernul de la 1840.

Foaia =tiin\ific[=i literar[a fost suspendat[în a noua lun[a vie\ii sale, sub pretext de atac în contra religiei, fiindc[dl C. Negruzzi, într-o mic[nuvel[numit[Toderic[, îl poart[pe acest juc[tor de c[r\i prin fundul iadului, îl face a juca stosul cu Satan =i a-i câ=tiga =i a sc[pa de la pedeaps[dou[sprezece suflete.

În anul 1852, *România literar[* a fost ucis[p`n[a nu apuca a se na=te de tot, din cauza unui adev[r istoric. Articolul din capul public[rii, scris de N. B[lcescu sub titlu de *R[zvan-vod[*, pretindea c[acest domn a fost de neam \igan; =i convenin\ele de pe atunci nu iertau a ar[ta un \igan pe tron! Mai târziu, la 1855, *România literar[* primi din nou învoirea de a se publica; îns[cu condi\ia de a =terge din biografia lui *R[zvan-vod[* partea genealogic[; =i

familiei =i trimi=i]n exil la m[n[stiri, f[r[nici o form[de proces, dar numai dup[placul arbitrar al domnitorului sau numai din capriciul unui ministru. Al\ii iar, care, dorind a crea un teatru na\ional, compuneau piese originale ori f[ceau traduceri din repertoriul francez, erau sili\i a pune acele lucr[ri sub ascu\i=ul foarfecelor unei cenzuri aspre =i oarbe. Ferice de d`n=ii dac[ =i dup[ asemenea trist[ formalitate ei nu se trezeau os`ndi\i la]nchisoare, sub cuv`nt de atac]n contra moralei de la 1840![1] Iat[

---

cu toate aceste s[rmana foaie fu suspendat[a doua zi dup[ce se promulgase legea dezrobirii \iganilor; c[ci într-un articol foarte l[ud[ros acelei m[suri cre=tine=ti se lunecar[urm[toarele cuvinte: *„Ast[zi cade =i se desfiin\eaz[sclavia cea neagr[; mâine caut[sa cad[=i s[se desfiin\eze =erbia cea alb[!“* [V. A.].

[*Al[uta româneasc[* a ap[rut nu în 1839, cum î=i aminte=te Alecsandri, ci în 1837 - n. ed.].

[1] Dl M.Kog[lnceanu a fost ridicat de poli\ie =i dus]n exil la m[n[stirea Secul, sub domnia lui Mihai Sturza, pentru c[ ]ndr[znise, ca avocat, s[apere]n divanul domnesc drepturile municipale ale ora=ului Boto=ani]n contra l[comiei =i actelor arbitrate ale unor c[lug[ri ce pretindeau c[m[n[stirea lor avea drept de proprietate asupra locului or[=enesc.

Domnul Costache Negruzzi a fost exilat la mo=ia lui de pe malul Prutului, pentru c[, fiind deputat, avea tendin\e liberale.

Domnul Alecu Russo, d`nd la teatrul na\ional, tot sub domnia lui Mihai Sturza, o mic[ fars[, ]n care un \[ran c`nta:

,,De la Ia=i la Dorohoi
\ara-i plin[de ciocoi“,

fu aruncat într-o c[ru\[de po=t[=i dus pe un ger aspru la schitul Soveja,]n mun\ii dinspre Vrancea. Acolo el petrecu trei luni]ntregi, p[zit de aproape cu jandarmi, =i se îndeletnici în timpul exilului cu adunarea de cântece poporale de la un b[trân l[utar ce se afla ad[postit la acea mic[m[n[stire. Tot în noaptea arest[rii lui Alecu Russo, nenoroci\ii actori care avur[roluri în piesa autorului fur[lua\i gr[mad[, ticsi\i într-o c[ru\[evreiasc[=i trimi=i spre poc[in\[la deosebite schituri de la munte. Ia=ii r[mase o iarn[întreag[lipsit de trupa na\ional[: dar societatea era sc[pat[!... de cine?... de ce?... de trup[! [V. A.]

sub ce soi de sistem despotic tinerii *francezi =i nem\i, bonjuri=ti* =i *duelgii* erau chema\i a]ncepe =i a urma f[r[descurajare solia lor civilizatoare.

Aceste deosebite porecle erau date de c[tre boierii reac\ionari studen\ilor din Fran\a =i Germania, =i at`t unii c`t =i al\ii inspirau oarecare groaz[, av`nd reputa\ia de *dueli=ti*, de oameni nemer=i la biseric[, de antropofagi etc. }n adev[r, denumirea cam turcit[ de *duelgii* era meritat[ p`n[la un grad; c[ci]n anii dint`i, adic[ de la 1839 p`n[la 1845, *francezii* =i *nem\ii* formau dou[partide rivale, cerc`nd fiecare a lua pasul ]n societate =i a face s[ predomine ideile \[rilor ]n care-=i primir[ educa\ia. Acea discordie da loc necontenit la o mul\ime de ne]n\elegeri, de discu\ii =i de provoc[ri. Duelul era la ordinea zilei, ]nc`t, f[r[c`t de pu\in[ du=m[nie, campionii germanismului =i ai francismului, sub ]ndemnul unui amor propriu copil[resc, se b[teau pentru motivuri de nimic, =i pot zice mai mult pentru pl[cerea de a practica duelul. }n zadar domnul da porunci poli\iei ca s[ opreasc[ ]nt`lnirile dimprejurul Ia=ilor; duelurile urmau chiar sub ochii neodihnitului ag[.

Timpul,]ns[, rela\iile sociale din zi]n zi mai str`nse, comunitatea de aspir[ri c[tre acela=i viitor =i ]nr`urirea amical[exercitat[de Costache Negri asupra inimii tinerilor f[cur[a se stinge dintre ace=tia rivalitatea ce]i]narmase de at`tea ori pe unii ]n contra altora. Costache Negri, iubit de to\i pentru ]n\elepciunea sa dreapt[, pentru bl`nde\ea =i noble\ea caracterului s[u, fu recunoscut ca decanul tinerimii =i chemat de atunci p`n[ast[zi cu denumirea dr[g[la=[=i respectuoas[de *Mo= Costache* sau cu acea mult mai caracteristic[de *Unche=ul*.

Prin urmare, ziua de Sf`ntul Constantin =i Sf`nta Elena era nu numai o s[rb[toare pentru d`nsul, dar =i pentru amicii lui. Pe tot anul, la acea zi, veneau mul\i tineri de la Ia=i =i de la Bucure=ti ca s[ ia parte la serbarea de familie de la M`njina, serbarea frumoas[, patriarhal[=i care]n cur`nd lu[ un caracter na\ional. Mul\i din acei care tr[iesc ]nc[ =i c`\iva din acei care au murit, precum

N. B[lcescu, C. Filipescu, A. Russo, Coradini etc., au asistat la praznicele homerice, la v`n[torile ]ntocmite cu mare num[r de c[l[re\i, ]n=ira\i pe c`mpiile nem[rginite ale \[rii de jos, la horele vesele de \[rani =i \[rance amesteca\i la un loc, m`n[ ]n m`n[, cu cavalerii =i damele saloanelor din ambele capitale.

Cost[chi\[Filipescu ducea hora cu pornirea voiniceasc[a unui fecior de munte; A. Russo a\`\a glumele rom`ncelor cu spiritul s[u =[galnic =i N. B[lcescu, cuprins de entuziasm la privirea fl[c[ilor ce d[n\uiau cu pletele]n v`nt, zicea: ,,O! m`ndr[oaste va avea Rom`nia c`nd i-a veni r`ndul pe lume!...“ Nobil suflet!... El nu putea gusta o veselie, nu putea sim\i o fericire f[r[ de-a face p[rta=[ la d`nsele pe mult iubita =i neuitata lui Patrie.

Vizitele noastre la M`njina pentru ziua lui Negri, petrecerea fr[\easc[ ]n s`nul familiei sale,]nzestrat[cu cele mai frumoase calit[\i ale spiritului =i ale inimii, vor r[m`nea suvenire ne=terse din memoria noastr[. Acele pelerinaje ]n \ara de jos a Moldovei au avut o nepre\uit[ influen\[ ]n favorul mi=c[rii na\ionale de la 1848. }n M`njina tinerii, osteni\i =i descuraja\i de greut[\ile misiei lor, prindeau o nou[putere pentru luptele viitoare; moldovenii =i muntenii aveau ocaziune a se cunoa=te de aproape, a se stima, a se iubi, a pune la un loc sper[rile lor, a face proiecte m[re\e pentru rena=terea Patriei comune, a se]n\elege pentru formarea opiniei publice]n \ar[. Zic Patrie comun[, zic \ar[, pentru c[la M`njina nu mai erau moldoveni =i munteni, dar rom`ni; nu erau dou[\[ri pentru rom`ni, dar o singur[ \ar[, o Patrie comun[!... Unirea exista ]n inimi, ea se t[lm[ci ]n cuvinte =i prinse r[d[cin[, ca o plant[ cereasc[, pe acel loc ars de soare =i lipsit de plantele umbritoare ale p[m`ntului.

Nicolae B[lcescu,]n vara anului 1845, petrecu]mpreun[cu noi c`teva zile =i, plec`nd la Bucure=ti, ne zise]mbr[\i=`ndu-ne cu lacrimi:

„Plec de aici cu sufletul plin de convingere c[ne va ajuta Dumnezeu =i va ridica na\ia rom`n[la rangul ce i se cuvine printre celelalte mari neamuri ale lumii. Adio! sunt fericit!“

Postscriptum: - }n iarna anului 1847 am petrecut trei luni cu B[lcescu la Palerma =i la Neapoli, unde el venise ca s[g[seasc[o clim[favorabil[s[n[t[\ii sale. Peste un an, dup[revolu\iile din Bucure=ti =i din Ia=i, am tr[it]mpreun[la Paris]n cea mai deplin[conformitate de idei =i de sim\iri; c[ci el avea un caracter foarte bl`nd =i amical. }n fine, l-am mai z[rit pentru ultima oar[ ]n carantina de la Gala\i trist, ab[tut, suferind, desperat ]n suflet; c[ci, ]ntorc`ndu-se din exil, i se refuzase intrarea]n Patria lui. Nenorocitul s-a]ntors am[r`t la Palerma, unde a murit pe m`ini str[ine.

Iat[o scrisoare care ne arat[pe B[lcescu]n orele sale de suferin\[. Ea a fost scris[de o dam[[1] din Moldova, care]ntrune=te toate calit[\ile spiritului =i ale educa\iei perfecte, =i con\ine un portret fidel al inimii bietului exilat.

,,Cher ami, au mois de novembre 1851, je reçus une lettre de Balcesco, qui m'appelait auprès de lui à Hyèrès. Comme toutes les natures vraiment grandes, auxquelles la reconnaissance ne pèse pas, il ne craignait pas d'accepter le dévouement de ses amis. Sa confiance en eux était si entière, qu'on se sentait tout naturellement porté au sacrifice vis-à-vis de lui.

Je le trouvai dans un état de santé qui ne laissait aucun espoir de guérison; mais soit qu'il ne voulut pas attrister la joie du revoir, soit qu'il se fit illusion, il me parut plein de courage et me parla de ses projets d'venir. Il travaillait avec une ardeur qui temoignait pourtant de ses craintes; il se levait souvent la nuit pour écrire à son histoire de Michel le Brave. *Ces efforts l'épuisaient!... Je lui proposai d'écrire sous sa dictée... Le souvenir de ces heures de travail, entremêlées de causeries, est un des plus précieux que j'aie conservé de notre intimité fraternelle... Son esprit juste et pénétrant, son imagination ardente, son âme enthousiaste et aimante donnait à*

[1] Maria Cantacuzino.

chaque sujet un intérêt tout particulier, et que l'on fut ou non de son avis, il forçait l'attention et ne laissait jamais indifférent. Son thème favori était l'amour de la famille, l'amour d'une femme telle qu'il la rêvait, l'amour des enfants!... Absorbé dans les premières années de sa jeunesse par des questions politiques et par des préocupations de réformes liberales pour son pays, son coeur avait conservé une fra]cheur et une vivacité d'mpressions extraordinaires ; mais ses aspirations étaient grandes et allaient toujours au plus beau.

Je lui demandai un jour quel type de femme il aimait le mieux. Il me répondit: M. de Rolland! Cette âme amoureuse de l'héroïque était très sensibile á la grâce et á l'esprit; mais quelque grand que fut son culte pour l'amitié, on sentait qu'elle avait besoin d'un autre sentiment, qu'elle aspirait ardemment vêrs la réalisation d'un rêve plus attrayant, plus complet. C'est á ce rêve, entrevu et non atteint, que j'attribue l'horreur de notre pauvre ami, et je dirai presque son épouvante de la mort. Il se révoltait comme d'une injustice á l'idée de mourir, mais ses révoltes n'avaient ni fiel ni durée: il reprenait vite possession de lui-même et me disait alors avec ce sourire de détachement que les mourrants ont seuls: Qu'importe aprés tout! S[tr[iasc[\ara noastr[!

Ce voeu résume toute sa vie!

Il est bon, noble et juste que sa mémoire soit honorée et que son souvenir vive dans le coeur de tout roumain.[1]

[1] Vezi t[lm[cirea româneasc[a scrisorii la p. 136—137.

CONSTANTIN NEGRUZZI
INTRODUCERE LA SCRIERILE LUI

I

Pentru a judeca =i a pre\ui meritul unui autor, trebuie a cunoa=te bine timpul]n care el a scris, gradul de cultur[a limbii]n care el a fost]ndemnat a scrie =i dificult[\ile de tot soiul, prin care geniul s[u =i-a f[cut drum pentru ca s[ias[la lumin[. S[vedem dar]n ce epoc[C. Negruzzi a creat pe *Aprodul Purice* =i pe *Alexandru L[pu=neanu*, acest cap d-oper[de stil energic =i de pictur[dramatic[,]n ce epoc[el a tradus cu at`ta m[iestrie Baladele lui V. Hugo =i a compus acea colec\ie de *P[cate ale tinere\ilor*, ce sunt de natur[ a pune pe C. Negruzzi ]n pleiada de frunte a litera\ilor rom`ni.

A sosi pe lume]ntr-o \ar[liber[=i civilizat[este o mare favoare a soartei; a g[si]n acea \ar[o limb[cult[=i avut[, pentru a-=i exprima ideile =i sim\irile, este un avantaj imens pentru acei chema\i a culege lauri pe c`mpul ]nflorit al literaturii. Un geniu muzical are facilitatea de a produce efecte admirabile de armonie atunci c`nd el posed[instrumente perfec\ionate; un cultivator harnic =i priceput are posibilitate a produce m[noase recolte pe locuri deschise, ce au fost nu de mult acoperite cu p[duri spinoase;]ns[dac[meritele acelui muzic =i ale acelui cultivator sunt demne de laud[, nu se cuvine oare cunun[de lauri acelui care a inventat =i perfec\ionat instrumentele armoniei, nu se cuvine un respect plin de recuno=tin\[curajosului pionier care a ab[tut p[durile s[lbatice =i a preg[tit p[m`ntul pentru holdele viitorului?

Demnul de mult[regretare C. Negruzzi a fost unul din acei pionieri literari din Rom`nia care a]nzestrat patria lui cu

produceri at`t mai pre\ioase, c[ele au fost rodul unui timp contrar dezvolt[rii spiritului.

Iat[un tablou fidel al timpului]n care C. Negruzzi a vie\uit, a luptat =i a produs. El va p[rea fabulos]n ochii oamenilor tineri din genera\ia actual[;]ns[mul\i sunt]nc[ ]n via\[care]l vor recunoa=te =i-l vor declara exact. Acel tablou arat[societatea semioriental[ ]n care C. Negruzzi s-a g[sit r[t[cit chiar la primii pa=i ai june\ii sale, el, ce avea o inim[fierbinte =i un spirit luminat de razele soarelui occidental.

II

}n capul guvernului un domn ie=it din monstruoasa]mpreunare a suzeranit[\ii turce=ti cu protectoratul rusesc, un soi de pa=[purt`nd chiver[ musc[leasc[, puternic, despotic, dispun`nd de profunda supunere a locuitorilor \[rii,]nconjurat de o temere respectuoas[, =i]nsu=i tremur`nd dinaintea unui firman din Constantinopol, tremur`nd mai mult dinaintea unei simple note din Petersburg, tremur`nd ]nc[ =i mai mult dinaintea ]mp[r[tescului consul al maiest[\ii sale Nicolai Pavlovici. Acel domn, de=i ]nf[=at *pro forma* ]n pelincile Reglementului Organic, de=i fa\[ cu o putere legiuitoare numit[ *Ob=teasca Obi=nuit[ Adunare*, sem[na cu un arbor mehanic, de la care at`rnau toate ramurile administrative, financiare, judec[tore=ti =i chiar biserice=ti, ramuri destinate a hr[ni trunchiul prin sucul ce absorbeau din vinele \[rii. El f[cea =i desf[cea mitropoli\i =i episcopi dup[*cuviin\a* sa; el numea func\ionarii statului pe termen de *trei ani,*]n care ace=tia aveau tacit]nvoirea de a se]mbog[\i prin orice mijloace; el da ultimul veto]n materie de procese; el era cenzorul arbitrar a orice produceri intelectuale, a orice aspir[ri liberale; el, prin urmare, suspenda pentru cel mai mic pretext foile ce se]ncercau a r[sp`ndi gustul literaturii (presa politic[fiind m[rginit[numai]n dare de

seam[a balurilor de la curte =i a ceremoniilor din ziua Sf. Nicolae). El,]n fine, st[vilea zborul g`ndirii dup[ placul s[u, =i ades ]nfunda chiar pe g`nditori la o m[n[stire, f[r[nici o form[de proces alta dec`t prin o simpl[porunc[verbal[dat[ag[i de ora=.

La picioarele tronului se]n=ira treptat o boierime]mp[r\it[ ]n diferite clase.

Clasa I, poreclit[grece=te *protipenda*, fiindc[era compus[de cinci ranguri]nalte: logofe\i mari, vornici, hatmani, postelnici =i agi, care singuri aveau dreptul de a purta b[rbi. Ea forma o bogat[oligarhie de c`teva familii greco-rom`ne, ce-=i atribuise de la sine calificarea de aristocra\ie, calificare nebazat[nici pe fapte glorioase, nici pe mo=tenirea titlurilor, ca la celelalte corpuri aristocrate din Europa occidental[. Totu=i]n acea clas[=i numai]n s`nul ei domnul alegea consilierii s[i =i func\ionarii mari ai statului. Astfel mini=trii, pre=edin\ii divanului domnesc, generalii mili\iei etc. nu puteau fi al\i boieri dec`t numai acei din protipenda =i chiar tinerele odrasle din tulpina *evghenist[* p[=eau triumfal peste toate treptele ierarhiei, pentru ca de-a dreptul s[intre]n posturile de ispravnici =i de vornici de aprozi.

Clasa II, format[de ranguri secundare, precum: sp[tari, bani, comi=i, paharnici etc., era mult mai numeroas[,]ns[totodat[=i m[rginit[ ]n aspir[rile ambi\iei sale. Din corpul ei]n adev[r ie=eau *diacii de visterie*[1], cei mai iscusi\i, cei mai cu *bun condei*;]ns[rareori, chiar dup[mul\i ani de serviciu, un favorit al soartei parvenea a se furi=a]n m`ndra protipenda, =i acolo s[rmanul era supus la supliciul lui Tantal. De=i acum era boier cu barb[, de=i tolerat ]n *ecpaeaoa*[2] *privileghiat[*, el f[cea z`mbre, privind cu jale la jil\urile ministeriale; c[ci nu-i era permis s[aspire dec`t la modestul scaun de *=ef de mas[* sau cel mult la *scaunul de director de minister!*

---

[1] Func\ionarii Ministerului de finan\e [V. A.].

[2] Cuvânt turcesc ce însemneaz[*partea* [V. A.].

Clasa III, *miluit[cu cinuri* (ranguri) de: slugeri, =[trari, medelniceri, ftori-vist, ftori-post etc., era mi=in[de *cinovnici,* func\ionari subalterni, care umpleau cancelariile =i m`njeau con\uri groase de h`rtie v`n[t[ cu *docladuri, otno=anii, anaforale* etc., scrise cu *slove* ]nc[lecate unele deasupra altora; c[ci pe atunci literele latine erau tot a=a de cunoscute ]n neamul latin al rom`nilor ca =i hieroglifele egiptene sau ca semnele alfabetului chinez. Clasa III visa la splendorile boierilor clasei II, neput`nd ]nchipuirea ei s[ se ridice p`n[la]n[l\imea olimpic[a clasei I, =i izbutea din c`nd ]n c`nd a se ac[\a de poalele anterielor boiere=ti.

Dup[boierime veneau breslele negustorilor =i ale meseria=ilor, lipsite de orice drept municipal,]ns[foarte exploatate de func\ionarii Agiei =i Eforiei. Singura prerogativ[ce le mai r[m[sese consista]ntru a prezenta domnului la Anul Nou o p`ine mare =i sare. Aceste bresle au disp[rut sub v[lul n[v[litor al jidovilor, alunga\i din Rusia =i Austria.

}n fine se pierdea]n umbr[,]n p[r[sire,]n ignoran\[poporul!... poporul =erbit boierescului, poporul pe capul c[ruia to\i erau st[p`ni, to\i: v[tavi, arenda=i, proprietari, slujitori, cenu=eri, \`rcovnici, revizori, same=i, ispravnici, judec[tori, directori, mini=tri, domn, sultan =i]mp[rat!... poporul supus la *beilicuri*, supus la biruri, supus la dare de fl[c[i la oaste, supus la b[taie cu biciul, supus la supliciul fumului prin temni\e, expus la toate capriciile crude ale soartei, la toate mizeriile morale =i fizice, plecat la to\i, fie indigeni sau str[ini, s[r[cit,]njosit, cuprins de groaz[din copil[rie p`n[la moarte =i neap[rat de lege nici m[car]n contra crimelor!

Iar dup[acel popor rom`n, ]n fundul tabloului r[t[cea un neam de origine str[in[, c[zut ]n robie, gol, nomad, batjocorit, dispre\uit: *\iganii num[ra\i pe suflete*, proprietate monstruoas[ a statului, a boierilor =i chiar a sfintei Biserici, ]ngenunchea\i sub biciul plumbuit al naz`rului, v`ndu\i la mezat ca pe vite, desp[r\i\i cu violen\[de p[rin\ii =i de copiii lor, schingiui\i crunt de unii proprietari ce se intitulau cre=tini cu frica lui Dumnezeu, pu=i]n

obezi,]n zgarde de fier cu coarne, purt`nd zurgal[i!... |iganii asupra c[rora puternicii zilei exercitau dreptul arbitrar de via\[ =i de moarte; \iganii care reprezentau spectacolul ]nfior[tor al sclaviei negre, precum \[ranii rom`ni reprezentau =erbirea alb[!

+i]ntre clasele privilegiate =i acele dezmo=tenite, un cler ignorant, supersti\ios,]ngr[=at cu mana averilor m[n[stire=ti, aplecat mai mult la pl[cerile lume=ti dec`t la smerenia apostoleasc[; un cler care, ]n loc de a c[uta s[ apropie turmele ]ntre ele prin cuvinte de fr[\ie, ]n loc de a exercita un sacerdo\iu sacru =i m`ng`ietor, conform moralei lui Cristos, pref[cuse sf`ntul potir]n cup[de pl[cere, =i talgerul de nafor[ ]n disc de parale.

A=adar,]n v`rful sc[rii sociale un domn cu topuzul ]n m`n[=i cu legea sub picioare; pe treptele acelei sc[ri o boierime ghiftuit[de privilegiuri, bucur`ndu-se de toate drepturile, p`n[=i de ilegalit[\i, =i scutit[de orice]ndatorire c[tre \ar[; al[turi cu acea boierime un cler[1] ai c[rui =efi, veni\i de la Fanar =i din bizuniile muntelui Athos, se desf[tau]ntr-o via\[de lux tr`ndav[ =i scandaloas[; iar jos, ]n pulbere, o gloat[ cu cerbicea plecat[ sub toate sarcinile! sus, puterea egoist[, jos, =erbirea =i mizeria f[r[ protec\ie, =i totul mi=c`ndu-se]ntr-o atmosfer[neguroas[de ignoran\[, de supersti\ii, de preten\ii, de l[comie =i de fric[.

III

Dup[aceast[repede ochire asupra]ntregului tablou, s[examin[m acum unele p[r\i]n detail =i s[studiem \ara]n privirea moral[, social[=i intelectual[.

Moralitatea pe la 1828 - 40 consista mai mult]n observarea unor practici religioase,]n]ndeplinirea unor datorii de cre=tin,

---

[1] Vom deta=a din acest trist tablou imaginea îngereasc[a mitropolitului Veniamin, care a fost expresia cea mai pioas[=i cea mai fidel[a moralei cre=tine [V. A.].

precum se]n\elegeau atunci acele datorii, adic[:]n mergerea regulat[la biseric[duminicile =i zilele de s[rb[tori,]n dare de liturghii,]n facere de paraclise prin case,]n ofrande de pasc[=i ou[ro=ii]n s`mb[ta Pa=tilor, ]n trimitere de bucate =i b[utur[ os`ndi\ilor din]nchisori, la ajunul s[rb[torii numit[Mo=i, =i mai cu seam[ ]n]mp[rt[=anii anuale. }ns[adev[ratele principii ale moralei lui Cristos erau destul de negrijite.

Mituirea, departe a fi considerat[ca un delict sau ca un *p[cat*, cum se zicea atunci, intrase ad`nc ]n obiceiuri, gra\ie corumperii de moravuri l[\ite ]n \ar[ prin fatala domnire a fanario\ilor, =i producea, pe l`ng[lefi, venituri sigure =i permise func\ionarilor. Ea forma rodurile cele mai m[noase din ramurile administra\iei =i ale justi\iei, astfel c[un *slujba*= al statului care]n trei ani de serviciu nu-=i f[cea avere c[dea sub dispre\ul guvernului. }n=usi clerul se]ndulcea de p[catul mituirii, prin fabricarea pl[tit[de preo\i =i protopopi =i mai cu seam[prin]nlesnirea desp[r\eniilor pronun\ate de *Dicasterie*.

Schingiuirea \[ranilor =i a \iganilor f[cea parte din obiceiurile zilnice =i era o prerogativ[a proprietarilor at`t de absolut[, ]nc`t dac[s-ar trezi din morminte toate nenorocitele victime care au pierit]n schingiuri aplicate lor f[\i=, ne-am]nsp[im`nta de acel nour de umbre sinistre ce au r[mas ner[zbunate!

+i]ns[... oamenii care comiteau acele delicte =i crime nu erau r[i la suflet, nu erau cruzi]n natura lor, ci, din contra, erau bl`nzi, genero=i, iubitori de s[raci; dar aveau dreptul de cruzime =i ]l exercitau f[r[ a avea con=tiin\[ de fapta lor criminal[, f[r[ grij[ de r[spundere, f[r[ team[ de pedeaps[. Astfel era timpul, astfel era starea moral[ a societ[\ii. Inimi bune, fapte crude!... +i cum putea fi altfel, c`nd pe str[zile ora=elor se petrecea adeseori un spectacol ce era de natur[a le]mpietri: un nenorocit, gol p`n[ la =ale, legat cu o fr`nghie lung[=i m`nat din urm[ de Gavril c[l[ul, precedat de un *darabancic*, ]nconjurat de slujitori cu s[biile scoase, tremur`nd, =ov[ind, oprit la toate r[sp`ntiile str[zilor, lungit la

p[m`nt, b[tut de Gavril cu un harapnic, apoi iar[sculat pe picioare cu sila =i iar[pornit pe str[zi, pentru ca s[fie iar[b[tut mai departe!

Laissez passer la justice du roi!
L[sa\i s[treac[dreptatea domneasc[!

Deschiderea cu plat[a frontierelor \[rii la n[v[lirea jidovilor, alunga\i din Rusia =i din Austria, devenise un izvor de bog[\ie, nu numai pentru func\ionarii subalterni de pe la hotare, dar =i pentru alte persoane, de pe treptele cele mai]nalte ale societ[\ii: *toleran\a* acordat[lor de a specula mizeria poporului, prin dezvoltarea fatal[a patimii be\iei, era un al doilea izvor de]navu\ire pentru autorit[\ile \inutale, =i *periodica exploatare* f[cut[asupra *lipitorilor str[ine*, prin amenin\[ri de izgonire, un al treilea izvor care producea sume colosale oferite pe tablale de aur...

Desproprietr[rirea r[ze=ilor ajunsese o manie]ncurajat[=i ajutat[chiar de bra\ele puternice ale administra\iei =i justi\iei (?). Mul\ime de procese se iscau din senin]n contra acelor nenoroci\i mo=neni, se aduceau la]mplinire prin m[suri arbitrare, caliceau mii de familii, pentru ca s[ ]ngra=e un vecin c[ft[nit, =i produceau uneori scene foarte dramatice.

Un proprietar mare =i atotputernic avea al[turea cu mo=ia lui ni=te r[ze=i]nte\i\i, care \ineau la p[m`nturile lor, dreapt[ avere ]ntemeiat[ pe hrisoave domne=ti. Orice propunere din parte-i pentru schimb sau v`nzare r[m[sese f[r[rezultat. Ce se]nt`mpl[? }ntr-o zi, *ispravnicul \inutului*, ]nso\it de o ceat[ de *slujitori*, aduse un plug =i, urm`nd poruncilor ce primise de la Ia=i, ordon[a trage brazd[prin mijlocul p[m`ntului r[ze=esc. Boii pornesc, fierul plugului ]ncepe a l[sa o brazd[ neagr[ ]n urm[-i, c`nd dintr-un rediu apropiat se ive=te o rom`nc[ nalt[, ce purta un copila= la s`n. Ea vine sumea\[ ]n fa\a ispravnicului, depune copilul dinaintea boilor =i zice: „De vreme ce a\i venit ho\e=te, ca s[ne lua\i mo=ia str[mo=easc[, na! trage\i brazda peste copilul meu, pentru ca s[nu r[m`n[pe lume pieritor de foame la u=ile str[inilor!“

To\i st[tur[ ]ncremeni\i!... afar[de ispravnic, care r[cni]nfuriat la slujitori s[deie copilul]n l[turi:

— Nu v[atinge\i de el, c[-i amar de capul vostru! strig[rom`nca, =i ]n adev[r deodat[ se v[d ie=ind din rediu vreo dou[ sute de \[rani ]narma\i cu topoare =i coase. Ei veneau repede =i amenin\[tori c[tre *p[rintele* ispravnic; dar acesta, neg[sind de cuviin\[ a-i a=tepta, ]=i lu[ ceata =i se f[cu nev[zut: „La oarba! la oarba!“ strigau rom`nii din urm[, r`z`nd de spaima lui, =i astfel ei r[maser[st[p`ni pe mo=ia lor... p`n[la anul viitor.

De pe atunci s-a r[sp`ndit ]n \ar[ c`ntecul r[ze=ilor, ca un semn caracteristic al timpului:

Frunz[verde de scumpie,
Ard-o focul r[ze=ie!
Eu chiteam c[-i boierie,
+i-i numai o s[r[cie[1]!
Etc., etc.

Leg[turile de familie erau]n genere str`nse =i bazate pe sim\irile de dragoste ]ntre so\i =i de respect din partea copiilor c[tre p[rin\i. (Respect manifestat zilnic prin s[rutatul m`inii =i prin multe mici nuan\e]n obiceiuri casnice, disp[rute ast[zi din societate.) C[s[toria, considerat[ca una din tainele cele mai sacre ale legii cre=tine=ti, se consolida sub scutul credin\ei, =i prin urmare multe menajuri erau adev[rate modele de bun[ ]n\elegere, de bun[purtare =i de bun trai. Din nenorocire lesnirea *fructuoas[*, cu care sf`nta Dicasterie din Mitropolie dezlega ce era legat de sf`nta Biseric[, a fost principala cauz[a multor desp[r\enii din acea epoc[. Alte dou[cauze nu mai pu\in importante au contribuit a ajuta pe Dicasterie]n traficul s[u: 1 - c[s[toriile silite, dup[placul p[rin\ilor, f[r[nici o considerare pentru dorin\a copiilor;

---

[1] Fragment cu mici modific[ri din *Cântecul r[ze=ului. Poezii populare,* 1866, p. 227.

2 - dispropor\ia de educa\ie ce exista]ntre genera\ia femeiasc[=i acea b[rb[teasc[.

}n adev[r,]nceputul civiliza\iei]l datorim sexului frumos (termen foarte potrivit pentru damele societ[\ii de la 1828, care au fost]nzestrate cu o frumuse\e proverbial[). Ele mai]nt`i au primit o educa\ie ]ngrijit[ ]n pensioanele din Ia=i =i chiar ]n institutele din str[in[tate, ]nv[\`nd limbile francez[=i german[, studiind muzica, deprinz`nd manierele europene, adopt`nd costumele =i ideile noi =i sim\indu-se,]n fine, create pentru a fi regine, pentru a exercita o influen\[salutar[ ]n societate, pentru a p[=i triumfal pe calea unei existen\e demne de calit[\ile lor fizice =i morale. Din contra, tinerii, meni\i a deveni consor\ii lor, erau crescu\i la =coalele grece=ti a lui Govdala, Cuculi, Kirica, =coale]n care varga =i chiar falanga serveau de mijloc de emula\ie pentru]nv[\area verbului *tipto, tiptis*[1]. Sim\ul de demnitate personal[r[m`nea astfel ucis sub falang[; dar elevul devenea elin des[v`r=it.

Afar[de c`teva excep\ii, acei tineri r[m`neau]n p[turile ne=tiin\ei, precum r[m`neau]n anteriele orientale =i nu erau]n stare de a r[spunde nici la visurile poetice, nici la aspir[rile suflete=ti ale ginga=elor so\ioare ce se vedeau aruncate]n bra\ele lor prin o absolut[autoritate p[rinteasc[. Din aceast[nepotrivire de idei =i de sim\iri n[=teau o mie =i una de scene displ[cute, pe care sf`nta Decasterie le exploata]n beneficiul ei. Desp[r\eniile, ajunse astfel la un grad de necesitate social[, se]nmul\eau, =i au mers tot]nmul\indu-se, mai cu seam[dup[ ]ntoarcerea]n \ar[a tinerilor crescu\i]n str[in[tate. Sub o aparen\[de imoralitate, societatea]=i lua nivelul s[u moral; c[ci inteligen\ele dezvoltate prin o educa\ie egal[=i inimile deopotriv[sim\itoare se apropiau, =i pe ruinele c[s[toriilor silite formau noi, libere =i trainice leg[turi.

---

[1] Eu fur, tu furi (grec.).

IV

}n privirea social[, spectacolul nu era mai pu\in curios [...]

Confortul consista]n]mbel=ugarea *camarei* =i a *gerghirului* cu feluri de mezelicuri, dulce\uri, vutce etc., toate fabricate]n cas[, sub privegherea cucoanelor gospodine; c[ci pe atunci *gospod[ria*, de=i cuv`nt slavon, exprima ]ns[ o calitate ce f[cea gloria rom`nilor. Luxul se manifesta prin mul\imea servitorilor, mai to\i \igani, prin scumpetea bl[nurilor, a =alurilor turce=ti =i a hainelor de m[tase, prin frumuse\ea cailor ie=i\i din hergheliile \[rii, prin elegan\a echipajelor cu patru cai =i prin arn[u\ii]mbr[ca\i]n dul[mi aurite, care din osta=i domne=ti ajunseser[a fi potira=i, =i din potira=i slugi de parad[, ac[\ate dind[r[tul cale=tilor.

Atelajul cu patru cai, *faleturi*, p[rea]ns[a fi o prerogativ[a clasei I, c[ci o cucoan[din starea II, permi\`ndu-=i]ntr-o zi a ie=i la primblare cu faleturi, a produs un mare scandal =i a p[\it o mare ru=ine. I s-au t[iat hamurile de la caret[ ]n mijlocul str[zii.

Dup[acest incident comic, se poate lesne]ntrevedea mul\imea nuan\elor distinctive ce existau]ntre diferitele clase ale societ[\ii, nuan\e]n gesturi =i]nton[ri protectoare din partea celor mari c[tre cei mai mici, nuan\e]n alegerea locurilor =i a persoanelor la baluri, acei din starea I d[n\uind]mpreun[ ]n fundul salonului, iar ceilal\i l`ng[ u=[, ]n sunetul asurzitor al l[utarilor sau al muzicii militare; nuan\e ]n proprietatea lojilor de la teatru, boierii mari ocup`nd exclusiv r`ndul numit *bel-étage*; nuan\e comice,]ns[caracteristice chiar]n purtarea,]n convorbirea =i]n coresponden\a unora c[tre al\ii.

A=a, de pild[, un boierina= de starea III s[ruta poala anteriului unui logof[t mare; boierul de starea II]i s[ruta pieptul, iar cei deopotriv[ ]n ranguri se s[rutau pe b[rbi. Cel mic sta]n picioare, cu giubeaua str`ns[ la piept =i ]ntr-o postur[ umilit[ dinaintea logof[tului; altul, ceva mai c[ft[nit, se punea cu sfial[ pe un col\ de scaun dup[ mai multe ]ndemn[ri quasi poruncitoare; altul avea dreptul de a =edea pe jil\, =i altul pe divan. Cel mic, adres`ndu-se

c[tre puternicul zilei,]i zicea: *milostive st[p`ine, m[ria-ta, luminarea-ta*; altul ]ntrebuin\a cuvintele grece=ti: *evghenestate, eclambrotate, file* etc., la care magnatul r[spundea: *arhonda, fr[\ic[,* sau *mon cher,* dup[ persoane. Cel mic scria celui cobor`t cu h`rzobul din cer: *s[rut`ndu-\i t[lpile, sunt al m[riei-tale preaplecat =i supus rob* =i i se r[spundea cu un *al d-tale gata*; iar formula: *al d-tale ca un frate* se uzita numai]ntre egali. Chiar damele aveau un vocabular ad-hoc, cele mai mici]n ranguri d`nd celor mai mari titlul de *cucoan[* =i primind]n loc un simplu: *kera mu*.

Pe l`ng[aceste nuan\e, care]mpestri\au tabloul rela\iilor sociale, mai erau =i altele nu mai pu\in comice =i ridicole, precum forma =i propor\iile calpacelor boiere=ti, numite =lice sau i=lice, precum prerogativa de a se]nchina pe la icoane =i a lua nafor[la biseric[ ]naintea tuturor (trufie grotesc[chiar]n loca=ul lui Dumnezeu, unde to\i oamenii sunt deopotriv[), precum dreptul de a fi ras pe cap =i la ceaf[de b[rbier-ba=a, b[rbierul domnesc, precum obiceiul oriental de a fi ridicat de subsuori pentru a sui sc[rile, precum favoarea, adeseori scump pl[tit[, de a lua dulce\i, de a bea cafea turceasc[=i de a fuma ciubuc la curte! etc. etc.

M[rimea =licelor, care de-abia se \ineau]n echilibru pe cre=tetul boierilor, ar[ta]n[l\imea rangurilor; a=a unii purtau calpace mici =i rotunde de pielicic[de miel, al\ii jum[t[\i de =licuri cu fund verde de postav[1]; iar protipendi=tii se coronau cu oboroace at`t de colosale, ]nc`t nu se g[sea]n Ia=i r[dvan destul de]nc[p[tor ca s[con\in[doi logofe\i mari]n costumul lor de parad[. C`nd o pereche de postelnici se urca ]n aceea=i calea=c[, =licele lor erau expuse a se turti sub desele caramboluri ce f[ceau ]ntre ele pe str[zile podite cu grinzi de lemn[2], =i, pentru a le feri de o deformare inevitabil[, bie\ii boieri se ]ndemnau a r[m`nea numai]n fesuri, a=ez`nd baloanele lor pe banca de dinainte a tr[surii. Nimic nu

---

[1] Vestitul Barbu L[utaru a purtat toat[via\a asemenea =ilc [V. A.].

[2] Din aceast[cauz[str[zile se numeau poduri [V. A.].

putea fi mai comic dec`t acea *sintrofie* de capete f[r[=lice =i de =lice f[r[capete.

De pe timpul acela au r[mas c`teva fragmente de un c`ntec poporal:

Ciocoia=ul, boier mic,
Poart[=lic c`t un mirtic.
Evghenistul oboroac[
Unde =oarecii se joac[... etc.

Prec`t dar damele societ[\ii prezentau aspectul unui buchet gra\ios, elegant, seduc[tor, pe at`t consor\ii lor formau un grup, asupra c[rui Orientul =i, mai bine zic`nd, fanariotismul suflase o cea\[ bizar[. Prec`t *ele*, cu spiritul dezvoltat, cu inima plin[de aspir[ri frumoase, str[luceau de luciul civiliza\iei, pe at`t *ei* r[m[seser[ acoperi\i de vechea rugin[. Crescu\i ]n idei de m`ndrie boiereasc[, victime acelui sistem fanariot de corumpere, care avea drept \el =i efect degenerarea rom`nilor, nimicirea demnit[\ii personale =i stingerea sim\ului de patriotism ]n s`nul lor, *ei* nu puteau]n\elege progresul omenirii, dec`t ca o p[=ire pe calea averii =i a onoarelor. Trist rezultat al influen\ei unui =ir de guverne bastarde, care de un secol se ab[tuser[ ca ni=te corbi r[pitori, ca ni=te omizi otr[vitoare asupra \[rilor noastre. Orientul ne trimitea ciuma, Fanarul ne adusese cangrena moral[, mai fatal[ dec`t toate epidemiile ucig[toare, =i din acea cangren[se n[scu *ciocoismul*, se n[scu *umilirea servil[*, se n[scu *ambi\ia egoist[* =i toate celelalte stafii funeste, care =i p`n[ ast[zi exist[ printre rom`ni, de=i]ns[acum tupilate =i ascunse.

Ciocoismul]ndemna a fi mare cu cei mici =i mic cu cei mari; el avea obraz de s[ftian, dup[vorba rom`nului; primea z`mbind insulte c`t de grave =i chiar palme, f[r[ a sim\i nevoie de vreo satisfacere. Acele palme se sp[lau cu ap[ din ibric; c[ci duelul, introdus ]n societate de tinerii crescu\i ]n Germania =i Fran\a, inspira o groaz[ salutar[ ce nu-i da drept de ]mp[m`ntenire. Ciocoismul bine exercitat]=i da]nsu=i diplom[de *ischiuzarl`c*

(dib[cie), servind de treapt[spre ac[\are, =i at`t de puternic el rodea s[m`n\a bun[din inim[, c`t devenise din]njosire o]n[l\are, din ru=ine o fal[. Mul\i erau care declarau]n gura mare c[sunt ciocoi de casa cut[rui boier mare. . . =i mul\i]i pizmuiau!

Politica ciocoismului consista]n ferventa adorare a numelui]mp[ratului rus,]n vizite dese la consulat,]n ambi\ia de a juca vistul sau preferan\ul cu dl consul, spre a c`=tiga nu banii, ci protec\ia lui. Iar mica opozi\ie compus[ de c`\iva competitori la tron, adresa]n tain[memorii la Petersburg sau jalbe la Poart[, cer`nd interven\ii str[ine; zic]n *tain[*, c[ci, dac[manoperele sale parveneau la urechea domneasc[,]ntreaga opozi\ie era trimis[la m[n[stire spre poc[in\[. Servilitatea, ciocoismul, sub masc[de fine\e diplomatic[, f[cuse din Camera deputa\ilor anticamera domnului, compus[din reprezentan\i devota\i orbe=te guvernului. Ale=i prin varga magic[a corumperii electorale, ie=i\i din urne prin un n[mol de decrete de boierii, =i de *r`nduiri ]n slujbe*, cloci\i sub o atmosfer[ de intrigi, de promiteri, de amenin\[ri =i de hat`ruri, ei deveneau umili\ii sateli\i ai tronului =i, bun sau r[u, folositor sau p[gubitor \[rii, ei votau cu entuziasm tot ce li se prezenta de sus. Apoi, cuprin=i de recuno=tin\[, adresau acte de mul\umire P[rintelui Patriei[1], pentru *patrioticeasca* sa *obl[duire*, h[r[zindu-i drept recompens[, pe l`ng[lista civil[, =i economiile bugetului anual, ofrand[depus[pe altarul Patriei!

Serbarea cea mai solemn[pentru ciocoism era ziua sf. Nicolae, ilustrat[cu ceremonii la curte, vizite oficiale la consulat, Te-Deum la Mitropolie, sun[ri de muzic[militar[, desc[rc[ri de tun (*exista numai unul*), bal mare la palat =i lumina\ie]n ora=. Pe str[zi se]n[l\au transparante cu portretul-caricatur[al]mp[ratului; iar primprejurul lui ardeau cu p[l[laie balerci de p[cur[=i sunau din cobze bande de l[utari.

---

[1] Titlu oferit din lingu=ire de Ob=teasca Adunare domnitorului Mihai Sturza.

C`t pentru vreo serbare na\ional[ nici nu se pomenea; c[ci sim\ul de na\ionalitate, pentru cei mai mul\i, amor\ise de tot, =i pentru un mic num[r de *patrio\i* nu se ]ntindea mai departe dec`t p`n[ la hotarele \[rii. Stranie prefacere a lucrurilor, stranie schimbare a oamenilor! Cine ar crede, privind \ara de ast[zi, c[ acum treizeci de ani, o mare parte din ideile, sim\irile =i principiile moderne, care au prins r[d[cin[ ad`nc[ ]n societatea noastr[, erau litere moarte, ba chiar lipseau =i cuvintele din limb[pentru exprimarea lor, a=a:

Onestitatea nu g[sea un substantiv analog]n jargonul ce se vorbea, cuv`ntul *omenie (om de omenie)* fiind dispre\uit ca un termen uzitat printre \[rani. Un om onest se zicea pe grece=te *timios* sau *om de treab[...* de care treab[?

Amorul propriu era poreclit *filotimie* =i prin o bizarerie limbistic[, *mita* sau *ru=fetul* rusesc se chema *filotim*.

Onorul... cinste!

Gloria... slav[!

Libertatea... slobozenie!

*Rom`nismul* avea un ]n\eles insult[tor pentru tagma *evghenist[*, c[ci o apropia de clasa locuitorilor de la \ar[: „Rom`n e \[ranul, eu sunt boier moldovan“, declamau cu m`ndrie elevii lui Cuculi =i Chiriac.

Unirea?... Un vis nevisat]nc[de nime.

Independen\a? Alt vis]ngropat]n mormintele lui +tefan cel Mare =i Mihai Viteazul.

Egalitate, libertate? Utopii ie=ite din s`nul Goliei =i menite a duce pe utopi=ti iar[=i]n Golia, dac[ar fi existat asemene vizionari.

+i precum sacrele principii de drepturile =i]ndatoririle omului]n societate z[ceau sub p`cla ignoran\ei, asemene =i limba, =i literatura, =i artele frumoase se resim\eau de influen\a p`clei. Barbaria turceasc[, corumperea greceasc[=i desele ocup[ri ruse=ti l[sar[urme deplorabile]n moravurile =i]n spiritul societ[\ii, =i caracterul ei rom`n disp[ruse precum dispare p[m`ntul sub z[pada iernii. Soarele Rom`niei era palid =i f[r[c[ldur[na\ional[!

Limba, p[strat[cu sfin\enie de str[bunii no=tri =i de popor, devenise un *tutti frutti*,]mpestri\at cu vorbe grece=ti, turce=ti, ruse=ti =i franceze. Sub domnirea pa=alelor ea se corcise cu *ogeaguri*, cu *calemgii*, cu *taclituri*, cu *muchelefuri*, cu *chefuri*, cu *temenele*, cu *huzmeturi* etc.; sub fanario\i se]ncuscrise cu *evghenii*, cu *filotimii*, cu *takismata*, cu *englendisiri*, cu *aporii*, cu *filo to heri*, cu *istericale*, cu *baclavale*, cu *arhontologii*, *parigorii* etc. }n fine, studiul limbii franceze introdusese]n biata limb[nenum[rate cuvinte terminate]n *arisit*: *amorarisit*, *menajarisit*, *amuzarisit*, *pretindarisit*, *perfec\ionarisit*, *constitu\ionalizarisit* etc.

Un adev[rat rom`n r[t[cit ]n societate pe atunci r[m`nea cu gura c[scat[=i se putea crede transportat]ntr-o lume cu totul str[in[sau mai bine]n turnul lui Babel. Ce putea fi dar literatura unui asemenea timp?

Pe la]nceputul secolului s-a ivit]n Moldova o pleiad[de poe\i, care au l[sat urme ad`nci ]n memoria contemporanilor. Acea pleiad[ compus[ de: T[utu, Conachi, Beldiman, B[l=uc[, Pogor, Buc=[nescu etc., to\i boieri =i feciori de boieri, erau ]nzestra\i cu ]nv[\[turile clasice ale limbilor: elin[, latin[ =i francez[. Ei se ]ng`naser[cu imaginile poetice ale mitologiei antice =i primiser[totodat[reflectul dep[rtat al ideilor voltairiene, pe care revolu\ia cea mare din 1793 le r[sp`ndise ]n Europa; ]ns[ distan\a nestr[b[tut[ ce exista ]ntre patria lor =i izvorul acelor idei, precum =i mai cu seam[ pozi\ia lor social[ ]i oprir[ de a se p[trunde de principiile radicale ale Fran\ei. Spiritul lor lua deci o alt[ direc\ie; el se ]ndrepta cu tot focul tinere\ii pe c`mpul]nflorit al poeziei, c`mp ce ]i ducea ]n templul amorului. }n cur`nd Moldova fu inundat[de satire, c`ntece amoroase =i elegii, ]n care dumnezeii mitologici =i mai cu seam[ Afrodita ocupau locul cel mai important, precum ]n poeziile franceze de la aceea=i epoc[. Acele *stihuri* descriau ]n caden\e lungi jalnica stare a inimilor =i chiar, sub forma de acrostihuri indiscrete, publicau numele *z`nelor* adorate.

Satirele erau foarte mult gustate, c[ci ele corespundeau cu natura spiritului r`z[tor al rom`nilor; dar, mai presus de toate,

*c`ntecele de lume* erau bine primite, fiind c`ntate de l[utari la mese, nun\i, petreceri prin gr[dini =i vii.

Pe atunci breasla l[utarilor dob`ndise o mare]nsemn[tate, c[ci fiecare boier ce poseda suflete de \igani avea =i banda sa de muzican\i deprin=i a suna din viori, din cobze =i din naiuri; iar diversele bande se]ntreceau care de care a compune melodii mai duioase pe versurile boiere=ti =i a scoate din piepturi ahturi mai prelungite, mai p[trunz[toare]n folosul dragostei st[p`nilor. L[utarii serveau de tainici curieri ai inimilor, c[ci declar[rile de amor se f[ceau prin gurile lor; prin urmare un ah! sau un of! bine tr[g[nat pl[tea pungi de bani =i adeseori]nst[rea pe fericitul \igan, care poseda piept s[n[tos =i r[suflare lung[.

Astfel era obiceiul! S[-l respect[m, ca unul ce a contribuit la fericirea p[rin\ilor no=tri =i a p[strat,]n lips[de tipar, producerile poetice ale genera\iei trecute. Acele produceri au patru caractere distincte =i se]mpart]n: 1) *C`ntece de lume* (poezii amoroase); 2) *Epistole*; 3) *Satire* =i 4) *Medita\ii filozofice*; ]ns[ mai putem ad[uga c`teva]ncerc[ri de soiul epic =i c`teva traduceri]n versuri din autorii str[ini, precum:

Pl`ngerea Moldovei sau *Jalnica tragedie*, poem compus de Beldiman asupra revolu\iei grece=ti de la 1821.

Orest, tragedie de Voltaire, tradus[de Beldiman.

Henriada lui Voltaire, poem tradus de Pogor.

O parte din poemul lui Pope, tradus[de Conachi.

Epistolele Eloisei c[tre Abeilard, traduse din Baur Lormian, de Conachi... etc., etc.

Toate aceste scrieri au meritul lor]n privirea versific[rii =i a limbii, ades ml[diat[cu mult talent; dar nu au putut exercita vreo influen\[salutar[asupra gustului pentru literatur[ ]n epoca de care vorbim, fiind ner[sp`ndite]n public. Ele probeaz[c[printre p[rin\ii no=tri existau spirite cultivate distinse, ce sim\eau nevoia de a-=i lua zborul]n sfera ideilor]nalte,]ns[nu erau seduse de prestigiul gloriei; c[ci lipseau mijloacele publicit[\ii. Poe\ii scriau

pentru mul\umirea lor, precum diletan\ii fac muzic[ ]n singur[tate, =i nu se]ngrijeau de soarta manuscriselor. Consecin\a inevitabil[a unei asemene nep[s[ri a fost pierderea multor din autografe, care dup[moartea autorilor au servit a acoperi gavanoasele cu dulce\uri. C[mara se]mbog[\ea cu paguba literaturii.

}n adev[r, demnul de laud[Asachi se]ncercase a fonda o tipografie =i un jurnal: *Albina rom`neasc[*,]ns[acea tipografie z[cea]n nelucrare din cauza lipsei de materie =i biata *Albin[* era condamnat[a culege miere numai din florile gr[dinii domne=ti. }i era oprit de a de=tepta *opinia public[*, care pe la 1840 se prezenta]n ochii guvernului sub forma unui monstru amenin\[tor; dar]i era permis =i chiar impus a relata numai ceremoniile de la Curte =i de la consulatul rusesc.

}n adev[r, Asachi public[din c`nd ]n c`nd c`te o c[rticic[ de ]nv[\[tur[ elementar[ pentru =coale =i c`te un calendar la]nceputul fiec[rui an; dar =i]n acele publica\ii inocente el se g[sea constr`ns de asprimea unei cenzuri neinteligente. Foarfecele cenzurii \ineau locul spadei lui Damocles deasupra capului fiec[rui autor.

Dezvoltarea ideilor =i purificarea gustului literar se resim\eau dar foarte amar de sistemul ap[s[tor al guvernului, =i av`ntul scriitorilor ]=i fr`ngea aripile, lovindu-se de indiferen\a public[ca de o st`nc[. B[tr`nii nu citeau dec`t *vie\ile sfin\ilor*; iar tinerii nu citeau nimic, dispre\uind c[r\ile rom`ne=ti, =i printre acei tineri numai un Alexandru Hrisoverghi =i un Costache Negruzzi:

rari nantes in gurgite vasto[1]

se b[teau cu m`na pe frunte, zic`nd cu desperare ca Chénier]n ora mor\ii lui: *Et pourtant je sens que j'ai quelque chose là*![2]

---

[1] ,,Câ\iva naufragia\i plutind în vastul abis“ (lat. — sfâr=itul versului 118 din Virgil, *Eneida*, cartea I).

[2] „=i totu=i, simt c[am ceva aici!“ (fr. - Poetul André Chénier, care a fost decapitat, roste=te aceste cuvinte înainte de execu\ie, referindu-se la capul s[u.)

V

Tabloul de mai sus va p[rea poate depins cu culori cam mohor`te. Societatea este prezentat[sub o lumin[pu\in favora–bil[; timpul este ar[tat cu un n[mol de defecte =i de ridicole. E drept, prin urmare, s[examin[m =i p[r\ile avantajoase ale tablo–ului, pentru ca s[ne facem o idee exact[de epoca p[rin\ilor no=tri, epoc[interesant[, de care ne \inem noi]n=ine prin leg[turi intime[1].

Am pretins c[p`n[ la 1840 =i chiar mai ]ncoace cu c`\iva ani, ideile =i principiile moderne]nr[d[cinate ast[zi la noi nu p[trunse-

---

[1] „ Un b[trân în\elept cu care vorbeam câteodat[de starea de înapoiere a timpului trecut în comparat\ie cu progresul timpului prezent (progres ce-l numea *pripit*), îmi zicea prin o zâmbire mali\ioas[:

„Nu zic ba, pe vremea mea erau multe rele; oamenii se g[seau cam *turcomeri\i*, procopsi\ii nu umpleau uli\ele ca în ziua de ast[zi, nu se strigau în gura mare: *liberta, egalita, ke ta lipa*, precum strig[irozii la s[rb[torile Cr[ciunului: dar cum se face c[pe atunci, cu slabele mijloace de care dispunea \ara, cu un buget de *nou[milioane de lei vechi* numai, toate lefile =i pensiile erau pl[tite regulat, toate cheltuielile statului se g[seau acoperite la sfâr=itul anului, =coalele =i spitalele se \ineau în bun[stare, în Ia=i se înfiin\au o academie =i o =coal[de meserii, prin ora=ele din provincii se deschideau stabilimente de înv[\[tur[public[, str[zile se *paveluiau*, se luminau cu fânare; pompierii se organizau pretutindenea în cea mai bun[orânduial[, poduri de piatr[se cl[deau peste râuri, de pild[cel de pe Bahlui =i cel de la Docolina, so=ele foarte bune se croiau de-a lungul \[rii cu *m[suri economicoase* etc. =i cu toate aceste, de=i noi eram rugini\i, de=i same=ul visteriei \inea întreaga contabilitate a statului pe o simpl[coal[de hârtie, nici un deficit nu se ivea la sfâr=itul anului, ba înc[r[mânea un *prisos*, pe care boierii deputa\i îl pref[ceau în *prinos* pentru vod[? Ast[zi lumea s-a civilizat mult, e adev[rat, veniturile \[rii s-au m[rit peste m[sur[, =i îns[nime nu-i pl[tit la vreme =i deficitul bugetului a ajuns a fi sp[imânt[tor... Pentru ce? =tii pentru ce? pentru c[lumea nou[e ame\it[de teorii, când lumea vechea avea sim\ul practic, ce se dobânde=te la =coala experien\ei, iar[nu la acele din str[in[tate“ [V. A.].

ser[ ]nc[ ]n \ar[, c[societatea purta sigiliul oriental, c[spiritul =i inima se luptau =i amor\eau sub suflarea otr[vitoare a fanariotismului, c[precum guvernul nu avea alt[ambi\ie dec`t aceea de a fi bine v[zut la Petersburg, asemene boierimea nu avea alt[ preocupare dec`t a fi bine v[zut[=i protejat[de guvern.

Am spus c[genera\ia *st[tut[* era]n\elenit[ ]n vechile datini =i privilegii, f[r[nici o dorin\[de a ie=i vreodat[din cercul lor; vom ad[uga c[tinerimea ce reprezenta viitorul \[rii nu avea nici o]nsemn[tate, nici o aspirare, nici o ini\iativ[=i negre=it ea ar fi r[mas pierdut[ ]n h[uga=ul trecutului dac[unii din p[rin\ii no=tri nu ar fi avut ideea de a-=i trimite copiii la universit[\ile din Francia =i Germania. Aceast[idee providen\ial[, acest act revolu\ionar, putem zice, a deschis por\ile Rom`niei la toate reformele civilizatoare ce au n[v[lit la noi =i s-au ]mp[m`ntenit cu o repejune f[r[exemplu]n oricare alt[parte a lumii. S[fim drep\i =i s[ne]nchin[m cu respect =i recuno=tin\[dinaintea memoriei p[rin\ilor. Ei prin traiul lor p[reau a face parte din secolul XVI, dar au avut meritul sublim de a introduce]n Patria lor un secol de progres =i de regenerare, secolul XIX, adus din str[in[tate prin copiii lor. Glorie =i onor p[rin\ilor no=tri! Ei au preg[tit viitorul, un viitor plin de frumoase promiteri, care s-au realizat]n parte =i din care se bucur[genera\ia de ast[zi.

Acei oameni venerabili au undit]n inima lor cea mai sublim[aspirare: c[ci ei p[strau cu sfin\enie]n fundul inimii calit[\ile mo=tenite de la str[buni =i neatinse de cangrena fanariotismului. Pentru acei boieri demni, \ara, numit[mo=ie, era cel mai scump odor, cea mai sacr[avere str[mo=easc[. Demnitatea lor personal[ ]i \inea pe picioare =i amenin\[tori]n fa\a puternicilor intrigan\i de la Fanar, sim\ul lor de na\ionalitate]i f[cea a pl`nge, privind ]njosirea Patriei lor, c[zut[ din culmea gloriei la rangul de un simplu pa=al`c. Respectul lor pentru persoana]mp[ratului Rusiei era izvor`t din recuno=tin\[, c[ci Rusia pusese cap[t domnirii fanario\ilor, ea re]nviase tractatele vechi ale \[rii cu Turcia =i dotase Rom`nia cu o constitu\ie mult mai liberal[dec`t ale imperiilor

vecine[1]. Ei au fost singurele coloane r[mase al timpului na\ionalit[\ii noastre; pe fruntea lor venerabil[aurora viitorului reflecta razele sale;]ns[amar de naturile alese, de inteligen\ele ner[bd[toare care tr[iau]n a=teptarea acelui viitor dep[rtat!

C. Negruzzi a fost una din acele naturi.

Crescut]n \ar[sub privegherea p[rintelui s[u, el]=i dezvolt[spiritul,]=i]nmul\i cuno=tin\ele prin citirea autorilor clasici, at`t eleni, c`t =i francezi, =i de la sine se]nfr[\i cu =coala romantic[, al c[rei =ef era Victor Hugo. O oprire destul de lung[ ]n Basarabia =i Rusia de sud pun`ndu-l ]n rela\ie cu vestitul poet Pu=kin, gustul s[u pentru literatura modern[ se afirm[ ]nc[ mai mult =i, ca prin un efect magic, el se trezi deodat[ cu o avere bogat[ de idei noi, de poezii armonioase =i de stil curat rom`nesc. Avea, s[rmanul, o comoar[, =i nu se putea bucura a o]mp[r\i cu nimeni, c[ci]mprejurul s[u nimeni nu era]n stare s[o pre\uiasc[la adev[rata ei valoare.

Efect curios al legii de contraste! efect natural al sistemului de opresie! Pe c`nd stilul general arlechinat cu grecisme, slavonisme, francisme mirosea a birocra\ie, model`ndu-se pe fraza stereotip[de *a=a precum* =i]n *urmarea celor mai sus pomenite*; pe c`nd poezia l`ncezea]n versuri tr[g[nate de 16 picioare =i =chiop[ta sub forma de ode lingu=itoare c[tre ministru, domn =i]mp[rat, C. Negruzzi traducea cu o m[iestrie artistic[*baladele* lui V. Hugo =i minunata poezie a lui Pu=kin *+alul negru*. Limba lui era corect[, versificarea armonioas[=i traducerea demn[de original.

Pe c`nd clerul \inea ]ntr-o m`n[discul dr[g[la= =i]n cealalt[fulgerele afuriseniei, C. Negruzzi]ndr[znea a scrie pe *Toderic[, juc[torul de c[r\i*[2] =i s[traduc[,]n colaborare cu A. Donici, Satirele prin\ului Antioh Cantemir[3],]n care se g[sesc pasaje ca urm[torul:

---

[1] Regulamentul Organic.

[2] *Dacia literar[*, în care a ap[rut aceast[nuvel[, a fost suspendat[dup[reclamarea clerului, =i C. Negruzzi a fost exilat [V. A.].

[3] Volumul, ap[rut în 1844, la Ia=i, se intitula *Prin\ul Antioh Cantemir: Satire si alte poetice compuneri.*

De vrei s[fii episcop, c-o mantie v[rgat[,

}nf[=ur[-\i trufia,]\i pune lan\ de aur,
Sub mitr[str[lucit[ascunde-\i capul t[u
+i sub o barb[lung[stomacul]mbuibat,
Diaconul s[mearg[cu c`rja]nainte.
Te-ntinde-ntr-o caret[=i tot blagoslove=te
}n dreapta =i]n st`nga c`nd e=ti plin de venin etc.

Pe c`nd tradi\iile istorice c[zuser[ ]n uitare =i faptele glorioase ale str[mo=ilor no=tri se pierdeau ]n ]ntunericul ignoran\ei, C. Negruzzi avu nobila dorin\[ de a de=tepta sim\ul na\ional prin poemul istoric *Aprodul Purice.* Acest mic poem cuprinde tablouri de o rar[ frumuse\e =i se deosebe=te at`t prin armonia versurilor, c`t =i prin o energie de stil necunoscut[ ]nc[ p`n[la d`nsul. }nceputul e pastoral =i ]nc`nt[tor:

Cioc`rlia cea voioas[prin v[zduh se leg[na
+i-nturnarea prim[verii cu dulci ciripiri serba,
Plugarul cu h[rnicie s-apucase de arat etc.

Iar cu c`t poetul intr[ mai afund ]n sugetul s[u, versul devine o\elit, =i c`nd descrie lupta de pe malul Siretului,]ntre osta=ii lui +tefan-vod[=i armia ungureasc[a lui Hroiot, poemul ajunge la]n[l\imea epic[. }n acel pasaj poezia descriptiv[produce efecte de minune]n ochii =i]n auzul cititorilor prin nechezarea cailor, prin z`ng[nitul armelor =i mai ales prin eroismul domnului. Se cunoa=te c[ nu f[r[ inten\ie Negruzzi colora at`t de viu tabloul s[u; lui]i pl[cea s[puie]n fa\a tronului imaginea sublim[a lui +tefan, ca un contrast amar;]i pl[cea s[arate boierilor degenera\i din timpul s[u cum erau acei de pe timpurile vitejiei, care,]n loc de a tr[i]n tr`nd[vie, =tiau s[ moar[ cu sabia ]n m`n[pentru ap[rarea \[rii. *Aprodul Purice* a fost o palm[dat[de trecutul glorios prezentului mi=elit.

Pe c`nd palatul domnesc era considerat ca un soi de templu, iar[domnul ca un soi de Buda nefailibil, C. Negruzzi avea curajul

a scoate la lumin[imaginea crunt[a lui *Alexandru L[pu=neanu* =i a spune boierilor un mare adev[r: *„Poporul e mai puternic dec`t boierimea!“*

„Pro=ti, dar mul\i!“ r[spunde L[pu=neanu vornicului Mo\oc,]n scena m[celului din palat, atunci c`nd poporul adunat la poarta cur\ii striga: *„Capul lui Mo\oc vrem!“* Acel r[spuns al domnului: *,,Pro=ti, dar mul\i!“* cuprindea ]n trei cuvinte o adev[rat[ revolu\ie social[. Prin urmare nuvela istoric[ fu r[u v[zut[ la palat, r[u primit[ de boieri; ]ns[ ea ]=i dob`ndi pe loc rangul cel mai]nalt]n literatura rom`n[, =i va r[m`nea totdeauna un model perfect de stil, de limb[frumoas[, de crea\ie dramatic[=i de o necontestat[originalitate.

Nu mai enum[r celelalte *p[cate ale tinere\ilor*, toate spirituale, atr[g[toare =i pl[cute ca p[catul;]ns[voi declara f[r[nici o p[rtinire de veche amicie c[valoarea scrierilor lui C. Negruzzi, mare prin calit[\ile lor, se m[re=te]n propor\ie colosal[c`nd g`ndirea mea se raport[la timpul de sterilitate]n care ele au fost produse. }n anii de secet[rodurile copacilor sunt mai cu seam[pre\ioase.

Bagajul literar al lui Negruzzi este mai pu\in voluminos, precum a fost =i acel al lui Prosper Mérimée]n Francia;]ns[c`=tig[ ]n calitate ce-i lipse=te ]n c`time. El zicea: *„Mai bine vreau un arm[sar ar[pesc dec`t o herghelie t[t[reasc[“* =i *„dec`t un c`mp de m[cie=i, mai bine un singur trandafir“*. Avea mult[ dreptate =i zicea un mare adev[r ]n limbajul s[u original: c[ci mai bucuro=i s[ fim de a poseda ]n bibliotec[ un singur volum de *p[catele* lui Negruzzi dec`t o sut[de tomuri ale unor litera\i p[c[to=i.

Am asem[nat pe Negruzzi cu Mérimée]n privirea c`timii operelor; acea asem[nare o g[sim =i ]n natura talentului =i chiar a spiritului lor. Am`ndoi aveau condeie de o\el ml[dios, cu care =tiau a cizela foarte fin limba de care se serveau. Ei aveau deopotriv[sim\ul estetic]n producerile lor =i posedau acela=i farmec de nara\ie. Orice]nt`mplare zilnic[, orice istorioar[ c`t

de ne]nsemnat[, Negruzzi =tia s[o prezinte sub forme interesante, =i at`t convorbirea lui variat[, c`t =i tactul purt[rii, modestia =i bl`nde\ea caracterului s[u l-au f[cut a fi mult simpatic contemporanilor s[i.

Ca om politic, de=i rolul lui nu a fost]nsemnat, e de ajuns s[amintim aici c[, fiind deputat sub domnia lui Sturza-vod[, el a fost exilat de dou[ori la mo=ia sa Trife=ti de pe malul Prutului, pentru *crima neiertat[* c[avea idei liberale =i f[cea opozi\ie guvernului.

}ns[=i diversele posturi ce a ocupat, de la simplu *diac de visterie*, post]n care intrau]nt`i feciorii de boieri pe atunci, p`n[la postul de ministru de finan\e, =i cariera politic[erau contrare gustului =i tendin\elor sale literare. }n n[molul de *dele*, adunate]mprejurul lui de =icana proceselor,]n mijlocul lucr[rilor seci de cancelarie, la care a fost condamnat o mare parte din via\[, el g[sea timp a comite pl[cute *p[cate*, colabor`nd la toate foile ce se iveau pe orizontul literar. Astfel: *Curierul de ambe sexele* al lui Heliad, *Albina* lui Asachi, *Al[uta rom`neasc[*, *Dacia* lui Kog[lniceanu, *Progresul*, *Rom`nia literar[* ale lui Alecsandri, *Lumina* lui Hasdeu =i chiar *Convorbirile literare* s-au ornat cu m[rg[ritare ie=ite din =iragul s[u. }nsu=i repertoriul teatrului na\ional se ]mbog[\i cu dou[ piese originale, care au avut mare succes pe scen[: *Doi \[rani =i cinci c`rlani* =i *Muza de la Burdujeni*; aceast[muz[a r[mas un tip]n panorama noastr[social[. A=adar, ca membru al societ[\ii, C. Negruzzi a fost o individualitate marcant[printre contemporanii s[i.

Ca om politic, a fost liberal]ntr-un timp unde liberalismul era periculos, c[ci]l amenin\a exilul.

Ca om de litere, a fost, este]nc[=i va fi mult timp]n fruntea prozatorilor rom`ni.

Ca rom`n, cu sim\ul de adev[rat[na\ionalitate, s[-l l[s[m]nsu=i a se exprima:

„Francez, neam\, rus, ce firea te-a f[cut,
P[m`ntul t[u e bine-a nu uita,
Oricui e drag locul ce l-a n[scut;
Eu, fra\ii mei, oriunde-oi c[uta,
Nu mai g[sesc ca dulcea Rom`nie
De-o =i hulesc c`\i se hr[nesc]n ea,
Corci venetici! ... Dar oricum va fi, fie,
Eu sunt rom`n =i-mi place \ara mea."[1]

Mirce=ti, ianuarie 1 8 7 2

---

[1] Prima strof[din poezia *Eu sunt român* ..., publicat[de C. Negruzzi pentru întâia oar[în *România literar[*, în anul 1855.

PROSPER MÉRIMÉE

I

Pentru cine apreciaz[frumuse\ile literaturii franceze, pentru cine]n\elege calit[\ile stilului =i fine\ea spiritului, moartea celebrului autor Prosper Mérimée e considerat[ca un foarte trist eveniment, ca o pierdere important[pentru domeniul literelor. Iar[cine a cunoscut personal pe acest b[rbat eminent prin =tiin\ele filologice va regreta nu numai pe literatorul distins, pe filozoful amabil, dar =i pe unul din cei mai adev[ra\i reprezentan\i ai spiritului de conversa\ie francez[.

Bagajul s[u literar nu este voluminos;]ns[are mare pre\ ]n ochii amatorilor estetici de scrieri ce pot servi de model, precum: *Colomba*, *la Venus d'Ille*, *l'enlèvement de la redoute*, *le vase ètrusque*, *les chroniques de Charles IX* etc. =i mai multe studii asupra literaturilor slave =i spaniole.[1] El a fost cel]nt`i care a f[cut cunoscut ]n Francia pe celebrul Pu=kin, traduc`nd diverse opere de ale acestui poet rus =i a scris un =ir de epistole foarte interesante asupra Spaniei[2], unde]i pl[cea ades s[c[l[toreasc[.

Tot ce a ie=it de sub pana lui este cizelat cu m[iestrie, ca obiectele artistice ale lui Benvenuto Cellini;]ns[cine poate spune talentul s[u de narator? cine poate descrie fine\ea observ[rilor spirituoase, care str[luceau cu at`ta profuzie =i at`ta farmec]n conversa\ia lui! Eu am avut norocirea de a-l cunoa=te]n c[l[toria

---

[1] Ca: N. Gogol (1831), *La littérature et le servage en Russie* (1854), L*es arts en Espagne* (1847), *Don Quichotte et deux héritages...* (1850) =.a.

[2] Publicate în *Revue de Paris* în 1840.

din Spania, la anul 1853, =i a-l]nt`lni ]n mai multe r`nduri, at`t ]n Paris, c`t =i la Cannes, unde-=i petrecea lunile de iarn[; =i dar g[sesc de o pl[cut[datorie a spune compatrio\ilor mei c[Prosper Mérimée a fost unul din acele personaje eminente din Francia care s-a interesat mult la soarta Rom`niei.

— Rom`nia — zicea el - este acum ca o feti\[de 12 ani, neformat[ ]nc[; frumuse\ea ei nu s-a dezvoltat, =i nimeni nu o bag[ ]n seam[. Las[ca s[mai creasc[, s[ajung[la epoca tinere\ii, unde formele copilei se desemn[gra\ios, unde calit[\ile ei fizice =i intelectuale se afirm[, unde frumuse\ea ia un caracter de splendoare *regal[*, =i ochii lumii se vor]ndrepta cu admirare spre d`nsa. Tot ce doresc pentru Rom`nia este ca s[aib[nu 12, dar 20 de ani!

II

Dup[ ]ntoarcerea mea de la Maroc, intr`nd ]n Spania pe la Cadix =i vizit`nd Sevilia, Cordova =i Grenada, m-am dus de am petrecut o lun[de zile la Madrid]n compania amicului meu, marchizul de Bedmar. }nceputul iernii m[prinsese]n acest ora= =i m[ ]ngrijeam]n privin\a dificult[\ilor ducerii mele la Paris; c[ci pe la 1853 c[l[toriile]n Spania se f[ceau cu diligen\e trase de c`te 10 =i 12 cat`ri, prin locuri lipsite de orice confort. Merg`nd deci ca s[ m[ sui ]n deligen\[, am fost prezentat lui Mérimée, chiar ]n momentul c`nd conductorul ne chema pe nume, pentru ca s[lu[m locurile]n cupeu. Norocul f[cuse ca s[am de tovar[= pe autorul *Colombei,* care se]ntorcea]n Francia.

}n noaptea aceea n-am preschimbat mai nici o vorb[ ]mpreun[, c[ci eram desp[r\i\i prin o matahal[groas[ce purta favori\i englezi, favori\i staco=ii, care se ridicau]ntre noi ca doi tufari rugini\i de brum[. A doua zi diminea\[, plec`ndu-ne pe dup[acei tufari, am cercat a ne vedea la fa\[=i am legat cuno=tin\[.

— Cum ai petrecut noaptea ?]ntreb[Mérimée.

— R[u =i cald din cauza vecin[t[\ii, am r[spuns ar[t`nd pe englez, care dormea hor[ind.

— Noroc c[avem o asemenea sob[ ]n cupeu, c[ci afar[frigul e aspru.

— A=a este,]ns[g[sesc c[soba \ine prea mult loc]n apartamentul nostru.

— Ce vrei? Englitera a fost totdeauna o putere n[v[litoare; dar acest trist adev[r nu ne poate opri de a dejuna. Luat-ai ceva provizii de drum?

— Bedmar mi-a purtat de grij[; am cu mine un *paté* rece =i vin de Xeres.

— Bedmar]si cunoaste \ara =i nevoile c[l[torului]n \ara lui.

— Cum? Spania?...

— Spania sun[din ghitar[, Spania d[n\uie=te bolero =i caciucia, Spania face pronunciamenturi, dar nu =tie a se hr[ni. }n tot voiajul nostru, p`n[ la frontiera Franciei, nu o s[ g[sim dec`t ou[clocite =i pui oftico=i pr[ji\i cu untdelemn de lamp[.

— Untdelemn de lamp[! Pentru ce nu untdelemn proasp[t ?

— Pentru c[a=a e gustul spaniol. }nchipuie=te-\i c[un amic al meu, consulul de la Alicante, neput`nd a se deprinde cu gustul na\ional, a scris la Marsilia de i-au trimis dou[ balerci de untdelemn de Provence, foarte limpede =i bun; fiind ]ns[ c[ avea o prea mare c`time, el a]ncuno=tiin\at amicilor s[i spanioli din ora= c[voia s[se desfac[de una din balerci. Amatorii alergar[ ]ndat[din toate p[r\ile, dar se]ntoarser[=i mai iute]nd[r[t f[r[a cump[ra untdelemnul, pentru c[-l gustaser[=i-l g[sir[f[r[arom... adic[f[r[iz de lamp[... Amicul meu se consult[cu colegul s[u, consulul englez, =i dup[sf[tuirea acestuia el desfund[una din balerci =i o expuse la soare]n timp de dou[s[pt[m`ni; apoi invit[din nou pe amatorii indigeni ca s[guste marfa. Perfect! strigar[ei cu entuziasm, =i umflar[balerca pe sus... Adev[rul este c[untdelemnul nu mai era bun nici chiar pentru l[mpi, dar c[p[tase

izul local... Astfel este patria lui Cid Campeador]n privirea gastronomic[! }ns[ca o mul\umitoare compensare o s[auzim tot drumul nostru sunetul castanietelor... }\i plac castanietele?

— }mi plac, c`nd ele sunt mi=cate de o frumoas[fiic[a Grenadei.

— Mie-mi produc o impresie curioas[...

— Care impresie?

— Mi se pare c[aud m[selele spaniolilor cl[n\[nind de foame.

}ncepui a r`de cu hohot =i trezii pe englezul de al[turea. Matahala privi ]n dreapta =i ]n st`nga cu buim[ceala unui om ame\it de somn =i, v[z`ndu-ne ocupa\i cu dejunul, dete semnele cele mai]ngrozitoare de foame. }ndat[el scoase de sub picioare o torb[plin[de c[rnuri fripte =i se puse a le introduce]n gura lui, cu o metod[ma=inal[,]nlesnind aceast[opera\ie gastronomic[prin ajutorul unei mari butelci de Madera.

Mérimée]l admir[c`teva minute; apoi m[ ]ntreb[dac[am fost la Grenada =i dac[am v[zut familiile de gitanos (\igani) pe dealul din fa\[cu Alhambra?

— I-am vizitat]n vizuniile lor s[pate]n st`nci =i am observat o mare asem[nare ]ntre d`n=ii =i \iganii din Rom`nia.

— +i cu acei din Rusia, ad[ug[Mérimée. Poetul rus Pu=kin i-a descris prea bine]ntr-un mic poem foarte original, pe care l-am tradus]n limba francez[.[1] Am admirat mai cu deosebire]n el un c`ntec \ig[nesc plin de o energie s[lbatic[.

— Vi-l aduce\i aminte?

— Dar; eroina poemului zice: arde-m[pe c[rbuni; eu voi muri f[r[a spune numele iubitului meu! etc.

— Cum? observai]ntrerump`ndu-l; aceste versuri au fost compuse de Pu=kin?

— Negre=it!

---

[1] Poemul *|iganii.*

— V[ ]n=ela\i, domnule Mérimée; acesta e un c`ntec poporal de la noi. lat[versurile:

Arde-m[, frige-m[,
Pe-un c[rbune pune-m[!
De m[-i pune pe-un c[rbune
Ibovnicul nu \i-oi spune,
De m[-i bate cu o v[rgu\[
Peste ochi =i peste \`\[,
Tot m-oi duce la porti\[
S[dau altuia guri\[.
De m[-i bate cu gardul
Tot m-oi iubi cu altul.
Via-n var[ ]nflore=te,
Iar]n toamn[cum rode=te
Vine-un graur de-o ciupe=te.
Eu de ieri am]nflorit,
S`nu-mi]nc[n-a rodit
+i el arde-n foc cumplit[1]!

Mérimée ascult[traducerea francez[acestei hore, apoi zise z`mbind:

— *Diable de Pouchkine!* L-am admirat 15 ani cu un giuvaier str[in la g`t.

Astfel conversa\ia noastr[se prelungi p`n[ la Paris sub nasul englezului cu favori\ii morcovii. Poezia poporal[ a rom`nilor]l interesa foarte mult, c[ci el]nsu=i]n tinere\e compusese o colec\ie de c`ntece croate =i montenegriene pe care le publicase sub titlul de Guzla[2], =i g[sea c[ ]n adev[r poezia noastr[cuprinde frumuse\i de un ordin superior.

— Gra\ie rom`nilor, observa el ades r`z`nd, nu mai cred]n simplicitatea proverbial[a \[ranilor de la Dun[re.

---

[1] Cântecul se afl[în culegerea lui V. Alecsandri *Poezii populare* (1866), sub titlul *Hora \ig[neasc[* (p. 334).

[2] Ap[rut[în 1852, este traducerea unei culegeri de cântece populare atribuit[de Mérimée unui Hianciant Maglonovici.

III

}n iarna trecut[, pe la februarie, g[sindu-m[la Cannes, m-am dus]ntr-o zi frumoas[cu soare s[vizitez gr[dina numit[*Jardin des Hespérides*[1]. Acea gr[din[, plantat[cu portocali pe malul Mediteranei, merita deplin numele ei; c[ci prezenta un aspect feeric prin sutele sale de copaci acoperi\i cu poame aurite. Lumina soarelui poleia verdea\a frunzelor =i r[sp`ndea pe frunte o culoare vesel[ care-\i fura ochii. Parfumul ce umplea aerul cald era ]mb[t[tor, =i vuietul lin al m[rii avea un ce armonios, care ]nc`nta auzul =i]ndemna sufletul la o dulce reverie. }n dep[rtare se]ntindea albastrul valurilor p`n[ sub insula *Santa Margarita* =i se z[reau c`teva b[rci, lunec`nd cu o mi=care nesim\it[. Eram]n cele mai bune condi\ii de trai pl[cut: soare luminos, natur[ ]nflorit[, cer senin, mare admirabil[, =i m[preumblam cu o vie mul\umire prin aleile parfumate ale gr[dinii. Deodat[z[rii pe o banc[un om palid, trist, suferitor, care se r[sufla greu =i privea cu jale splendorile naturii; era Prosper Mérimée!

M[apropiai de d`nsul; el m[ cunoscu =i-mi zise cu o z`mbire amar[:

— Ce zici de mine, amicul meu? Nu \i se pare c[reprezint dragonul sp[im`nt[tor care ]n vechime p[zea gr[dina Hesperidelor? Prive=te ]n ce stare m-a adus boala de inim[ ce m[ ucide de c`nd nu ne-am v[zut! Am s[mor]n cur`nd ]n floarea... b[tr`ne\ii!

— Nu crede aceasta, domnule Mérimée, c[ci clima de la Cannes face minuni cu bolnavii.

— A=a spun doctorii,]ns[a=tept minunea de mai mul\i ani =i nu o v[d venind.

Mérimée petrecea toate iernile la Cannes,]ntov[r[=it de dou[surori engleze, care se devotaser[lui cu o abnegare admirabil[

[1] Gr[dina Hesperidelor (fr.).

=i se]ngrijeau de el ca de un copil. Ele =tiau s[aline suferin\ele lui =i s[-i sus\ie moralul c`nd boala ]l obosea de tot. Adeseori am f[cut partide de vhist cu acele *misses* =i cu iubitul lor bolnav ]n serile lunii lui februarie, =i m-am ]ncredin\at c[ suferin\ele nu stinseser[ c`t de pu\in briliantul spiritului s[u.

}ntr-o zi Mérimée]mi ar[t[o sabie de Damas cu litere arabe incrustate pe lam[.

— +tii s[cite=ti ar[pe=te? m[ ]ntreb[el.

— Ba nu.

— Pune-\i]n g`nd c[nu am g[sit]nc[pe nimeni care s[-mi explice aceast[inscrip\ie, =i]ns[am mul\i amici care se bucur[de renumele de orientali=ti =i \in cursuri de limbi orientale la Sorbona. P[\esc =i eu cu sabia mea cum a p[\it-o sora regelui Ludovic-Filip cu o materie de rochie ce avea de jur]mprejurul poalelor un =ir de cuvinte turce=ti cusute cu aur. Acea prin\es[se adres[la dl C., profesor de limba sanscrit[, ca s[aib[traducerea exact[a broderiei, =i el]i r[spunse c[broderia con\inea un verset din Coran: „*La Allah illa Allah, u Mhamed rasul Allah!*“ adic[: „Dumnezeu este mare =i Mohamed e profetul s[u!“ Doi ani]n urm[un alt profesor orientalist prezent`ndu-se la Tuileries, prin\esa dorind a se convinge de =tiin\ele sale, ]i ar[t[ rochia sa favorit[, =i noul sapient, examin`nd poalele, traduse pe loc cusuturile lor]n modul urm[tor: „Nimeni nu-i mare ca Ali, ginerele lui Mohamed, nimic nu-i tare ca sabia lui Ali!“ }\i]nchipuie=ti mirarea prin\esei! }n fine, la un bal de la curte, ambasadorul turcesc apropiindu-se de sora regelui ca s[o salute, prin\esa]i zise:

— Domnule ambasador! n-a\i fost niciodat[profesor la Sorbona?

— Niciodat[, alte\[.

— Minunat! Binevoi\i dar a-mi traduce inscrip\ia rochiei mele. Ambasadorul citi hieroglifele aurite =i r[spunse: „Aceste litere]nsemneaz[: Abdalah, fabricant de materii de m[tase la Brusa, al[turea cu geamia lui Osman“.

Prosper Mérimée ocup[ ]n patria lui o pozi\ie]nalt[: el era inspector monumentelor din Francia, era senator, era membru Academiei Franceze, era]n leg[tur[amical[cu toate ilustra\iile artistice, literare =i politice, era iubit =i apreciat la palatul Tuileries pentru spiritul s[u, =i, cu toate dignit[\ile sale, era ferit de defectul fuduliei, era simplu =i afectuos]n manierele lui, era serviabil =i]ncurajator pentru tinerii literatori. El regreta mult de a nu putea]ntreprinde un voiaj]n \[rile noastre, se ocupa din c`nd ]n c`nd cu studiul filologic al limbii rom`ne =i avea de g`nd s[scrie o disertare asupra poeziilor noastre poporale;]ns[moartea l-a secerat ca pe mul\i al\i contemporani de ai lui, precum Lamartine, Alexandre Dumas etc.; =i el a]nchis ochii ca s[nu mai vad[cumplitele nenorociri care b`ntuie de =ase luni iubita lui patrie!...[1]

(1871)

---

[1] Alecsandri se refer[la dezastrele suferite de Fran\a în timpul r[zboiului cu Prusia din 1870-1871.

DIN PERIODICE, BRO+URI ETC.

SATIRE +I ALTE POETICE COMPUNERI DE PRIN|UL ANTIOH CANTEMIR

}n sf`r=it, iat[ o carte bine alc[tuit[, bine tradus[ =i bine tip[rit[! o carte ce mul\ume=te mintea prin tablourile satirice =i prin duhul filozofic care cuprinde; o carte ce ]nc`nt[auzul prin armonia versurilor =i prin bog[\ia stilului adev[rat rom`nesc; o carte ce desf[teaz[ vederea prin frumuse\ea formatului =i a tiparului: *Satirele prin\utui Antioh Cantemir*, traduse din ruse=te de d.d. A. Donici =i C. Negruzzi =i ie=ite de cur`nd la lumin[la *Cantora Foaiei s[te=ti*.

Acele *Satire* care au f[cut at`t vuiet ]n Rusia cu un veac mai ]nainte =i care au fost at`t de mult pre\uite =i sprijinite de]ns[=i]mp[r[teasa Elisaveta Petrovna, c[reia au fost dedicate; acele *Satire* care zugr[vesc at`t de viu =i lovesc at`t de aspru relele n[ravuri...[1], acele *Satire* care au dob`ndit autorului cinstitorul nume de Boileau al Nordului, trebuie s[ fie primite cu at`t mai mare entuziasm din partea rom`nilor, c[ prin\ul Antioh Cantemir a fost ]nsu=i rom`n =i cu at`ta mai mare recuno=tin\[c[pare s[fi fost scrise pentru veacul nostru =i pentru noi!

Noi am tip[rit]n no. 4 al *Foaiei* noastre una din acele *Satire* frumoase, ca exemplu =i ca dovad[de geniul autorului =i de vrednica de laud[nimerire a traduc[torilor, dar =i cu prilejul acestei critici g[sim o mare pl[cere a supune cititorilor c`teva pasajuri din ele.

---

[1] Punctele de suspensie din articol marcheaz[pasajele cenzurate în *Prop[=irea*.

}n Satira I, precum am v[zut, Cantemir defaim[ignoran\a clerului; . . . .
. . . .

}n Sat. II arat[pre boierul ce se f[le=te cu slava str[mo=easc[, ca cioara cu penele str[ine, =i care pretinde necontenit ranguri, slujbe =i chiverniseli . . . .
. . . . . . .Cantemir, cu toate c[ ]nsu=i era prin\ =i fecior de domn, dispre\uia pre acei nobili]ng`mfa\i . . . .
. . . .
el]n\elegea noble\ea a=a precum trebuie s[fie, o „r[splat[a meritelor =i a vredniciilor personale“, iar nu un drit sec, mo=tenit de la p[rin\i.

Dar s[-l ascult[m mai bine pe d`nsul vorbind prin organul lui Filaret.

„EUGENIE

Dar simt c`t[ ru=ine, c`t de cumplit afront
E pentru noi, boierii, c`nd v[d un prost \[ran
Ce poart[semnul muncii pe m`inile-i asprite... =.c.l.
. . . .
Cum au ajuns s[fie]n cele mai mari trepte,
Iar vechea mea noble\e t`nje=te am[r`t[!
Din vremea Olg[i]nc[avem str[mo=i magna\i;
De-atunce, p`n[ast[zi ei *fur[* tot]n slujbe...
. . . .
Vezi diplomele mele, hrisoave, spi\e lungi;
Mai jos dec`t *namesnic* nici un str[bun nu am... =.c.l.

FILARET

Spune-mi, l[s`ndu-\i lenea, povara de o=tean
Purtat-ai vreodat[? Gonit-ai pre vr[jma=i?
Asigurat-ai \ara l[\ind a ei putere?
La masa judec[\ii uitat-ai p[rtinirea?
Norodul u=urat-ai de d[ri, de asupriri?
Sporit-ai cu-al t[u merit al statului venit?
Cu pilda ta-ndemnat-ai pre oameni la virtute,

St`rpind prin sfaturi bune n[ravurile rele?
+tii a-\i p[stra curate =i cugetul, =i m`na?
Nu-\i sunt sup[r[toare a celor s[raci lacrimi?
De e=ti drept, nezavistnic,]ndur[tor =i bl`nd,
De crezi c[e ca tine fie=tecare om,
Atunci cu bun[seam[po\i zice c[e=ti nobil,
Po\i crede c[cu Ector =i cu Ahil e=ti rud[;
Cezar =i Alexandru =i to\i b[rba\ii mari
C[-\i sunt str[mo=i socoate-i de-\i plac =i de-i voie=ti.
Dar nu te folose=te de-ai fi chiar fiu de rig[
C`nd n-ai ]ntru n[ravuri d-un c`ine osebire!“

Iat[sentimente cu adev[rat nobile; iat[idei drepte =i de care trebuie s[se p[trund[tot acela ce vrea s[fie cunoscut de *nobil*. Dea Domnul ca aceste maxime sfinte s[se tip[reasc[ ]n min\ile rom`nilor =i ca boierii no=tri s[ le ]nve\e copiilor lor, odat[ cu *Crezul* =i cu *Tat[l nostru*. La sf`r=itul acestei satire poetul face urm[toarea]ncheiere:

„Adam boieri pre lume nu a n[scut nici unul:
Doi fii avu, din care unul era p[stor,
Iar altul]n sudoare cu sapa se hr[nea;
+i Noe, c`nd potopul a ]necat p[m`ntul,
Sc[p[plugari ca d`nsul ce-aveau n[ravuri bune;
Dintr-]n=ii to\i ne tragem“ =.c.l.

Voi\i s[vede\i pe *ipocritul*]n toat[f[\[rnicia lui,]l ve\i g[si]n Satira III. El

„C`nd intr[ ]ntr-o cas[ se-nchin[ p`n[jos,
Pre to\i]i saluteaz[=i-ntr-un ungher se pune,
Plec`ndu-=i ]n jos ochii, gr[ind din v`rful limbii
M[t[niile trage, p[=e=te-ncetinel... =.c.l.
. . . .
El carne nu ia-n gur[la mesele str[ine.
Nici vin nu vrea s[guste, dar nu e de mirat;
Un gras clapon acas[ ]ntreg]l osp[t[,
Sp[l`ndu-l cu-o butelc[de vin unguresc dulce.
Pre cei supu=i la pofte trupe=ti]i t`nguie=te,

De=i el pe sub gene cu ochi sc`nteietori
La s`nul alb =i ginga= se uit[pe furi=;
Eu]ns[-mi spun p[catul, nu mi-a= l[sa nevasta
C-un cuvios ca d`nsul s[fac[cuno=tin\[."

}n aceast[satir[g[sim pre *zg`rcitul*, care

„C`nd vinde, este ieftin numai la jur[m`nt."

Pre *cheltuitorul desfr`nat*, care

„De-a purure pl[cerii deschide drumuri nou[."

Pre *curiosul limbut*, care din zori de zi

,,... alearg[, urm[re=te,
Ascult[ce se face prin case =i prin t`rg;
. . . .
Apoi c`nd novitale destule-a adunat,
}ntocmai ca o bute umplut[cu vin nou
Ce fierbe, sf`r`ie=te =i d`nd afar[dopul
Spumosul vin cu vuiet pe vran[n[bu=e=te,
Asemene Meandru nu poate mistui
Nimic de c`te =tie.
. . . .
Minciuna lui o crede adese]nsu=i el
. . . .=i crede-n g`ndul s[u
C[limb[n-ai]n gur[, e=ti totul o ureche."

Pre *lingu=itorul]njosit*, care

„P`n' =i ce pute zice c[are miros bun."

+i,]n sf`r=it, alte c`teva portrete asupra c[rora Cantemir a v[rsat cu]mbel=ugare colorul ridicolului.

Satira IV e adresat[c[tre muza poetului =i, cu toate c[este o imita\ie despre Satira lui Boileau c[tre muza sa, dar se deosebe=te ca =i celelalte prin idei ghimpoase =i prin versuri bine]ntocmite, ce cuprind totodat[=i]ndreptarea autorului, =i def[imarea n[ravurilor rele. }ns[bucata prin care Cantemir s-a ridicat la cea mai

nalt[treapt[ ]n arta satirei =i prin care s-a]ncoronat de laurii lui Pers, Iuvenal, Ora\iu =i Boileau este Satira V.

E cu neputin\[a ar[ta n[ravurile]n toat[slu\ia lor =i a descrie urm[rile be\iei cu culori mai vii =i mai fioroase. Iat[un tablou al norodului prost]n vreme de s[rb[toare:

„Unii ame\i\i numai se-mpiedec[-n picioare,
Merg`nd f[r[s[=tie]n care parte-alearg[;
}n dan\uri desfr`nate al\i spulber[gunoi,
Pre trec[tori m`njindu-i,]n glod se t[v[lesc.
Uit`nd ru=inea toat[=i buna-cuviin\[,
Se dezgolesc de haine =i cu obr[znicie
Nu dau macar cinstire la sexul ru=inos.
Ici unul plin de drojdii p[=e=te =ov[ind,
Cu capul se izbe=te d-un zid ce-i st[-nainte:
De s`nge umple locul =i to\i de d`nsul r`d.
Iar dincolo un sfadnic se-ncaier[la pumni
Cu cine se-nt`lne=te;]n lupt[-=i scuip[din\ii
Cu vinul dimpreun[, din gura-i puturoas[.
C`nt[rile cu chiot, strig[rile cu zgomot,
P[n' =i pe-un surd]l face s[-i \iuie urechea“ =.c.l.

Satira VI zugr[ve=te defectele ambi\iei, necazurile =i sup[r[rile la care ea este supus[=i din]mprotiv[mul\umirea unei vie\i lini=tite =i m[rginite]n gusturi simple.

„Acela este numai ferice]n via\[,
Ce =tie a petrece]n lini=te =i pace,
+i cu pu\in ce are se afl[mul\umit!“

Satira VII ne arat[ne]ngrijirea p[rin\ilor la educa\ia copiilor =i ideea ruginit[a unor b[tr`ni ce nu n[d[jduiesc nimic de la cei juni =i]i dispre\uiesc pentru c[nu au b[rbi albe.

„C`nd v[d pe unul care ceaslovul nu mai las[,
Biserica p[ze=te, se-nchin[, \ine postul,
Nu doarme cu nevasta =i duce lum`n[ri,
Dar ia chiar =i c[ma=a de pe un biet s[rac,

De-i zic: „ascult[, frate, te r[t[ce=ti cu mintea,
Merg`nd pe ast[cale]n rai nu po\i s[intri;
Iar dac[ai dorin\[ca s[te m`ntuie=ti,
D[ ]napoi aceea ce ai luat nedrept“.
Atunce l-a mea r`vn[ el m`nios r[spunde:
„Nu-i treaba ta, b[iete, s[dai b[tr`ne sfaturi!“
+i bine zice omul; eu]nc[n-am ajuns
A iernii]nturnare s[v[d de treizeci ori,
+i nici un p[r din capu-mi nu =i-a schimbat colorul;
Cum dar]n a=a vr`st[s[-ndrept eu barbe albe
+i c[z[turi cinstite ce poart[ochelari?
A= r[gu=i zadarnic vr`nd s[le dovedesc
C[mintea-n om nu cre=te cu lunile =i anii.
. . . .
Mul\i n[t`ngi]n lume vor crede ne-ncetat,
C[un b[tr`n cu mintea]ntrece pe trei juni!“

Aceast[satir[e plin[de sf[tuiri]n\elepte pentru cre=terea copiilor =i de maxime filozofice pentru educa\ia lor.

}n Satira VIII poetul]=i zugr[ve=te portretul s[u; el ne spune]nsu=i c`t[cump[nire pune]n lucrarea versurilor sale.

„Ca nu def[im`nd aspru n[ravul acel r[u,
S[dezvelesc c[singur sunt r[u =i p[tima=.“

Satiristul se aseam[n[ ]nsu=i cu un chirurg c`nd sloboade s`nge unui bolnav. „V[zut-a\i, zice el:

. . . . Cu ce luare-aminte
La m`na cea legat[ tot pip[ie cerc`nd
S[afle unde-i vina, apoi love=te-ncet.
P[zind cu scump[tate ca rana s[nu fie
Mai mare dec`t trebuie. Aceast[ ]ngrijire
+i eu c`nd scriu la versuri]ntocmai imitez:
}mi pare c[iau s`nge la demoraliza\i.“

Aceste sunt satirele prin\ului Cantemir! Num[rul lor e mic, dar cuprinsul =i meritul lor e mare. Ele, afar[de]nsu=irile poetice de care sunt pline, au]ntreita calitate de a]nf[\i=a portreturi vii, de

a lovi]n n[ravuri cu tot duhul cel mai iscusit al satirei =i,]n sf`r=it, de a rosti maxime]n\elepte dup[care s[se poat[ ]ndrepta societatea.

Celelalte poezii tip[rite]n acest volum sunt vreo c`teva ode ]n lauda ziditorului, vreo dou[ epistole c[tre prieteni, =i vreo c`teva fabule =i epigrame, toate compuse dup[regulile acestor deosebite soiuri de poezie =i cuprinz`nd idei]nalte, naive sau =[galnice, fie=-tecare]n felul s[u. Pre acestea domnii traduc[tori le-au pus]n versuri rimate, =i isprava le-a fost asemene deplin[.

Volumul]n]ntregime]nformeaz[o carte nepre\uit[=i vrednic[de a de=tepta interesul rom`nilor; ea este ]mbog[\it[ cu portretul prin\ului Cantemir, litografiat la Leip\ig, =i cu via\a sa, pe care dl C. Negruzzi a scris-o cu condei iscusit. Acum ne r[m`ne a vorbi de traduc\ie! Ea este foarte bine nimerit[ ]n toate privirile; stilul e limpede, bogat =i]n\eles; versurile sunt bine]ntocmite, armoni-oase =i v[desc c[au fost lucrate de doi poe\i; caden\a lor e pretu-tindene pl[cut[. Mul\umim deci domnilor traduc[tori care au]ntreprins un lucru at`t de greu =i l-au des[v`r=it at`t de bine; d-lor prin aceasta au dovedit c[ versurile albe sunt foarte pl[cute la citire c`nd sunt bine lucrate (acest soi de versifica\ie a fost de neap[rat[trebuin\[la traducerea *Satirelor,* spre a nu se dep[rta de compunere), =i c[limba rom`neasc[este o limb[bogat[, sonor[=i plin[de frumuse\i originale.

Dnii A. Donici =i C. Negruzzi, cunoscu\i]ntre rom`ni prin compuneri literare, au ad[ugat prin acest uvraj un nou st`lp literaturii rom`ne=ti; =i aceasta le va fi recunosc[toare, at`t pentru lucrul lor vrednic de laud[, c`t =i pentru scoaterea la lumin[a unei scrieri minunate, alc[tuit[de un prin\ mare =i]n\elept, ce face cinste neamului s[u.

MELODIILE ROM~NE+TI

Cu o nem[rginit[bucurie facem =tiut c[o parte din cele mai duioase melodii ale poporului rom`n au ie=it la lumin[ ]ntr-un Album foarte elegant, tip[rit la Leopol[1] =i cuprinz`nd 48 de arii de tot soiul: doine, hore, c`ntece de lume, c`ntece ho\e=ti etc.

Unul din compatrio\ii no=tri din Bucovina, un artist de frunte, elev ale vestitului pianist Chopin, dl +arl Miculi, pe care societatea ambelor capitale, a Moldovei =i a Valahiei, a avut pl[cere de a-l asculta =i a aplauda minunatul s[u talent, este alc[tuitorul =i totodat[editorul acelui Album nepre\uit. }n voiajul ce a f[cut, la 1850,]n provinciile noastre, dl +arl Miculi, de=i deprins din copil[rie cu armoniile europene=ti, totu=i s-a sim\it cuprins de un adev[rat entuziasm la auzirea melodiilor poporale ale rom`nilor =i a =i hot[r`t a le prescrie pentru ca s[le scape de noianul uit[rii. Cu o r[bdare =i un tact de artist]namorat de frumuse\ile artei, el a ascultat pe cei mai vesti\i l[utari din Ia=i =i din Bucure=ti =i a =tiut a deosebi ariile adev[rat rom`ne=ti din mul\imea de arii str[ine ce au n[v[lit de vro c`\iva ani la noi, trec`nd prin gurile =i instrumentele \iganilor =i ajung`nd la urechile noastre]ntr-un hal de dihanie muzical[f[r[form[=i f[r[nume.

Mul\umit[fie dar dlui Miculi din partea rom`nilor pentru fapta sa patriotic[=i vrednic[de toat[lauda, c[ci,]n mijlocul grozavelor nenorociri ce au c[zut ca un potop negru asupra neamului

---

[1] Lwow.

rom`nesc, acest neam a =tiut a feri de ]necare toate odoarele na\ionalit[\ii sale, portul, limba, credin\ele, poezia, c`ntecele =i numele s[u at`t de falnic! +i oricare om ]i vine ]ntr-ajutor, oricare ]i ]ntinde o m`n[fr[\easc[pentru ca s[scoat[ ]n lumina soarelui acele nepre\uite odoare face o fapt[bun[=i nobil[, o fapt[ce merit[recuno=tin\a patriei.

Albumul dlui Miculi are]ndoitul merit de a fi]ntocmit cu gust =i =tiin\[, =i mai cu seam[de a se ivi la vreme priincioas[. Ast[zi, c`nd Europa ]ntreag[ se ocup[ de soarta Principatelor, c`nd mai toate publica\iile periodice tip[resc articole interesante despre d`nsele, c`nd o mul\ime de bro=uri =i volumuri scrise]n toate limbile ies pe fiecare zi, trat`nd despre chestia Orientului =i, prin urmare, despre viitorul Rom`niei; ast[zi, c`nd \[rile noastre au de=teptat nu numai curiozitatea, dar chiar =i simpatia lumii; c`nd oamenii politici cerceteaz[istoria tractatelor]ncheiate]ntre Poarta Otoman[=i Principatele Dun[rii; c`nd economi=tii studiaz[ izvoarele de avu\ie a p[m`ntului nostru; c`nd pictorii ilustreaz[ unele publica\ii cu o mul\ime de desenuri ce ]nf[\i=eaz[ priveli=tile cele mai pitore=ti ale c`mpiilor, ale mun\ilor, ale ora=elor =i ale costumurilor rom`ne=ti; ast[zi, zic, Albumul dlui Miculi e binevenit, c[ci aduce un contingent de mare pre\ la comoara cuno=tin\elor Europei]n privirea na\ionalit[\ii noastre.

P`n[ acum am fost noi, rom`nii, uita\i =i ne=tiu\i de lume; dar de la 1848 am]nceput a ie=i din]ntunericul]n care eram cufunda\i, =i fra\ii no=tri de la Apus, =i toate na\iile civilizate au]ndreptat privirile lor]n partea R[s[ritului, ca s[vad[ce este acest neam rom`nesc, r[t[cit de dou[mii de ani pe marginea Europei ! Revolu\ia din Valahia, mi=c[rile din Moldova, ocupa\iile armiilor rosiene=ti au tras asupra acestor provincii luare-aminte a celor care nu vroiau s[priceap[importan\a acestor \[ri ne]nsemnate]n cump[na politicii; pe de alt[parte,]mpr[=tierea prin lume a exila\ilor de la 1848 a deprins urechile str[inilor cu numele de rom`n =i, ]ncet c`te]ncet, ajuta\i prin scrierile autorilor ce se

interesau de soarta noastr[, precum =i prin minunatele desenuri ale dlui Buke[1] =i al\ii, rom`nii au izbutit a ie=i pu\in la iveal[.

Chestia Orientului de ast[zi ne-a scos cu totul la lumin[, =i acum suntem un suget de studii interesante pentru Europa: istoria patriei noastre, obiceiurile poporului, poeziile sale, tot ce se atinge [de] na\ionalitatea rom`nilor au de=teptat curiozitatea public[; suntem ast[zi o na\ie nou[, descoperit[de pu\in timp, =i avem tot prestigiul nout[\ii; trebuie dar s[ne ar[t[m europenilor cu ce avem mai frumos =i mai vrednic de a-i interesa.

}n Fran\a, Germania =i Anglia poeziile noastre poporale, traduse =i tip[rite, au produs o mare pl[cere =i au recomandat c`t se poate de mult geniul poetic al rom`nilor. Nu r[m`ne ]ndoial[ c[ melodiile noastre na\ionale vor dob`ndi locul ce merit[ ]n admirarea acelor ce pre\uiesc frumuse\ea original[a melodiilor poporale =i care =tiu a cunoa=te sufletul unui neam]n tainele acelor melodii.

Nu-mi este iertat mie ca s[hot[r[sc despre meritul =i armonia c`ntecelor rom`ne=ti, c[ci poate a= c[dea]n prepus de p[rtinire. M[rturisesc eu]nsumi c[pentru mine unele din melodiile rom`ne=ti, unele doine, unele hore, unele c`ntece de lume cuprind o lume]ntreag[de armonie dulce =i duioas[, care]mi p[trunde inima de lacrimi; las dar s[se exprime asupra lor un om competent =i nep[rtinitor, un pianist de mare talent ce a petrecut c`\iva ani printre noi, dl Hanri Erlich. lat[ ce zice acest artist ]n prefa\a colec\iei de arii rom`ne=ti ce a tip[rit]n Viena, la 1850:

„Strig[tul de na\ionalitate =i de drepturi egale a aflat un r[sunet puternic]n poporul rom`n care locuie=te Valahia, Moldova, Basarabia, Bucovina, precum =i cea mai mare parte din Transilvania =i Banat =i c`teva comitaturi din Ungaria“.

„Ocup`nd el singur un teritoriu [de] peste 5000 mile p[trate, poporul rom`n prezenteaz[un element na\ional compact, tare =i unit.

---

[1] E vorba de pictorul Michel Bouquet.

Am tr[it mai mult de trei ani printre acest popor. Am avut prilej a-i]nv[\a limba, a-i cunoa=te obiceiurile, n[ravurile =i ariile na\ionale; =i fiindc[p[m`ntenii m-au ]ncredin\at c[ am nimerit bine caracterurile acestor melodii at`t de originale =i at`t de interesante, cred c[ ]ndeplinesc o datorie de recuno=tin\[ pentru primirea favorabil[ de care totdeauna m-am bucurat l`ng[rom`ni, contribuind din partea mea prin publicarea acestei colec\ii care este o prob[ mai mult c[ na\ionalitatea acestui popor se pronun\[ curat[ =i necontestabil[ nu numai ]n limba =i datinile sale, dar ]nc[ =i ]n muzica sa, care se deosebe=te de oricare alta cunoscut[ p`n[acum.

Negre=it, aceste arii se vor p[rea foarte curioase la]nt`ia vedere pentru melodia lor cu totul original[ =i c`teodat[s[lbatic[, pentru acompaniamentul lor, care uneori cuprinde acordurile cele mai capricioase, cele mai bizare, =i alteori e cu totul simplu =i chiar monoton.

+i cu toate acestea nu ne sfiim de a spera c[, cu c`t ]=i va da cineva osteneala de a le juca, cu at`t va pre\ui expresia de melancolie, dulce, =i dureroas[chiar, care se pronun\[mai]n toate ariile de c`ntec ale rom`nilor. Sunt]n muzica na\ional[a acestui popor de acele pasaje misterioase care fac s[se presimt[dorin\e]nfocate =i ascunse]n fundul inimii =i care se manifest[prin pl`nset numai.

De alt[parte, ariile de dans r[sun[acea veselie nebunatic[, zgomotoas[, la care nenorocitul se arunc[cu totul]n aceste momente de pl[cere.

Instrumentele ce]ntrebuin\eaz[rom`nii sunt: buciumul, fluierul p[storilor, cimpoiul =i naiul. Sunt mul\i \[rani care mai joac[=i din vioar[, dar arti=tii de acest instrument se afl[mai cu seam[printre \igani, care sunt adev[ra\ii muzici ai ora=elor. Ace=tia se slujesc =i cu naiul, =i cu cobza, un soi de mandolin[cu coarde de metal, pe care le ating cu o pan[. Capul trupei execut[melodia pe vioar[; naiul face s[se aud[mai tare,]n sunete

ascu\ite, pasajele cele mai p[tima=e; cobza \ine loc de baz[, =i mai totdeauna e jucat[de c[tre cel mai]n v`rst[ dintre arti=tii \igani, care execut[ pe acest instrument acompaniamentele cele mai grele cu o ]ndem`nare vrednic[de mirat.

Pe ace=ti l[utari]i]nt`lne=ti ]n toate s[rb[torile; ei poart[ mai totdeauna haine orientale. C`nd cineva]i aude execut`nd ]n chip serios =i melancolic, care niciodat[ nu-i las[, ariile na\ionale rom`ne]ntr-o societate aleas[, ad[ug`nd muzicii instrumentelor lor un c`ntec plin de triste\e, =i c`nd vede cineva impresia ce produce asupra auzitorilor, atunci pricepe c[, de=i to\i rom`nii care au primit o educa\ie c`t de pu\in ]ngrijit[ au luat manierele =i n[ravurile societ[\ii moderne, cu toate acestea sentimentul na\ional exist[ ]n toat[ virtutea la d`n=ii =i p[trunde lustrul modelor str[ine.

C`t pentru caracterul =i ritmul muzical al ariilor rom`ne, se cade s[m[rturisesc curat c[este tot ce e mai greu de a deprinde =i de a]n\elege dac[cineva nu le-a auzit jucate]n \ar[de c[tre l[utarii indigeni. M[voi]ncerca]ns[de a explica, pe c`t se va putea, deosebitele genuri =i nuan\ele cele mai caracteristice ale muzicii na\ionale rom`ne.

Ariile rom`ne se ]mpart ]n doine sau balade, ]n c`ntece de lume sau roman\e,]n c`ntece de joc sau hore =i altele =i]n mar=uri antice na\ionale.

Baladele sunt arii vechi ale c[rora cuvinte totdeauna amintesc vreun suvenir istoric sau vreun roman de amor. |[ranii de la munte, care sunt adev[ra\ii barzi rom`ni, c`nt[aceste balade cu un glas pl`ng[tor foarte lin, cu un *muvement*[1] de muzic[ cu totul neregulat, st[ruind asupra notelor de c`ntec =i iu\ind pe cele de fantezie. Ei =tiu s[dea acestor arii o expresie de]ntristare vis[-toare, de un efect extraordinar. Adeseori, c`nd cineva umbl[ ]n mun\ii \[rilor rom`ne, aude de departe un fluier care fluier[cu

[1] Mi=care, ritm (fr.: *mouvement*).

dulcea\[un c`ntec de dor. Atunci se opre=te f[r[ voie ca dominat de un farmec necunoscut spre a asculta mai mult timp aceste suspine ale muntelui. Am ]nt`lnit mul\i c[l[tori str[ini]n \[rile rom`ne care, nefiind deloc de =coala romantic[, mi-au m[rturisit c[ aste c`ntece at`t de simple =i at`t de expresive le-au f[cut o impresie mai vie =i mai ad`nc[ dec`t toate gambadele muzicale ce se aud azi]n s[lile de concert =i de teatru =i care sunt primite cu aplauze frenetice.

C`ntecele de lume (roman\ele) sunt melodii f[cute pe poezii mai noi =i au mai tot acel caracter ca al baladelor. Ele se deosebesc de balade ]n aceea c[, jucate cu un muvement mai iute, ele slujesc asemene ca arii de joc. C`ntecele de joc sunt melodii]nadins pentru dans.

Dansul cel mai obi=nuit]n ora=e este hora. La \ar[se joac[hora, jocul de br`u, c[lu=arii etc.

Hora s[joac[astfel: dansatorii, at`t oameni, c`t =i femei, al c[ror num[r nu este m[rginit, se apuc[de m`n[ =i formeaz[ un cerc unde fiecare poate intra =i ie=i dup[ plac. Se joac[ ]n r`nd,]ndoind un picior,]n vreme ce cel[lalt face un pas]nainte sau]nd[r[t; totdeodat[bra\urile se clatin[ ]ncet; dansatorii se apropie sau]ntind cercul tot cu acele mi=c[ri, ceea ce d[horei un oarecare aer de indolen\[=i de o lene care nu se]ntrerumpe dec`t de c[tre vreun vesel dansator ce-=i manifest[ veselia b[t`nd cu piciorul]n p[m`nt. Aceast[ leg[nare gra\ioas[ se cuvine mai cu seam[ de a se exprima ]n muzic[; de aceea trebuie s[ se apese mai mult baterea dint`i a fiec[rei m[suri, iar a doua foarte pu\in.

Cu c`t mi=c[rile horei sunt line, egale =i lini=tite, ]ntru at`t cele ale jocului de br`u sunt vioaie =i zgomotoase: dansatorii se \in cu m`na st`ng[ de ]ncing[toare, rezem`ndu-se cu m`na dreapt[de um[rul vecinului, =i execut[acest dans cu cea mai mare iu\eal[.

Dansul C[lu=arilor are o semnifica\ie cu totul istoric[pentru rom`ni; \[ranii p[streaz[ ]n memoria lor fapte confuze din istoria vechilor romani, ai c[ror sunt urma=i, =i r[pirea sabinelor este

unul din]naltele fapte, cele mai memorabile, ale glorio=ilor lor str[buni, al c[rei suvenir ei]l celebreaz[prin jocul C[lu=arilor. Ei alearg[la sunetele fluierului, ale vioarei =i ale cimpoiului,]narma\i cu emblemele anticelor arme romane, m[ciuci, l[nci, securi, =i sar, strig[, iau pozi\ii rezbelice,]nc`t, prin aceste mi=c[ri =i prin z`ng[nitul armelor, ei]=i reprezint[suvenirul acestui cavaleresc episod al analelor primitive ale Romei antice. S[pt[m`na Rusaliilor este cu totul consacrat[acestui joc al C[lu=arilor, care \ine loc de capitol de istorie.

Cititorul]mi va ierta c[m-am oprit la descrierea tuturor astor am[nunte. Am socotit c[era neap[rat a zice c`teva cuvinte asupra caracterului unei muzici na\ionale care, fiind necunoscut[ arti=tilor, precum =i amatorilor p`n[acum, nu va lipsi, dup[cum sper, de a lua unul din cele]nt`i r`nduri printre ariile na\ionale ale altor popoare ce au fost primite cu favor... etc.“

PRIETENII ROM~NILOR

C`nd mintea ]=i ia zborul de se afund[ ]n h[ul de suferin\e, de prigoniri =i de palme dumnezeie=ti ce de c`teva veacuri au trecut =i]nc[trec pe capul acestui neam rom`n, odinioar[ at`t de mare =i puternic, ea r[m`ne ]nsp[im`ntat[ca =i c`nd s-ar g[si la poarta care duce la l[ca=ul ve=nicelor chinuri, =i nu poate s[ ]n\eleag[ cum acest neam a r[bdat cu b[rb[\ie at`tea furtuni grozave =i cum se mai afl[ ]nc[ast[zi pe picioare! N[v[liri de limbi str[ine, r[zboaie cr`ncene =i necurmate, ]mpil[ri de tot soiul, ]nr`uriri fatale de corup\ie, prigoniri sistematice, focuri, secete, epidemii crude =i, mai presus dec`t toate, dezbin[ri chiar ]ntre fra\i de acela=i s`nge =i nume, nimic nu i-a lipsit, nici una dintre aceste grozave rele nu a]nconjurat p[m`ntul locuit de rom`ni,]nc`t dou[ mari adev[ruri se ]nf[\i=eaz[ min\ii omene=ti la priveli=tea acestui negru tablou de calamit[\i: cea ]nt`i, c[mult gre=i\i au fost romanii]n ochii dumnezeirii, dac[, dup[at`tea veacuri, str[ne-po\ii lor sunt ]nc[ astfel pedepsi\i; cel al doilea, c[ dumnezeirea preg[te=te un mare viitor acestui neam strecurat prin at`tea chinuri, c[ci furtunile cele mari lovesc fruntea mun\ilor celor mai]nal\i, =i cerc[rile cele aspre ale soartei lovesc sufletele cele mai tari.

Veacuri]ntregi acest neam rom`n a=ezat la por\ile r[s[ritului pe un \[rm care, ]n privirea sa topografic[, seam[n[ cu o insul[ b[tut[ de v`nturi =i de valuri din toate p[r\ile, s-a]mprotivit furtunilor =i a izbutit a-=i p[stra mo=ia sau mai bine zic`nd o parte din mo=ie. }nconjurat de mari puteri, cuprins pretutindene de

neamuri str[ine, slavi, germani, unguri =i turci, cu care el nu are nici o rudire, fiind de vi\[latin[, rom`nul s-a f[cut punte =i munte ]n mijlocul greut[\ilor prin care s-a strecurat, =i a sc[pat din noian sf`ntul odor al na\ionalit[\ii sale. }n zadar campionii panslavismului au cercat chiar prin acte oficiale a]ntuneca adev[rul! adev[rul e un soare luminos care str[bate puternic prin negurile minciunii, fie aceasta c`t de pompoas[, =i ]n sf`r=it Europa s-a]ncredin\at ast[zi nu numai de adev[rata noastr[na\ionalitate, dar =i chiar de drepturile noastre politice.

E mult aceasta pentru noi =i mult ne va fi de folos pentru asigurarea viitorului nostru, c[ci p`n-acum nenorocirile Principatelor Dun[rii s-au tras din ne=tiin\a marilor puteri ale Occidentului ]n privirea istoric[, comercial[ =i etnografic[ ale acestor Principate. P`n[acum ele se socoteau chiar de oameni eminen\i ca o parte din p[m`ntul Imperiului Rusesc, sau ca o provincie de raiale turce=ti, precum Bulgaria etc., =i pu\ini din publici=tii str[ini pricepuser[ importan\a unei *Rom`nii* bine organizate]n cump[na chestiei Orientului.

Na\iile apusene de vi\[latin[au tr[it un lung =ir de veacuri f[r[m[car a visa c[aveau chiar pe marginea Europei, la por\ile R[s[ritului, zece milioane de fra\i, =i f[r-a auzi glasul suferin\elor lor; dar acest glas a g[sit]n zilele noastre un r[sunet]n inimile generoase ale c`torva oameni care, cu un curaj vrednic de toat[ recuno=tin\a noastr[, s-au f[cut apostolii Rom`niei.

Printre ace=ti nobili campioni ai drepturilor =i ai na\ionalit[\ii noastre sunt de]nsemnat:

1. Dl *St. Marc de Girardin*, care la 1836 a vizitat Principatele Dun[rii, le-a studiat cu luarea-aminte a unui filozof =i a publicat]n jurnalul *Débats* mai multe scrisori asupra st[rii morale a provinciilor noastre, asupra rela\iilor Rusiei cu ele, asupra influen\ei puterilor suzerane =i protectri\e, asupra Reglementului Organic etc.

2. Dl *Eelix Colson*, care la 1839 a publicat un volum de mare pre\, intitulat: *De l'état présent et de l'avenir des Principautés de Moldavie et de Valachie, suivi des traités de la Turquie avec les*

Puissances Européennes et d'une Carte des Pays Roumains. Acest uvraj este cel mai apreciat de politicii str[ini, iar c`t pentru noi, rom`nii, nu trebuie s[uit[m niciodat[aceste cuvinte prin care dl Colson sf`r=e=te prefa\a c[r\ii sale: „}n fa\a at`tor umiliri =i at`tor suferin\e necunoscute Europei, con=tiin\a mea ]mi impune datoria de a ridica glasul ]n favorul rom`nilor!“

Dl *I. A. Vaillant,* care la 1844 a scos la lumin[un uvraj mare]n trei tomuri, sub nume de: *La Romanie ou histoire, langue, littérature, orographie, statistique des peuples de la langue d'or, Ardialiens, Valaques et Moldaves résumés sous le nom de Romans.* — Dl Vaillant a locuit mai mul\i ani la Bucure=ti unde a fondat deosebite =coli, =i c`nd s-a desp[r\it de rom`ni, iat[cuvintele ce le-a adresat: „Adio! fi\i ferici\i; redob`ndi\i dignitatea =i virtutea voastr[antic[; lucra\i cu to\ii pentru Patrie; p[trunde\i-v[de sim\irea puterii voastre =i astfel ve\i deveni iar[=i o na\ie mare precum au fost str[mo=ii vo=tri!“

Dl *H. Desprez*, care la 1848 a publicat mai multe articole importante]n *Revue des Deux Mondes* asupra revolu\iei rom`nilor =i asupra de=tept[rii na\ionalit[\ilor orientale.

Dl *Arthur Baligot de Beynes*, fondatorul jurnalului din Constatinopol *Presa de Orient*, care de la 1848,]n curs de mai mul\i ani, a sprijinit drepturile rom`nilor prin cele mai]nsemnate gazete din Paris.

Dl *A. Billecocq*, fostul consul-general al Fran\ei]n Principate, care necontenit a c[utat a lumina oamenii de stat ai Fran\ei asupra intereselor Europei]n provinciile noastre =i asupra rolului ce este chemat a juca neamul rom`n ]n chestia Orientului. Dl Billecocq s-a ar[tat necontenit unul din cei mai fierbin\i prieteni ai rom`nilor, =i a avut meritul a prevedea chiar de la 1848]nt`mpl[rile politice de ast[zi. El a publicat un album foarte interesant intitulat: *Album Moldovalaque* =i ilustrat cu desinuri de dl Bouquet.

Dl *Michelet*, unul din cei mai mari scriitori ai Fran\ei, care]n volumul s[u *Légendes du Nord* vorbe=te de biata Rom`nie cu toat[ ]ndurarea unei inimi ad`nc sim\itoare =i cu tot entuziasmul unui

mare poet. Dl Michelet nume=te \ara noastr[*Italia oriental[* =i a =tiut a ghici chiar din poeziile sale poporale comorile sufletului rom`n.

Dl *Ubicini*, autorul *Scrisorilor asupra Turchiei*, un uvraj de mare pre\ ]n ochii tuturor oamenilor de stat, =i director unei publica\ii ce iese]n Paris sub titlul de *Revue d'Orient*. Dl Ubicini s-a aflat]n Bucure=ti]n vremea revolu\iei de la 1848 =i, cunosc`nd prea bine \[rile noastre, a scris multe articole prin gazete ]n favorul dreptu-rilor rom`nilor.

Am]nceput aceast[enumera\ie prin dl Girardin =i vom sf`r=i-o iar[=i prin dl Girardin, ar[t`nd c[acest]nalt scriitor a publicat mai multe articole]n *Débats* ating[toare de Principate, de la]nceputul complic[rilor de ast[zi, =i, pentru ca s[d[m o idee de sentimentele dlui de Girardin]n privirea viitorului \[rilor noastre, iat[ce g[sim scris de d-lui]n jurnalul francez *Débats*, din 18 martie 1855:

„Suntem]ncredin\a\i c[noul congres de la Viena, care este chemat a alege chipurile de a da Orientului pe l`ng[binefacerile p[cii =i un regim social potrivit cu civiliza\ia Europei, va lua]n mare b[gare de seam[dorin\ele Principatelor Dun[rii. Nu putem =ti l[murit care va fi viitoriul acestor \[ri ce au]n Orient aceea=i pozi\ie ca *les Pays-Bas*[1]]n Occident =i care, ca =i acestea, trebuie a fi declarate neutre chiar de la]nceput, dac[Europa nu vroie=te ca ele s[slujeasc[de teatru =i de pricin[r[zboaielor;]ns[sper[m c[congresul de la Viena, c`nd va fi s[ ia o hot[r`re asupra soartei Principatelor, nu va trece cu vederea dreapta cerere a moldo-valahilor]n ceea ce prive=te na\ionalitatea lor consfin\it[prin vechi tractaturi. Principatele au ap[rat neat`rnarea lor ]mpotriva n[v[lirilor turce=ti la al 15-lea =i 16-lea veac, =i c`nd ele s-au v[zut silite a se]nchina armelor sultanilor, chiar atunci ele au f[cut pe]nving[tori ca s[recunoasc[na\ionalitatea lor, primind suzera-nitatea, iar nu jugul acestora. Articolul 1 din tractatul de la 1392

---

[1] | [rile de Jos: Belgia =i Olanda.

]ntre valahi =i Baiazid I recunoa=te Valahiei dreptul de a se guverna prin]nse=i legile sale, precum =i dritul de a face r[zboi =i a]ncheia pace; afar[de aceasta, prin\ul Valahiei a p[strat totdeauna putere de via\[=i de moarte asupra supu=ilor s[i, ceea ce este unul din atributurile suveranit[\ii. Articolul 2 din acela=i tractat]ncuviin\eaz[Valahiei un drept care dovede=te c[, fiind nevoi\i a primi suzeranitatea sultanilor, voievozii Valahiei se g`ndeau =i la soarta cre=tinilor din Orient. To\i cre=tinii, zice acel articol, care dup[ce vor fi]mbr[\i=at religia lui Mahomed vor trece din locurile supuse sultanului]n Valahia, =i se vor cre=tina din nou, nu vor putea fi nici reclama\i, nici ataca\i. La 1460[1], dup[luarea Constantinopolului, un nou tractat este]ncheiat]ntre Mahomed II =i Valahia. Acest tractat recunoa=te asemene drepturi Valahiei.

Neat`rnarea =i autonomia neamului moldo-valah este deci un drept vechi =i legiuit. Acest drept a fost solemnel recunoscut prin articolul 5 din tractatul de Andrianopol =i negre=it c[va fi luat]n seam[de congresul Vienei. Patrio\ii din Moldo-Valahia aveau toat[dreptatea de a se rezema pe acele tractaturi c`nd, ]n anul trecut, cereau arme Turchiei =i Europei ofi\eri pentru ca s[ se armeze ]mprotiva armiilor n[v[litoare ale Rusiei =i s[ mute teatrul r[zboiului chiar ]n s`nul Basarabiei. Ei vroiau s[puie]n lucrare dreptul de a face r[zboi pe care nici tractaturile de la 1392, nici acele de la 1460 =i de la 1512 nu l-au contestat. Poate c[dac[aceast[propunere ar fi fost primit[, expedi\ia din Cr`m nu ar fi fost neap[rat[. Aceast[ slujb[ din partea rom`nilor ar fi interesat mai mult Europa la cauza lor, c[ci ei ar fi conlucrat de la sine la hot[r`rea soartei lor ]n loc s[ o a=tepte ca acum din m`na str[inilor. Ei ar fi dat de o parte rolul de nemi=care ce li se impune totdeauna =i pentru care, mai t`rziu, li se fac nedrepte mustr[ri. Citesc ]ntr-o scrisoare ce mi-a trimis unul din cei mai vrednici patrio\i rom`ni: „Noi, rom`nii, avem dreptul de a avea o armie na\ional[. Acest drept niciodat[ nu ne-a fost contestat p`n-acum.

[1] În *Rom. lit.* gre=eal[de tipar: 1860.

}ns[din pricina]nr`uririlor ap[s[toare ale str[inilor, armia noastr[ este at`t de redus[=i astfel de r[u organizat[, c[ea nu a putut sluji p`n-acum la alta dec`t ca s[constateze dreptul nostru de a fi]narma\i =i de a face pace =i r[zboi.“

Chestia unei armii rom`ne=ti are mai mult[ importan\[ dec`t s-ar putea socoti; nu]ns[ ]n privire c[ea ar putea vreodat[s[se]mprotiveasc[armiilor ruse=ti sau altor armii vecine. Principatele nu sunt]n stare de a avea via\[dec`t, precum Belgia =i Svi\era, prin ajutorul unei neutralit[\i recunoscut[=i respectat[de Europa. Cu toate aceste, de=i neutralitatea de care vorbim ar fi sprijinul lor cel mai puternic, totu=i ar trebui s[fie reprezentat[prin o putere militar[, precum ea este reprezentat[ ]n Belgia =i]n Svi\era, =i aceasta nu cu ideea m[gulitoare ca s[se lupte]mpotriva unor vecini prea puternici, dar pentru ca s[constateze c[lcarea privilegiilor lor prin o ap[rare de c`teva zile m[car, =i pentru ca s[ asigureze buna or`nduial[din l[untru a \[rii.

Noi credem c[Fran\a =i Englitera trebuie s[se intereseze foarte mult la organizarea unei armii rom`ne=ti =i s[favorizeze =i s[sprijine drepturile =i neutralitatea Principatelor]n toate privirile.

E mare chestia fond[rii acestor state care, precum am spus, sunt menite a fi *les Pays-Bas* din Orient, =i nu cred c[va fi mai u=oar[dec`t a fost fondarea statelor *Pays-Bas* de la apus. Dac[congresul Vienei va izbuti, precum sper[m, a dezlega pentru R[s[rit acest problem, care pentru Apus a \inut aproape de 300 ani de r[zboaie, acesta va fi unul din cele mai frumoase triumfuri ale diploma\iei =i una din cele mai mari dovezi de biruin\[ale civiliza\iei moderne! etc.“

Mul\umit[fie din partea rom`nilor acestor vrednici campioni ai Rom`niei! Numele lor sunt ad`nc s[pate ]n inimile noastre =i nu se vor =terge niciodat[, c[ci inima rom`nului nu e uitit[, =i ea p[streaz[pentru ve=nicie suvenirul facerilor de bine. Dintre toate misiile omene=ti, cea mai nobil[este de a]ntinde o m`n[ prieten[ na\iilor c[zute care aspir[ a se ridica ]n picioare =i a lua r`nd printre celelalte na\ii mari, glorioase =i puternice!

LAMARTINE

Unul din cei mai mari poe\i ai Franciei, omul care prin geniul s[u a fost =i va r[m`nea o glorie pentru secolul nostru, Lamartine, a murit! Aceast[ trist[ veste va de=tepta un r[sunet dureros ]n sufletul acelor care au gustat ]nc`nt[rile armoniei m[re\ului poet.

C`t pentru noi, rom`nii, e bine s[ne aducem aminte]ncuraj[-rile ce ne-a dat Lamartine]n anul 1848, c`nd el \inea ochii lumii ]ntregi \inti\i asupra lui, =i adresa cuvinte m`ng`ietoare na\iilor ce aspirau la libertate.

}n istoria misiilor mele politice din anul 1859, g[sesc urm[toa-rea noti\[scris[dup[o vizit[ce f[cusem lui Lamartine; aceast[noti\[e de natur[a interesa publicul rom`n, =i dar este timpul de-a o scoate la lumin[:

„Dl Lamartine, dulcele poet al inimilor tinere, eroul poetic al revolu\iei din 1848, de=i ajuns acum]n vr`st[ ]naintit[, totu=i]nc[poart[pe frunte-i aureola geniului. Convorbirea sa armonioas[=i fermec[toare r[pe=te auzul =i sufletul. Sim\irile]nalte, ideile sublime, reflec\iile filozofice, sunt exprimate de el]n forma cea mai corect[,]n stilul cel mai nobil, =i cu o abunden\[care minuneaz[pe ascult[tori.

Elocven\a sa natural[ ]nc`nt[chiar]n vorbirile zilnice ale vie\ii private, iar]n]mprejur[rile cele mari ale vie\ii politice, ea devine o putere care poate s[opreasc[omenirea pe malul pr[p[stiilor sau s[o]mping[ ]n fundul lor.

O or[ ]ntreag[, c`t a \inut vizita mea, am crezut c[ asist la un concert melodios, =i, c`nd a fost ca s[m[retrag,]mi zise:

— Domnul meu, de=teptarea unei na\ii e cel mai sublim spectacol ce omenirea poate s[arate Creatorului,]ns[c`nd o na\ie are norocul de a atrage asupr[-i ochii Providen\ei, ea trebuie s[se men\ie la]n[l\imea rolului ce este chemat[a avea pe lume.

Eu fac sincere ur[ri pentru prosperitatea =i m[rirea rom`nilor, c[ci mi-a pl[cut totdeauna a vedea pe urma=ii popoarelor mari p[=ind falnic pe urmele glorioase ale str[mo=ilor!

V. ALECSANDRI“

ALECU RUSSO

I

A. Russo, trimis de copil]ntr-un institut din Elve\ia, s[v`r=i studiile colegiale =i se]ntoarse]n Moldova la 1838 cu o colec\ie de]ncerc[ri poetice scrise]n limba francez[. Printre aceste buc[\i inspirate de amorul libert[\ii se g[sea =i o *imprecare violent[contra tiranilor*, ce-i cauza oarecare sup[r[ri]n Viena din partea poli\iei. Soarta lui]l puse chiar din prima-i junie]n fa\[cu prigonirea guvernelor despotice,]ns[aceast[prigonire nu putu s[schimbe]ntru nimic vesela nep[sare a caracterului s[u.

Dup[ ]ntoarcerea sa]n \ar[, Russo locui vreo doi ani la o mo=ie p[rinteasc[din mun\i, =i acolo, tr[ind]n fr[\ie cu natura, el se]ndr[gi mult de tot ce purta sigiliul na\ionalit[\ii: obiceiuri, costumuri, dansuri =i mai cu seam[legende =i poezii poporale. Chiar de pe atuncea, adic[la 1839, el]ncepu s[adune c`teva fragmente de c`ntece b[tr`ne=ti =i s[scrie impresiile]n limba francez[,]ns[toate acele manuscripte s-au pierdut.

Singura compunere important[ce a sc[pat, pentru gloria literaturii noastre, este admirabila *C`ntare a Rom`niei*, tradus[mai t`rziu ]n rom`ne=te de N. B[lcescu =i publicat[la anul 1855]n *Rom`nia literar[*. Acel poem]n proz[a inspirat urm[toarele strofe adresate lui Russo de c[tre un profesor francez, dnul Storhas:

„Oh! vous qu'un noble zèle a jeté dans l'aréne
Pour écrire en passant une histoire de feu,
Marchez sur les hauteurs où l'âme vous entraine
Sous le regard de Dieu.

L'Europe aura ses yeux ouverts sur le Moldave,
Sur le Roumain longtemps endormi, malheureux,
Qui s'éveille sans peur de son sommeil d'esclave!...
Peuples! formez des voeux
Pour la jeuné patrie encore dans ses vieux langes,
Pour la liberté sainte et puis pour l'avenir,
Pour les hommes de coeur ici bas, vrais archanges
Qui meurent sans mourir!"[1]
Etc., etc., etc.

A. Russo era poet]n toat[puterea cuv`ntului; natura lui avea nevoie de orizonturi ]ntinse, de aerul mun\ilor, de sunetul doinelor, =i ]ns[ guvernul g[si de cuviin\[ a-l r`ndui]n slujb[=i a-l]nchide]ntre pere\ii unei judec[torii. Prin decretul domnesc din 22 mai 1843, Russo fu trimis]n calitate de membru al tribunalului la Neam\ =i apoi la Piatra.[2] C`\iva ani mai ]n urm[, adic[ la 1851, Grigori Ghica-vod[ ]l numi candidat la Divanul de apel ]n Ia=i; ]ns[ cariera judiciar[ nu convenea nicidecum aspir[rilor sale intime: „Prefer de o mie de ori *c[rarea* de la munte, dec`t *cariera* deschis[dinaintea mea!" zicea el adeseori glumind; prin urmare]n loc de a mucezi]n n[molul *delelor judec[tore=ti*, el se

[1] ... O! tu pe care o nobil[ardoare te-a aruncat în lupt[
Ca s[scrii în fug[o pagin[de foc,
Mergi pe culmile spre care sufletul t[u te împinge
Sub privegherea lui Dumnezeu.
Europa va privi la moldoveanul,
La românul mult timp adormit, nefericit,
Care se scoal[f[r[team[din somnul s[u de rob!...
Popoare ! face\i ur[ri
Pentru noua \ar[, înc[în vechile-i scutece,
Pentru sfânta libertate =i apoi pentru viitor,
Pentru oamenii de inim[, adev[ra\i arhangheli pe p[mânt
Care-=i dau via\a, dar nu mor...." *(fr.)*.

[2] Dup[date mai noi, rezult[c[Russo a fost numit judec[tor la Piatra la 4 octombrie 1841.

furi=a printre d`nsele de c`te ori o putea face, pentru ca s[cutreiere mun\ii =i s[descopere legende.

Jurnalul s[u de toate zilele trebuie s[fi fost o comoar[...]ns[a avut soarta comorilor! s-a pierdut, nel[s`ndu-ne dec`t o singur[legend[: *Piatra corbului*, culeas[la Bicaz.

La 1846, Russo compuse pentru teatrul rom`nesc din Ia=i o mic[ pies[ intitulat[: *Jicnicerul Vadr[*, ]n care un \[ran c`nta urm[toarele dou[versuri:

Din Foc=ani la Dorohoi
|rara-i plin[de ciocoi.

}ndr[zneala-i fu mare de a emite o asemenea idee]ntr-o epoc[de aristocra\ie, precum era sub domnia lui Mihail Sturza! Autorul dramatic o pl[ti cu un exil de dou[luni la m[n[stirea Soveja.

Fost-a el]ns[condamnat de vreun tribunal? Nicidecum! Pe atuncea voin\a domneasc[\inea locul procedurii; domnul era legea — iat[copia de pe *Luminatul ofis gospod*[1] din 26 februarie 1846, care dispunea de libertatea individual[a lui Russo. El e un document curios pentru istoria „regimului regulamentar“:

„}ncredin\`ndu-ne c[ Alecu Russo a urmat prin ale sale ]ndemn[ri de a se pune ]n *tulburare lini=tea ob=tii*, ]ndemn`nd mai ales =i pe actorii teatrului na\ional la *rostiri scandaloase* pe scena teatrului. Noi am hot[r`t a se ]nchide pe *aceast[ fa\[* spre ]nfr`nare]n m[n[stirea Sovejei; deci poruncim ispravnicului de Foc=ani ca,]ndat[ce numitul va sosi acolo, s[-l]ntov[r[=easc[ ]nsu=i cu paza cuviincioas[p`n[ la locul ]nsemnat, unde, ]ncredin\`ndu-se egumenului m[n[stirii, s[puie la cale de a se \ine cu cea mai de aproape priveghere *pe post =i rug[ciuni*]n toat[vremea c`t se va afla acolo. Se va regula totodat[ ca numitul A. Russo nu numai s[ fie cu des[v`r=ire oprit de a ie=i din cuprinsul m[n[stirii, dar =i de a *corespondui* sau de a se]nt`lni cu nimeni. Iar dac[se va

[1] Luminatul decret domnesc.

a=eza aceasta prin]n\elegere cu egumenul, apoi se vor r`ndui doi vrednici =i de=tep\i slujitori spre paz[, poruncindu-le sub aspr[r[spundere de a fi cu neadormit[priveghere. . .“ etc.

Pe temeiul acestui decret, ce merit[a fi ar[tat ca un model de despotism burlesc, A. Russo fu dus la Soveja;]ns[dreptatea din anul 1846 nu se mul\umi numai cu at`ta; un alt *Luminat ofis gospod* trimise totodat[ la alt[ m[n[stire ]ntreaga trup[ rom`neas-c[! Ridicolul unit cu arbritrariul!

Pe c`nd tronul se credea astfel ]n pericol, pe c`nd guvernul lua ni=te m[suri at`t de aspre ]n contra teatrului na\ional, pedep-sind orbe=te autor =i actori, eu m[ aflam la Bucure=ti. }ntorc`ndu-m[la Ia=i, g[sii urm[toarea scrisoare a amicului meu; ea va da o idee exact[de caracterul s[u nep[s[tor =i de spiritul cu care el trata]mprejur[rile cele mai critice:

,,Iubite!

Nu-mi r[m`ne dec`t timpul necesar ca s[-\i vestesc c[guvernul =i-a pus]n g`nd s[ fac[ din mine un om important =i demn de exil. I s-a n[z[rit guvernului, precum se n[zare cailor cu n[rav, =i dar el a g[sit de cuviin\[ a m[ aresta =i a m[ condamna ca s[ cap[t sim\iri religioase ]n fundul unei m[n[stiri. O! guvern p[rintesc ! el nu are alt vis dec`t fericirea noastr[, nu are alt \el dec`t ane face demni de ]mp[r[\ia cerului. Iat[ pentru ce el ne ]nfund[ a=a de ades ]n s`nul sih[striilor.

Peste un ceas plec cu nepus[mas[, cum zic rom`nii, =i ]ntreprind un voiaj gratis, mul\umit[ ]ngrijirii guvernului; asadar, iubite, tu nu m[ vei g[si, la ]ntoarcerca ta, lungit pe divanul t[u =i d`ndu-mi aer de pa=[. C`nd te vei revedea cu pl[cere sub cerul patriei =i sub tavanul apartamentului t[u, vei sim\i un mare de=ert ]n suflet, c[ci amicul t[u Russo ]\i va lipsi. Ah! aceast[ idee m-ar face s[ v[rs lacrimi amare dac[ nu mi-ar pl[cea mai bine s[ r`d]n fa\a prigoni-rii! M`ng`ie-te, frate, c[ci to\i cei ce poart[numele de Russo sunt

destina\i a fi persecuta\i; omonimul meu Jean-Jacques *a p[timit multe]n via\a lui!... Ce asem[nare m[gulitoare pentru mine!*

Lucrurile mele sunt]n boccea; c[ru\a de po=t[m[a=teapt[ ]n curtea ministrului din l[untru, de unde am s[plec; aga fumeaz[ciubucul s[u de iasomie =i m[ ]ndeamn[s[m`ntui aceast[ scrisoare, ]n vreme ce fratele t[u ]mi c`nt[din vioar[aria francez[: Partant puor la Syrie.[1]

„Alea jacta est !“ *a zis Cezar c`nd a trecut Rubiconul; eu am s[ trec Bahluiul! prin urmare voi zice: amice ! g`nde=te la bietul exilat =i declam[ades versul celebru:*

„L’amitié d’un grand homme este un bienfait des cieux.“[2]

Adio! M[duc s[gust pl[cerile vie\ii contemplative a sfin\ilor apostoli =i m[despart de lume f[r[am[rime]n contra oamenilor, fie domn sau... creditori!

*Singura mustrare de cuget ce cearc[a m[munci]n acest moment este c[bie\ii actori]mp[rt[=esc os`nda mea. Teatrul rom`nesc la m[n[stire!... Ferice de \ara al c[rei guvern luminat produce asemene de=[n\ate]nt`lniri! Adio !]nc[o dat[, spune amicilor c[ ]i scutesc de a se]mbr[ca]n haine negre...“*etc.

. . . .

Russo *gust[pl[cerile vie\ii apostolice* p`n[ ]n prim[var[, ]ns[ el nu se mul\umi numai cu extasul contempl[rii, ci profit[ de timpul arest[rii sale pentru ca s[ culeag[ c`teva balade de la un b[tr`n l[utar ce se g[sea ]n m[n[stire =i scrise totodat[ *Jurnalul unui prizonier*, care s-a publicat ]n *Revista rom`n[* din Bucure=ti.[3]

---

[1] Plecând spre Syria *(fr.)*.

[2] Prietenia unui om mare este o binefacere a cerurilor *(fr.)*.

[3] E vorba de lucrarea lui A. Russo intitulat[*Soveja*.

II

Mi=carea din Ia=i de la 1848 sili o mare parte din tinerimea Moldovei s[emigreze. A. Russo fu din num[rul proscri=ilor. El trecu]n Bucovina =i merse la Viena, unde se]nt`lni cu al\i rom`ni, ce veneau din Paris ca s[intre]n \ar[. Plec`nd cu to\ii pe Dun[re, ei se g[sir[pe vapor]n societatea zgomotoas[a unui mare num[r de maghiari]narma\i. Ungaria r[suna de tocsinul revolu\ionar =i str[nepo\ii lui Arpad f[ceau visuri de cucerin\e. [...]

}n luna lui iulie trec`nd prin Transilvania, el fu arestat la Dej =i condus sub escort[ ]n]nchisoarea de la Cluj; [...]

De=i via\a lui era]n pericol]ntr-o epoc[unde toate ora=ele =i satele erau ilustrate cu numeroase sp`nzur[tori =i \epe, totu=i el nu-=i pierdu cump[tul.

„Iubite A...]mi scrise el din]nchisoare,]n Ungaria liber[mi-am pierdut libertatea! Strig[tul maghiar: *Ellyen sabaciag*[1]]nsemneaz[: *lan\uri pentru rom`ni.* Ergo, am fost arestat la Dej, =i chiar acum mi se preg[te=te un alai de *na\ionali=ti-gardi=ti* ca s[ m[ duc[ la Cluj ; ]ns[ nu fi ]ngrijit, dragul meu, c[ci am o tainic[ =i sigur[ presim\ire c[ nu mi se va ]nt`mpla nimic. Aceast[siguran\[ ]mi vine din credin\a c[rom`nul nu piere cu una, cu dou[... Furia ungureasc[ e at`t de de=[n\at[=i de comic[; lungimea pintenilor =i a must[\ilor maghiare e at`t de exagerat[ ]nc`t, departe de a m[ ]nsp[im`nta, ele ]mi inspir[ un r`s nebunesc... etc.“

Pentru ce]ns[Russo a fost arestat? Aceasta o afl[m din pasajele unei lungi protest[ri adresate de el contelui Vay, comisarului din Cluj.

„Domnule conte! — Refugiat de trei luni]n Ungaria, am asistat ca un spectator la evenimentele acestei \[ri, bucur`ndu-m[de *ospe\ia* ce-o primisem, =i dorind]n fine ca s[m[ ]ntorc]n patria mea, am luat drumul cel mai drept, adic[pe la Dej; se vede]ns[

[1] Vivat libertatea! [V. A.].

c[ ]n Ungaria drumul cel mai direct nu-i nici cel mai scurt, nici cel mai sigur, c[ci deodat[m-am trezit arestat, despuiat de lucrurile mele, cercetat p`n[la piele, =i]ntemni\at! Trist =i nea=teptat efect al ospe\iei maghiare!

}n zadar am protestat,]n zadar am cerut s[mi se spuie motivul unei asemenea maltrat[ri; nici un membru al autorit[\ii nu a g[sit cu cale s[-mi r[spund[oficial. Iat[ ]ns[prepusurile gelo=ilor impiega\i, care mi-au deschis por\ile]nchisorii:

l-ul prepus. — O femeie m-a v[zut f[c`nd semne misterioase]n Dej!... Cui?

2-lea prepus. — Sunt rom`n!

3-lea prepus. — Coresponden\a g[sit[ ]n valiza mea este]n limba francez[!

4-lea prepus. — }n acea coresponden\[nici nu se pomene=te numele de Ungaria!

5-lea prepus. — Trebuie s[fiu comisar rus!

6-lea prepus. — Trebuie s[fac parte din Comitetul croato-slovaco-s`rbo-valaco-saxon format]n contra Ungariei!

Pe temeiul acestor grave prepusuri domnii judec[tori]=i frecar[m`inile cu mul\umire =i m[ ]ntemni\ar[cu convingerea cel pu\in naiv[c[=i-au salvat patria!

Domnule conte! ve\i g[si, negre=it, c[am tot dreptul s[protestez]n contra unui asemenea act arbitrar al autorit[\ilor subalterne din Dej, care, dup[ce au pus m`na pe mine, =i-au apropiat totodat[=i valiza mea, *ca una ce*, dup[socotin\a lor, *con\inea destinul =i via\a Ungariei!*

Protestez dar]n numele legilor,]n numele libert[\ii individuale,]n numele dreptului gin\ilor, =i cer o satisfacere deplin[ ]n contra agen\ilor care au atacat]n persoana mea principiile cele mai sacre ale drept[\ii etc., etc.

Aceast[protestare a mea va p[rea poate cam lung[, domnule conte,]ns[nu cred s[v[par[at`t de lung[ precum mi-au p[rut mie lungi aceste opt s[pt[m`ni de captivitate etc., etc.“

Pe c`nd Russo protesta din fundul ]nchisorii =i adresa Comitetului revolu\ionar din Cluj scrisoarea sumea\[, ce este publicat[ ]n *Revista rom`n[*, amicii lui emigra\i]n Cern[u\i scriau guvernului din Pesta cer`nd libertatea captivului =i ]n sf`r=it por\ile se deschiser[dinaintea lui.

— Nu e nimic mai dulce pe lume dec`t o du=c[ de aer liber, ne zise el c`nd ne rev[zur[m.

III

}n timpul captivit[\ii sale, Russo avea obicei s[scrie pe buc[\ele de h`rtie cuget[rile care]i treceau prin minte. Multe din ele s-au pierdut =i e o mare daun[, c[ci amicul meu avea o judecat[profund[=i un spirit cu totul original.

Nep[sarea caracterului s[u l-a sus\inut necontenit]n lupte victorioase cu soarta. 0 singur[dat[, c`t a fost el ]n ]nchisoare, puterea sufleteasc[ l-a p[r[sit =i atunci el a ]nceput o scrisoare trist[ c[tre amicii s[i, ]ns[ nu a sf`r=it-o...

„Fra\ilor! le zicea, nenorocirea care prigone=te \ara noastr[m[apas[=i pre mine. De s[pt[m`ni]ntregi stau]nchis f[r[a cunoa=te culpa mea. Am a=teptat dreptatea, =i dreptatea nu vine!

Iubi\ii mei! Socoti\i-m[de azi ca mort, c[ci de nu voi muri de m`hnire sau de boal[, pierderea libert[\ii mele m[opre=te de a fi \[rii de folos... =i dar eu m[consider ca un om =ters din cartea vie\ii.

De trei zile c`nt necontenit aceste versuri din balada lui Toma Alimo=; s[fie oare o presim\ire?...

„}nchinare-a= =i n-am cui,
}nchinare-a= murgului;
Dar mi-i murgul cam nebun
+i de fug[numai bun.
}nchina-voi ulmilor,

Uria=ii culmilor,
 C[sunt gata s[-mi r[spunz[
Cu fream[t voios de frunze
 Ulmii c[s-or cl[tina,
Frunza c[s-a scutura,
Trupul c[mi-a astupa."

Afar[de aceste r`nduri, g[sesc ]ntre pu\inele h`rtii r[mase de la el urm[toarele fragmente[1], demne de a fi publicate ca unele ce cuprind cuget[ri ad`nci.

A. Russo avea multe scrieri]ncepute,]ns[cruda moarte nu i-a permis s[le termine. La anul 1859 el s-a stins cu z`mbirea pe buze]n mijlocul entuziasmului na\ional de pe atuncea =i a l[sat o dureroas[jale]n inimile celor ce l-au cunoscut =i l-au iubit.

Trecut-au junele poet ca un meteor de-abia z[rit pe cerul patriei sale,]ns[numele lui va cre=te cu timpul =i va str[luci glorios]n fruntea poemului *C`ntarea Rom`niei*.

---

[1] Alecsandri se refer[la o serie de fragmente din scrierile lui A. Russo nepublicate de acesta în timpul vie\ii =i g[site de scriitorul nostru la diver=i cunoscu\i, fragmente pe care le trimite pentru a fi publicate în revista *Convorbiri literare*, unde au =i ap[rut (în acela=i num[r cu aceast[evocare).

DRIDRI

Ziarul francez *Teatrul*, cu data 25 iunie 1851, con\ine liniile urm[toare:

,,O t`n[r[ artist[, cea mai frumu=ic[ din toate c`te le-am z[rit pe scenele teatrelor de pe bulevarde, a murit]n floarea tinere\ii! Vesel[=i gra\ioas[, ea poseda calit[\ile inimii =i ale spiritului. To\i acei care au cunoscut-o regret[ ]n persoana sa o artist[de talent =i un model perfect de elegan\[=i de iste\ime parizian[. Ea purta]ntre amici gentila denumire de Dridri,]ns[numele ei adev[rat era:

Marie-Angélique Chataignez!“

. . . .

Citind aceste r`nduri, mul\i din rom`nii care au fost emigra\i la Paris]n anul 1848]=i vor aduce aminte de acea dr[g[la=[copil[at`t de parizian[ ]n spiritul s[u, at`t de rom`n[ ]n inima sa!... Ea s-a unit la toate aspir[rile patriotice ale genera\iei entuziaste de acum 20 de ani, care a dat semne de via\[ na\ional[ ]n Ia=i =i Bucure=ti; ea a ]mpr[=tiat adeseori cu farmecul veseliei sale negurile posomor`te de pe fruntea celor descuraja\i =i a lucit ca o dulce raz[de soarele patriei]n ochii multor emigra\i din \[rile noastre.

Prin care mister]ns[capricioasa natur[s[dise o inim[rom`n[ ]n ginga=ul s`n al unei pariziene?

Pe c`nd publicul francez se g[sea ]n cea mai deplin[ ignoran\[ despre Moldova =i Valahia, pe c`nd aceste \[ri erau considerate

ca p[m`nturi afl[toare ]n fundul Asiei, pe c`nd un deputat al Constituantei din Francia declara c[Bucure=tii erau capitala Bucuriei, =i un ministru al republicii confunda Cronstadtul din Ardeal cu portul de l`ng[ Petersburg, Dridri cuno=tea Rom`nia mai bine dec`t compatrio\ii s[i =i chiar dec`t mul\i dintre compatrio\ii no=tri. Ea era p[rta=[la toate secretele politicii rom`nilor din Paris =i se sim\ea m`ndr[de a o putea servi prin influen\a ce avea asupra unor corifei ai presei franceze. Acea jun[artist[admirat[pe scen[, urm[rit[de un cortegiu de adoratori, deprins[a tr[i]n luxul =i]n pl[cerile modernei Babilone, p[r[si deodat[calea aurit[pe care c[lca de patru ani cu nep[sarea tinere\ii =i se retrase]n sanctuarul inimii sale. Regina banchetelor pariziene abdic[de bun[voie, =i lumea o pierdu din vedere f[r[a]n\elege motivul dispari\iei sale. }n ziua c`nd s-a decis a face acest pas at`t de serios]n via\a unei femei, Dridri a scris amicilor s[i un soi de circular[enigmatic[ ]n care le zicea:

„Adio! Plec]ntr-o c[l[torie la care am visat adeseori; m[duc s[cunosc o lume nou[de unde nu cred c[m-oi]ntoarce printre voi. Nu v[ ]ncerca\i]ns[ca s[ghici\i care-i acea lume; cuno=tin\ele voastre geografice nu se]ntind p`n[la marginile ei!“

P`n[ a nu descrie ]ns[ realizarea visului frumoasei c[l[toare, s[ arunc[m o privire asupra fazelor existen\ei sale trecute, precum ne-am uita ]ntr-o gr[din[ ]nflorit[ ce am ]nt`lni]n calea noastr[.

Domni=oara Marie Chataignez se n[scu la Bordeaux =i r[mase orfan[de mic[copil[. Ea fu crescut[de o m[tu=[a ei, cu care veni la Paris c`nd copila ]mplini 18 ani... La Paris! la Paris!... Cine poate spune iluziile, sper[rile, visurile seduc[toare care flutur[ prin mintea unei tinere fete care se simte ]n prim[vara vie\ii =i ]n deplina ]nflorire a frumuse\ilor atunci c`nd ea intr[ ]n atmosfera]mb[t[toare a Parisului!

M[tu=a ei era amic[de pension cu celebra actri\[Déjazet, care pe atunci parvenise la culmea talentului =i fermecase publicul

parizian. Ambele amice se rev[zur[cu mare bucurie dup[un =ir de mul\i ani, =i chiar de la prima]nt`lnire Déjazet sim\i mare simpatie pentru Dridri.

— Draga mea —]i zise ea — e=ti t`n[r[, e=ti gra\ioas[, ai tot ce trebuie unei femei ca s[ plac[, ]ns[ ]\i lipse=te piedestalul de pe care s[ po\i atrage ochii mul\imii. Fie o femeie ]nzestrat[ cu darurile cele mai frumoase, dac[ ea nu are norocul a se face cunoscut[ ]n Paris, s[rmana! r[m`ne p[r[sit[, deoparte, ca o comoar[ne=tiut[. Tu]ns[, Angelic[, fii f[r[nici o grij[; eu m[ ]ns[rcinez de viitorul t[u =i prin mine promit c[vei reu=i a deveni o personalitate]n Paris.

— Eu? replic[Dridri cu glasul uimit.

— Tu!... }ns[, spune-mi, ai gust pentru arta dramatic[?

— Nepoata mea nu viseaz[dec`t teatru, r[spunse m[tu=a ei cu gr[bire.

— Minunat! zise Déjazet. }n cur`nd ea va debuta pe scena „Variet[\ilor“. Directorul este amicul meu, =i el va fi preafericit de a primi ]n trupa lui o actri\[ prezentat[ de mine. P`n[atunci, draga mea, s[vii]n toate zilele aicea, pentru ca s[-\i dau c`teva lec\ii de declamare =i s[repetezi cu mine rolul prin care ai s[-\i inaugurezi cariera dramatic[.

Dridri, fericit[de ast[propunere nea=teptat[=i cuprins[de recuno=tin\[, apuc[m`na protectri\ei s[o s[rute;]ns[Déjazet atrase pe ginga=a copil[ ]n bra\ele sale =i o s[rut[pe ochii s[i umezi de lacrimi.

}n adev[r, dup[=ase luni, afi=ul teatrului „Variet[\ilor“ anun\[debutul drei Marie-Angélique Chataignez]ntr-un rol de subret[, compus]nadins pentru d`nsa de autorii Duvert =i Lausanne[1].

Mari lupte]ntre ambi\ie =i spaim[se petrec]n sufletul unei june artiste la]nceputul carierei sale, atunci c`nd sala e plin[de

[1] Felix-Auguste Duvert =i ginerele s[u Lausanne, vodevili=ti francezi din secolul al XIX-lea.

spectatori, c`nd celelalte actri\e privesc la d`nsa cu ochi pizma=i =i]ntrebuin\eaz[toate manevrele pentru ca s[ ]mpiedice succesul ei. S[rmana! }n acel moment critic, mintea i se tulbur[, inima i se bate iute, glasul i se]ntunec[. Ea ar voi s[fug[, s[se ascund[ ]n fundul p[m`ntului,]ns[nu! ea trebuie s[ ]nfrunte pericolul, trebuie s[ias[pe scen[, chiar de ar fi s[cad[moart[de uimire... Orchestra execut[uvertura, cortina se ridic[, lumina policandrelor inund[teatrul, publicul numeros a=teapt[cu ner[bdare ca un judec[tor aspru care are s[-=i dea sentin\a... E un moment]ngrozitor, c[ci de la el depinde succesul sau c[derea, adic[: via\a sau moartea bietei artiste!

Cu toate acestea, Dridri avu norocire de a produce o impresie favorabil[asupra publicului chiar de la prima sa intrare pe scen[: un murmur]ncurajator se ridic[ ]n sal[c`nd ea ap[ru cu figura sa vie, cu talia sa elegant[, cu farmecul tinere\ii sale. Ea-=i juc[ rolul foarte natural, =i la cel ]nt`i cuplet ce c`nt[, glasul ei argintiu de=tept[ un r[sunet voios ]n inimile spectatorilor. Celebra Déjazet dete semnalul aplaud[rii din loj[, =i to\i o imitar[, b[t`nd din palme cu entuziasm. Dridri se sim\ea nebun[de bucurie, c[ci succesul ei era astfel consacrat chiar de la]nceputul piesei; iar c`nd cortina se cobor], publicul rechem[ pe fericita copil[, care se prezent[ cu modestie, salut[ lojile =i parterul, z`mbindu-le gra\ios, =i primi un frumos buchet de roze de China aruncat la picioarele ei de]ns[=i Déjazet.

}ntre acte juna debutant[veni s[mul\umeasc[protectri\ei sale, care o s[rut[ ]n prezen\a publicului, felicit`nd-o de succesul ce avuse. Toate lornetele din sal[s[\intir[spre acea loj[, =i cavalerii declarar[ ]n unanimitate c[dra Marie Chataignez nu pierdea nimic din gra\iile sale afar[din scen[; damele]ns[, din contra,]i descoperir[multe defecte]nchipuite, care erau de natur[a face din copila dr[g[la=[un monstru sp[im`nt[tor.

Nu trecur[zece minute =i-n loji se prezent[un cavaler de o aparen\[nobil[=i pl[cut[: era contele de Farol, unul din membrii

de la Jockey-Club, unul din foshionabilii Parisului. El avea o figur[care exprima calit[\ile inimii =i maniere de un adev[rat gentilom. Intr`nd, contele dete m`na dnei Déjazet dup[moda englez[=i-i zise:

— Vin s[salut luceaf[rul scenei pariziene.

Déjazet]i mul\umi cu o z`mbire =i replic[: „Salut[, domnule conte, =i pe dra Chataignez, o nou[ stea care r[sare pe orizontul artei dramatice“. Contele se ]nchin[ tinerei artiste, zic`nd: „Am admirat pe domni=oara din stala mea: am rupt o pereche de m[nu=i aplaud`nd-o =i sunt m`ndru de a fi cel]nt`i a o complimenta“. Apoi ad[ug[, adres`ndu-se direct la Dridri: „Domni=oar[, a\i f[cut]n ast[-sear[mul\i ferici\i =i totodat[mul\i neferici\i... Cavalerii v-ar duce]n triumf ca pe o gra\ioas[regin[,]ns[damele v-ar scoate ochii f[r[mil[... =i z[u! ar comite o mare crim[, c[ci nu-i nimic mai]nc`nt[tor =i mai dulce la privit ca doi ochi frumo=i care]noat[ ]n flac[ra triumfului.“

Dridri r[spunse, ro=indu-se: „Doamnele care ar voi s[m[orbeasc[m-ar nenoroci foarte mult, condamn`ndu-m[astfel a nu mai putea admira gra\iile lor“.

— Bravo, domni=oar[! strig[contele; am s[duc damelor r[spunsul d-voastr[, pentru ca s[afle c[pe c`t sunte\i de gentil[, at`t sunte\i =i generoas[.

— Adaug[=i din parte-mi, observ[dna Déjazet, c[dumnealor au prea mult[ocupa\ie cu ochii b[rba\ilor pentru ca s[-=i piard[timpul cu ochii copilelor...

— M[duc]ndat[s[ ]nfig cu mul\umire aceast[s[geat[ ]n s`nul lor, zise contele r`z`nd, dar, p`n[a nu ie=i din loj[, se adres[ ]nc[o dat[la Dridri cu urm[toarele cuvinte: „Domni=oar[, sunt unul din cei mai sinceri admiratori ai talentului d-voastr[; da\i-mi voie a spera c[ve\i primi a m[num[ra =i]ntre amicii d-voastr[cei mai devota\i“.

Dup[finitul spectacolului, Déjazet conduse pe Dridri la otelul unde locuia t`n[ra actri\[=i pe drum ea-i zise cu amicie: „Draga mea, iat[-te acum pe cale de a-\i face nume, avere =i pozi\ie. S[

te g`nde=ti totdeauna]ns[c[o bun[reputa\ie este pentru o artist[coroana talentului =i a carierei sale!“

E de prisos s[mai observ[m c[noaptea]ntreag[Dridri n-a]nchis ochii. Triumful alung[somnul. A doua zi directorul veni s[-i propuie un angajament de 500 franci pe lun[. „Suma, zise el, nu e mare, dar va cre=te]n propor\ie cu rolurile ce ve\i crea“. Contractul fu subsemnat, =i dra Marie-Angélique Chataignez fu anun\at[prin gazete ca una din pensionarele „Variet[\ilor“.

Fericit[de pozi\ia ce c`=tigase, Dridri se ocup[ cu ardoare de arta sa, =i pe fiecare zi atr[gea mai mult favorurile publicului. Autorii dramatici scriau roluri vesele pentru d`nsa, siguri fiind de succes; jurnalele o l[udau numind-o Déjazet II,]ns[camaradele sale o considerau cu invidie ca pe o rival[nesuferit[. +i,]n adev[r, s[rmanele aveau bune cuvinte de a fi]ngrijite, c[ci to\i adoratorii lor]ncepuser[a flutura]mprejurul ei. Una din ele mai cu seam[, Estera,]i declarase r[zboi ne]mp[cat din cauza admir[rii ce avea contele de Farol pentru Dridri.

Estera, o celebritate a Parisului de pe atunci, purta]n tr[s[turile figurii sale sigiliul frumuse\ii ebraice. Ochii s[i negri =i lung[re\i aruncau s[ge\i]nfocate; p[rul ei forma o ghirland[bogat[pe frunte-i; talia sa era maiestuoas[, umerii s[i albi erau de un model perfect,]ns[gura ei avea o expresie dispre\uitoare, care producea un efect displ[cut. Ea se deprinsese a primi omagiile tuturor b[rba\ilor care]i erau prezenta\i, =i aceast[deprindere]i dase un aer m[re\. Echipajele sale luxoase, briliantele de pre\ cu care se ar[ta]n public]i ridicaser[un piedestal]n ochii parizienilor. Ace=tia o numiser[regina de Saba, nume potrivit cu soiul frumuse\ii sale =i care]i inspirase at`ta superbie c`t nu putea suferi nici o rival[al[turea cu d`nsa. Prin urmare, chiar din seara c`nd Dridri se urcase pe scen[, Estera sim\i pentru juna actri\[o antipatie instinctiv[, antipatie care cu timpul se pref[cu]ntr-o ur[de moarte. M`ndr[ de luxul ce afi=a pretutindenea, ea g[sea mul\umire a umili pe modesta ei camarad[, f[c`nd observ[ri pu\in

generoase asupra simplit[\ii toaletei sale, =i de c`te ori o ]nt`lnea pe str[zile Parisului, Estera, culcat[pe pernele cale=tii, arunca din treac[t ochiri fudule asupra bietei Dridri, ochiri la care copila r[spundea prin un z`mbet foarte mali\ios. Astfel se n[scu ]ntre ambele artiste o lupt[ surd[ =i ne]ncetat[, care trebuia numaidec`t s[produc[scandal la cea]nt`i ocazie.

}ntr-o zi de repeti\ie general[Estera veni la teatru]n cupeul ei, dup[obicei, f[r[a se]ngriji de ploaia care c[dea pe str[zi, =i intr[ ]n foi=or purt`nd o rochie lung[ de catifea vi=inie. Dridri, ca o modest[ pensionar[ de 500 de franci pe lun[, veni alerg`nd sub coperi=ul unui cortel; toaleta ei se resim\ea de furtuna care domnea afar[=i botinele sale umede l[sau urme dup[ele pe parchetul foi=orului. To\i arti=tii, precum =i mai mul\i amatori care aveau liber[intrare]n culise erau aduna\i pe l`ng[ c[mina de marmur[ =i r`deau cu zgomot ascult`nd glumele vestitului actor comic Odry. Deodat[, r`setele contenir[la glasul Esterei, care, trec`nd pe dinaintea rivalei sale, zise cu insolen\[:

— C`nd nu are cineva nici doi franci ca s[poat[lua o birj[pe un timp ploios, ar trebui cel pu\in s[-=i lase botinele la u=[=i s[intre descul\[ ]n foi=or.

Dridri, la aceast[grosolan[aluzie, se ro=i pe obraz =i observ[cu glas indignat: — c[e mai lesne de a poseda un cupeu dec`t delicate\ea inimii. Estera, astfel s[getat[, \inti ochii s[i aprin=i asupra copilei =i, apropiindu-se de ea, r[cni ca o furie:

— S[rmano! m-a=]njosi poate a-\i r[spunde dac[nu mi-ar fi mil[de mizeria]n care te afli... Prive=te, nenorocit[; e=ti muiat[ca =i c`nd ai fi scoas[din mare. . .

— Care mare? replic[Dridri, Marea Ro=ie]n care s-au botezat str[mo=ii dumitale?

Un hohot general r[sun[ ]n foi=or la auzul acestei mali\ioase]ntreb[ri. Estera,]nciudat[, ie=i ca o bomb[f[r[a g[si ce r[spun- de,]n vreme ce to\i actorii]nconjurar[pe Dridri ca s-o compli- menteze. Contele de Farol]i lu[bra\ul =i-i zise cu amicie:

— Estera a voit s[v[insulte, dar insulta a c[zut pe fruntea ei, c[ci a\i =tiut a r[spunde cu spirit =i cu mult tact; primi\i felicit[rile mele, domni=oar[. . . Acum permite\i-mi a v[gr[i ca un adev[rat amic: nu e destul de a avea talent]n Paris pentru a-\i crea o pozi\ie precum o meri\i, c[ci directorii de teatru sunt ni=te exploatatori care g`ndesc mai mult la punga lor dec`t la viitorul arti=tilor...

— Nu]n\eleg, domnule conte. . .

— Binevoi\i, domni=oar[, a m[asculta cu r[bdare =i a pune cuvintele mele pe seama simpatiei ce mi-a\i inspirat. . . Ave\i acum 500 franci pe lun[=i poate peste vreo doi ani s[c`=tiga\i ]ndoit. Ce sunt ]ns[ 12000 de franci pe an ]n via\a parizian[? o pic[tur[ de ap[ ]n mare, fie chiar ]n Marea Ro=ie a Esterei! . . . 0 femeie t`n[r[=i frumoas[nu poate tr[i]ntr-o atmosfer[de zilnic[=i strict[economie; ea este chemat[a domni]n toat[splendoarea luxului, a face pe publicul parizian a se ocupa necontenit de d`nsa, a eclipsa mai cu seam[ pe toate elegantele ora=ului, pentru ca s[ r[m`ie singura stea str[lucitoare]n ochii lumii.

— +i pentru a veni la acea culme ce este de f[cut?]ntreb[Dridri.

— Unicul chip, r[spunse contele cu pu\in[sfial[, este de a-\i alege un amic devotat, care s[fie fericit a consacra via\a =i averea lui la realizarea dorin\elor. . .

— Domnule conte,]ntrerupse Dridri, eu am doi amici care m[opresc de a dori un al treilea.

— Doi! exclam[contele cu mirare.

— Unul de vreme bun[=i unul de vreme rea.

— +i cum se numesc? Cine sunt?

— Cel de vreme bun[este caracterul meu nep[s[tor =i neambi\ios.

— +i cel de vreme rea?

— Este cortelul m[tu=ii mele, care m[ap[r[=i de ploaie, =i de ispite.

— Ave\i r[spuns la toate =i v[g[sesc adorabil[! zise contele oprindu-se,]ns[tot sper c[ ]ntr-o zi voi avea satisfacerea de a vedea pe Estera]nvins[chiar prin armele cu care se f[le=te.

— Care arme?

— Splendoarea luxului de care a= dori s[v[v[d]nconjurat[.

— Adio, domnule conte.

— La revedere mai bine! replic[el, s[rut`nd m`na gra\ioasei artiste.

Astfel de scene se petreceau mai]n toate zilele]n foi=orul teatrului; altele mai scandaloase se produceau c`teodat[ chiar dinaintea publicului. De pild[, ]ntr-o pies[ ]n care Dridri =i Estera aveau roluri principale, aceasta, voind s[ compromit[ succesul rivalei sale, ]nt`rzie]nadins intrarea sa pe scen[. Dridri, astept`nd-o ]n zadar, de=i o z[rea ]ntre culise, se v[zu nevoit[ a improviza c`teva fraze pentru ca s[-=i prelungeasc[rolul; =i]ntre alte cuvinte ea zise foarte apropo: „A=teptarea e nesuferit[atunci, mai cu seam[, c`nd persoana care trebuie s[ vie este lipsit[ de sim\ul bunei-cuviin\e“. Publicul, ]n\eleg`nd aluzia, f[cu s[r[sune sala de aplaud[ri =i dete astfel o lec\ie aspr[Esterei.

Pu\in timp dup[convorbirea contelui de Farol cu Dridri, juna artist[primi biletul urm[tor:

Domni=oar[,

Paveaua Parisului nu merit[s[fie c[lcat[de picioare delicate ca ale d-voastr[. Dac[poli\ia m-ar]ng[dui, a=]ntinde covoare de la poarta otelului d-voastr[p`n[ la teatrul „Variet[\ilor“, ]ns[ poli\ia nu ]n\elege actele de galanterie =i s-ar ]mpotrivi sub cuv`nt de dezordine public[. Nu-mi r[m`ne dar dec`t a lua]ndr[zneala s[depun la picioarele d-voastr[un cupeu, care va a=tepta la scar[p`n[ v[ ve\i decide a v[ urca ]n el. Iapa inh[mat[ la acel cupeu poart[ numele de Ledy, ]ns[ fiind proprietatea d-voastr[ sunte\i liber[ a o chema Estera, drept prob[ de amicie pentru amabila camarad[ care v[ iube=te at`t de mult!

CONTELE DE FAROL

P.S. Echipajul v[va conduce, c`nd ve\i ordona, la o mic[bombonier[din strada Magdalena, care poart[numele de otelul „Chataignez“, fiind asemene proprietatea d-voastr[.

Citind acest bilet original, Dridri se apropie de fereastr[=i z[ri]n curte un foarte elegant cupeu galben. Vizitiul]n livrea c[ta s[lini=teasc[zburd[rile iepei de soi, care fr[m`nta paveaua sub copitele ei, iar al[turea cu oblonul se \inea un groom ca de vreo 15 ani, \an\o= =i serios ca un personaj important. Dridri se uit[ lung la acel echipaj... Imaginea Esterei zbur[ pe dinaintea ochilor ei ca o fantasm[ furioas[... ]ns[ copila, retr[g`ndu-se iute de la fereastr[, zise]n g`ndul ei:

„Nu m[voi sui]n cupeul contelui!... mai bine pe jos, dar onest[=i liber[!“

Zece zile de-a r`ndul ea trecu al[turea cu echipajul f[r[ a ceda dorin\ei ce prindea tainice r[d[cini ]n inima sa. Zilele erau senine, aerul dulce, preumbl[rile ]nc`nt[toare.

— Nu, zicea Dridri, niciodat[! =i]ns[la tot momentul ea se ascundea dup[perdele =i admira cupeul, admira iapa sur[care necheza, mu=c`ndu-=i z[bala plin[de spume. M[rul raiului sub form[de echipaj luxos]ncepea a produce influen\a-i seduc[toare asupra fiicei Evei!

Un nou bilet de la contele de Farol veni s-aduc[o nou[tulburare]n mintea fragedei copile. Iat[cuprinsul lui:

Domni=oar[,

Biata Ledy se pl`nge de indiferen\a d-voastr[! Ea, care e deprins[ a fi dezmierdat[ =i hr[nit[ cu zah[r, nu a primit ]nc[ din parte-v[ nici o prob[ de simpatie ! Ce v-a f[cut, s[rmana, de sunte\i a=a de aspr[ cu d`nsa?... Ledy e bl`nd[, inteligent[, celebr[ ]n Paris pentru calit[\ile sale aristocrate. Dac[ar avea grai, ea v-ar spune multe lucruri interesante =i s-ar prinde cu d-voastr[a]ntrece totdeauna calea=ca Esterei.

M`ine este tocmai s[rb[toarea Longchamp; m`ine ies la C`mpii Elizei toate elegantele Parisului. Face\i mul\umire frumoasei Ledy ca s[ v[ plimbe =i s[ se m`ndreasc[de st[p`na ei sub ochii parizienilor... Estera a invitat dou[dintre camaradele sale cele mai imperti-

nente =i s-a l[udat c[va trece cu echipajul ei somptuos pe sub ferestrele d-voastr[,]nadins pentru ca s[v[umileasc[. Dac[a\i asculta pe Ledy, Estera ar c[p[ta m`ine g[lbinare de ciud[, c[ci numai cupeul d-voastr[e de culoare galben[ ]n tot ora=ul!

Secretarul intim al Lady-ei:
CONTELE DE FAROL

Elocven\a perfid[a secretarului aduse o mare schimbare]n ideile junei artiste... Dridri]=i umplu buzunarele cu buc[\ele de zah[r, cobor] iute sc[rile =i merse drept la Ledy ca s[o dezmierde. Iapa nechez[vesel sub m`na ei =i lu[ zah[rul; apoi ]ntinse g`tul ca s[fie netezit[. Vizitiul observ[c[Ledy cu nimeni nu se arat[a=a de familiar[, iar groomul replic[serios:

— }=i cunoa=te st[p`na!...

— A=a este — ad[ug[vizitiul —]ns[de o mai sta dou[zile astfel]nfipt[pe picioare, f[r[a face preumblare, m[tem c[s-a beteji. . .

Auzind aceste observ[ri, Dridri atrase capul iepei l`ng[ s`nul ei, o s[rut[ginga=, apoi se]ntoarse zbur`nd ca o p[s[ric[speriat[ ]n apartamentul ei.

Ziua s[rb[torii Longchamp se anun\[de diminea\[ca o zi splendid[, cerul era albastru, soarele luminos, aerul cald! +i cer, =i aer, =i soare invitau pe oameni a ie=i afar[din casele lor, pentru ca s[se bucure de farmecul timpului. Jum[tate din locuitorii Parisului se]ndrumau spre C`mpii Elizei ]n toalete elegante =i r[sp`ndeau veselie]n atmosfer[.

Ca]n toate zilele, cupeul galben a=tepta la scara drei Chataignez,]ns[ea, decis[a merge pe jos,]=i f[cuse o toalet[simpl[=i de foarte bun-gust. Mul\umit[de d`nsa, Dridri se apropiase de oglinda dintre ferestre, c`nd auzi trec`nd pe strad[ o calea=c[ r[sun[toare; ea deschise una din ferestre =i z[ri pe Estera cu amicele ei, care, arunc`nd ochii spre d`nsa, ]ncepur[ a r`de cu hohot.

— S[rmana! strig[Estera, a=teapt[s[-i cad[o birj[din cer!

La o a=a insult[, copila sim\i tot s`ngele suindu-i-se la creieri; ea-=i puse m`na pe inim[ca s[-i aline b[t[ile, apoi,]ntr-un acces

de nebunie, f[r[a mai avea con=tiin\a de ce face, se cobor] iute la scar[, ordon[groomului s[deschid[oblonul =i se arunc[ ]n cupeu!... Ledy, auzind vuietul oblonului, se ridic[pe dou[picioare =i plec[ ]n zbor.

}n c`teva minute cupeul sosi la C`mpii Elizei =i prezen\a lui atrase pe loc aten\ia tuturor. Forma lui elegant[, culoarea lui original[=i mai ales gentile\ea persoanei]nchise]n el produse un efect extraordinar. To\i pietonii se]ndeseau s[-l examineze mai de aproape =i to\i gentlemenii c[l[ri p[r[sir[ ]ndat[celelalte echipaje =i]nconjurar[cupeul artistei; unii o salutau cu amabilitate =i ea le r[spundea prin o z`mbire cochet[, care-i ]nc`nta; al\ii mai ferici\i i-adresau complimente =i-i prezentau buchete de violete de Parma. }ntr-un cuv`nt, eroina noastr[ fu proclamat[ regina de Longchamp, =i, ]n adev[r, judec`nd dup[cortegiul de fashionabili care o urm[reau, ea p[rea o adev[rat[regin[.

Cupeul se sui]ncet p`n[ la Arcul de Triumf, care se ]nal\[ maiestuos ]n fundul C`mpiilor Elizei; iar de acolo,]ntorc`ndu-se ]nd[r[t, se ]nt`lni cu calea=ca Esterei. Patru capete aprinse de curiozitate se plecar[ca s[vad[cine era obiectul unei asemenea ova\ii =i deodat[ ]ng[lbenir[, ca =i c`nd ar fi z[rit fa\a]ngrozitoarei Meduze.

Dridri]ncepu a r`de =i le zise din treac[t:

— S-a cobor`t birja din cer!

Preumblarea continu[p`n[ la 6 ore, =i t`n[ra artist[se bucur[de un triumf foarte m[gulitor. Ea era deplin r[zbunat[de insolen\a Esterei! Apoi, c`nd ea ordon[ vizitiului s[ plece de la C`mpii Elizei, Ledy porni iar[=i cu repejunea unei c[prioare =i]n cur`nd se opri dinaintea unui otel din strada Magdalena.

— Unde te opre=ti ? strig[Dridri la vizitiu; dar deodat[oblonul se deschise =i la oblon ap[ru contele de Farol care r[spunse:

— La otelul d-voastr[.

— Domnule conte! zise copila uimit[, asta-i o tr[dare!

— Ba-i un simplu omagiu c[tre suverana inimii mele.

+i zic`nd aceste cuvinte, contele ]ntinse m`na pentru ca s[ajute copilei a se cobor]. Dridri sta neclintit[ ]n fundul cupeului, dar

contele ad[ug[: „Biata Ledy n-a m`ncat nimic de azi-diminea\[; fie-\i mil[ de d`nsa, dac[nu de mine“.

— Fie, replic[ ]n fine Dridri, v[sunt datoare cu o prea mare mul\umire ca s[mai am dreptul de a refuza.

— Sunte\i un]nger, exclam[contele cu fericire.

— Un]nger c[zut! g`ndi biata copil[cu un suspin]n[du=it.

. . . .

Din momentul ce dra Chataignez p[=i pragul acestui otel, ea intr[pe c[rarea unei noi existen\e de lux, de pl[ceri, de nebunii pariziene, o via\[ ]n care amor-propriul g[sea toate satisfacerile dorite, f[r[ ]ns[ca inima-i s[fie p[rta=[la ele.

Otelul pus la dispozi\ia ei de contele de Farol era un cap d-oper[de arhitectur[italian[; mobilarea lui realiza minunile Halimalei. Salonul principal se deschidea pe o gr[din[plin[de plante exotice =i umbrit[de copaci mari de Paulonia, un adev[rat col\ de rai. Acel salon era ornat cu oglinzi]nalte =i cu tablouri lucrate de cei]nt`i pictori moderni; el comunica prin por\i de cristal cu alte dou[mai mici saloane, unul mobilat]n stil persian =i cel[lalt]n stil pompeian.

Camera persian[era]mbr[cat[pe pere\i cu stof[citarie de Brusa =i pe parchet cu un covor de Smirna, care producea sub picioare efectul unui gazon molatic. }n unghiurile lui se rotunjeau patru divanuri acoperite cu =aluri]n dungi de diferite culori. O lamp[de argint de forma mauresc[se cobora din mijlocul tavanului =i r[sp`ndea o lumin[ misterioas[ ]n acel cuib de visuri orientale. Camera pompeian[ era ]ntreg ornat[ cu mobile romane de bronz, care-i dau un aer de antichitate =i care de=teptau ]n minte imaginea traiului casnic de pe timpul ]mp[ratului August, pe c`nd artele frumoase ajunser[la gradul cel mai]nalt de perfec\ie.

Sala de pr`nz, spa\ioas[, bine luminat[cu trei ferestre mari, era]nvelit[cu piele nohotie de Cordova =i con\inea un asortiment frumos de mobile de stejar sculptat, toate adunate de prin castele

cu mult[dificultate =i cu pre\uri fabuloase. Iar mai cu seam[camera de culcat]nf[\i=a o adev[rat[feerie! Patul de abanos avea forma paturilor regale, purt`nd un baldachin pe patru coloane lucrate la strung cu o m[iestrie perfect[ =i fiind capitonat cu brocart vi=iniu de Lion. La col\urile acestei camere delicioase se iveau statuete de marmur[ de ale celebrului sculptor Pradier, una reprezent`nd amorul, a doua inocen\a, a treia cochet[ria =i a patra voluptatea. Pe pere\i erau aninate oglinzi de Vene\ia =i pe c[min[str[lucea o pendul[de argint incrustat[cu lapis lazzuli.

E de prisos s[mai cerc[m a descrie numeroasele obiecte de art[r[sp`ndite prin apartament: etajere de palisandru]nghesuite cu mii de bagatele pre\ioase precum: filigrane de Genova, corali de Neapole, cutii de lac de Japon, por\elane de China etc.; e de prisos s[mai enumer[m l[mpile de malachit, argint[ria masiv[de prin bufeturi, l[zile de por\elan de Saxa,]n care]nfloreau arbori de camelia =i de naramze. Vom ad[uga numai c[grajdurile otelului con\ineau =ase cai de pre\, doi de c[l[rie =i patru de ham, =i c[ ]n =ur[se g[seau un landau, o victorie =i faimosul cupeu galben, care a jucat un rol at`t de important]n via\a eroinei noastre.

Totul era somptuos =i perfect! Dridri se afla]n elementul ei! }n fiecare crisalid[este ascuns un flutur str[lucitor! }n fiecare femeie este ascuns[o regin[! Femeia se na=te cu instinctele elegan\ei =i frumosului; ea simte c[toate odoarele p[m`ntului sunt create pentru d`nsa: flori, parfumuri, pietre scumpe, arte, industrie ornamental[etc. +i nu e departe de a crede c[ ]nsu=i soarele a fost aprins]n ceruri numai =i numai pentru ca s[lumineze gra\iile ei. Pe c`nd b[rbatul are nevoie de ani ]ntregi spre a se ciopli =i a ajunge la oarecare grad de distingere, femeia ]n c`teva s[pt[m`ni se metamorfozeaz[ ca prin v[rgu\a unei z`ne =i se apropie de perfec\ie. Crisalida se deschide, fluturul iese zbur`nd =i str[lucitor la soare.

Dridri, care tr[ise p`n[ atunci ]n simplitatea unei vie\i lipsite de avere, deveni ]n cur`nd una din primele dame elegante din

Paris. Pe c`t era pl[cut[ ca artist[ la teatru, cu mai mult ]nc[ ea dob`ndi renume de castelan[amabil[ ]n otelul ei. Gustul perfect al toaletelor sale servea de model societ[\ilor bogate din capital[,]nc`t multe din obiectele de lux purtau numele ei. A=a, cus[tore-sele vindeau mantale =i capele *à la Chataignez*, orfevrii lucrau medalioane *Chataignez*, careta=ii fabricau cupeuri *Chataignez* =i culoarea galben[fu declarat[culoare de mod[chiar din ziua s[r-b[torii de la Longchamp.

Dridri avea loji cu anul la Opera Italian[=i la Teatrul Francez; ea asista]n avanscene la toate primele reprezent[ri de piese noi; ea nu lipsea niciodat[de la alerg[rile de cai de la Chantilly, =i c`nd un domino elegant intriga cu spirit pe fashionabilii de la foi=orul operei celei mari]n nop\ile de carnaval, to\i se jurau c[e Dridri.

}n adev[r, nimic nu lipsea eroinei noastre pentru ca s[str[lu-ceasc[ ]n toat[splendoarea parizian[, c[ci contele de Farol pusese toat[averea lui la picioarele iubitei sale amante, fiind m`ndru =i fericit de concheta sa. El se credea cu misie de a-i ]mplini toate capriciurile ei =i prin urmare nu se trecea o zi f[r[ ca s[-i aduc[ noi obiecte de toalet[ sau de art[: =aluri, m[t[s[rii, bijuterii, dan-tele, tablouri etc., etc., astfel ]nc`t Dridri]i dase]n glum[porecla de contele de Bazar.

Jun[, vesel[, spiritual[, seduc[toare]n deplin[putere a cuv`n-tului, ea avea, lucru lesne de]n\eles, un cortegiu foarte numeros de adoratori; pu\ini]ns[se bucurau de favoarea de a p[trunde]n sanctuarul divinit[\ii lor, =i ace=tia erau numai amicii intimi ai contelui. Domina\i de un farmec ne]nvins, ei ar fi p[r[sit orice adunare aristocrat[din cartierul Saint-Germain pentru ca s[pe-treac[seara]n saloanele otelului Chataignez =i ar fi schimbat chiar masa lui Luculus pe un supeu animat de spiritul frumoasei artiste. To\i f[ceau]mprejurul ei un concert de complimente, de suspinuri, de declar[ri amoroase,]nc`t Dridri ]i numea *orchestra mea*, precum o regin[ zice *curtea mea*. Acea denumire era cu at`t mai

potrivit[c[vesela copil[atribuise fiec[rui din adoratori caracterul unui instrument: a=a, de pild[, unui gros financiar care se l[uda necontenit cu milioanele lui ea-i zicea *la grosse caisse*[1]; unui marchiz care se f[cea c[are vedere scurt[, pentru ca s[nu salute pe nimeni, ea-i dase porecla de *clarinette*, clarineta fiind instrumentul favorit al orbilor din Paris; unui lung =i uscat cavaler de Malta, care ofta mereu l`ng[ d`nsa,]i lipise titlul comic de *flautul fermecat* etc. Unul]ns[dintre ei, un englez din cele mai]nsemnate familii din Sco\ia, lord Arthur B., era mai serios]namorat de Dridri =i totodat[mai rezervat]n purtarea lui. El locuia]n Paris de patru ani, era amicul celebrului lord Seymour, care a fost tipul englezului elegant =i excentric, =i devenise unul din oaspe\ii cei mai exac\i ai otelului Chataignez. Fiind }n rela\ii intime cu contele de Farol, lord Arthur nu l[sa s[treac[o zi f[r[a face vizita sa respectuas[tinerei artiste, mul\umindu-se numai de a o privi]n t[cere =i p[str`nd necontenit o fizionomie demn[=i rece. Dridri]l numise l*ord Nord*.

O singur[dat[el cerc[a pune conversa\ia pe calea]nflorit[a sentimentului, dar g[si calea prea]ngust[pentru doi =i se retrase cu pruden\[ ]nd[r[t. Era]ntr-o sear[din luna lui mai; dra Chataignez se afla]n gr[din[, culcat[ ]ntr-un hamac aninat de doi salc`mi ]nflori\i, =i admira efectul lunii asupra frunzelor copacilor. Lord Arthur se puse pe o canapea de bronz =i dup[ c`teva minute de contemplare zise:

— Frumoas[sear[!

— Frumoas[ca luna care o lumineaz[, r[spunse artista.

— Mai frumoas[ ]nc[!. . . frumoas[ca d-voastr[! replic[lordul cu jum[tate de glas.

Dridri privi cu mirare la el =i zise z`mbind:

— Mylord, iat[cel]nt`i compliment ce-mi adresezi de c`nd ne cunoa=tem... Are s[se schimbe vremea.

---

[1] Casa de bani cea mare *(fr.)*.

— Ba nu, domni=oar[, c[ci de ar fi dup[dorin\a mea, toate zilele =i nop\ile ar fi pentru d-voastr[pline de lumin[, de fericire, de. . .

— +i de ce alta?]ntreb[copila cu pu\in[cochet[rie.

— De amor! r[spunse lord Arthur, f[c`ndu-=i curaj. Dridri c[zu pe g`nduri; englezul se apropie de d`nsa =i-i zise uimit:

— Spune\i-mi drept, domni=oar[, iubi\i pe contele de Farol?

— Contele-i cel mai bun amic al meu.

— }ntre amicie =i amor distan\a e mare!...]ns[dac[a= veni =i eu la r`ndul meu ca to\i ceilal\i s[v[spun c[v[iubesc, ce mi-a\i r[spunde?

— Mylord, am declarat ducelui de Valmont c[nu-l pot iubi pentru c[-i]nsurat; am declarat marchizului de Brenis c[nu-l pot iubi pentru c[-i holtei; am declarat prin\ului Osticoff c[nu-l pot iubi pentru c[-i rus, =i d-tale \i-a= declara c[nu te pot iubi pentru c[e=ti englez. Eu m[aflu fericit[de amicia contelui =i nu doresc nimic mai mult.

— V[ ]n\eleg, replic[lord Arthur cu triste\e, =i v[mul\umesc de franche\e... Oricare s[fie soarta noastr[, eu r[m`n acela=i c[tre d-voastr[, domni=oar[, =i v[stimez]nc[mai mult.

Zic`nd aceste, lord Arthur s[rut[ m`na artistei =i ie=i din gr[din[. R[mas[singur[, Dridri se sim\i p[truns[de melancolie; un fragment din conversa\ia precedent[trecea necontenit ca o fantasm[prin mintea ei: *]ntre amicie =i amor distan\a e mare!*

„Amorul, g`ndea copila, amorul! ce s[ fie aceast[ patim[ puternic[? ce fericire necunoscut[ mie trebuie s[ produc[ ]n realitate, c`nd chiar pe scen[,]n comedii imaginare, ea produce a=a de profund[impresie!“ +i, tot l[s`ndu-=i cugetarea pe valurile acestei reverii fermec[toare, ea suspin[ =i ]ncepu a c`nta]ncet o roman\[cu refrenul urm[tor:

Amor, amor
}nc`nt[tor!
Amor, amor,
Te chem cu dor.

O axiom[pretinde c[: *a vorbi de amor este a face amor*. S-ar putea cu drept ad[uga c[: *a c`nta amorul este a-l dori!...* T`n[ra noastr[eroin[se g[sea acum]n acea criz[sufleteasc[unde femeia simte c[-i lipse=te adev[rata via\[a inimii, adev[ratul \el al misiei sale pe p[m`nt, iubirea, coroana femeii!...

Lord Arthur,]ntorc`ndu-se la otelul s[u, chem[ ]ndat[pe intendentul lui =-i zise:

— Sir Brown, cum stau trebile contelui de Farol?

— R[u! r[spunse Brown. Dup[ordinele ce mi-a\i dat, am luat inform[ri exacte =i am aflat c[averea sa este]n deficit. Contele a subsemnat mai multe obliga\ii ale c[ror termene sunt expirate =i nu cred s[aib[cu ce s[le pl[teasc[.

— Cump[rat-ai toate biletele sale?

— Am cump[rat p`n-acum pentru suma de 368.000 fr.

— Prea bine! Reclam[ ]ndat[prin tribunalul de comer\ lichidarea acestei sume,]n numele d-tale, =i dac[debitorul va]nt`rzia cu plata, cere]nchiderea lui la Clichy[1].

— Bucuros, mylord.

Sir Brown ie=i, iar lord Arthur, arunc`ndu-se pe un divan, zise ]n sine cu mul\umire: „Sechestr`nd pe contele, r[m`ne locul vacant]n otelul Chataignez, =i poate s[-l ocup eu!“

Parisul e un haos]n care se pr[bu=esc repede averile cele mai mari, pozi\iile sociale cele mai solide; el este un balaur care]nghite zilnic mul\ime de existen\e tinere =i de reputa\ii neatinse. Patrimoniul contelui de Farol, patrimoniu de un milion =i jum[tate, se risipi]n timp de patru ani, =i deodat[gentilomul se trezi ruinat, prigonit de creditori =i amenin\at de a-=i pierde libertatea. De=teptare grozav[dintr-un vis]nc`nt[tor!

Contele lu[pe loc o decidere suprem[=i scrise amantei sale:

Iubita mea contesin[!

Cunosc`nd noble\ea inimii tale, nu vreau s[-\i ascund pozi\ia critic[ ]n care am ajuns. Sunt ruinat! Mai mult dec`t ruinat, sunt

[1] Pe vremuri, la Paris, închisoarea datornicilor insolvabili.

falit! c[ci v`nz`nd tot ce am, nu-mi r[m`ne cu ce s[ lichidez datoriile mele... Falit! Aceasta m[ disper[, fiind o pat[ pe numele p[rin\ilor mei!... Dou[ drumuri ]mi sunt deschise pentru ca s[ ies din starea mizerabil[ ]n care am c[zut: s[ m[ ]mpu=c sau s[ m[ fac soldat. Ucig`ndu-m[, nu =terg pata; angaj`ndu-m[ ]n oaste, am m`ng`ierea de a pl[ti m[car datoria mea c[tre patrie.

Adio dar, scumpa mea cuntesin[!... Chiar]n moment plec la Alger ca s[intru]n armata Africii. Dea Domnul s[fiu ucis la cea]nt`i lovire cu arabii! Am corajul ca s[ mor =i nu am curajul s[-\i zic adio din viu grai... Adio! G`ndurile mele vor fi cu tine p`n[ ]n ultim[or[a vie\ii mele... Adio!...

FOSTUL CONTE DE FAROL

Dridri primi acest bilet a doua zi dup[o mas[mare ce dase contele amicilor s[i =i]n care el se ar[tase mai vesel dec`t totdeauna. D-abia copila uimit[finise de citit biletul, =i otelul se umplu de oameni ai tribunalului de comer\, care veneau s[aresteze pe contele. Dridri avu prezen\a de spirit a le spune c[contele ar fi plecat la Belgia pentru ca s[asiste la duelul unui amic al s[u, =i astfel ea f[cu s[i se piarz[urma. Dup[d`n=ii se prezent[sir Brown, omul de confien\[al lordului Arthur, =i reclam[suma de 368. 000 fr.

— Contele-i absent,]i zise domni=oara Chataignez.

— Vre\i s[zice\i c[-i fugit? observ[sir Brown.

— Ce te face a crede?

— Contele a fugit pentru c[nu mai are mijloace de a solda creditorii lui, =i noi r[m`nem pe pavea, calici\i din cauza lui!... Cine ar fi crezut c[ un gentlemen ca d-lui, cu tradi\ii de familie onorabil[, ]=i va compromite astfel numele, declar`ndu-se falit, f[r[a se]ngriji de scandalul ce va produce aceast[veste]n publicul parizian!...

— Scandalul? . . . strig[copila sp[im`ntat[.

— Negre=it, domni=oar[. Toate jurnalele au s[relateze nu numai ruinarea =i dispari\ia contelui, dar =i chipul cum s-a ruinat

prin cheltuieli mai presus de averea sa. V[las a g`ndi ce comentarii scandaloase au s[se publice asupra onorabilit[\ii contelui. Cel mai pu\in la care d-lui se poate a=tepta este de a se vedea tratat de cavaler de industrie.

— Sir Brown! ? observ[Dridri indignat[, nu uita c[ai onorul de a vorbi de contele de Farol.

— M[ierta\i, domni=oar[, r[spunse Brown, cu umilin\[, m[ierta\i... Poate c[ ]n disperarea mea s[fi]ntrebuin\at vreo calificare cam sup[r[toare pentru domnul conte;]ns[g`ndi\i-v[ c[ eu r[m`n p[guba= de suma considerabil[de 368.000 franci,]ntreaga starea mea =i a familiei mele!... Aice sir Brown se f[cu a pl`nge, ascunz`ndu-=i ochii cu m`na; apoi, schimb`ndu-=i tactica, el atac[o alt[strun[,]n vreme ce observa pe furi= fizionomia drei Chataignez.

— Ce tr[snet pentru familia contelui! exclam[el pe un ton tragic. Falit! Falit unul din cei mai]nsemna\i membri ai aristocra\iei franceze! Ce durere de moarte mai cu seam[pentru sora d-sale, ducesa de Briennes, care-l iube=te cu adorare!... S[rmana! c`nd a citi gazetele de m`ine va fi]n stare s[nebuneasc[!...

Dridri sim\i un fior rece prin inim[=i,]ntr-un acces de sublim[generozitate, ea]ntreb[:

— Nu mai r[m`ne nimic din averea contelui?

— Nimic!... Contele a v`ndut pe r`nd mo=iile sale =i a aruncat banii pe fereastr[cu nep[sarea unui nobil risipitor. . . Singur otelul acesta mai r[m`ne;]ns[acesta este]nscris pe numele d-voastr[=i creditorii nu pot s[ridice nici o preten\ie asupr[-i... Otelul este proprietatea d-voastr[, cu tot ce cuprinde]n el, =i d-voastr[nu sunte\i responsabil[de nebuniile contelui.

— Te]n=eli, sir Brown! replic[Dridri. Chiar ast[zi eu l-oi scoate la v`nzare =i sinetele contelui vor fi toate achitate. D-ta mergi de opre=te orice m[suri ar fi de natur[ a compromite c`t de pu\in numele contelui =i lini=tea surorii sale. Eu pun garan\ie pentru el.

Sir Brown salut[pe Dridri cu respect =i se duse]ndat[s[ ]n=tiin\eze pe lord Arthur de rezultatul misiei sale; iar Dridri, agitat[ca de friguri, se ocup[f[r[ ]nt`rziere cu formalit[\ile v`nz[rii otelului Chataignez. Ea parveni a realiza]n pu\ine zile o sum[considerabil[pe acest imobil =i pl[ti datoriile contelui. Nobila copil[se desf[cu f[r[mult[m`hnire de luxul princiar ]n care se deprinsese a tr[i de patru ani, dar nu se putu opri de a pl`nge c`nd se desp[r\i de Ledy. S[v`r=ind acest act de sublim[abnegare =i mut`ndu-se]ntr-un apartament din strada Havrului, Dridri trimise contelui de Farol urm[torul bilet, la Alger:

Iubitul meu conte,

Fii lini=tit! onorul d-tale este ferit de orice pat[, creditorii d-tale sunt pl[ti\i. De vreme ce soarta ne-a desp[r\it pentru totdeauna,]\i trimit un adio de cea mai sincer[amicie =i rog pe Dumnezeu s[-\i p[streze zilele]n cariera periculoas[ce ai adoptat ca un adev[rat gentilom brav =i onorabil.

Amica d-tale
MARIE-ANGÉLIQIIE CHATAIGNEZ

Contele]i r[spunse aceste trei cuvinte: „*Mul\umesc, sora mea*“.

. . . .

S[l[s[m acum pe Dridri mul\umit[de nobilul ei sacrificiu =i s[facem cuno=tin\[cu un alt personaj, care a ocupat un loc important]n existen\a junei artiste. Vom vedea cum soarta conduce prin un =ir de]nt`mpl[ri extraordinare dou[ fiin\e una c[tre alta =i le face a se ]nt`lni pe calea vie\ii[1].

[1] În *Revista contemporan[* =i ms. 817 urmeaz[, cu unele schimb[ri nu lipsite de însemn[tate mai ales literar[, capitolul II, care, sub titlul *Un episod din 1848*, a fost publicat în *Convorbiri literare* înainte de tip[rirea romanului în *Revista contemporan[*, =i a fost apoi introdus în sumarul volumului de proz[ap[rut în 1876, în cadrul c[ruia l-am p[strat =i noi în volumul de fa\[. Textul care urmeaz[este reprodus de noi dup[ms. 2253, f. 64^{r} — 66^{r}, în care se afl[încercarea lui Alecsaiidri, nedus[la cap[t, de a încheia romanul s[u.

*

Peste 15 zile Vali priimi urm[torul r[spuns:

*Londra, ...*1849

Ah! scumpul meu Vali,]mi tremur[m`na scriindu-\i aceste r`nduri =i inima-mi se bate astfel de tare c[pare a vroi s[-mi ias[din s`n pentru ca s[ zboare la tine. Scrisoarea ta iubit[ e dinaintea mea, dulce, spiritual[, plin[ de sim\ire, plin[ de soarele Orientului: ea mi-a adus c`teva raze fierbin\i, care au luminat pentru mine cerul]ntunecat sub care m[aflu de c`teva zile, c[ci nu =tii? Soarta mea bizar[m-a adus la Londra!

}\i]nchipuie=ti, iubitul meu, pe biata Dridri pierdut[ ]n negurile Engliterei, trist[, regret`nd trecutul =i ne=tiind ce-i preg[te=te viitorul? Oh! pentru ce destinul ne face s[ gust[m ]nc`nt[rile fericirii depline dac[este ca mai t`rziu s[ le pierdem pentru totdeauna ! pentru ce te-am ]nt`lnit eu pe tine]n via\a mea dac[nu mi-a fost permis s[mor]nainte de a cunoa=te amarul desp[r\irii!... Dar ce vorbesc de mine, c`nd tot sufletul meu e aproape de Vali? Nu vreau s[ mai pl`ng, nu vreau s[te mai]ntristez cu jelaniile mele, nu vrea s[m[ar[t ochilor t[i altmintere dec`t cum m-ai cunoscut, vesel[ =i r`z[toare.

Ce voiaj]nc`nt[tor am f[cut ]n compania ta pe Marea Mediteran[, pe la Napoli, pe la Malta, pe la Smirna, pe Bosfor, prin toate acele locuri dezmierdate de razele soarelui, unde via\a cu tine ar fi at`t de dulce!... Via\a cu tine!... iar mi se umplu ochii de lacrimi...

Napoli! ai v[zut Napoli, dragul meu, =i ai avut curajul s[te duci mai]nainte?... Eu,]n zilele mele de splendoare, am cunoscut pe un nobil napolitan, contele Giuseppe Morri, care era foarte]ng`mfat de frumuse\ea lui =i repeta necontenit faimosul proverb: Vedi Napoli, e poi Mori.*[1] *El ]mi spunea c[ luna din patria lui e mai cald[ =i mai luminoas[ dec`t soarele Parisului. A=a s[fie?

---

[1] S[vezi Napoli =i apoi pe Mori *(ital.)*, parafrazare a cunoscutelor cuvinte italiene, al c[ror sens cel mai r[spândit este: „S[vezi Napoli =i apoi (po\i) s[mori!“

Ai observat, iubite Vali, c`t m[ preocup de soare? De c`nd ne-am desp[r\it]mi e tot frig =i am c[p[tat nostalgia soarelui, mai cu seam[aice,]n Londra, unde el este]nlocuit prin gazul fanarelor. Ce ora= trist e Londra! Ce na\ie ma=inal[, ce obiceiuri diferite de-ale noastre! Aice veselia pare o importa\ie str[in[, c[ci singurii oameni care se aud gr[ind =i r`z`nd pe str[zi sunt francezi. Englezii nu se primbl[, ci to\i alearg[dup[trebi, cu g`ndul la bani =i urm`nd preceptul lor favorit Times is monney, c[ci englezii au monetizat chiar =i timpul. Aice e locul contrasturilor celor mai exagerate, al bog[\iei fabuloase =i al mizeriei sordite; aristocra\ia se arat[la Hyde-Parc]n carete str[lucite cu c`te doi lachei pudrui\i]nd[r[t, =i s[racii cu picioarele goale sunt]nveli\i]n ni=te rufe peticoase, care]ntrec mantaua arlechinului prin]mpestri\area lor.

Am v[zut]ntr-o diminea\[de la ferestrele mele m[tur[torii str[zilor]n frace, dar ce frace! =i femeile lor cu =aluri =i capele, dar ce capele, ce =aluri!... Am crezut c[fac un vis fantastic =i c[asist la carnavalul mizeriei. }ns[=i atmosfera umed[=i plin[de fum de c[r-bune de p[m`nt p[rea c[ pl`nge de mila lor, stropindu-i cu lacrimi... de cerneal[.

Iat[, iubitul meu,]n ce iad sunt exilat[eu, vesela ta Dridri, care n-a mai r`s de c`nd a r[mas singur[... }\i aduci aminte de r`setele noastre nebune=ti din Paris? R[sunetul lor dep[rtat vine c`teodat[de m[treze=te din somn; atunci deschid ochii, te caut]mprejurul meu cu o dulce b[taie de inim[... dar a fost un vis — =i eu cad suspin`nd cu capul pe perne...

Am]ntrerupt aceast[scrisoare]n timp de c`teva ore pentru ca s[m[lini=tesc =i s[-\i pot spune pentru ce m[g[sesc la Londra,]ns[ ]nainte vin s[te s[rut ca o sor[=i s[reclam indulgen\a ta.

Acum ascult[:

Zece zile]n urma plec[rii tale, lord F. se prezent[la mine =i]mi zise:

— Domni=oar[, iat[trei ani de c`nd te cunosc, trei ani de c`nd te iubesc, trei ani de c`nd a=tept s[pierzi ura ce ai]n contra

englezilor. C`nd locuiai ]n otelul d-tale, ai respins propunerile mele sub cuv`nt c[erai fericit[de amicia contelui =i c[nu doreai nimica mai mult. Amicia contelui \inu c`t averea lui, =i ]ntr-o zi el disp[ru, atr[g`ndu-te]n ruina lui.

— Te]n=eli, mylord, i-am r[spuns.

— +tiu, replic[lordul, c[singur[ai sacrificat tot ce era a d-tale pentru ca s[sc[pi numele contelui de pata de falit. Ai f[cut un act sublim, dar =i o nebunie totodat[, =i astfel ai r[sturnat toate planurile mele.

— Ce planuri?

— Contele fiind un obstacol]ntre d-ta =i mine, am c[tat s[-l]nl[turez =i am contribuit mult la ruina contelui,]demn`ndu-l la cheltuieli mai presus de averea lui... Nu te indigna, domni=oar[, c[ci am o scuz[ triumfant[ ]n amorul ce mi-ai inspirat din ziua cum te-am v[zut. Aice, lordul t[cu pu\in, plec`nd capul cu triste\e, =i apoi continu[:

— Soarta mea e amar[=i ne]n\eleas[!... Sunt t`n[r, am o avere colosal[, fac parte din aristocra\ia cea mai]nalt[a Engliterei, sunt membru al Parlamentului =i cu toate acestea nu am nici destul merit, nici destul[elocven\[pentru ca s[ ]nduplec]n favorul meu inima unei copile! M[rturisesc, domni=oar[, c[merit m[car de-a fi jelit... Dup[dispari\ia contelui ai r[mas singur[=i te-ai mutat]n strada Havrului, unde ocupai un apartament modest. M-am prezentat =i atuncea dinaintea d-tale =i \i-am oferit un otel mult mai luxos dec`t acel ce ocupase=i, pun`nd toat[averea mea la picioarele d-tale. }\i aduci aminte cuvintele ce mi-ai r[spuns? Mie]mi stau]nfipte]n inim[ca ni=te pumnale: „Prea t`rziu, mylord, mi-ai zis cu o z`mbire gra\ioas[, dar crud[; acum cunosc distan\a care exist[ ]ntre amicie =i amor!“

Lord F.]ng[lbeni =i urm[cu glasul uimit:

— }n adev[r, nenorocirea care m[prigone=te f[cu =i ast[dat[ca s[vin prea t`rziu; un str[in emigrat din \ara lui =tiuse s[ g[seasc[ calea inimii d-tale!... }l iubeai cum iube=te o femeie pentru ]nt`ia oar[ ]n via\a ei, cu abnegare, cu credin\[, cu toate iluziile tinere\ii. El]ns[te iubea cum meritai s[fii iubit[?

— De m[iubea Vali? am zis, scul`ndu-m[ ]n picioare. Prive=te ]n ochii mei, mylord, dac[ vrei s[ te convingi c`t am fost de iubit[!

— Nu m[ ]ndoiesc, r[spunse lord F., c[ ]i dase=i toat[inima, =i tocmai aceasta m-a desperat mai mult atunce. }mi fusese cu putin\[s[ruinez o avere ca a contelui pentru ca s[te despart de el, dar nici Dumnezeu nu ar fi putut s[risipeasc[comorile de dragoste ce se dezveliser[ ]n sufletul d-tale... =i]ns[trebuia s[fii a mea, c[ci mintea =i via\a]mi erau]n pericol; trebuia s[fac pe dl Vali a p[r[si Parisul!

— Cum, mylord, ai avut cruzimea s[contribui la plecarea lui Vali ? am strigat cu indigna\ie.

— Te rog, domni=oar[, lini=te=te-te =i m[ascult[p`n[ la sf`r=it... Dl Vali era emigrant, Moldova era ocupat[de armia ruseasc[. Singurul chip de a p[stra amicia d-tale era de a contribui la dezrobirea patriei sale. Am alergat la Londra, am contribuit prin toate chipurile a preg[ti opinia public[ ]n favorul rom`nilor; c`\iva amici ai mei au luat cuv`ntul ]n Parlament pentru ca s[ sileasc[ pe minister a cere de la curtea de St. Petersburg evacuarea Principatetor, =i nu am p[r[sit Londra p`n[ce nu am v[zut nota guvernului englez c[tre \arul Neculai plec`nd de la Foring Office... Acum un nou prin\ este ales]n Moldova, el a =i deschis hotarele \[rii emigran\ilor din str[in[tate =i dl Vali a plecat ca to\i ceilal\i moldoveni]n patria sa. Astfel =i d-lui este fericit de a-=i revedea parin\ii, =i eu sunt fericit de a te revedea iar[=i singur[.

— }ns[eu, mylord, eu mai pot fi vreodat[fericit[? am zis n[bu=indu-mi lacrimile.

— D-ta, Dridri, e=ti jun[, ai cunoscut toate]nc`nt[rile amorului, ai gustat din cupa fericirii lume=ti =i po\i s[-\i]ncununi via\a prin un act de generozitate]ngereasc[contribuind la realizarea dorin\elor unui om care te iube=te de trei ani... Ascult[-m[, te rog, f[r[a m[ ]ntrerupe; dl Vali e dus din Paris =i negre=it pierdut pentru d-ta. El este chemat a juca un rol oarecare]n patria lui, a prinde r[d[cin[ ]n ea, a se]nsura poate... dar, a se]nsura, c[ci e t`n[r =i prin urmare supus la furtunile vie\ii... Care este perspectiva ce se desf[=oar[

dinaintea d-tale? Singur[tatea =i jelirea? Perspectiva e trist[=i eu te iubesc prea mult pentru ca s[nu cerc tot]n lume spre a te feri de un asemene viitor...

Aice lord F. se apropie de mine,]mi lu[m`na =i]mi zise cu mult[simpatie:

— Dridri, vrei s[scapi de singur[tate? Vrei s[cuno=ti nem[rginita mul\umire de a ferici zilele unui om onorabil?... Dridri, vrei s[fii so\ia mea?... dar, so\ia mea legitim[!... Zi un cuv`nt, =i ]n cur`nd te vei numi ledy F. I\i cunosc calit[\ile inimii =i =tiu c`t e=ti de demn[ a intra cu fruntea nalt[ ]n societatea cea mai respectabil[... }n\eleg c[ propunerea mea te surprinde =i c[ ai poate nevoie s[ consul\i pe... Ei bine... fie!... }\i dau timpul necesar ca s[ te g`nde=ti, =i, pentru ca s[te las cu totul liber[ ]n deciderea ce vei lua, eu plec ast[zi la Londra. Acolo te va a=tepta un apartament]n casa unei dame respectabile, care m-a crescut de mic... C`nd te-i hot[r] s[-mi acordezi gra\ia pe care \i-o cer, vei trece Man=a =i vei veni la Londra; eu voi merge]n toate zilele la Miss Howard ca s[cercetez dac[ai sosit =i s[-\i aduc coroana de duces[...

Zic`nd aceste cuvinte, lord F. ]mi s[rut[ m`na =i se duse, l[s`ndu-m[ sub o impresie ad`nc[!... Scumpul meu Vali! Am luptat cu mine dou[s[pt[m`ni de-a r`ndul,]n sperare c[voi primi de la tine vreun r[va= care s[-mi vesteasc[ ]ntoarcerea ta la Paris, dar,]n fine, pierz`nd orice sperare =i v[z`ndu-m[amenin\at[de a c[dea, ca multe din cuno=tin\ele mele,]n valurile unei vie\i zv`nturate spre a ]nvinge zilnicele nevoi, mi-am pus m`na pe inim[, zic`ndu-\i \ie, amicul meu, un adio dureros =i iat[-m[-s la Londra.

Lord F. face acum preg[tirile necesare pentru cununia noastr[. }n ziua c`nd vom fi uni\i, vom pleca ]mpreun[ ca s[ ne a=ez[m ]n Italia... Iat[, scumpul meu, tot adev[rul!... Acum, cu lacrimile-n ochi, vin s[ te rog ca s[-mi r[spunzi: bine sau r[u am f[cut? Oricum s[ fie ]ns[, sufletul meu va fi ]n veci cu tine, Vali, tu, care mi-ai dat cea mai mare fericire pe p[m`nt.

Adio, iubitul meu, adio! Permite-mi]n viitor ca s[am, ca]n trecut, un loc c`t de mic in inima ta... O, Vali ! O! dragul meu, nu mai v[d ce scriu, lacrimile m[ ]n[du=[. .. Adio... Scrie-mi... }\i dau ultima mea s[rutare =i pun tot sufletul meu]n ea.

Constantinopol, 1849

Scumpa mea Dridri, \i-am promis s[-\i fac descrierea c[l[toriei mele p`n[ la Constantinopol, =i dac[ m-a= asculta, \i-a= trimite un volum ]ntreg, astfel m[ simt fericit de a convorbi cu tine. }mi pare c[ e=ti l`ng[mine, cu gentile\ea ta de vesel[p[s[ric[;]mi pare c[te v[d z`mbind cu oarecare mali\iozitate ]n vreme ce-\i povestesc cele ce-am f[cut =i v[zut de c`nd am plecat din Paris;]mi pare c[aud glasul t[u mult iubit aplic`ndu-mi proverbul francez:* A beau mentir qui vient de loin[1]. *Cu toate aceste, ]ncep mai ]nt`i a te s[ruta, apoi te iau pe genunchi, ca pe un copil zburdalnic, =i]\i promit o lung[=i frumoas[poveste, dac[ ]i fi cuminte“[2].

[1] Poate min\i cel ce vine de departe *(fr.)*.
[2] Manuscrisul lui Alecsandri este, dup[cum se vede, neterminat.

DIN ALBUMUL UNUI BIBLIOFIL

I

BOIERII A+EZA|I DE ALEXANDRU-VOD{ CEL BUN +I B{TR~N

Logof[t mare — judec[tor =i aleg[tor de ocine. Ispravnic pe o seam[de oameni de frunte, ce sunt *curteni la \ar[*, =i judec[tor tuturor cine sunt cu str`mb[t[\i]n \ar[=i lu[tor de seam[tuturor ispravnicilor ce sunt la curtea domneasc[.

Vornic mare]n |ara de Jos — judec[tor tuturor din \ar[=i globnic de mor\i de om =i de =ugubini ce se fac la partea lui =i vornic B`rladului.

Vornic mare de |ara de Sus — judec[tor tuturor din \ar[cine au str`mb[t[\i =i globnic de mor\i de om =i de =ugubini ce se fac la partea lui; =i vornic Dorohoiului.

P`rc[lab de Hotin — la margine despre |ara Le=easc[=i C[z[ceasc[; judec[tor tuturor la acel \inut.

Hatman =i P`rc[lab de Suceava =i ispravnic pe toate o=tile \[rii.

Postelnic mare — dvorbitor]naintea domnului =i p`rc[lab de Iasi =i t[lmaci]n limbi str[ine.

Sp[tar mare — =i staroste de Cern[uti, =i este obicei s[se]mbrace la zile mari cu haine scumpe domne=ti; dvorbitor cu arme domne=ti]ncins la spatele domnului]ntru acele zile.

Paharnic mare — =i p`rc[lab de Cotnar =i de H]rl[u; are obicei s[direag[(s[verse vin) domnului la zile mari, la mas[, cu paharul.

Visternic mare — ispravnic pe socotelile ce se fac s[se ia din \ar[, =i grijind =i]mp[r\ind lefile slujitorilor, =i purt[tor de grij[a toat[cheltuiala cur\ii =i a oaspe\ilor ce ar veni]n \ar[=i are toate *catastijele*]n m`na lui.

Stolnic mare — cu obicei la zile mari =i la veselii domne=ti,]mbr[cat]n hain[domneasc[, s[vie]naintea bucatelor domne=ti; le tocme=te pe mas[ ]naintea domnului cu tipsiile; =i dvorbitor]ntru acele zile.

Comis mare — ispravnic pe *povodnici* =i pe to\i caii domne=ti; merge]naintea domnului =i a povodnicilor.

Medelnicer mare — cu obicei]mbr[cat]n hain[domneasc[la zile mari; dvorbitor la masa domnului; taie fripturile ce se aduc la mas[.

Clucer mare — ispravnic pe beciurile domne=ti, pe unt, pe miere =i pre colacii ce vin din ora=e la *n[scut*.

Sulger mare — ispravnic pre toate oboroacele ce se dau la curtea domneasc[, =i carne la slujitorii cur\ii.

Jitnicer mare — ispravnic pe toate oboroacele de p`ine ce se dau la curtea domneasc[=i la slujitorii cur\ii =i la oaspe\ii ce vin din \ar[.

Vame= mare — ce \ine schelele \[rii pentru v[mi; are obicei s[duc[dulce\i =i cofeturi]n zile mari la masa domnului. — Ispravnic pe negustori.

+[trar mare — pe corturi domne=ti =i]n o=ti =i]n alte *c[li* (?) =i purt[tor de grij[tunurilor.

U=er mare — purt[tor de grij[tuturor solilor =i t[lmaci str[inilor la jude\.

Arma= mare — ispravnic =i purt[tor de grij[pentru to\i acei ce fac r[u =i cad]n]nchisoarea \[rii;]ngrijitor de temni\e =i pedepsitor acelor judeca\i de moarte, da\i]n m`na lui s[-i omoare.

Aga — ispravnic pe darabani =i pe t`rg pe Ia=i jude\.

Logof[t al doilea — hot[r`tor de ocine]n toat[\ara.

Postelnic al doilea —]n toat[vremea dvorbitor]naintea domnului: *fecior de boier ales*.

Logof[t al treilea — c[rturar, scriitor bun, credincios la toate tainele domnului, =i c[r\i ori din \ar[, ori de la prieteni de

unde ar veni toate]n m`na lui merg, =i cu ]nv[\[tura domnului de la d`nsul ies r[spunsurile; =i pecetea \[rii]n m`na lui st[; =i orice *judea\[* =i ]ndirept[ri se fac oamenilor f[r[ pecetea domnului nu pot fi; care pecete ]i ]n m`na logof[tului al 3-lea.

Postelnic din al doilea]nainte — c`\i vrea domnul s[ fac[, deprinz`ndu-i la aceast[cinste, ies =i la alte cinste mai mari.

Sp[tar al 2-lea =i al 3-lea - cel al 2-lea svore=te (serv[) la mas[c`nd cel mare nu svore=te; =i este ]mbr[cat =i cu spata (spada) ]ncins, =i cu buzduganul ]n m`n[la spatele domnului. Iar[sp[tarul al 3-lea svore=te peste toat[vremea.

Paharnic al 2-lea — dup[dvorba paharnicului celui mare dvore=te la mas[=i direge pahar cu b[utur[la domn.

Paharnic al 3-lea — c`nd nu direge al 2-lea, direge el.

NOT{

Adev[rul ce r[sare din aceast[ ]ntocmire de boierii este c[titlurile de Logof[t mare, Postelnic mare, Vornic mare, P`rc[lab, Sp[tar etc. nu au constituit niciodat[ titluri de noble\e, ci au servit numai a desemna diversele func\ii din \ar[. Nefiind mo=tenitoare, copiii boierilor nu puteau trage din ele alt avantaj dec`t acela de a fi numi\i feciori de boieri, iar copiii acestora reintrau]n gloat[, dac[nu-i favoriza norocul ca s[intre]n clasa func\ionarilor. Pe timpul domnilor vechi, unele familii au conservat prestigiul lor din tat[ ]n fiu prin valoarea lor personal[ ]n luptele \[rii cu vecinii,]ns[numele lor odinioar[faimoase au c[zut din culme =i au r[mas acum pierdute printre r[ze=i; astfel +erpe, Mo\oc, Arbore, Purice, Movil[etc. Noble\ea dar, a=a precum este]n\eleas[de popoarele occidentale, nu a existat]n \ar[, =i dac[mai t`rziu s-au introdus ]n societatea rom`n[oarecare preten\ii de nobilime bazat[pe titlurile func\ionarismului, aceste tendin\e de]ng`mfare ridicol[au fost aduse de fanario\i. Ei au pus]n circulare termenii greco-turce=ti de *celebi, afthenta, beimu, eclamprotate, evghenestate* etc.,

meni\i de a ridica un piedestal personalit[\ii lor de parveni\i. C[z`nd ]ns[ ei de la putere, s-a d[r`mat =i toat[cl[direa cu d`n=ii, iar rom`nii au revenit la datinile democratice ale str[mo=ilor. Iat[cum se explic[av`ntul generos  care a ]ndemnat pe boierii =i pe feciorii de boieri din genera\ia actual[ s[ sacrifice ]n Divanul ad-hoc at`t privilegiile legate de titlurile boiere=ti, c`t =i ]nse=i acele titluri. +i, ]n adev[r, ce izvor de m[gulire putea s[ fie pentru un rom`n]n titlurile de Paharnic, de Stolnic, de Comis, de Medelnicer etc., c`nd boieria acestora nu era dec`t o slug[rie travestit[.

Paharnicul mare,]ndeplinind func\ia de *échanson*, diregea cu paharul, adic[v[rsa domnului vin =i ap[la mas[.

Stolnicul mare servea de *ma]tre d'hôte*l, c[ci el preceda]n sala de pr`nz blidele cu bucate =i le a=eza dinaintea domnului.

Comisul mare (écuyer)]=i rezema boieria de ieslele grajdului domnesc.

Slugerul domnea asupra cuhnei.

Medelnicerul avea importanta func\ie de a t[ia fripturile.

Jitnicerul (grand panetier) era mai mare peste p`ini.

Vame=ul se bucura negre=it de favoarea domni\elor =i a beizadelelor, c[ci el aducea dulcea\[=i cofeturi la mas[.

}n realitate, precum vedem, to\i ace=ti boieri\i f[ceau parte din categoria ciocoilor, cunoscut[la curtea Franciei sub denumirea grotesc[de *officiers de bouche*.

Un personaj]ns[care avea o fizionomie mai caracteristic[era Arma=ul mare; el inspira groaz[tuturor =i prezen\a lui t[ia pofta de m`ncare chiar acelor *officiers de bouche*. *}ngrijitor de ]nchisori =i pedepsitor acelor judeca\i de moarte =i da\i pe m`na lui ca s[-i omoare!* Iat[titlurile =i func\iile Arma=ului! La c`te scene tragice el era condamnat s[asiste =i chiar s[ia parte activ[! Ce fizionomie de c[l[u boierit!

Se zice c[mai to\i Arma=ii au fost str[ini: greci, arn[u\i etc., c[ci rom`nul nu a avut niciodat[ tragere de inim[ pentru meseria de *g`de*.

Apropos (unii zic *aproposito*,]ns[pentru ce =i cum s-au adoptat ace=ti termeni? Posteritatea va decide). Apropos de g`de, binevoiasc[ sapien\ii fabrican\i de dic\ionare etimologice, sau chiar *electicii fis[tori* ai limbii rom`ne, s[ne l[mureasc[dac[acest cuv`nt nu este cumva r[d[cina cuv`ntului *g`dilire*? G`dele are meseria de a desc[p[\`na =i de a sp`nzura, dou[opera\ii care au a face cu g`tul =i care la un moment oarecare trebuie negre=it s[ procure pacientului o *g`dilire* destul de stranie.

Substantiv: g`de — verb: a g`dili.

A=a s[fie?... Nu =tim, dar s[nu pierdem sperarea c[vom vedea aceast[ingenioas[etimologie publicat[ ]ntr-una din fasciculele sau fa=ele sub care unele doici academice pretind a cre=te =i a]nfrumuse\a limba rom`n[.

P. S. }n Letopise\e g[sim termenii de *rud[aleas[*, sinonim de boier. Acele rude alese se bucurau de privilegiul de a nu fi „supuse pedepsei cu *caterga* sau cu *ocna*, ci pentru gre=eli mici erau gonite de pe mo=iile lor pe c`t[va vreme. Pentru gre=eli mari erau desc[p[\`nate. Un boier vinovat =i hot[r`t la moarte nu se purta pe uli\e ca cei pro=ti, nici era supus necinstei de a fi ca ei sp`nzurat]n furci sau]n\epat. Un boier era sp`nzurat numai c`nd se afla dovedit de *hiclenie*]mpotriva domnului, de *hainlic* c[tre \ar[, =i a=ijderea c`nd era prins la r[zboi. At`ta numai c[furcile sp`nzur[torii se f[ceau mai nalte dec`t pentru un prost.“

Avantaj destul de iluzoriu pentru pacient!]ns[m[ng`ietor pentru vanitatea rudelor alese ale sp`nzuratului!

CUPRINS

II

FORMUL{ DE AFURISENIE

„Fierul, pietrele =i toat[firea neputrezitoare s[putrezeasc[=i s[se risipeasc[, iar trupurile acelor f[r[credin\[s[steie]ntregi =i sufletele lor niciodat[s[nu vad[lumin[! S[-i omoare pe d`n=ii

dumnezeiasca sabie! S[se fac[ei m`ncarea vulturilor =i a corbilor! S[ cad[ asupra lor c[rbuni de foc! Fiii lor s[ fie s[raci =i femeile lor v[duve! Diavolul s[ steie ]n dreapta lor! S[ dob`ndeasc[bubele lui Ghiezi =i sugrumarea lui Iuda! S[-=i piard[inima =i fa\a de om [...]! S[fug[de el =i om =i vit[, =i r[coarea =i c[ldura, =i umbra =i soarele, =i tot ce este bun pe p[m`nt!“... etc. *(Extras dintr-o carte veche)*.

Cr`ncen blestem =i de o s[lbatic[energie! Accentul ne]mp[cat ce-l caracterizeaz[explic[luptele =i cruzimile fanatismului religios. Dar ceea ce inspir[o mirare dureroas[este c[toate acele formule de afurisenii =i acte de cruzime au fost pretutindeni dictate =i executate]n numele lui Christos, care a c[utat s[propage sim\irea de fr[\ie pre p[m`nt,]n numele lui Moisi =i al lui Mahomed =i ale tuturor fondatorilor de religii.

CUPRINS

III

[. . . . .]

IV

EPITAFUL LUI PRALE

Un b[tr`n dasc[l de biseric[ din m[n[stirea Frumoasa, care cuno=tea bine pe vestitul Prale, autorul excentric al Evangheliei ]n versuri, mi-a spus c[ poetul din T`rgu=or]=i f[cuse singur epitaful urm[tor:

Toat[grija mi-am luat
+i de lume am sc[pat,
Eu de d`nsa, ea de mine
+i... s[ne fie de bine!

V

CUPRINS

FRAGMENTE DINTR-O POVESTE

C`nd ascult[ cineva cu luare-aminte modul cu care \[ranii povestesc basmele r[sp`ndite]n popor, el constat[perioade]ntregi, rimate, =i nu se refuz[de a crede c[pove=tile sunt poemuri antice ce s-au prozait cu timpul trec`nd prin memoria genera\iilor succesive. De exemplu, iat[ c`teva pasaje din povestea lui *Cal galben de sub soare*:

Cic-a fost un]mp[rat
Mare, m`ndru, luminat,
+i avea un cal frumos
Cu p[r negru =i lucios.
C`nd]nc[leca pe el,
Se sim\ea mai tinerel,
C`nd pe el]nc[leca
Lumea-ntreag-o alerga.
El de cale s-a g[tit
+i la slugi a poruncit
De cal bine s[grijeasc[
+i cu ochii s[-l p[zeasc[,
C[ci de nu l-or]ngriji
Vai =-amar de ei va fi,
+i le-or sta capetele
Unde stau picioarele!
. . . .
„Luminate]mp[rate,
F[-\i cu palo=ul dreptate!
Noi fugarul l-am pierdut
F[cutu-s-a nev[zut
}n fundul p[m`ntului
}n v`rtejul v`ntului!“
. . . .
}mp[ratul se-ncrunta,
Puse crainici a striga:
Care-n lume s-a afla
Lumea de-a cutreiera,

CUPRINS

Nou[ani s[nu s-opreasc[,
Nou[s[nu odihneasc[,
C`t e noapte, c`t e zi,
P`n'ce calul va g[si,
Acelui parte s[fie
Jum[tate-mp[r[\ie
+i o fat[-mp[r[teas[
Care-a fi cea mai aleas[.
. . . .
F[t-frumos a =i plecat
Pe-un cal negru =i \intat
+i s-a dus, s-a dus, s-a dus
Tot drept soare spre apus
Ca cuv`ntul din poveste ...
}nainte mult mai este,
Mers-a mersul v`ntului
Pe fa\a p[m`ntului
+-a c[lcat]n pribegie
Mult[lume,-mp[r[\ie,
Dumnezeu numai o =tie!
Mers-a peste nou[m[ri,
Nou[m[ri =i nou[\[ri,
Peste mun\i, peste ponoare,
Peste c`mpuri cu izvoare,
Unde iarba verde cre=te
+i]n patru se-mplete=te
+i-n v`rf se g[it[ne=te,
etc., etc.

VI

RIME DEFECTUOASE

Fiecare cititor este]n drept a se]ntreba pentru ce unii oameni se]nte\esc a scrie numaidec`t ]n versuri atunci c`nd, voind a face parte din pleiada autorilor, mult mai bine ar nimeri s[se \ie de proz[. Iar dac[ace=ti nenoroci\i ce p[timesc de infirmitatea

versificatoare nu se pot ap[ra de accesele ei, pentru ce]ncalte nu se preocup[a face versuri corecte =i pentru ce se alunec[a]mpreuna rime nepotrivite. — A]nhama al[ture un cal cu un bou este o excentricitate ce denot[o lips[de estetic[din partea automedonului ce are ambi\ie de a se lua pe urmele lui Apolon.

Arta poeziei admite oarecare licen\e, dar nu permite ca ele s[treac[peste marginile a=ezate de bunul sim\ =i de bunul gust. Nu este dar permis de a c[lca peste regulile bunei cuviin\e literare, precum nu este admis a dispre\ui regulile bunei cuviin\e sociale. }n cazul dint`i un autor probeaz[c[nu-=i cunoa=te arta, precum]n cazul de-al doilea un om denot[c[a fost r[u crescut.

A=a cu mult[mirare =i p[rere de r[u vedem pe unii versificatori =i chiar pe unii poe\i cu renume c[z`nd]n defectul neglij[rii]n privirea rimelor, f[r[a se preocupa de paguba produs[armoniei versurilor prin asocierea rimelor defectuoase, de exemplu:

„Sc`nteie, m`ntuie — cunun[, spum[— dulce, duce — teme, nedemne — d[r`ma, \[r`na — str[lucind, argint — frunte, c[zute — valuri, noianuri — azi, popas — unge, cruce — merge, drege — slab, cap — lacrimi, fl[c[ri — brav, praf — florilor, ploilor — tun, cum —s[lbatic[, artistic[— noastre, proaste — =oapte, poate — languoare, splendoare — etc“.

Aceste rime sunt s[lbatice =i rimeaz[cu prostatice.

CUPRINS

VII

C~TEVA CUGET{RI

Nimic mai duios =i mai poetic ca o floare crescut[pe un morm`nt =i ca un copila= juc`ndu-se printre morminte. Via\[din moarte! Via\[printre mor\i!

*

Figurile tiranilor s`ngero=i sunt mai aparente, c[ci ele apar pe un fond ro=]n cadrul istoriei.

*

Multe glasuri rug[toare, pu\ine urechi ascult[toare!

*

Floarea cu mai multe pic[turi de rou[scoate mai dulce parfum; inima cu mai multe lacrimi scoate pl`ngeri mai duioase.

*

Vai de turma unde c`inii sunt ocupa\i a roade oase!

*

T[cerea mormintelor e mai p[trunz[toare dec`t zgomotul lumii.

*

Sunt fra\i]n Hristos; sunt =i]n Satan.

*

Turbarea lupt[torilor nu e adeseori dec`t o spaim[turbat[.

*

C`teodat[un limpede p[r[u se pierde-ntr-un t[u glodos. Astfel =i omul!

*

Trist e de \ar[c`nd sceptrul devine furc[sau bici.

*

L[comia regilor produce foametea popoarelor.

*

Geniul, ca s[fie complet, trebuie s[aib[suflet de b[rbat =i inim[de femeie.

*

O limpede pic[tur[de rou[reflect[mai mult cer dec`t p[m`nt.

*

Cerul, s[tul de a privi neghiobiile oamenilor,]=i pune v[lul nop\ii pe ochi.

*

C`ntarea adev[ratului poet ]ncep`nd pe un mod nedecis, de=i armonios, merge cresc`nd =i devine puternic[, vibrant[, genial[. Astfel faptul zilei palid precede soarele str[lucitor.

*

A pretinde de a scrie pentru viitor este cea mai ridicol[prezum\ie =i cea mai vie prob[c[este necitit de contemporanii s[i.

*

Noaptea e sora bl`nd[a mor\ii, moartea e sora crunt[a nop\ii.

CUPRINS

CUVINTE VECHI FRANCEZE DIN XV SECOL

Renumitul autor francez Rabelais, n[scut]n Turena la 1438, a scris]n limba uzitat[pe timpul s[u istoriile fantastice ale lui Gargantua =i Pantagruel, doi gigan\i. Acele opere pline de erudi\ie =i de filozofie ascunse sub un =ir de tablouri cinice au avut un mare r[sunet]n Fran\a =i sunt mult apreciate de filologii moderni.

Rabelais,]ntr-o epoc[de persecut[ri religioase, c`nd ideile de reform[ ]n materie de credin\[ expuneau pe adep\ii lui Calvin la supliciul arderii de vii, au avut curajul a strivi sub biciul satirei abuzurile, ereziile, prejudiciile =i mai cu seam[ pedantismul =i bigotismul ce domneau ]n secolul XV. }nfrunt`nd fulgerele Vaticanului =i ale Sorbonei, el trata de *cagots, bigots, papegots, papelards, caphards* etc. pe c[lug[rii ce exploatau lumea]n numele religiei, iar pe pedan\i, care se]ncercau a latiniza]ntr-un mod grotesc limba francez[,]i numea: *rapetasseurs de vieilles ferailles latines.*

Este de observat c[un fenomen foarte straniu se produce la toate popoarele]n epoca lor de regenerare sau de decaden\[=i acel fenomen este ivirea *pedantismului*]n domeniul literar. Astfel plantele p[r[site n[v[lesc]n gr[dini, umplu gazoanele, acoper[

drumurile nisipite =i]n[du=[florile pe straturi. }n Fran\a, pe timpurile lui Rabelais, *ca =i la noi ast[zi,* aceast[calamitate se l[\ise mult =i produsese o =coal[de pedan\i]nte\i\i care vorbeau =i scriau o limb[ne]n\eleas[de nimeni, nici chiar de]n=i=i, exemplu:

„Mon genie n'este point apte nate pour éscorier la cuticule de notre vernacule gallicique, mais vicevercement je gnave opere er par veles et rames je me cuite de la locupleter de la redundance latinicome etc."

Ce ar fi devenit oare gra\ioasa limb[francez[, dac[r`sul puternic al lui Rabelais nu ar fi ]mpr[=tiat ]n v`nt fasciculele laureatului Helcienne de Crene, =eful =coalei de *rapetasseurs de vieilles ferailles latines*!

O! Rabelais, fie-\i \[r`na u=oar[ =i memoria nepieritoare! C[ci nu te scoli din morm`ntul t[u, ne]mp[catule biciuitor de ridicole, ca s[te ar[\i un moment printre noi =i s[faci a reintra]n]ntunericul lor Trisotinii =i Vadiu=ii rom[ni, ace=ti demni str[nepo\i ai lui Helcienne de Crene!

Na\ia francez[se m`ndre=te cu drept cuv`nt de geniul profund =i de spiritul galic al lui Rabelais, c[ci scrierile lui sunt un adev[rat tezaur de erudi\ie, dar acele scrieri au totodat[=i pentru noi un interes nepre\uit, fiindc[ele con\in mul\ime de cuvinte rom`ne=ti uitate ast[zi ]n Fran\a =i uzitate la noi cu propriul lor ]n\eles. lat[ aici o m`n[de termeni vechi care sper c[vor de=tepta spiritul de investigare al filologiei noastre:

A. — *abscons,* ascuns
ains,]ns[
aer, aer
absters, sters
ardz, ars — arse, ars[
accrésté, crestat, cu creast[
adiouda my, ajut[-m[
aigrest, agurid[
apostole, apostol
aspre, aspru

arev, a ara, a br[zdui
aurée, de aur
angust,]ngust
angariez, ang[rii
alinter, a alinta. N.B. Comentatorii francezi confund[ ]n\elesul acestui cuv`nt, atribuindu-i aceea=i origine ca verbului *ralentir.*

B. — *barde*, bard[
baste, basta
botte, bute
bubelette, bubu=oar[
bouc, gur[— a]mbuca
basme, basm[. N.B. Comentatorii]l confund[cu *beaume*, balsam.

C. — *cere*, cear[
cabres, capre
calloïer, c[lug[r
coubte, cot
crediteur, creditor
coudignac, chitonac
christian, hristian, cre=tin
cobbit, scobit
crud, crud, necopt
ceste, aceste, ceste
couppe, cup[
coste, coast[
caprimulge, mulge-capr[
calandre, macaleandru, pas[re fantastic[
cza! interjec\ie identic[cu acea a \[ranilor no=tri c[tre boi: tza Boian! tza Prian!

D. — *diavol*, diavol
decours de la journée, decursul zilei
tous dis, totdeauna, toate zilele
draco, dracul

dateur, d[t[tor
despriz, dispre\
dispare, dispare
dea! interjec\ie identic[cu dé!
à la dévallée, de vale
desrobber, (?) s[existe oare vreo analogie]ntre acest cuv`nt =i cuv`ntul *desrobire*? R[spund[etimologi=tii.
E. — *éscorce d'ulmeau*, scoar\[de ilm
éscapper, a sc[pa
ésventer, a zv]nta
éstouper, destouper, a astupa, a destupa
éspic, spic
s'ésclaffer, a se scl[f[i
F. — *faseolz*, fasole
furt, furt
floc, floc
G. — *gualimart*, c[l[m[ri
geline, g[in[, galin[
gyrer, a umbla]n jur
H. — *hayt, hayt*, hait
haye, haye, hai, hai
J. — *judicature*, judec[torie
jus, jos
L. — *laudateur*, l[ud[tor
locuste, l[custe
M. — *moult*, mult
moust, must
mutte, mut[
maistre, m[estru
marmoner, a morm[i
mascarayt, m[sc[rea, m]njea
meshaing, mehengiu
N. — *numereux*, numeros

O. — *ond — d'ond*, unde, de unde
oust — ost, oaste
occis, ucis
P. — *Prime-vere*, primavar[
paulme, palm[
pennes, pene
plasmateur, pl[smuitor
pal, par
panerot, paner
partir, a]mp[r\i
phlosque, plosc[
patac, moned[de aram[, pitac
puputz, pup[z[
R. — *roupte*, rupt. — *Fuir á la roupte*, a fugi]n ruptul capului.
S. — *sugce*, suge
soubz, sub
sarpe, =arpe, =erpe
sus, sus, deasupra
soror, suror[
sagette, s[geat[
strige, strigoi
T. — *tourte*, p`ine de secar[, turt[
temple, t`mple
targon, tarhon
teit, tei
tumba (tomba), c[zu (?) de aice s[se trag[oare tumba[1]?
trestous, to\i (?) s[existe oare vreo analogie]ntre forma acestui cuv`nt =i forma cuvintelor compuse: tustrei, tuspatru etc.?

[1] Dl Cihac arat[în adev[r în Dic\ionarul s[u (p.290) c[etimologia acestor cuvinte este comun[. Nota red. [*Conv. lit.*]

U. — *umbre,* umbr[
ulmeau, ulm
V. — *vester,* a investi
verrat, ver, porc s[lbatic
verde, verde
vene, v`n[
verge, verig[
vitrice, vitreg[
verme, vierme
vicinite, vecin[tate
ventir, a v`ntura
Y. — *yssit,* ie=i

Pe l`ng[ aceste cuvinte ce atest[ antica leg[tur[ de familie a rom`nilor cu francezii, se mai g[sesc]n Rabelais =i]n ceilal\i vechi autori unele credin\e poporale, unele locu\iuni, precum =i unele forme gramaticale identice cu ale noastre, de exemplu:

— *Il vous mettra la tête au rez de pieds.* — |i-a sta capul unde-\i stau picioarele.

— *C'este là ou me deult*. — Acolo m[doare.

— *Ainsi m'aist Dieù*. — A=a s[m[aib[Dumnezeu.

— *Part joyeuz, part faché*. — Parte vesel, parte sup[rat.

— *Lui touchant maintenant les jeux, maintenant le front*. — Atin-g`ndu-i acum ochii, acum fruntea.

— *Couvercle digne du chaudron*. — Dup[tingire =i capac.

— *Femme à mauvaise tête a bon vinaigre en son menage.* — La nevasta iute o\etu-i tare.

— *Sans mot dire de bouche.* — F[r-a zice un cuv`nt din gur[.

— *Le char flamboyant d'Elie.* — Carul sf`ntului Ilie.

— *L'herbe qui ouvre les serrures qu'on lui présente.* — Iarba fierului despre care se pomene=te]n pove=tile poporale.

— *Ils fouettaient magistralement les éscholiers comme on fouette les petits enfants en nos pays quand on pend un malfaitur a fin qu'il*

leur en soubvienne. — La noi este obiceiul de a bate copiii, c`nd se fac hot[rnicii de mo=ii pentru ca ei s[-=i aduc[aminte de locurile hotarelor.

Ils s'emanciparent, *ils conspirarent*, *ils jurarent* etc. — se emancipar[, conspirar[, jurar[etc. — N.B. Verbele]n *er* se terminau]n *arent*, la a treia persoan[de plural,]n loc de a se termina]n *erent*, precum se obi=nuie=te ast[zi.

— *Que mille millions de griphes mordent pendant l'éternité les charnières de celle qui ha faiet celluy qui sema le chène dont fut construite la chaise etc.* adic[: O mie de milioane de c[ngi s[mu=te pentru eternitate]ncheieturile acelui care a n[scut pe acel ce a sem[nat stejarul din care a fost durat scaunul etc.

Cine nu-=i aduce aminte de surugiii no=tri, care blestemau ghinda din care a crescut stejarul, din care s-a f[cut sc`ndura, din care s-a durat corabia ce a adus ]n \ar[ pe ]ntreprinz[torul po=telor; sau blestemau albina care va str`nge ceara din care s-a face lum`narea ce va arde la c[p[t`iul lor etc., etc.

CUPRINS

STOICISMUL ROM~NULUI

Dac[nepasarea de moarte este o prob[de mare putere sufletearsc[, trebuie s[recunoa=tem c[rom`nul este ]narmat cu un stoicism admirabil c`nd el se apropie de marginile vie\ii sale. A=tept`nd ultimul moment f[r[ a fi dominat de cea mai mic[ ]ngrijire, privind cu ochi lini=ti\i venirea mor\ii, el ]=i face singur preg[tirile de plecare pe calea necunoscut[ a Eternit[\ii, cere a i se pune o lum`nare aprins[la c[p[t`i, ]ndeplinne=te datoriile sale de cre=tin prin sf`nta]mp[rt[=anie, =i a=teapt[*s[-i vie ceasul*!

Nevasta, copiii, rudele, amicii lui stau pe l`ng[ d`nsul, unii pl`ng`nd, al\ii ocup`ndu-se de preg[tirile com`ndului, =i el, neuimit, gr[ie=te cu to\i, le d[sf[tuiri]n\elepte,]i m`ng`ie cu

vorbe bl`nde, pune la cale avutul s[u cu l*imb[ de moarte,* =i c`nd simte c[se stinge, el arunc[asupra lumii o lin[privire, zice: *R[m`ne\i cu bine, oameni buni!* =i ]nchide ochii, d`ndu-=i ultima r[suflare.

Aceast[m[rime de suflet]n fa\a mor\ii nu e rezultatul fanatismului, nici al dezgustului de lume, dar efectul acelui stoicism sublim care apar\inea vechilor romani =i care s-a transmis la poporul rom`n prin firul secular al tradi\iei. Este dar a se]ntreba: La ce grad de putere moral[ar ajunge acest popor prin]ngrijirea unei cre=teri inteligente, unei educa\ii ce ar scoate la lumin[calitatea naturii sale =i le-ar dezvolta pentru practica vie\ii pe aceea=i m[sur[cu care ele se ivesc]n ora mor\ii?

CUPRINS

ARGHIR

Limba este tezaurul cel mai pre\ios pe care-l mo=tenesc copiii de la p[rin\i, depozitul cel mai sacru l[sat de genera\iile trecute =i care merit[de a fi p[strat cu sfin\enie de genera\iile ce-l primesc. Ea este cartea de noble\e, testimoniul de na\ionalitate al unui neam; semnul caracteristic prin care membrii aceleia=i familii se recunosc]n marea diversitate a popoarelor din lume; lan\ul tainic ce-i leag[ ]mpreun[=i-i face a se numi fra\i; altarul]mprejurul c[ruia to\i se adun[cu inimi iubitoare =i cu sim\irea de devotament unii c[tre al\ii.

A se atinge f[r[respect de acest altar este o profanare; a cerca de a-i schimba forma sa original[, spre a-i da o aparen\[str[in[este un act de pedantism =i chiar de nebunie;]ntr-un cuv`nt, a dezbina marea familie, introduc`nd diverse jargoane]n diversele ramuri ale ei, este un fapt de les-na\ionalitate, c[ci el na=te o fatal[ne]n\elegere]ntre fra\i =i poate cu timpul s[produc[ ]nstr[inare]ntre d`n=ii.

C`nd dar vedem unele scrieri de peste mun\i ie=ite la lumin[ ]n zilele noastre, ne mir[m de forma limbii lor, lipsit[ de adev[-ratul sigil rom`nesc, =i ne]ntreb[m dac[totdeauna a dominat]n spiritul autorilor ardeleni =i chiar bucovineni acea manie de schimonosire lingvistic[, sub pretext de o absolut[latinizare? }ns[la]ntrebarea noastr[vine eroul Arghir =i ne r[spunde c[pe la 1800 se uzita]n Transilvania o limb[limpede =i armonioas[, pe care to\i rom`nii din toate col\urile \[rilor noastre o]n\elegeau cu lesnire, c[ci o ferise]nc[Dumnezeu de contactul pedantismului.

Cine nu a citit poemul lui Ion Barac din Bra=ov, care]ncepe cu aceast[poetic[invocare?

Te visai mi=c`nd din buze
O! prea dragala=[muz[!
Ver=i glas]ngeresc din gur[
Care inimile fur[,
Fur[=i le am[ge=te
Dup[ce le]ndulce=te.
Te rog, muz[m`ng`ioas[
Care c`n\i c`nt[ri frumoase,
Pic[-mi pu\intic[miere
Din m[iastra ta putere
S[pot c`nta cu sim\ire
A lui Arghir pribegire!

Cine nu s-a]nduio=at la citirea]nt`mpl[rilor acestui erou care s-a iubit cu Elena prea frumoas[=i a pierdut-o din ochi =i a c[tat-o

Prin locuri care se schimb[
}n necunoscuta limb[,
Tot prin locuri nec[lcate,
+i prin p[duri neumblate,
Tot prin v[i necunoscute... etc.
O! Arghire! lung[cale!
Lungi necazurile tale!

Arghir las[casa p[rinteasc[, las[fra\i, p[rinte, mam[, de=i mama lui, s[rmana,]i zicea cu lacrimi:

O! fiule cu dulcea\[!
C`t te-am purtat eu]n bra\e,
|i-am fost maic[grijitoare,
Mi-ai supt \`\a hr[nitoare;
S`nul meu a ta dulcea\[,
Leag[n ale mele bra\e.
Te ap[ram de tot v`ntul,
Te]nv[\am cu cuv`ntul.
O! vai! o vai! nu te duce,
Tu, fiul meu cel prea dulce!

El p[r[se=te tot pentru ca s[mearg[pe unde n-a umblat nici pas[rea m[iastr[=i s[g[seasc[pe frumoasa lui ursit[.

Calc[locurile toate
P`n[nici cum nu mai poate
Deci]n partea pustniceasc[,
C`nd era s[nimereasc[
Dintru o pe=ter[mare
Vede fum c[iese tare
+i]ntr-acolo gr[be=te;
}n case dac[prive=te
Vede un om mare foarte,
C`t s-a sp[im`ntat de moarte!
A se-ntoarce nu cuteaz[,
G`ndind, fricos s[nu-l creaz[,
Ci =i-a f[cut]ndr[znire
G`ndind: sau trai, sau pierire!
Iar[omul cel prea mare
D[o groaznic[strigare:
— Cine este? Cine vine?
Cine ce cat[la mine?
+i c`nd slobozea cuv`ntul
Se cutremura p[m`ntul.
El avea un ochi]n frunte
+i p[rea c[-i c`t un munte.

Arghir tremur[de fric[
+i nu ascundea nimic[,
Ci se ruga de iertare... etc.

Uria=ul se]mbl`nzea, vorbea lui Arghir cu vorb[mai *a=ezat[* =i preg[tea cina ca s[-=i mul\umeasc[oaspele.

Masa l`ng[foc o pune
La lumin[de t[ciune,
+i se pun pe l`ng[vatr[,
Pe c`te un jgheab de piatr[,
Arghir p`n[s[ ]mbuce
O plosc[de vin aduce
Dintr-ale sale merinde
Care foarte bine prinde.
Uria=ul dac[-l gust[
Cu stomah ca de l[cust[
I-ar fi pl[cut ca s[trag[
Pe g`t o bute]ntreag[etc.

A doua zi Arghir pleac[iar]n lunga sa pribegire ca s[descopere Cetatea]n care st[ascuns[Elena, iubita lui care nu are seam[n pe lume.

Nici c`ntare\ele muze
Ce scot c`ntece din buze
Nu sunt a=a dr[g[stoase
Ca Elena cea frumoas[.
P[r de aur str[luce=te,
Pe p[m`nt se t`r`ie=te;
Precum luna cea ivit[
E nou[=i neplinit[
A=a-i fruntea cea suit[
Cu spr`ncene cercuit[.
Ochii privesc cu jindire
Ca a stelelor sclipire.
Trandafirul]nflore=te,
+i pe fa\a ei ro=e=te.
Iar albea\a-i de pe fa\[

E =i-n s`nu-i cu dulcea\[
Unde dou[meri=oare
Stau ascunse rotunjoare,
Ca crinul cel prea sub\ire
+i]nalt la a sa fire
A=a oabla ei f[ptur[
+i m`ndra-i c[ut[tur[.
Vestmintele ard ca focul
Care-mpodobesc mijlocul.
A amorului s[geat[
S[vezi cum st[ag[\at[
Cam pe l`ng[sub\ioar[,
De unde la Arghir zboar[
+i se-nfige aurit[
}n inim[nimerit[! etc.

Dup[mult[cale =i multe necazuri Arghir ajunge la Cetatea Elenei =i intr[ ]n o gr[din[cum nu mai v[zuse Cr[i=orul:

C`te flori]mpodobite,
C`te r`uri limpezite!
Oh! c`\i trandafiri miroase
Cu foi rumene frumoase!
Rosmarinii au verdea\[
+i garoafele ro=ea\[.
Aici crinul se albe=te.
Colea nardul frumos cre=te.
Codrul ramurile-=i tinde
Care mult v[zduh cuprinde
Ciprul frunza]nverze=te
+i v[zduhul le cl[te=te.
Izvoarele curg r[cite,
Ca cristalul limpezite.
Scaune vezi dou[sute
Tot din paji=te f[cute,
Cu lastre acoperite,
Toate cr[iesei g[tite.
Arghir se culca pe ele

S[-i treac[de ostenele. Etc.
+-au adormit tare foarte
Ca o p[rere de moarte etc.

}n sf`r=it ambii amorezi se ]nt`lnesc dup[un =ir de]nt`mpl[ri care i-au desp[r\it necontenit, fac nunt[ ]mp[r[teasc[la care

Foarte mul\i oaspe\i adun[
F[c`ndu-=i inima bun[.
Str[lucesc mesele-ntinse
Tot cu flori cu s`rm[prinse,
Sclipesc vase-argintuite
+i pahare aurite.
Beau, m[n`nc[, osp[teaz[,
Toat[firea]nvieaz[.
Sun[l[ute voioase
+i fluieri, cimpoi frumoase. Etc.
Osp[\ul =ase luni \ine,
To\i cu inimile pline,
Apoi to\i]n hore salt[
Cu bucurie]nalt[.

Iar Elena cu Arghir, ajun=i acum pe pragul fericirii dup[at`ta amar =i jale,

Tr[iesc f[r[sup[rare
}n dragostea cea mai mare.
Dup[chin dulce via\[
+i dup[amar dulcea\[.
Ce fu uscat]nverze=te.
Amarul se]ndulce=te!
Acum e lumea]ntreag[
C`nd le e via\a drag[. Etc.

Iat[cum se scria limba rom`neasc[ peste mun\i la anul 1800! Pentru ce urma=ii lui Barac s-au ab[tut a=a de mult din calea lui Arghir =i a prea frumoasei Elene! Un autor francez a zis c[ nimic nu e mai u=or dec`t de a nu face o tragedie; am putea s[zicem =i noi: nimic nu ar fi mai u=or dec`t de a nu scrie ungro-latine=te.

NECULAI B{LCESCU

CUPRINS

Citind]n zilele acestea bro=ura foarte interesant[a dlui Gr. Tocilescu, ap[rut[de cur`nd ]n Bucure=ti, sub titlul de *Via\a, timpul =i operele lui N. B[lcescu,* m-am g`ndit a completa articolul ce am publicat]n *Revista rom`n[* din anul 1863 asupra amicului meu r[posat ]n Palerma. Voi cerca dar s[-mi adun suvenirele =i s[ le ]nscriu ]n albumul meu, f[c`nd apel la to\i acei ce cunosc particularit[\i din via\a lui B[lcescu sau care posed[coresponden\e de-ale lui s[le publice, pentru ca astfel s[se poat[ ]ntr-o zi completa biografia unui om a c[rui memorie onoreaz[na\ia rom`n[.

}n iarna de la 1847, afl`ndu-m[ la Neapoli, m-am ]nt`lnit cu el pe malul m[rii, la Chiaia,]ns[bucuria mea de a-l vedea a fost]ntunecat[prin aerul de preocupare posomor`t[ ce era ]ntip[rit pe fruntea lui. El f[cuse voiajul de la Marsilia p`n[la Livorno cu un doctor napolitan, cu care avuse o ceart[,]n urma c[reia]l provocase la duel. }n calitatea mea de compatriot, datoria mea era s[-i serv de secudant, de=i]mprejur[rile]n care m[g[seam nu-mi permiteau s[primesc acest rol. B[lcescu era foarte aprins, foarte ne]mp[cat =i vroia numaidec`t s[ deie o lec\ie de polite\e napolitanului, dar o lec\ie de care s[-=i aduc[ aminte c`t a tr[i dac[ar fi mai tr[it. Adversarul lui nu p[rea dispus a se supune la o asemenea catastrof[=i prefer[s[fac[toate scuzele ce am pretins de la el. Astfel numai amicul meu se lini=ti =i plec[la Palerma ca s[petreac[restul iernii sub soarele binef[c[tor al Siciliei.

}n cur`nd m-am]mbarcat =i eu ca s[caut o clim[mai favorabil[pentru dna N., care p[timea de piept; am abordat la Palerma, ne-am a=ezat afar[din ora= la Villa Delfiina, =i am petrecut lunile ghenar, fevruar =i mart 1847,]mpreun[cu B[lcescu, care locuia aproape,]n c[su\a unui contadin. }n toat[diminea\a el se punea dinaintea u=ii pe un scaun, la soare, =i citea c[r\i vechi]n care descoperea noti\e pentru istoria rom`nilor sub Mihai Viteazul, la care lucra cu mult entuziasm, iar peste zi venea la Villa Delfina.

Societatea lui era pl[cut[, manierele lui afectuoase, convorbirea lui foarte atr[g[toare, c[ci ea dezvelea visurile frumoase ce f[cea el necontenit pentru viitorul patriei sale.

Villa Delfina poseda o teras[larg[, pe care se plecau crengile]nc[rcate de fructe a doi portocali mandarini. Privirea se]ntindea pe gr[dini pline de flori exotice, ce r[sp`ndeau parfumuri ]mb[t[-toare, =i mai departe pe muntele Pelegrin, ]n al c[rui v`rf se g[se=te pe=tera Sfintei Rozalii, patroana Palermei. }n dreapta ochii se prim-blau pe]ntinderea albastr[a M[rii Siciliene, br[zduit[de b[rci u=oare.

Pe acea teras[ne ad[posteam de ferbin\eala soarelui =i gustam dulcea\a serilor poetice, ascult`nd ]n dep[rtare c`ntecele pesca-rilor. Fiecare din noi aducea partea sa de inteligen\[spre a]nlesni trecerea zilelor, iar mai cu seam[dna N., prin varietatea cuno=tin-\elor sale =i prin observ[rile sale fine =i spirituale ne f[cea a nu sim\i nicidecum zborul timpului. C`nd B[lcescu ne ]ntre\inea de descoperirile ce f[cuse ]n bibliotecile Italiei =i ale Fran\ei[1], el ne citea un pasaj din istoria rom`nilor; c`nd eu recitam vreo poezie nou[, =i amica noastr[ ne ]ncuraja cu o z`mbire gra\ioas[sau ne corecta cu acel tact fin =i delicat care distinge naturile alese.

C`te zile ]nc`nt[toare am petrecut noi astfel]n cercul nostru intim! C`te primbl[ri am f[cut pe malul m[rii sau pe ]mprejurimile Palermei, admir`nd bogata vegeta\ie de cactusi, de portocali, de chitri etc. a Siciliei! C`te planuri am a=ternut ]mpreun[ pentru de=teptarea neamului rom`nesc! Cu ce entuziasm =i cu ce credin\[B[lcescu vorbea de tot ce se raporta la patria lui! }n inima lui patriotismul ocupa at`ta loc c[e de mirat cum de se puteau ad[posti]n ea =i alte sim\iri.

---

[1] În Biblioteca din Paris a descoperit portretul lui Mihai Viteazul, iar în cea de la Genova el a g[sit trei l[zi pline de coresponden\e asupra \[rilor noastre, coresponden\e foarte pre\ioase, c[ci ele au fost f[cute de impiega\ii Companiei Genoveze care avea multe stabilimente pe malurile M[rii Negre =i ale Dun[rii [V. A.].

Dar]n sf`r=it sosi timpul desp[r\irii =i B[lcescu r[mase singur la Palerma, zic`nd doamnei N. un trist adio cu ochii plini de lacrimi.

Doi ani]n urm[evenimentele politice din 1848]mpr[=tiind tinerimea Moldovei =i a Valachiei]n toate col\urile Europei, am reg[sit pe B[lcescu la Paris, unde am locuit]mpreun[, Place de la Madeleine, mai multe luni de zile;]ns[s[n[tatea lui era acum foarte zdruncinat[. Oftica f[cea progrese sp[im`nt[toare =i ]i rupea pl[m`nii, dar nu-l oprea de a lucra la *Istoria romanilor sub Mihai Viteazul* =i de a sus\ine prin cuvintele lui patriotice curajul emigra\ilor. Doctorii]i r`nduir[s[p[r[seasc[clima umed[a Parisului =i s[petreac[iarna de la 1851 la insulele Hyéres.

Iat[o scrisoare ce pe atunci mi-a adresat o dam[compatriot[care a mers s[viziteze pe B[lcescu la Hyéres:

„}n luna lui noiembrie am primit un rava= de la amicul nostru bolnav, care m[cheam[l`ng[ el. Ca toate naturile mari ce nu consider[ recuno=tin\a ca o sarcin[ sup[r[toare, B[lcescu nu se refuza de a primi devotamentul amicilor s[i. }ncrederea lui ]n ei era a=a deplin[ c`t fiecare se sim\ea gata =i mul\umit de a-i face sacrificii.

L-am g[sit]ntr-o stare ce nu mai permitea vreo sperare de vindecare; dar fie c[el nu vroia s[ ]ntunece bucuria de a ne revedea, fie c[poate]=i f[cea iluzii asupra s[n[t[\ii lui, el mi-a p[rut plin de curaj =i mi-a vorbit necontenit de planurile sale]n privirea viitorului. El lucra cu o ardoare ce se m[rea cu c`t puterile ]i sl[beau; se scula adeseori noaptea pentru ca s[ adaoge c`teva pagini la *Istoria rom`nilor sub Mihai Viteazul*. }ns[aceast[lucrare silit[ ]i scurta zilele. I-am propus s[scriu eu sub dictarea lui. Suvenirele acelor ore de lucru,]ntrerupt prin convorbiri amicale, este unul din cele mai scumpe ce am p[strat. Spiritul s[u just =i p[trunz[tor, imagina\ia lui ardent[, sufletul s[u entuziast =i iubitor, r[sp`ndeau pe fiecare suget de convorbire un interes atr[g[tor. Tema sa favorit[era amorul. El o aborda totdeauna cu o sim\ire de regretare duioas[.

Absorbit fiind din primii ani ai tinere\ii sale de chestii politice =i de preocup[ri privitoare la \ara lui, B[lcescu conserva]n inim[-i o fragezime =i o vivacitate extraordinare,]ns[aspir[rile]i erau mari =i]ndreptate c[tre tot ce e mai nobil =i mai frumos. L-am]ntrebat odat[care tip de femeie]i place mai mult. El mi-a r[spuns: dna Rolland.

Acest suflet]namorat de eroism era foarte iubitor de tot ce este gra\ios =i spiritual, dar oric`t de mare era cultul s[u pentru amicie, se cuno=tea c[ inima lui sim\ea nevoia de un alt sim\[m`nt, c[aspira de toate puterile c[tre un sim\[m`nt mai complet, mai intim. Acestui vis, ]ntrev[zut numai =i nerealizat, se cuvine s[ atribuim oroarea =i chiar spaima de moarte care ]l cuprindeau c`teodat[. El se revolta, ca de-o nedreptate, la ideea de a muri,]ns[revoltele lui se lini=teau repede =i nu l[sau dup[ele nici o am[r[ciune. }ntr-o zi, dup[un moment de desperare, mi-a zis cu acea z`mbire ce se ive=te pe buzele oamenilor condamna\i de a muri: Vie moartea pentru mine... numai \ara s[-mi tr[iasc[!

Aceste cuvinte rezum[toat[via\a lui B[lcescu. Etc., etc., etc.“

}n toamna anului 1852, afl`ndu-m[ la Gala\i, Directorul Carantinei m[ ]n=tiin\[ c[ un amic al meu sosise cu vaporul de la Constantinopol =i c[ dorea s[ m[ vad[. Alergai la Carantin[ =i g[sii ]ntr-o c[m[ru\[ pe N. B[lcescu. S[rmanul, ]n ce stare ajunsese! Palid, slab, g`rbov, obosit de friguri =i de opintirile tusei, el p[rea un schelet ce-=i caut[morm`ntul.

Ne aruncar[m]n bra\ele unul altuia cu lacrimile]n ochi, =i amicul meu, dup[ce]=i mai potoli emo\iunea,]mi zise:

— Vezi]n ce hal am ajuns? Nu-mi r[m`ne via\[ dec`t numai ca s[m[apropii de vatra p[rinteasc[=i s[mor]n s`nul familiei mele. Ah! mult am p[timit de c`nd ne-am desp[r\it!...Multe zile amare am petrecut departe de \ara mea!... Multe deziluzii am]nt`mpinat ]n calea mea!... dar ]n sf`r=it o s[r[suflu]nc[o dat[aerul patriei mele. +i murind oi s[am m`ng`ierea de a fi]nmorm`ntat ]n p[m`ntul str[mo=esc.

Nenorocitul! nu =tia c[soarta era s[-i refuze =i aceast[ultim[m`ng`iere! Ordinele lui Vod[+tirbei]i deter[lovirea de moarte chiar pe pragul \[rii lui! C[ci nu-i]nvoir[nici m[car a se cobor] din vapor =i a pune piciorul pe \[rmul rom`nesc! Cu moartea ]n suflet, B[lcescu relu[ drumul exilului =i merse de muri singur, pe m`na str[inilor, la Palerma,]n ziua de 16 noiembrie 1852.

Astfel disp[ru din lume unul din cei mai nobili fii ai Rom`niei, unul din cei mai mari scriitori, martir al patriotismului!

Zece ani dup[moartea lui, cel]nt`i decret ce am supus lui Cuza Vod[ ]n calitatea mea de ministru, a fost decretul relativ la aducerea r[m[=i\elor lui N. B[lcescu]n patria lui. Dar prigonirea soartei nu]ncetase]nc[pentru el. R[m[=i\ele lui nu s-au g[sit!

P. S. — }n bro=ura d-sale dl Tocilescu pare a avea oarecare]ndoial[asupra adev[rului c[poemul]n proz[*C`ntarea Rom`niei* a fost compus de A. Russo =i *tradus numai* de N. B[lcescu. D-lui zice: „Aceast[tain[literar[se vede c[s-a]mp[rt[=it numai de Alecsandri, pentru c[to\i ceilal\i amici ai lui B[lcescu recunosc pe acesta de autor al *C`nt[rii Rom`niei*“.

Dl Tocilescu nu =tie c[acea lucrare s-a f[cut]n urma unei]n\elegeri]ntre B[lcescu, Russo =i Eu, cu scop de a exalta spiritul =i a dezvolta sim\ul de rom`nism al tinerilor studen\i din Paris. Traducerea s-a publicat la 1851 ]n *Rom`nia viitoare* =i, dup[ce a produs efectul a=teptat, a fost din rom`ne=te tradus[ ]n limba francez[ pentru a de=tepta simpatiile francezilor ]n favoarea rom`nilor.

Pe atunci se]ntrebuin\au toate mijloacele, chiar =i subterfugiile inocente, pentru a ne face cunoscu\i Europei =i de a interesa partea inteligent[a ei la soarta Rom`niei. Iat[ pentru ce A. Russo nu s-a refuzat de a sacrifica dreptul s[u de paternitate asupra poemului men\ionat; dar acum \elul fiind atins =i Rom`nia, scoas[din]ntuneric, lu`ndu-=i locul ce i se cuvenea la soare, e un act de justi\ie de a da lui Cezar ce este a lui Cezar. Meritele =i gloria lui B[lcescu nu scad pentru c[ nu ar figura *C`ntarea Rom`niei*]n

bagajul s[u literar, dar numele lui A. Russo prime=te de la acest poem o str[lucire care]i revine cu drept.

Manuscrisul francez, adic[manuscrisul primitiv al poemului se g[se=te la mine,]mpreun[cu alte h`rtii ale lui A. Russo. Fie dar bine]ncredin\at dl Tocilescu c[taina literar[ce l-a mirat este un adev[r... foarte adev[rat.

V. ALECSANDRI

Mircesti, martie 1 8 7 6.

CUPRINS

C~NTECUL BUCOVINEI

Dintre toate c`ntecele poporale din Bucovina nu-i nici unul mai elocvent =i mai expresiv dec`t acesta care]ncepe cu versul: *Plin[-s, plin[de str[ini*! }n opt r`nduri e cuprins un poem ]ntreg de durere =i de regretarea independen\ei pierdute. Poetul necunoscut care le-a improvizat, negre=it ]n urma ocup[rii \[rii sale de c[tre austrieci, sim\ea ]n sufletul lui o mare iubire de patrie =i a trebuit s[ sufere cumplit c`nd a v[zut pe p[m`ntul str[mo=esc ]mpl`nt`ndu-se st`lpi cu pajura nem\easc[! P[cat c[nu =tim numele lui, pentru ca s[-l]nscriem]n pleiada poe\ilor meritorii ai Rom`niei... Nu volumuri numeroase constituie gloria unui autor, ci ades o pagin[numai, ie=it[din inim[=i inspirat[de adev[ratul geniu. Rouget de Lisle a compus numai *Marseileza* =i a r[mas nemuritor!

Plin[-s, plin[de str[ini
Ca =esul de m[r[cini!
Plin[-s, plin[de du=mani
Ca Putna de bolovani!
De c`nd neam\ul m-a luat
Multe lacrimi-am v[rsat
+-am f[cut f`nt`n[-n sat
Du=manii de ad[pat!

CORADINI

CUPRINS

Pe coperta unei publica\ii ilustrate, ap[rut[la Paris sub titlul de: *Diable à Paris*, figura desenat un diavol c[lc`nd pe harta capitalei Franciei, ]ns[ un diavol elegant, fa=ionabil, av`nd un chip artistic, fin, frumos =i spiritual. Coradini sem[na cu el la fa\[. N[scut la Ia=i dintr-un tat[italian =i o mam[rom`n[, el ]ntrunea calit[\ile ambelor ramuri din marea familie latin[: spirit vioi, talente pentru muzic[ =i desen[1], geniu poetic menit a se dezvolta; pe l`ng[acestea poseda cuno=tin\a mai multor limbi: italian[, german[, polon[=i francez[,]n care]i pl[cea a compune scrierile sale. Un singur articol a scris]n limba rom`neasc[=i l-a publicat]ntr-un calendar din Ia=i sub titlul: *Hai la vorb[!*

Coradini, p`n[ a nu veni la Moldova, luase parte la revolu\ia polon[, fiind ]nc[ foarte t`n[r, =i publicase]n Paris un volum de poezii franceze: *les Chants du Danube*, dintre care una a fost tradus[, pus[pe muzic[=i c`ntat[ de toate bandele de l[utari de pe la 1841. Iat[ acel c`ntec:

}n zadar alerg p[m`ntul,
}n zadar m[ostenesc,
Chipul t[u]n tot minutul
}naintea mea-l privesc.

Tu e=ti raza vie\ii mele,
Eu pe tine te iubesc,
Pentru tine cat m[rire,
Pentru tine p[timesc.

Ah! iubito, c[tre tine
Eu m-am prins cu jur[m`nt
S[-ti p[strez a mea iubire
+i-n via\[, =i-n morm`nt.

---

[1] Mul\i se în=eal[a scrie *desemn* în loc de *desen f*[r[a observa c[cuvântul semn se traduce în limba francez[prin cuvântul *signe* =i prin urmare a *desemna*]nsemneaz[*designer,* iar nu *dessiner* [V. A.].

Peste marginile lumii
Soarta de m-ar dep[rta
G`ndul meu va fi la tine
+i]n veci nu te-oi uita.

Iat[-ma acum aproape
L`ng[tine-]nger ceresc!
Vin din lume, de departe,
Ca s[pot s[te-nt`lnesc.

+i s[-\i zic]nc[o dat[
C[tu e=ti al meu odor,
+i pe s`nul t[u, iubito,
S[tr[iesc, s[c`nt, s[mor!

Aceast[traducere fost-a ea f[cut[de]nsu=i Coradini sau de altul careva, nu se =tie, dar ceea ce se poate constata din volumul *Les Chants du Danube* este c[autorul avea sc`nteie poetic[. Mai multe din buc[\ile cuprinse]n el se deosebesc prin o inspira\ie puternic[: precum acele intitulate *à Rome, Rome au poète, à Napoleon* etc.; altele iar prin o vie sim\ire de patriotism, precum acele *à la Moldavie, la patrie,* altele iar prin un lirism plin de emo\iune =i de fantezie.

Venirea t`n[rului poet ]n \ar[ a fost bine primit[ de to\i, fie b[tr`ni sau tineri, =i ideile sale liberale au adus un util concurs propagandei]ntreprinse de junimea din anul 1840. }n timp de =apte ani c`t a stat la Ia=i, Coradini a compus multe opere ]n versuri =i ]n proz[: balade, poezii diverse, romane, maxime, ]ns[ toate aceste manuscripte s-au pierdut ]mpreun[ cu d`nsul, dup[ce intrarea ru=ilor]n Moldova, la 1848, l-a obligat a se dep[rta din \ar[. De atunci nu se mai =tie ce au devenit poetul =i bagajul s[u literar.

Ultima dat[ce am avut mul\umire a-l mai vedea a fost]n toamna anului 1848, la Visbaden, unde l-am]nt`lnit]n treac[t. }n urm[, toate cercet[rile mele nu au izbutit a afla adev[rul]n

privirea lui. Diverse vuiete au circulat despre d`nsul: c[ ar fi murit la Napoli, c[ ar fi plecat ]n Rusia ]n calitate de secretar al unei prin\ese, c[ ar fi devenit fotograf =i s-ar fi stabilit la Tobolsk etc.; ]ns[ nici una din aceste ve=ti nu s-a adeverit. Ne r[m`ne dar trista alternativ[de a considera pe Coradini ca pe un rom`n cu totul pierdut pentru noi, f[r[ a se =ti m[car ]n care col\ de p[m`nt se afl[morm`ntul s[u, =i totodat[profunda regretare de pierderea pre\ioaselor sale manuscripte.[1]

CUPRINS

GEANTA LUI MO+ COSMA

Mos Cosma era pe la 1872 (zic *era* pentru c[nu =tiu de mai tr[-ie=te]nc[) un b[tr`n ca de 60 de ani, cu fa\a curat[ca inima lui, cu barb[=i plete albe, cu ochi vioi de om de munte, cu spirit glume\, dar]n\elept, cu graiul vesel =i dezmierd[tor. El locuia din copil[rie la Vrancea =i era cunoscut sub denumirea de Mo= Cosma Vioar[, c[ci era l[utarul nun\ilor =i al horelor =i purta pretutindeni cu el o mic[vioar[, pe care o \inea]ntr-o geant[de piele]mpreun[cu ni=te hrisoave de o veche r[ze=ie pierdut[prin judec[\i. Acest instrument primitiv compunea toat[averea lui,]ns[mai avea el o comoar[ne-pre\uit[, care pl[tea milioane]n ochii mei, =i acea comoar[era memoria rar[ ]n care se p[strase mul\ime de c`ntece b[tr`ne=ti, balade, legende, tradi\ii istorice, tot ce caracterizeaz[pe un bard poporal.

Mo= Cosma,]n prim[vara anului 1872, veni la Mirce=ti, trimis de un fost servitor al meu, care]mi cuno=tea gusturile, =i care se a=ezase de trei ani]n mun\ii Vrancei. Acea vizit[nea=teptat[am considerat-o ca o favoare c[zut[din cer, c[ci zilele ce am petrecut cu el mi-au amintit frumosul timp al tinere\ii, pe c`nd am cutreie-

[1] Agentul nostru de la Roma ar putea s[fac[oarecare cercet[ri, prin ajutorul guvernului italian. Poate c[mai exist[vreo rud[de-a lui Coradini la Floren\a =i prin ea s[se afle ce a devenit poetul disp[rut [V. A.].

rat o parte de mun\i =i de v[i ale Moldovei pentru descoperirea tezaurului de c`ntece poporale ce s-au publicat la Bucure=ti.

L-am \inut dou[s[pt[m`ni cu mine, d`ndu-i de m`ncat =i de b[ut, d[ruindu-l cu haine =i cu bani, =i primind de la el o colec\ie de balade =i de diverse alte poezii vechi, pe care le-am prescris din fug[ ]n vreme ce el mi le-a c`ntat. }n toat[diminea\a, ne a=ezam la umbr[=i]i ziceam]n glum[:

— Mo= Cosma, ce mai ai]n geant[?

— Multe! cucona=ule;]mi r[spundea unchia=ul. Geanta mea]i ca izvorul cel bun; cu c`t sco\i din el, cu at`t el d[ap[mai mult[=i mai limpede.

+i apoi, acord`ndu-=i vioara, bardul meu ]ncepea a c`nta cu un glas dulce, de=i cam r[gu=it de timp, =i pe fiecare zi comoara ce adunam din gura lui cre=tea, cre=tea, f[r[ca s[m[pot s[tura de frumuse\ile ei. Astfel se face c[acum am dinaintea mea o movil[de pietre scumpe amestecate la un loc, unele cam =terse, altele cam =tirbe,]ns[toate p[str`nd o valoare necontestabil[. Trebuie s[ le cur[\, s[ le dau forma =i lustrul lor primitiv, s[ le coordonez precum am f[cut cu cele publicate p`n[acum; =i m[rturisesc c[perspectiva acestei lucr[ri]mi produce aceea=i mul\umire ce trebuie s[o simt[un amator de tablouri, care ar descoperi sub culorile afumate ale unei p`nze lep[date un tablou de al lui Rafael. }ns[ce-o fi devenit Mo= Cosma? Ce-o fi devenit vioara lui ? Poate c[ast[zi au devenit cenu=[! Iat[una din sculele gen\ii lui:

STROE PLOPAN

Sus pe muchea dealului[1]
Merge-n voia calului

[1] Este de însemnat c[toate drumurile vechi treceau pe muchea dealurilor =i aceasta din dou[cauze: una c[la timpuri ploioase, apele scurgându-se pe coaste, muchea r[mânea goal[=i se usca mai degrab[; cealalt[c[de pe în[l\ime românii z[reau de departe pe du=mani, =i astfel erau feri\i de surprinderi [V. A.].

Un bujor de C[pitan,
C[pitan Stroe Plopan
Care poart[buzdugan.
El arunc[ochi de sus
C`nd pe valea din apus,
C`nd pe =esul]nflorit
Din a dreapta-n r[s[rit;
+i tot cat[ca s[vad[
N-a z[ri cumva o prad[
Ici]n zare, colo-n zare
Dup-a inimii oftare.
Cioc`rlia sus c`nta,
Iar voinicul tot c[ta
+i din gur[cuv`nta:
„C[ci nu am aripa ta
Cioc`rlie nev[zut[,
P[s[ric[-n cer pierdut[!
C[ci nu am eu zborul t[u
S[m[-nal\ ]n cer =i eu
Ca s[v[d]n dep[rtare
De vin hoardele t[tare
S[r[peasc[=i s[fure
Fete mari cu ochi de mure,
+i copii de patru ani
Copila=i de cei b[lani![1]
Cum mergea =i cum gr[ia
Iat[, m[re, c[z[rea
L`ng-o ap[, chiar pe mal,
Un foc mare str[lucind
Printre s[lcii p`lp`ind,
+i-mprejurul focului
Trei t[tari st`nd locului,
+i frig`nd un miel furat
}ntr-o furc[aninat;
Caii lor p[=teau deoparte:
Iar la umbr[, nu departe,

[1] Copila=ii români, cât sunt în vârst[fraged[, au p[rul de tot b[lan [V. A.].

Se bocea o m`ndr[fat[
De o salcie legat[,
+i pl`ngea biata copil[
De umplea cr`ngul de mil[!
Dar p[g`nii o priveau
+i privind-o crunt r`deau,
+i ziceau]n limba lor:
„Mult pl[te=te ist odor,
C[ci e fat[de bun soi
+i-i ca trestia la boi,
+i-i ca luna la obraz,
Numai bun[de-un viteaz.
Ghirai Hanul pentru ea
Ne va da chiar ce n-om vrea
+i caftane de sultani,
+i cincizeci de pungi de bani!“
C`t Plopan]i auzea
Calul iute-=i repezea:
„Bun[ziua, m[i t[tari!
Voi, de fete buni pr[dari!
Spune\i mie f[r[team[,
F[r[team[da\i-mi seam[:
Ori vi-i roaba de v`nzare ?
Ori vi-i roaba de schimbare?
De-i pe schimb, eu mult voi da,
C[ci cu zile v-oi l[sa;
De-i pe plat[, eu sunt gata
De la voi s[cump[r fata
Nu cu aur =i caftan,
Ci cu d[ri de buzdugan.“
T[tarimea iar r`dea;
Din trei unul r[spundea:
„Auzit-a\i, auzit
Pe rom`nul]ndr[cit?
Cic[-i prins de mare dor
Ca s[mearg[plutitor
C`nd sub valuri, c`nd]n soare,
Pe sub apa curg[toare,

P`n-]n Dun[rea cea lat[,
P`n-]n marea tulburat[!...“
Vai de lume, vai de ea!
Bine vorba nu sf`r=ea,
Buzduganul se-nv`rtea
Ca un uliu s-ab[tea
Pe p[g`ni]n loc turtea;
Apoi m`ndru se-ntorcea,
La copil[se ducea
+i cu glas voios zicea:
„Cine-mparte, parte-=i face
Cum]i dorul, cum]i place.
Pe t[tari i-am]mp[r\it.
|ie, drag[fat[-mare,
}\i fac parte de sc[pare,
+i-mi las parte pentru mine
Ca s[m[ ]nsor cu tine.“
Iar copila ce zicea?
Z[u! c[nu se mai bocea
P[ru-n fa\[-=i aducea[1],
Cu voinicul se ducea!
Fie calea lor u=oar[
Cu foc lin la inimioar[,
Cum e scris, cum e menit
C`nd e timpul de iubit.

V. ALECSANDRI

---

[1] A-=i aduce p[rul]n fa\[, sau a-=i acoperi gura cu m`na, este un semn de ru=ine pentru rom`nce [V. A.].

[VASILE POROJAN]

CUPRINS

Mirce=ti, 1880

Amice,

Am pierdut]n zilele trecute un tovar[= de copil[rie care purta un nume mai mult de =atr[dec`t de salon, c[ci se numea Porojan! El a fost unul din robii no=tri, \igan lingurar de soiul lui,]ns[pitar de meserie.

M[rturisesc c[m-am sim\it cuprins de-o ad`nc[ m`hnire c`nd am aflat c[el s-a mutat cu =atra pe ceea lume, ca mul\i din contemporanii mei, boieri, \[rani =i \igani, cu care m-am]nc[lzit la soarele Moldovei timp de jum[tate de secol =i mai bine! Am pierdut]n Vasile Porojan pe cel de pe urm[martor al]nceputului vie\ii mele, rivalul meu]n jocul de ar=ice =i]n azv`rlitura de pietre pe deasupra bisericii Sf`ntului Ilie din Ia=i, vecin[cu casa p[rinteasc[.

Valurile lumii =i treptele sociale ne-au desp[r\it de mult unul de altul; eu]n[l\`ndu-m[ pe scar[ mai p`n[ ]n v`rful ei[1] =i el r[m`n`nd jos f[r[ a putea pune piciorul nici m[car pe ]nt`ia treapt[;]ns[acum 50 de ani eram am`ndoi egali dinaintea soarelui, fiind deopotriv[ p`rli\i de d`nsul, =i formam o pereche nedesp[r\it[ de cum r[s[rea lumina zilei p`n[ce apunea. Poamele din gr[din[nu apucau niciodat[a se coace din cauza noastr[,

[1] }n 1858 Alecsandri figura pe lista celor 38 de boieri dintre care]n ianuarie 1859 avea s[fie ales domnul Moldovei =i la un moment dat s-a pus destul de serios problema alegerii lui.

c[ci am`ndoi =tiam a ne ac[\a ca veveri\ele pe v`rfurile cele mai nalte ale copacilor roditori. Evreii nu mai]ndr[zneau a trece pe strada casei noastre din cauza zbur[t[irilor de pietre cu care]i]mpro=cam.

Me=teri]n arta de a fura merele =i perele de pe crengi;]ndr[zne\i la asaltul stogurilor de f`n, din v`rful c[rora ne pl[cea a ne da de-a rostogol; neobosi\i la „puia-gaia“, la „poarca“, la „\`rca“ =i chiar iscoditori de noi jocuri, eram m`ndri unul de altul!... Singura deosebire ce exista]ntre noi doi consista]ntr-aceea c[pentru f[rdelegile noastre copil[re=ti, numai Porojan era pedepsit de c[tre jup`neasa din cas[, mama Gahi\a! C`te b[t[i a m`ncat el, s[rmanul, pe socoteala mea!... De-abia sc[pat din m`inile jup`nesei cu chica topor =i cu obrajii bujora\i de palme, el alerga la mine =i, uit`nd usturimea, m[ ]ndemna s[ne juc[m]n puf. Eu]l m`ng`iam, d`ndu-i c`teva parale turce=ti ca s[cumpere halvi\[=i simit, dou[*friandize*, cum zic francezii, dou[*Delicatessen*, cum zic nem\ii, pentru care Porojan era]n stare s[-=i v`nd[c[ciula dac[ar fi avut-o, =i eu]n stare s[-mi dau papucii din picioare.

Ce talent avea el pentru confec\ionarea arcelor de nuiele cu s[ge\i de =indril[! Cum =tia de bine s[ ]nal\e zmeie de h`rtie poleit[ p`n[sub nori =i s[le trimit[r[va=e pe =far[!... Acele zmeie cu cozi lungi erau fabricate de dasc[lul bisericii =i purtau pe fa\a lor urm[toarele cuvinte scrise cu slove chirilice:

„Afurisit s[fie cu tot neamul lui =i s[ard[ ]n j[raticul iadului acel care ar g[=i acest zmeu c[zut =i nu l-ar aduce]n ograda Sf`ntului Ilie.“

Zmeul sfor[ind purta acest blestem pe deasupra ora=ului, fiind p`ndit de to\i b[ie\ii mahalalelor, =i c`nd i se]nt`mpla s[ cad[ din v[zduh, devenea prada lor; blestemul nu producea nici un efect, din cauz[ c[ ho\ii nu =tiau carte; ]ns[ Vasile Porojan pleca ]ndat[ ca s[-=i g[seasc[ paguba, s[rea peste z[plazuri, peste garduri, p`n[ce da de ho\i,]ncepea ceart[cu ei, =i c`teodat[ izbutea a se ]ntoarce cu o buc[\ic[ din coada zmeului ]n m`n[, iar mai adeseori el venea cu p[rul v`lvoi =i cu c[ma=a rupt[.

Atunci fa\a lui se posomora =i ochii lui se aprindeau de dorul r[zbun[rii. Cu o iscusin\[de s[lbatic, el]=i preg[tea armele, adic[o piatr[rotund[legat[de cap[tul unui pac de =far[, =i c`nd vedea pe deasupra capului ]n[l\`ndu-se vreun zmeu str[in, deodat[azv`rlea piatra ]n v[zduh =i o azv`rlea cu at`ta m[iestrie, ]nc`t piatra zbura totdeauna pe deasupra sforii zmeului =i c[dea iar l`ng[el.

— Al nostru-i, cucona=ule!... striga Porojan cu glas triumf[tor; =i,]n adev[r, tr[g`nd =fara lui ]nc`lcit[de acea a zmeului, acesta]n cur`nd c[dea ]n m`inile noastre.

Ce bucurie!... Nici o comoar[nu putea pl[ti acea izb`nd[.

Tovar[=ul meu, pe l`ng[ aceste dispozi\ii de =tiin\[ strategic[, mai poseda =i aplec[ri artistice; el suna din dr`mb[cu un talent la care nu am putut ajunge niciodat[=i pe care]l admiram mai mult dec`t am admirat mai t`rziu talentul lui Liszt... =tia s[imiteze =uierul =erpilor =i s[-i cheme astfel la el c`nd ne r[t[ceam ]mpreun[ prin f`na\ele]nflorite din lunca de la Mirce=ti... =i]ns[toate aceste aptitudini ale lui fiind nesocotite, el a fost destinat a deveni pitar.

}ntr-o bun[diminea\[Porojan a fost dat pe m`na unui brutar pentru ca s[ ]nve\e a pl[m[di p`ini, ciurecuri, colaci, cozonaci etc., =i eu am fost trimis la pansionul dlui Victor Cuénim[1] ca s[ ]nv[\ tot ce se putea]nv[\a pe atunci: un pic de fran\uzeasc[, un pic de nem\easc[, un pic de greceasc[=i ceva istorie, =i ceva geografie pe deasupra.

Adio, nep[sare a copil[riei! adio, libertate! adio, fericire!

Ce-o fi p[\it tovar[=ul meu sub lopata brutarului, nu =tiu, dar c`t pentru mine,]mi aduc aminte c[, lipsit de Porojan,]mi p[rea c[eram o fiin\[f[r[umbr[.

Acea via\[nou[de =colar]nchis]n sala de studiu, ghemuit pe un pupitru =i condamnat a]nv[\a pe de rost verbe franceze,

---

[1] +coal[particular[din apropierea Ia=ilor,]ntemeiat[ ]n martie 1828 de francezul Cuénim, fost ofi\er]n armata lui Napoleon.

germane =i grece=ti[1]; obliga\ia de a ne trezi diminea\a]n sunetul unui lighean de alam[lovit ca un tam-tam chinezesc de doamna Cuénim; sila la care elevii erau supu=i de a m`nca bucate cu care nu erau deprin=i; o mie de mici mizerii ce sunt legate de bietul copil ie=it din casa p[rinteasc[, foamea, frigul, neodihna =i examenele zilnice ale profesorilor m[ aduseser[ la o desperare amar[... De=i luam parte la jocurile camarazilor mei c`nd suna ora de recrea\ie,]ns[cea mai scump[petrecere a mea consista]ntru a m[sui pe capra unei tr[suri vechi =i p[r[sit[sub o =ur[deschis[din toate p[r\ile. De-acolo priveam cu melancolie dealurile Socolei, mi=carea nourilor pe]ntinderea cerului, trecerea c`rdurilor de cocoare prin aer, drumul vestit al Bordei ce ducea ]n |ara de Jos =i mai ales orizontul albastru, orizontul necunoscut =i plin de-o atragere misterioas[... Dorul de c[l[torii se de=teptase ]n mine de c`nd]ntr-o noapte doi =colari, fra\ii Cuciuc, ne povestiser[nenorocirile lui Robinson Cruzoe, =i de-atunci mintea mea devenise un muzeu de tablouri ce reprezentau cor[bii sf[rmate de st`nci, valuri de mare umflate c`t mun\ii, cete de s[lbatici care frigeau oameni pentru osp[\ul lor etc.

---

[1] Obiceiul era la pansion de a]nv[\a lec\iile pe de rost. Elevii cei mari, studiind istoria, ajunseser[la secolul al XVII-lea =i recitau]n gura mare pasaje din istoria Germaniei. Sala r[suna de cuvintele: *paix de Westphalie... paix de Westphalie*, care mi se tip[rise]n creieri, f[r[ca s[=tiu ce]nsemneaz[, dar ele mai t`rziu mi-au fost de mare ajutor ]ntr-un moment foarte critic. La 1836, trec`nd examenul de bacalaureat la Paris, profesorul de istorie m[ ]ntreab[cum se nume=te pacea care a pus cap[t r[zboiului cunoscut sub numele de r[zboiul de 30 de ani? N-aveam nici o cuno=tin\[de istoria evului mediu =i r[m[sei mut dinaintea profesorului. Moment grozav, c[ci de la r[spunsul meu at`rna soarta examenului!... Deodat[ ]ncepu s[-mi r[sune capul de cuvintele *„Paix de Westphalie“*, auzite cu patru ani mai]nainte =i,]n nedumerirea ce m[cuprinsese, am rostit cu glasul uimit: *„Paix de Westphalie!“*

— *Très bien! mon ami...* a replicat profesorul =i mi-a dat o bil[alb[.

Mult am binecuv`ntat pansionul dlui V. Cuénim c`nd am aflat c[am fost primit *bachelier ès lettres* [V. A.].

Mare]nr`urire au exercitat asupra imagina\iei mele de copil ]nt`mpl[rile lui Robinson povestite de fra\ii Cuciuc! Ace=ti elevi aveau o memorie extraordinar[=i aptitudine la]nv[\[tur[, dou[calit[\i care erau de natur[a-i duce departe... dac[nu i-ar fi dus]n sp`nzur[toarea de pe C`mpul Frumoasei, ca paricizi,]ndemna\i la crim[de]ns[=i mama lor[1]...

Un rege alungat din \ara lui =i-o fi aduc`nd adeseori aminte de tronul s[u aurit. Astfel ]mi aduc aminte eu de capra tr[surii de sub =opron. }n momentele ce stam urcat pe ea, imaginea lui Porojan trecea pe dinaintea ochilor mei \inti\i, ]ns[ nu neagr[ =i vesel[, ci pudruit[ cu f[in[ =i umilit[ de aceast[ albea\[ nefireasc[. Dup[ d`nsa veneau figurile celorlal\i robi, servitori din casa p[rinteasc[, =i anume: Stoica, vizitiul t[t`ni-meu, care avea mania de a fura tingirile cu bucate din cur\ile boiere=ti pe unde p[rintele meu se ducea ]n vizit[ =i le ascundea ]n l[di\a tr[surii, f[r[ a se g`ndi c[va fi tr[dat de mirosul bucatelor =i de z`ng[nitul tingirilor hurducate pe pavea. Ana, femeia lui, pe care el cerea s[ o lase, sub cuv`nt c[: *i s-a]nvechit \iganca*. Costache, buc[tarul, care nimerea foarte bine sarmalele, ihnelele, ostrop[\urile etc., dar se]ncurca]n blanmangele, c[ci le da un miros de s[pun... inde[2], era obligat s[le m[n`nce]ntregi. Casandra, Maria =i Zamfira, trei fete frumoase pe care mama Gahi\a le luase cu de-a sila din \ig[nimea de la Mirce=ti, pentru ca s[le creasc[ ]n cas[, s[le deprind[a coase la gherghef etc. Casandra, alb[ca o fat[de boier, se]namorase de Postolache, cobzarul de la \ar[, =i dorea s[se m[rite cu el,]ns[jup`neasa o c[s[tori f[r' de voie cu Costache buc[tarul, oblig`nd pe Postolache s[-i c`nte la nunt[! Zamfira, mai norocit[, izbuti a fugi cu Didic[ scripcarul, de la care am adunat mai multe c`ntece poporale, =i a duce o via\[nomad[cu iubitul ei p`n[a muri, nu se =tie cum =i unde.

---

[1] Vezi =i: G. Sion, *Proz[. Suvenire contimpurane*, Bucure=ti, Editura pentru literatur[=i art[, 1956, p. 166-191.

[2] De aici *(lat.)*; aici cu sensul: drept urmare.

C`t pentru Porojan, el deveni un pitar de frunte sub ciomagul profesorului s[u =i fu ridicat la rangul de ciurecar al casei. Cariera lui fu astfel desenat[pe gura cuptorului cu litere ne=terse de c[rbune!... Domnii \[rii puteau s[se mazileasc[, datinile puteau s[se schimbe]n Moldova, fa\a lumii putea s[se prefac[ ]n orice mod; eu, tovar[=ul lui de odinioar[, puteam s[devin, din simplu comis ce eram, postelnic mare, ministru, domn chiar!... Porojan avea s[r[m`ie pitar =i numai pitar p`n[la sf`r=itul vie\ii sale!... Stranie nedreptate a soartei!

Din ziua trist[a desp[r\irii noastre numai duminicile ne mai]nt`lneam ]n curte, c`nd ne]ntorceam de la pansioanele noastre, =i atunci rec`=tigam tot timpul pierdut cu studiul... Ambi\ia noastr[ era de a chiti =i a zbur[t[i cu pietricele late =i rotunde pe palamarul bisericii Sf`ntului Ilie, c`nd el, suit ]n clopotni\[, b[tea toaca, execut`nd varia\ii fantastice cu ciocanul de lemn pe sc`ndura sp`nzurat[al[turi cu clopotele. }ntr-o zi avui satisfacerea de a-l lovi peste m`n[ tocmai c`nd ob\inea un admirabil efect de toac[. Auzir[m un r[cnet]n naltul cerului =i pe urm[o grindin[de amenin\[ri care c[deau de sus pe capul nostru. Fiind]ns[c[distan\a ce ne desp[r\ea de palamarul virtuos era mare, i-am r[spuns prin o nou[bombardare =i, ca par\ii, am rupt-o de fug[voinice=te. Victima noastr[se pl`nse la dasc[l, dasc[lul la diacon, diaconul la preot, preotul la jup`neasa Gahi\a. Rezultatul acestor pl`ngeri succesive a fost c[ ]ndat[ fur[m prin=i pemprejurul bisericii =i du=i dinaintea maicii mele, care m[ dojeni pu\in cu bl`nde\e, =i apoi m[=terse de sudoare pe obraz... Iar Porojan pl[ti gloaba pentru am`ndoi... S[rmanul! Mult l-a costat onorul de a fi tovar[=ul de nebunii al cucona=ului!

Asemenea o p[\i =i]nainte de a fi da\i la]nv[\[tur[.

Pe la 1827 aveam de profesor pe c[lug[rul Gherman[1], acel care a v`ndut lui Gr. Ghica-vod[manuscriptul lui +incai[2]. El =edea la

[1] Gherman Vida, maramure=ean de origine, autorul *Gramaticii practice rom`no-fran\uze=ti,* tip[rit[la Buda]n 1833.

[2] *Hronica rom`nilor =i a mai multor neamuri...*, publicat[abia la 1853, la Ia=i, dup[manuscrisul adus de acest Vida.

noi =i, afar[de mine, avea =i al\i elevi externi, dintre care pe M. Kog[lniceanu. Acesta venea]n toate zilele,]mbr[cat]n anteriu de cutnie =i purt`nd un i=lic rotund de piele de miel sur[... Vai de nenorocitul i=lic! El devenise o minge ]n m`inile noastre =i ne atr[gea oc[ri aspre din partea p[rintelui Gherman, ba uneori chiar =i palme. Cum s[ne r[zbun[m? Vasile Porojan g[=i modul de r[zbunare!... Dasc[lul nostru avea obicei s[doarm[dup[amiaz[=i s[hor[iasc[de se r[suna ograda. El atunci se afla]ntr-un soi de letargie din care nu l-ar fi trezit nici tunul. Profit`nd deci de aceast[ ]mprejurare, ne-am apucat de am zugr[vit cu cerneal[ vi=inie spr`ncenele, barba =i must[\ile c[lug[rului. Efectul produs a fost de minune!... P[rintele Gherman nu mai]ndr[zni s[ias[ ]n lume vro dou[luni de zile pentru ca s[scape de glumele oamenilor, iar bietul Porojan f[cu pentru prima oar[cuno=tin\[cu sf`ntul Neculai din cui.

Sunt dator]ns[a m[rturisi c[amicul meu =tia s[rabde suferin\ele cu un stoicism antic. Nici \ipa, nici v[rsa lacrimi, dar pl`ngeam eu pentru d`nsul.

}n sf`r=it sun[ ora unei desp[r\iri complete!... }n vara anului 1834 dnul Cuénim dusese elevii s[i pe malul Prutului pentru petrecerea vacan\elor. Eram ]n gazd[ pe la casele \[r[ne=ti din satul X... =i ne g[seam la largul nostru: veseli, nebuni, zburdalnici ca r`ndunelele. }ntre sat =i r`u se ridica un buchet de copaci rari =i pleto=i, care devenise arena jocurilor noastre. Ad[posti\i la umbra lor, priveam cazacii de pe cela mal, ]narma\i cu suli\e lungi, =i c`nd ne sc[ldam strigam la ei: *zdraste ciolovec*[1], ca =i c`nd am fi salutat pe Cesar.

+edeam]ntr-o amiaz[culcat la tulpina unei r[chite, crez`ndu-m[ c[-s Robinson Cruzoe =i a=tept`nd s[apar[de dup[copaci o ceat[de s[lbatici, c`nd z[rii deodat[figura lui Porojan.

— Vasile!... am strigat cu bucurie... Vasile!...

---

[1] Noroc, b[ie\i *(rus.)*

— Eu, cucona=ule, r[spunse Porojan. Am adus o scrisoare a boierului lui domnul Cuénim.

— +i te-a trimis pe tine?

— Ba nu; dar m-am luat pe urma slujitorului de la Visterie, care a fost]ns[rcinat cu scrisoarea. }mi era dor s[te mai v[d o dat[, cucona=ule, p`n-a nu te duce la Paris.

— La Paris? eu?

— A=a... am auzit vorbind fetele de sus, c[boierul a hot[r`t s[te trimit[la carte, tocmai]n fundul lumii... =i am venit s[te rog ca s[m[iei cu d-ta.

— Las[pe mine, Vasile... f[r’ de tine nu m[duc, am r[spuns cu siguran\[.

}ns[peste vro zece zile mi-am luat adio de la maica mea, care pl`ngea, de la tatul meu, care se st[p`nea ca s[nu pl`ng[, de la frate, de la sor[, de la mama Gahi\a, de la servitori =i am plecat, l[s`nd]n urma mea pe bietul Vasile Porojan... Ochii lui se umpluser[de lacrimi pentru]nt`ia oar[ de c`nd]l cuno=team. Am plecat odat[cu Alexandru Cuza, c[ruia norocul]i rezerva tronul Rom`niei, cu v[rul s[u, N. Docan, =i cu pictorul Negulici, care a murit la Constantinopol]n urma evenimentelor de la 1848. Conduc[torul =i guvernatorul nostru era]nsu=i secretarul vestitului Corai[1], dnul Filip Furnasaki.

Cinci ani]ntregi am stat]n Paris, cerc`nd, dup[dorin\a p[rintelui meu, s[m[preg[tesc pentru studiul medicinei, apoi pentu studiul dreptului... Cercare zadarnic[, fiind contrar[imagina\iei mele vagabonde =i aplec[rii mele pentru literatur[...

La]ntoarcerea mea]n \ar[, pe la sf`r=itul anului 1839, dup[ o pl[cut[ c[l[torie prin Italia, am g[sit casa p[rinteasc[ complet[... Porojan singur lipsea, c[ci fugise a doua zi dup[ plecarea mea la Paris =i nu se mai ]ntorsese la st[p`ni de frica zgardei cu coarne de fier =i mai cu seam[de groaza poli\aiului Urzic[, prin m`inile

[1] Korais Adamantios (1748-1833), filolog grec.

c[ruia era obicei s[treac[to\i \iganii lene=i, t`lhari sau prea iubitori de libertate... Nu trecu]ns[mult timp =i el ap[ru]n curte, c[ci auzise de]ntoarcerea mea. Dorul de mine]l f[cu s[ ]nfrunte asprimea pedepsei ce meritase... dar am avut nespus[mul\umire de a-l sc[pa =i de a-l reintegra iar[=i]n postul s[u de pitar al casei.

Dup[moartea p[rin\ilor mei, am eliberat to\i robii no=tri, voind astfel s[recunosc amicia lui Porojan pentru mine. Frumoas[zi a fost aceea c`nd, din balconul casei de la Mirce=ti, am declarat \iganilor aduna\i c[sunt liberi! C[nu li se vor mai lua copiii pentru a fi crescu\i =i deprin=i ca servitori]n casa boiereasc[=i c[pot s[mearg[unde le place f[r[ ]mpiedecare din partea nim[nui.

Surprinderea lor s-a manifestat prin o exclamare s[lbatic[, =i bucuria lor prin o mie de s[rituri de=[n\ate, ca oameni mu=ca\i de tarantel[. Vreo trei b[tr`ni ]ns[ au ]nceput a pl`nge =i a-mi zice:

— St[p`ne, st[p`ne, ce \i-am gre=it ca s[ne urgise=ti astfel, p[c[to=ii de noi?!... Ne faci slobozi?... Cine o s[ne poarte de grij[de azi]nainte?... Cine o s[ne hr[neasc[, cine s[ne]mbrace, cine s[ne cunune, cine s[ne]ngroape?... St[p`ne, nu te]ndura de noi =i nu ne dep[rta de mila m[riei tale!

Vorbe de=arte pentru mul\imea ce intrase]n paroxismul be\iei!... To\i, p[r[sindu-=i bordeiele, plecar[a doua zi cu tot avutul lor ca s[mearg[... Unde?... Nu o =tiau nici ei, dar se pornir[ca s[calce peste orizont =i s[afirme dreptul lor de oameni liberi... Laia se opri la cea]nt`i cr`=m[, pentru ca s[celebreze noua lor pozi\ie social[, apoi se opri la a doua cr`=m[, pentru ca s[ cinsteasc[ ]n s[n[tatea cucona=ului, apoi se opri la a treia, pentru ca s[ boteze cu vin libertu=ca, apoi la a patra, pentru ca s[ guste dac[ rachiul liber e mai bun dec`t cel[lalt etc., etc., =i astfel au dus-o]ntruna p`n[ ce, b`ndu-=i p`n[ =i c[ciulile =i apuc`ndu-se de furturi, au ajuns]n]nchisorile de la Roman, de la Piatra =i de la Bac[u.

Peste =ase luni, s-au]ntors cu to\ii la Mirce=ti, goi, bolnavi, mor\i de foame,]nghe\a\i de ger, =i au c[zut]n genunchi cu rug[minte

ca s[-i primesc iar robi *ca]n vremile cele bune*, dup[cum spuneau ei... Aceast[re]ntoarcere de bun[voie la sclavie m-a f[cut a cugeta mult asupra modului de a libera popoarele ce sunt sclave din n[scare =i m-am convins c[pe c`t e de neomenos faptul de a lipsi pe un om de libertate, pe at`t e de necump[tat faptul de a libera deodat[pe un sclav f[r[a-l preg[ti la fericirea ce-l a=teapt[=i a-l feri de neajunsurile unei libert[\i pripite.

Porojan]ns[nu]mp[rt[=i soarta celorlal\i \igani. Devenit liber, el se duse s[exerciteze]n \inuturi meseria lui de pitar =i]n sf`r=it se stabili la Piatra. Astfel ne pierdur[m din vedere ani]ndelunga\i... Mi se spusese chiar c[ar fi murit!...

}ntr-o zi, pe c`nd =edeam la mas[ ]n umbra copacilor din gr[dina de la Mirce=ti, z[resc un str[in cu surtuc de nankin =i cu picioarele goale... Figura lui nu-mi p[rea necunoscut[... o privesc cu luare-aminte... Ce s[v[d?... Porojan!... Cine poate spune bucuria mea?... Tovar[=ul meu de copil[rie! tr[ie=te! iat[-l!... iat[-l pl`ng`nd =i s[rut`ndu-mi m`inile!... Nu =tiam ce s[-i dau ca s[-i fac mul\umire... }mi venea s[-l poftesc la mas[; s[-i propun o partid[de ar=ici.

Dup[cele]nt`i momente de uimire, el ]mi povesti odiseea lui, un lung =ir de mizerii omene=ti, apoi se rug[ s[-l primesc a fi pitar la Mirce=ti, zic`nd c[voie=te s[moar[unde s-a n[scut. Am primit cu recuno=tin\[, l-am]mbr[cat din cap p`n[-n picioare, i-am hot[r`t o leaf[bun[=i i-am g[tit o odaie deosebit[ ]n ograd[. El s-a instalat =i dup[dou[zile s-a f[cut nev[zut]mpreun[cu un cal al v[tafului!

De-atunci l-am mai]nt`lnit o dat[ la Piatra, sl[b[nogit, plin de reumatisme, plecat spre p[m`nt de aspra m`n[ a b[tr`ne\ii =i dezgustat de lume. S[rmanul! a p[r[sit-o]n sf`r=it, lu`nd cu el partea aceea din tabloul social care ne arat[familiile boiere=ti]nconjurate de servitori \igani, precum erau casele patricienilor romani, pline de sclavi adu=i din lumea]ntreag[.

MARG{RITA

CUPRINS

I

}n una din serile iernii de la 1850, palatul X din ora=ul Ia=i era luminat ca pentru o serbare mai deosebit[. Toate ferestrele str[luceau pe]ntunecata lui fa\ad[, =i trec[torii din strada mare z[reau]nl[untru un mare num[r de dame =i cavaleri]not`nd ]n valuri de lumin[. Un lung =ir de cale=ti elegante se opreau una dup[ alta la scar[, =i din ele se coborau alte dame =i al\i cavaleri ]nt`rzia\i, care se suiau repede la r`ndul de sus,]n sunetul armonios al unei orhestre =i intrau apoi]n salonul cel mare al palatului.

Acea sal[ornat[cu oglinzi nalte c`t pere\ii =i cu l[zi de portocali, ]n=irate de-a lungul colonadei de marmur[ ce sus\inea galeria muzican\ilor, acea sal[, zicem, cuprindea ]n s`nu-i tot ce poate]nc`nta privirile =i]nchipuirea: toalete pariziene de gustul cel mai perfect, briliante str[lucitoare, flori exotice, policandre numeroase de bronz aurit =i mai cu seam[figuri tinere, frumoase, vesele =i mult adimenitoare. Toate acestea formau un tablou magic!

Focurile pietrelor scumpe se unea cu razele sc`nteietoare ale ochilor; parfumul]mb[t[tor al florilor se]nal\a]n v[zduh cu armonia orhestrei, =i lumina candelabrelor se rev[rsa ca un val de aur pe frun\ile, pe bra\ele =i pe umerele albe ale damelor. Str[lucit[era]ntr-adev[r acea adunare, c[ci venise s[asiste la cununia celei mai frumoase flori din aristocra\ia Moldovei, a domni=oarei Marg[rita X.

}n a=teptarea acelei serb[ri, damele a=ezate pe canapelele de jur]mprejurul salonului vorbeau cu cavalerii de frumuse\ile miresei =i se preg[teau vesel pentru balul ce era s[urmeze dup[ceremonia nun\ii. Deodat[u=ile unui alt salon mai mic se deschiser[=i Marg[rita,]ntov[r[=it[de maic[-sa, se ar[t[ ]n toat[pompa toaletei de mireas[=i]n toat[m[rea\a ei splendoare. Damele se scular[repede ca s[o vad[mai bine, iar cavalerii, aduna\i gr[mad[ ]n fa\a ei, se]nchinar[ca dinaintea unei tinere regine. Un lung fior de uimire trecu prin inimile tuturor.

Marg[rita =i cu maica sa, dup[o scurt[oprire, se]ndreptar[c[tre u=a din fund care ducea la capela palatului. Ajung`nd ]ns[ la acea u=[, copila se opri =i se ]ng[lbeni pe fa\[ d`nd cu ochii de un t`n[r care, galben ca =i d`nsa, i se]nchina profund pentru ca s[-=i ascund[tulburarea. Aceast[scen[mut[, ce cuprindea un mister ad`nc, trecu nev[zut[ de nime, =i mireasa, urm`nd dup[maica sa, care o tr[gea de m`n[, ie=i din salon. Damele =i cavalerii se ]ndreptar[ ]n grab[ spre capela unde era s[ se celebreze cununia, iar t`n[rul, r[mas singur, c[zu pe un jil\ cu inima zdrobit[de o crud[suferin\[; ochii i se umplur[de lacrimi, =i moartea]i ap[ru ca o binefacere dumnezeiasc[!

Dup[o or[, societatea se]ntoarse]n salon, felicit`nd pe socri =i pe tinerii ]nsura\i, dup[ vechiul obicei. Socrii plini de bucurie =i noul ]nsurat, glorios de fericirea lui, mul\umeau ]n dreapta =i ]n st`nga, pe c`nd Marg[rita se \inea deoparte,]n t[cere, ca o statuie de marmur[alb[; numai ochii s[i d[deau]nc[semne de via\[prin dou[lacrimi dureroase]n care se reflecta veselia adun[rii.

T`n[rul de care am vorbit =i pe care ]l vom numi Alexis se apropie de d`nsa =i]i zise cu glas uimit:

— Da\i-mi voie, doamna mea, s[adaug =i eu felicit[rile mele pe l`ng[ toate complimentele c`te a\i primit]n ast[sear[. To\i v-au adresat ur[ri de fericire; eu v[doresc]mplinirea dorin\elor ce a\i avut necontenit de a c[l[tori]n Francia =i]n Italia.

Marg[rita privi la t`n[rul ce-i gr[ia cu o c[t[tur[lung[=i]ntristat[; apoi zise:

— Primit-a\i un buchet de flori?

— Da, mi l-a dat domnul M., b[rbatul d-voastr[, c`nd am intrat]n salon.

— +i v-a spus c[-i din partea mea?

— Nu.

— Acel buchet l-am compus eu]ns[mi pentru d-voastr[, ad[ug[ea, ro=indu-se pe obraji.

— +i eu m[jur s[-l pastrez toat[via\a mea ca un suvenir nepre\uit!... r[spunse Alexis, tremur`nd de uimire.

C`teva persoane se apropiar[ de Marg[rita; iar Alexis se retrase ]ncet, str`ng`nd la pieptu-i un mic buchet de flori de trandafir, de viorele =i de rezeda. Din cea mai ad`nc[desperare, el trecuse pe loc]n cea mai vie bucurie.

— M[iube=te! g`ndi el, m[iube=te! Ah! de-acum nu-mi pas[de suferin\e, nu-mi pas[de moarte! m[iube=te Marg[rita!...

Pe c`nd Alexis improviza ]n sine acel monolog poetic =i naiv, pe care to\i ]namora\ii ]l repeteaz[ de c`nd exist[amorul, domnul M.]l observa de departe =i z`mbea, v[z`ndu-l r[t[cind prin salon ca un om ce nu ar avea con=tiin\[de sine. El veni]n fa\a lui,]l atinse cu m`na pe um[r =i]i zise glumind:

— Treze=te-te, poetule, =i te coboar[pe p[m`nt din regiunile lumii ideale, c[ci balul o s[ ]nceap[ ]n cur`nd.

Alexis tres[ri la glasul ce-l apostrofa astfel =i r[mase pu\in tulburat;]ns[dl M., lu`ndu-l de sub bra\, puse a se primbla cu el prin mijlocul salonului =i urm[ a glumi asupra naturii fantastice a poe\ilor, pretinz`nd c[ei sunt v`n[tori de visuri nebune =i de rime ne-bune. Dl M. cultiva cu destul succes soiul acel de spirit francez care se introdusese]n societatea Ia=ilor =i care consista]ntru a face jocuri de cuvinte =i calambure.

— }n adev[r, observ[Alexis, lumea ne crede pe noi, poe\ii, cam nebuni, fiindc[noi vedem lucrurile printr-un v[l magic, ce

le]nfrumuse\eaz[;]ns[nu mergem cu nebunia p`n[la gradul de a nu recunoa=te defectele =i ridicolele societ[\ii.

— Nu m[ ]ndoiesc despre aceasta;]ns[m[rture=te c[dac[societatea are unele p[r\i ur`te =i blamabile, ea posed[=i avantaje de o mare valoare.

— Care?]ntreb[Alexis, oprindu-se l`ng[una din coloanele galeriei.

— Poe\i de talent ca d-ta, amici sinceri ca mine =i mai cu seam[fiin\e]ngere=ti ca Marg[rita. Prive=te c`t e de frumoas[ sub cununa ei de peteal[. Ce asem[nare poetic[ ai putea g[si pentru ea? Un ]nger ]ncoronat cu raze de soare? Un crin z`mbitor sub roua dimine\ii? Un. . . urmeaz[d-ta, care e=ti poet, c[ci eu nu mai g[sesc nimic[.

— Nici eu, spuse Alexis, privind cu admirare pe Marg[rita]n mijlocul amicelor sale.

— Cum?... Muza d-tale]\i face infidelit[\i?]ntreb[dl M. r`z`nd.

— Muza mea, am obicei s[o culc frumu=el acas[c`nd m[duc la baluri.

— +i ea doarme]n tot timpul c`t e=ti absent?

— Doarme dus[pe ceea lume.

— Bun[cas[\ine\i]mpreun[! Am s[spun Marg[ritei istoria muzei d-tale =i chipul ce ai descoperit de a tr[i cu d`nsa]n bun[armonie.

— Cred c[nu ai de g`nd a]ntrebuin\a cu doamna M. acela=i sistem...

— O! nu, nu]nc[. . . mai t`rziu... vom vedea. }ns[spune-mi]n toat[sinceritatea, ce ai face]n locul meu dac[te-ai fi]nsurat d-ta cu Marg[rita?

— Eu?]ntreb[Alexis tulbur`ndu-se. Nu]n\eleg...

— Vreau s[zic, cum ai urma]n timpii cei dint`i ai c[s[toriei?

— A= urma moda englez[; adic[mi-a= lua so\ia la finitul balului, m-a= sui cu d`nsa]ntr-un cupet de voiaj =i m-a= duce]ntins

la Napoli sau aiure, pentru ca s[-mi petrec luna numit[de francezi luna de miere. Astfel a= realiza un vis pl[cut al dnei Marg[rita =i...

— Cum, ai petrece pe drumuri zilele cele dint`i ale fericirii casnice? O! poet, poet! e=ti sublim! m[duc s[te spun Marg[ritei.

Zic`nd acestea, dl M. alerg[ r`z`nd l`ng[juna lui so\ie =i]ncepu cu ea o convorbire]n vremea c[reia aruncau]mpreun[priviri deosebite asupra lui Alexis, el cu o expresie sardonic[, =i ea cu o expresie de jale ad`nc[.

Semnalul balului se dete; orchestra prelud[prin un vals nou de-al lui Strauss, =i mai multe perechi de dame =i cavaleri se repezir[vesel]n v`rtejul dansului. Marg[rita, obligat[ de a ]ncepe balul, f[cu de dou[ ori jurul salonului, str`ns[la pieptul b[rbatului s[u. Dup[vals veni un contradans. Marg[rita avea ast[dat[pe Alexis de cavaler; am`ndoi ]ns[ erau ]ntr-un neast`mp[r sufletesc astfel de mare,]nc`t m`inile lor tremurau; lor li se p[rea c[toat[lumea]i observa cu mali\ie =i c[citea]n inimile lor. Dup[figura]nt`i, Marg[rita zise lui Alexis:

— Adev[rat e c[e=ti decis a pleca din \ar[?

— Adev[rat.

— +i pentru mult timp ai de g`nd s[te dep[rtezi?

— Pentru mai mul\i ani.

Ea cobor] ochii =i dup[o scurt[t[cere]ntreb[iar:

— C`nd ai hot[r`t s[pleci?

— Peste dou[luni, la prim[var[.

— Ai s[petreci vara]n Paris?

— Nu cred, fiindc[voi merge negre=it la Londra, ca s[vizitez palatul expozi\iei universale, =i apoi din Englitera poate c[m[voi]mbarca pentru ca s[m[duc]n America.

— Tocmai]n America!... singur! replic[Marg[rita cu durere.

— Singur]n America sau singur]n Europa nu e totuna pentru mine? observ[Alexis suspin`nd.

Deodat[, Marg[rita]=i ridic[ochii,]i \inti drept]n ochii lui Alexis =i zise, inspirat[de-o g`ndire ademenitoare:

— Dar... dac[voi veni =i eu la prim[var[ ]n Paris... sau la var[... sau la iarna anului viitor,]mi promi\i c[te-oi g[si acolo?

— Promit s[m[aflu]n orice parte a lumii vei merge =i oriunde vei dori ca s[fiu.

Figura Marg[ritei se lumin[de focul unei bucurii nem[rginite; =i c`nd la finitul contradansului Alexis o duse la locul ei, t`n[ra mireas[ ]i zise str`ng`ndu-l de m`n[:

—M[ ]ncred]n cuv`ntul d-tale.

El se]nchin[ ]n t[cere =i peste pu\in timp ie=i din bal, purt`nd ]n sufletul lui o comoar[ de sim\iri vesele =i dureroase, care ]i aduceau ]n ochi c`nd lacrimi amare de desperare, c`nd dulci lacrimi de fericire!

II

Cu patru luni]nainte de scenele descrise]n capitolul precedent, Alexis se]ntorcea din str[in[tate, unde]=i terminase studiile. Era pe la finitul toamnei, atunci pe c`nd ]n \ara noastr[ ploile ]ncep a fi ]n dou[ cu z[pad[ =i drumurile devin nepracticabile. Caii harabagiului pe care-l luase la Mih[ileni, plini de glod p`n[la urechi,]nghe\a\i, c[zu\i de osteneal[, de-abia mai puteau trage tr[sura pe c`mpul moale ]n care ro\ile intrau p`n[la butuc, c[ci din cauza]ntunecimii vizitiul r[t[cise drumul. Din zece]n zece pa=i caii se opreau sufl`nd greu =i p[rea c[nu mai simt loviturile biciului ce l[sa urme dese pe umeda lor spinare.

— Unde ne g[sim?]ntreb[Alexis pe harabagiu.

— Dumnezeu =tie, r[spunse acesta. Eu nu mai v[d nimic]naintea mea.

— Ei bine, ce facem acum?

— Nu =tiu, z[u! S[a=tept[m p`n[ s-a mai ridica p`cla, ca s[ne putem g[si calea.

— Fie! zise Alexis =i,]nvelindu-se bine cu mantaua, el se ghemui]n col\ul tr[surii.

Pierdut astfel, noaptea, pe locuri necunoscute, t`n[rul c[l[tor se puse a g`ndi la \[rile civilizate de unde venea =i a face o trist[asem[nare]ntre starea de]nflorire a acelor p[r\i ale Europei =i starea de mizerie a patriei sale. Acolo, ora=e mari, bine]ngrijite, bine luminate, bine zidite, ornate cu monumente de art[, cu muzee, cu universit[\i etc., la noi, ora=e p[c[toase, glodoase,]ntunecoase [...] =i lipsite de cel mai mic confort al vie\ii; acolo, =osele minunate, poduri frumoase, canaluri largi, drumuri-de-fier pretutindeni, la noi, drumuri cu h[uga=e, pode\e de lemn putred, cr`=me mizerabile pe ici, pe cole; acolo, cai nal\i, tari, bravi, m`ndri, vite grase, bine \inute]n grajduri de piatr[; la noi, cai mici, nes[cela\i, st`lci\i de b[taie, vite slabe, chircite, p[r[site pe c`mp la toate asprimile timpului; acolo,]n fine, oameni care, bucur`ndu-se de binefacerile civiliza\iei, au sentimentul demnit[\ii personale, la noi, un popor ]ngenuncheat dinaintea impiega\ilor guvernului, dinaintea st[p`nului mo=iei, dinaintea arenda=ului =i a v[tafului =i a feciorilor boiere=ti etc.!

Toate aceste g`ndiri ]l atristau ad`nc,]ns[el se g[sea la acea epoc[frumoas[a tinere\ii unde iluziile, ca un c`rd de p[s[ri prim[v[roase, zboar[ ]n calea omului =i-l ]ng`n[cu melodii]nc`nt[toare! Prin urmare, triste\ea lui nu \inu mult, c[ci el se m`ng`ie ]ndat[ cu ideea de a fi unul din pionerii civiliza\iei ]n patria lui, misie nobil[ =i visat[ de fiecare t`n[r,]ns[misie grea =i descurajatoare pentru mul\i!

Vizitiul se cobor`se din capr[ =i se dep[rtase de tr[sur[ pentru ca s[ caute drumul, iar caii, cu capetele plecate =i cu urechile l[sate, se cl[tinau ]n glod, put`nd de-abia s[se \ie pe picioare. }n cur`nd Alexis auzi un tropot aproape de locul unde se afla =i un glas str[in care striga:

— M[i, cel cu tr[sura! ce te-ai b[gat]n ar[turi ? Vizitiul veni iute prin]ntuneric =i r[spunse:

— Ne-am r[t[cit, =-acum caut s[g[sesc drumul.

— Da’]ncotro merge\i?

— La Ia=i.

— La Ia=i?... A\i l[sat calea Ia=ului departe!

— Cum se poate? zise Alexis, sco\`nd capul din manta. +i unde ne afl[m aici?

— Pe mo=ia cucoanei Elencu.

— Care Elencu?

— Dorianca.

— Departe-i satul?

— Ba nu! c`t cole.

— +i este cineva la curte?

— Este cucoana =i duduca.

— Po\i s[ne]ndrep\i spre casa boiereasc[?

— Cum nu? Eu sunt chiar din curte; sunt pu=ca=.

— Minunat!... fii c[l[uzul nostru =i \i-oi da un bac=i= bun.

— S[rut m`inile... Hai!

C[l[re\ul apuc[ ]nainte peste c`mp, =i tr[sura puse a-l urma ]ncet, suind =i cobor`nd din brazd[ ]n brazd[. Peste o jum[tate de or[se auzir[l[traturi de c`ini =i se z[rir[ c`teva lumini slabe prin fere=ti afumate de case \[r[ne=ti; apoi se ivi o poart[mare, ce se deschidea]ntr-un zid, =i tr[sura, intr`nd ]ntr-o curte spa\ioas[, se opri la scara unui castel cu dou[ r`nduri.

Mai mul\i servitori alergar[s[deschid[oblonul, iar unul din ei conduse pe Alexis]ntr-un mic apartament]n care domnea tot confortul ospitalit[\ii bine]n\elese.

— Pe cine s[anun\ cucoanei?]ntreb[servitorul cu un aer respectuos.

— Pe dnul Alexis V., r[spunse c[l[torul nostru care, r[mas singur,]=i drese toaleta =i-=i piept[n[p[rul, privindu-se]ntr-o mare oglind[de perete.

Nu trecur[zece minute, =i servitorul se]ntoarse zic`nd c[ este invitat de cucoan[ a se prezenta ei. Alexis sui la r`ndul I pe o scar[ ]mbr[cat[cu covor =i luminat[de un policandru cu patru l[mpi, apoi intr[ ]n salonul unde]l a=tepta st[p`na castelului. El

se g[si]n prezen\a unei dame ca de 45 de ani =i a unei tinere domni=oare, av`nd am`ndou[tipul distins al adev[ratei aristocra\ii. Dna Elencu Dorian, de=i]n v`rst[, conserva ]nc[ urmele unei frumuse\i care acum luase un caracter de majestate, iar c`t pentru fiica sa, Marg[rita, ea produse lui Alexis efectul unei minuni. +i]n adev[r, talia sa de regin[=i expresia gra\ioas[, inteligent[=i atr[g[toare a figurii sale fermecau ochii la cea]nt`i privire. Alexis se ]nchin[ respectuos dinaintea damelor =i zise, adres`ndu-se c[tre dna Dorian:

— V[cer o mie de scuze, doamna mea, pentru libertatea ce am luat de a c[ta un ad[post]n casa d-voastr[, neav`nd onorul de a fi cunoscut...

— V[ ]n=ela\i, domnul meu,]l]ntrerupse dna Dorian; dac[v[v[d acum pentru]nt`ia oar[, este c[v-a\i dus de mic]n str[in[tate,]ns[am bun[cuno=tin\[cu p[rin\ii d-voastr[, =i fiica mea Marg[rita e amic[de pansion cu sora d-voastr[.

— +i pute\i adauga, maman, o amic[iubit[, zise dra Marg[rita cu un glas dezmierd[tor, c[ci Alina =i eu eram nedesp[r\ite la pansion.

— Atunci sunt fericit de a m[introduce l`ng[ d-voastr[ sub auspiciile sorei mele, spuse Alexis, =i c`nd m-oi]nt`lni cu d`nsa, oi s[ruta-o de-o mie de ori pentru serviciul ce-mi face]n momentul acesta.

Doamna Dorian se puse pe o canapea =i ar[t[lui Alexis un jil\ al[ture; apoi ea zise Marg[ritei ca s[ordone a se aduce ceaiul.

Salonul]n care intrase Alexis nu era mare,]ns[prin mobilarea lui ar[ta c[era locuin\a favorit[a unor dame deprinse cu luxul vie\ii elegante; covoare pe parchet, flori exotice]n jardiniere de lemn de trandafir, oglinzi]n cadruri poleite, albume =i note de muzic[pe gheridoane, mul\ime de mici obiecte de art[pe etajere de palisandru, un frumos piano de Pleyel]ntre ferestre =i un papagal verde, care se primbla pe canapele, f[c`nd monologuri ]n limba lui. Un foc vesel ardea ]n sob[, r[sp`ndind c[ldur[pl[cut[

]n salon, iar dinaintea gurii de la sob[se \inea serioas[o m`\[alb[, care torcea de mul\umire.

Dup[o scurt[t[cere,]n timpul c[reia Marg[rita dase ordin pentru ceai =i venise de se puse pe un scaun]n fa\[cu Alexis, doamna Dorian]ntreb[pe t`n[rul ei oaspe ce impresie i-a produs revederea patriei sale dup[o absen\[ ]ndelungat[.

— Doamna mea, r[spunse Alexis, voi m[rturisi c[am sim\it o mare b[taie de inim[c`nd m[ apropiam de frontiera Moldovei. Toate suvenirele din copil[rie se de=teptaser[ ]n minte-mi =i formaser[ un cortegiu ademenitor, care m[ ]mb[tase prin imaginile fermec[toare ce-mi prezenta. Eram, ]ntr-un cuv`nt,]ncredin\at c[aveam s[intru]n rai, nici mai mult, nici mai pu\in. }ns[c`nd am sosit la Mih[ileni am g[sit raiul cam glodos =i locuitorii lui cam nesp[la\i [...]. Raiul se pref[cu]n purgatoriu.

Damele]ncepur[a r`de, iar Alexis, ]ncurajat, urm[ descrierea voiajului s[u cu harabagiul, voiaj comic =i plin de mici incidente, care a\`\au r`sul. Doamna Dorian =i cu Marg[rita g[seau mult[ pl[cere a-l asculta, c[ci el avea un spirit original =i o conversa\ie fin[ =i variat[. El vorbi de Paris cu entuziasm, mai cu seam[ c[ Marg[rita manifestase o mare dorin\[ de a vizita capitala Fran\ei =i n[l\[ p`n[la cer pe Alfred de Musset, c[ci acest poet era poetul favorit al Marg[ritei. Astfel, pe nesim\ite,]ncepu a se na=te o comunitate de idei =i de simpatii]ntre am`ndoi.

Un servitor aduse tablaua cu ceaiul =i o a=ez[pe gheridon. Marg[rita]mplu tasurile de por\elan =i oferi una lui Alexis,]ntreb`ndu-l dac[ ]i place ceaiul dulce sau f[r[zah[r, precum obi=nuiesc chinezii.

— Chinezii, r[spunse t`n[rul, au dreptate s[prefere aceast[b[utur[sadea, c[ci aromul ei este astfel mai tare,]ns[eu sunt de p[rerea papagalului d-voastr[, care v[cere o buc[\ic[de zah[r.

}n adev[r, papagalul zburase pe gheridon =i se rotea gra\ios pe dinaintea st[p`nei lui, b`iguind toate cuvintele ce]nv[\ase. Marg[rita]l s[rut[=i-i dete partea lui de zah[r.

— Ce pas[re curioas[! observ[dna Dorian; este astfel deprins[cu fiica mea, c[nu vrea s[primeasc[m`ncare dec`t numai din m`na ei. N-am v[zut ]nc[ a=a simpatie!... Pe to\i, =i chiar pe mine, ne mu=c[ r[u c`nd vrem s[-l lu[m pe deget, iar c`nd vede pe Marg[rita,]=i]ntinde penele, se gudur[=i face toate gentile\ile.

— }mi da\i voie, domni=oar[, s[cerc =i eu a lega amicie cu el?]ntreb[Alexis pe Marg[rita, lu`nd o buc[\ic[ de zah[r ]n m`n[.

— Bucuros,]ns[lua\i seam[s[nu v[mu=te.

Alexis]ncepu a zice cu glas bl`nd: „Giali, Giali...]i frumos Giali!...“ =i pe loc papagalul, c[t`nd la el cu coada ochiului, se apropie]ncet repet`nd: „Coco, Coco“, se sui pe degetul lui Alexis =i lu[zah[rul f[r[nici o sfial[.

— Maman, maman! strig[Marg[rita: prive=te minune ! Giali se arat[amic =i cu dnul V.!

— }n adev[r, e lucru de mirare! ad[ug[doamna Dorian. Se vede c[domnul Alexis are talentul de a]mbl`nzi fiarele s[lbatice.

— Giali, fiar[s[lbatic[! Auzi, Giali, cum te oc[r[=te maman?... Giali frumos, Giali dr[gala=, Giali gentil... Vin-aici, Giali, vin!...

}n zadar Marg[rita]i prodiga dezmierd[ri =i]i ar[ta buc[\ele de zah[r, pas[rea alintat[ ]=i plecase capul, =i Alexis]i ciugulea cu degetul penele de pe g`t. El r[spundea ]ncet la glasul st[p`nei lui,]ns[nu se mi=ca din loc.

— Pare-mi-se, observ[dna Dorian, c[favoritul t[u]\i face infidelit[\i =i c[s-a dat]n dragoste cu domnul V. El nici mai vrea s[=tie de tine, Marg[rit[; =i tu e=ti geloas[, o v[d]n ochii t[i. .. e=ti geloas[!... Zic`nd aceste, ]ncepu a r`de cu hohot. Papagalul se trezi deodat[, ridic`ndu-=i capul, ]=i ]ntinse aripile ca un evantai =i imit[ r`sul vesel al dnei Dorian; apoi]=i lu[zborul =i se puse pe um[rul Marg[ritei.

— Vezi, maman, c[l-ai calomniat pe Giali? observ[Marg[rita. Giali tot m[iube=te.

— Te iube=te, dar, r[spunse maic[-sa,]ns[iube=te deopotriv[=i pe dl V. El v[une=te pe am`ndoi]n aceea=i simpatie.

La aceste cuvinte, copila,]nt`lnind ochii expresivi ai lui Alexis, se tulbur[ pu\in, iar acesta, vr`nd s[dea o explicare natural[incidentului, se r[t[ci]ntr-o dizertare psihologic[din care nu mai putea s[ias[. Doamna Dorian]l ascult[z`mbind =i ]l ]ntrerupse, zic`ndu-i:

— Efectul simpatiei nu se poate explica!

Atunci el schimb[=irul conversa\iei =i lu[de pretext elegantul piano din salon, pentru ca s[vorbeasc[despre muzic[.

— +ti\i a juca din clavir?]l]ntreb[Marg[rita.

— Pu\in, foarte pu\in, domni=oar[, r[spunse el. }n vreme c`t am fost student,]mi variam studiile serioase cu muzica,]ns[n-am parvenit a fi artist.

— E destul s[fie cineva simplu diletant pentru ca s[produc[mul\umire ascult[torilor, replic[Marg[rita. Cred c[sunte\i macar diletant...

— Pentru mine, dar!...]ns[pentru al\ii. . . m[ ]ndoiesc.

— S[vedem, zise dna Dorian merg`nd s[deschid[clavirul. Pune-te aici =i executeaz[ce =tii mai nou.

Alexis, f[r[a face multe dificult[\i, se a=ez[dinaintea clavirului =i execut[cu gust =i precizie una din compunerile amicului s[u Charles Miculi, o simfonie elegant[asupra melodiilor rom`ne=ti. El ]nc`nt[damele prin talentul s[u =i primi sincere complimente din parte-le.

— Sunte\i artist, dle V.!...]i zise Marg[rita, =i ce e mai rar, artist modest.

Alexis se ro=i de bucurie =i r[spunse c[e fericit de a primi acest atestat din partea unei persoane at`t de amabile; apoi, dup[ ]ndemnul ei, continu[a juca diverse buc[\i, dintre care una mai cu seam[pl[cu prea mult.

— Ce melodie-i asta?]ntreb[Marg[rita.

— E o roman\[nou[ce se c`nt[acum]n toate saloanele Parisului.

— Cunoa=te\i =i cuvintele?

— Dar, mi le aduc aminte.

— Nu a\i vroi s[le c`nta\i pentru ca s[le]nv[\ =i eu?

— Le-a= c`nta bucuros pentru ca s[v[fac pl[cere,]ns[am un glas care m[tem c[v-a face s[fugi\i.

— V[asigur c[maman =i eu suntem foarte curajoase, replic[Marg[rita z`mbind.

— Dac[este a=a, iat[roman\a. Ea poart[numele de *L'oiseau bleu*[1]...]ns[ ]n privirea gentile\ii papagalului d-voastr[, vom numi-o *L'oiseau vert*[2].

Glumind astfel, Alexis c`nt[cu un glas simpatic urm[toarele cuvinte pe o melodie delicioas[:

L'OISEAU BLEU

Il est un bel oiseau volage,
Qui rarement reste en sa cage,
C'est le bonheur,
Hôte joyeux de notre coeur.

Chacun de nous voudrait le prendre,
Mais lui, dit-on, ne veut se rendre
Qu'au doux appel
Des coeurs aimants, des voix du ciel.

Chantez, aimez et, sur mon `me,
Auprès de vous soudain, madame,
L'oiseau viendra
Et jamais ne s'envolera.[3]

---

[1] Pas[rea albastr[*(fr.)*.
[2] Pas[rea verde *(fr.)*.
[3] PAS{REA ALBASTR{

Este o frumoas[pas[re flu=turatic[,
Care nu r[mâne decât arareori în colivia ei,
E fericirea,
Oaspe zglobiu al inimii noastre.

T`n[ra copil[ ascult[ cu mult[ luare-aminte, =i c`nd Alexis se scul[de la clavir, rug`nd-o ca s[ cerce a c`nta roman\a, ea r[spunse c[nu poate, nefiind bine dispus[ ]n ast[sear[, dar se angaj[a c`nta]n seara viitoare.

— Atunci nu vre\i ca s[am =i eu mul\umire de a v[auzi? observ[Alexis.

— Pentru ce?]ntreb[Marg[rita.

— Pentru c[m`ine diminea\[trebuie s[v[zic adio =i s[plec.

—S[pleci a=a degrab[? zise dna Dorian. Nu se poate. ... }n ast[sear[\i-am dat ospitalitate pentru d-ta; m`ine \i-o ofer pentru mine =i pentru fiic[-mea.

— Dac[ ]mi permite\i s[r[m`n, r[spunse Alexis ]nchin`ndu-se, eu primesc cu recuno=tin\[.

— +i noi]\i mul\umim pentru orele pl[cute ce ne-ai f[cut s[petrecem, replic[dna Dorian,]ntinz`nd m`na lui Alexis. El s[rut[m`na respectuos =i se retrase ]n apartamentul lui tocmai pe c`nd pendula din salon suna miezul nop\ii.

„Ce nobil[dam[e doamna Dorian! Ce]nger gra\ios e d=oara Marg[rita!“ zise el]n mintea lui p`n a nu adormi.

„Ce amabil t`n[r!“ zise =i Marg[rita c`nd se g[si singur[ ]n camera ei.

Fiecare dintre noi ar vrea s[pun[mâna pe ea,
Dar ea, se spune, nu vrea s[se dea prins[
Decât dulcii chem[ri
A inimilor ce iubesc, a glasurilor cere=ti.

Cânta\i, iubi\i =i, pe sufletul meu,
Doamn[, pas[rea va veni
De îndat[al[turi de dumneavoastr[,
+i nu va mai zbura niciodat[*(fr.)*.

III

Peste noapte iarna sosi la Moldova =i]ntinse pe suprafa\a ei un tapet de z[pad[alb[. C`mpiile disp[ruser[ sub acel v[l str[lucitor ]n razele soarelui =i r[sunau de cronc[nitul c`rdurilor de corbi ce zburau]n aer. Alexis, trezindu-se diminea\[=i privind pe fereastr[, v[zu copacii gr[dinii corona\i cu \ur\uri argintii, bazinul]nghe\at =i pe straturile de flori mul\ime de sticle\i, care c[tau semin\e pentru hrana lor. O sim\ire de bucurie]l cuprinse]n prezen\a soarelui ce str[lucea pe cerul senin; el ar fi dorit s[fac[o primblare prin aleile parcului,]ns[nu singur... ci cu domni=oara Marg[rita; ar fi fost fericit s[vad[pasurile ei l[s`nd urme mici =i delicate pe om[t.

Pentru ce ast[fantezie ?. .. R[spund[tot omul care cunoa=te]nceputul amorului.

Suindu-se]n salon pe la 11 ore, el g[si pe dna Dorian =i pe Marg[rita]n toalete de iarn[, adic[ ]n rochii de catifea, =i pe Giali ciugulind cu pliscul pieptul m`\ei culcate l`ng[sob[.

— V-am adus iarn[, doamna mea, zise Alexis intr`nd =i salu-t`nd damele.

— A=a este, r[spunse dna Dorian,]ns[e iarn[cu soare.

— +i cu una din cele mai mari pl[ceri ale iernii: cu concerte, ad[ug[Marg[rita.

— Dac[a= fi poet, domni=oar[, a= zice c[, auzindu-v[, aud prim[vara f[c`nd panegiricul iernii, =i acest suget gra\ios mi-ar inspira un sonet foarte poetic.

— Cine =tie dac[nu cumva sunte\i =i poet, domnul meu!? observ[Marg[rita.

— Asta o =tiu eu, domni=oar[, replic[Alexis cu veselie.

— Ce =ti\i? C[sunte\i sau c[nu sunte\i unul din favori\ii muzelor?]ntreb[doamna Dorian.

— Mie nu-mi este iertat s[vorbesc de mine, dar s[ ]ntreb[m pe Giali, zise t`n[rul r`z`nd.

}ns[p`n[a nu-i adresa aceast[ ]ntrebare, Giali puse a rosti: *oui, oui, oui, oui*.

— Ce pas[re inteligent[! observ[Marg[rita. .. Nu v[mai pute\i ap[ra]n contra deciderii lui Giali! Iat[-v[proclamat poet prin urmare; lua\i iute condeiul =i improviza\i un catren]n onorul p[s[rii mele favorite.

Alexis deschise un album =i scrise urm[toarele patru versuri:

Un papagal, prin naltul s[u decret,
M-a]n[l\at la rangul de poet.
S[-i fac un imn? Ar fi cam]n zadar.
El are gust mai bun... pentru zahar.

— Iat[, zise el, demisia mea din calitatea de poet. Damele citir[r`z`nd aceste versuri =i apoi dna Dorian, lu`nd bra\ul lui Alexis, ]l duse ]n sala de pr`nz, zic`ndu-i:

— Se spune c[poe\ii sunt adeseori cu stomacul gol; sper dar c[vei]mp[r\i cu mul\umire dejunul meu.

Masa, dup[obiceiul \[rii noastre, era acoperit[cu o mare varietate de comestibile, numite de b[tr`ni mezelicuri, f[cute ]n cas[: sm`n-t`n[, mur[turi, p[str[muri, dulce\uri etc., a=ezate ]n ordin pe farfurii de Saxa, semne vederate =i gustoase de ]mbel=ugarea c[m[rii, probe de spiritul de gospod[rie al st[p`nelor castelului.

Dup[dejun, Marg[rita propuse o primblare cu sania, =i f[r[ ]nt`rziere se suir[ cu to\ii ]ntr-o sanie elegant[, la care erau ]nh[ma\i doi cai negri de o rar[ frumuse\e. Telegarii, a\`\a\i prin gerul atmosferei =i prin clinchetul zurgal[ilor, plecar[ca ni=te zmei, ridic`nd un nor de pulbere de om[t sub copitele lor.

— V[place primblarea cu sania?]ntreb[Marg[rita pe Alexis.

— O g[sesc r[pitoare ca un vis, domni=oar[. Visat-a\i vreodat[c[zbura\i prin aer? }ntocmai acest efect]mi produce lunecatul saniei pe z[pad[.

— +i mie tot asemene mul\umire]mi face. }mi pare c[m[g[sesc]ntr-o lume fantastic[, unde sunt condus[pe aripile unui zmeu, chiar ca]n pove=ti.

— Marg[rit[,]ntreb[dna Dorian, se afl[=i lupi]n lumea ta fantastic[?...

+i, f[r[a a=tepta r[spunsul fiicei sale, ea \inti ochii cu grij[spre marginea p[durii pe l`ng[ care treceau ]n repejune. Caii d[deau semne de spaim[, sfor[ind =i mu=c`nd z[balele, iar vizitiul, str`ng`nd fr`iele cu putere, cerca s[-i lini=teasc[cu glasul.

— Gheorghe, Gheorghe! strig[dna Dorian, ce se vede alerg`nd spre noi de la p[dure?

— Or fi niscaiva c`ini, cucoan[, r[spunse vizitiul.

— Ba sunt lupi, lupi, Gheorghe!... Vai de mine, suntem pierdu\i.

— Nu v[teme\i, zise Alexis, nu v[teme\i, c[ci nu-i nici un pericol. Am revolverul cu mine.

El se scul[pe picioare =i v[zu alerg`nd spre sanie trei lupi.

— Gheorghe, ad[ug[el c[tre vizitiu, po\i s[st[p`ne=ti caii?

— Pot, cucoane.

— |ine-i v`rtos ]n m`ini, ca s[nu r[peasc[sania. Lupii veneau mereu cu guri c[scate ca la o prad[sigur[.

— Domnule Alexis, suspin[pl`ng`nd dna Dorian, scap[pe Marg[rita!

— Ap[r[pe maman, domnule Alexis! strig[copila,]mbr[\i=`nd pe maic[-sa; =i am`ndou[, str`nse piept la piept, se uitau la t`n[rul lor tovar[=, ce sta gata a se lupta de moarte cu fiarele s[lbatice.

Alexis, conserv`nd toat[ prezen\a de spirit ]n acel moment critic, a=tept[ s[ se apropie lupii, apoi ]ntinse revolverul, chiti =i dete foc. Una din fiare se rostogoli ucis[ ]n om[t, =i celelalte se oprir[ l[tr`nd.

— M`n[acum, Gheorghe, dar ia seama la pr[v[li=uri.

Vizitiul pocni din bici =i telegarii se izbir[la fug[; cei doi lupi r[ma=i se luar[iar la goan[=i]n c`teva minute fur[ al[ture cu sania. Col\ii lor se vedeau s`ngera\i =i r[suflarea lor se auzea h`r`ind. Damele,]ngrozite, scoaser[un \ip[t fioros, iar Alexis, chitind lupii cu s`nge rece, desc[rc[ revolverul ]n ei. Am`ndoi se zv`rcolir[ ]n loc, fiind r[ni\i, =i ]ncepur[ a se m`nca]ntre d`n=ii,

lupt`nd cu furie =i p[t`nd om[tul cu s`ngele lor. Sania se dep[rt[ cu o repejune ame\itoare =i sosi ]n cur`nd la castel.

Cine poate descrie manifest[rile de recuno=tin\[ale dnei Dorian =i ochirea]ngereasc[cu care Marg[rita recompens[purtarea lui Alexis? Dna Dorian]l s[rut[cu dragoste ca pe copilul ei, iar Marg[rita]i str`nse m`na zic`nd:

— Ne-ai sc[pat, pe maic[-mea =i pe mine, dintr-un pericol de moarte; din momentul acesta te consider ca un frate iubit!

Alexis era astfel de uimit, c[nu g[si nimic a r[spunde. El ridic[frumoasa m`n[ a Marg[ritei =i o s[rut[, f[r[ a =ti ce face; iar din acel s[rutat inocent izvor] sc`nteia menit[de a-i]nfl[c[ra inima pentru toat[via\a lui. }ns[=i Marg[rita sim\i un fior fierbinte]n s`nul ei, fior prevestitor al unui amor nem[rginit!

Ziua]ntreag[se trecu]n convorbiri asupra incidentului ce transformase pe Alexis]n erou; iar seara, c`nd l[mpile aprinse umplur[ salonul de o dulce lumin[, tinerii, prin ]ndemnul dnei Dorian, se puser[ a face muzic[. Clavirul r[sun[ armonios sub degetele febrile ale copilei, ]n vreme ce Alexis, cuprins de extaz, ]ntorcea foile notelor; pe urm[ frumoasa diletant[ ]ncepu a c`nta o arie napolitan[foarte original[, precum sunt toate melodiile populare ale Italiei.

— Minunat! strig[Alexis cu entuziasm;]mi pare c[m[g[sesc la Neapoli. A! domni=oar[, ce glas dulce =i armonios ave\i! +i cu c`t[ expresie =ti\i a c`nta!... Nu v[fac complimente; v[m[rturisesc adev[rul cu toat[franche\ea... rareori mi s-a]nt`mplat s[ fiu astfel de p[truns ]n suflet... Copila se ro=i de o tainic[ mul\umire, ce-i producea admirarea lui Alexis, iar dna Dorian, adres`ndu-se fiicei sale, zise:

— Vezi, Marg[rit[, c[ai un glas de primadon[? Tu nu vroiai s[m[crezi pe mine.

— Ba te cred, scump[maman, replic[M[rg[rita, scul`ndu-se =i s[rut`nd pe maic[-sa cu veselie.

— Dac[-i a=a, c`nt[ pentru mine melodia cea f[r[ cuvinte, care ]mi place mie at`t de mult. Amicul meu va judeca de am gust bun.

— Oi c`nta-o bucuros, r[spunse Marg[rita, dac[ dl Alexis va promite s[ compuie cuvintele ce-i lipsesc. +i gr[ind astfel, gra\ioasa copil[ se uit[ cu amical[ z`mbire la t`n[rul nalt.

— Promit tot, domni=oar[, numai s[am mul\umire de a v[mai auzi c`nt`nd.

Marg[rita se puse din nou la clavir =i c`nt[ o melodie p[trunz[toare, ce de=tepta mii de visuri poetice ]n suflet. Glasul ei c`nd se accentua puternic, c`nd se reducea la o suspinare armonioas[, c`nd exprima cu foc tainicele aspir[ri ale inimii, =i produse]n sufletul lui Alexis o profund[tulburare.

F[r[a zice un cuv`nt, el lu[ albumul de pe gheridon, se retrase deoparte =i scrise urm[toarea poezie, ]n vreme ce Marg[rita urma c`ntecul ei:

Auzit-ai, frate, de un plai frumos
Care-n veci r[sun[de c`nt[ri iubite?
Unde se-mpreun[cerul luminos
Cu albastrul m[rii cei nem[rginite?
Acolo mi-e dorul, acolo m[vreu,
Pe-ale tale bra\e du-m[, dragul meu!
etc., etc.

(vezi pagina 278]n volumul *M[rg[rit[rele*)

Finind de a scrie aceast[roman\[, Alexis depuse albumul sub ochii Marg[ritei =i zise:

— Iat[versurile ce mi-a inspirat melodia d-voastr[; cerca\i, v[rog, domni=oar[, de a le c`nta, pentru ca s[vedem dac[se potrivesc pe m[sura muzicii.

Doamna Dorian ie=ise din salon ca s[dea ordine pentru ceai. Marg[rita citi versurile cu o ginga=[uimire =i mul\umi lui Alexis, asigur`ndu-l c[ele exprimau visurile =i aspir[rile inimii sale; apoi ea aplic[melodia pe acele cuvinte =i le g[si conforme cu caracterul poetic =i]nduio=[tor al muzicii.

— Ce titlu s[-i d[m roman\ei?]ntreb[ea cu o mic[sfial[.

— Fiindc[versurile mele au norocire de a v[pl[cea, r[spunse Alexis cu jum[tate de glas, v[rog s[primi\i pentru aceast[roman\[titlul de *C`ntecul Marg[ritei*.

— Primesc =i]nc[o dat[ ]\i mul\umesc de pl[cerea ce mi-ai f[cut, replic[Marg[rita, d`nd m`na lui Alexis =i l[s`nd a se dest[inui ]n ochii s[i sim\irile care ]nfloriser[ de cur`nd]n sufletul ei.

Tinerii privir[lung =i cu dulce dragoste unul la altul, =i prin razele amoroase ale ochilor ei legar[soartele lor]mpreun[.

Serata se continu[p`n[ t`rziu; iar c`nd Alexis ]=i lu[ adio de la dame, c[ci avea a pleca a doua zi diminea\[, o umbr[ de m`hnire se]ntinse pe fa\a lui.

— Dle Alexis,]i zise doamna Dorian, n-am nevoie s[te]ndemn a considera casa mea ca a p[rin\ilor d-tale. Cred dar c[-i veni ades s[ne vezi la Ia=i, unde o s[ne]ntoarcem]n cur`nd. Adio! Te-a= mai opri aici vro c`teva zile, dar trebuie s[fii a=teptat acas[cu ner[bdare... Mergi de-\i]mbr[\i=eaz[familia =i nu ne uita pe noi.

— C`t oi tr[i, doamna mea, r[spunse Alexis,]mi voi aduce aminte de orele pre\ioase ce am gustat aici =i...

El nu putu zice mai mult, ci s[rut[m`na dnei Dorian, care]l s[rut[pe frunte, apoi se]ntoarse spre Marg[rita. Dr[g[la=a copil[era cam palid[pe frunte.

— A revedere, domnule Alexis!...]i zise ea... Spune Alinei c[o s[rut de o mie de ori. . . A revedere!

— A revedere, b`igui Alexis, ame\it =i ]ndrept`ndu-se spre u=[.

— Dar lui Giali nu-i spui nici un cuv`nt amical? ad[ug[Marg[rita.

— }l uitasem!... El se]ntoarse de la u=[, lu[pas[rea]n m`n[, o netezi pe pene, ]i adres[ cuvinte dezmierd[toare, o s[rut[ pe cap =i o dete Marg[ritei; apoi el ie=i urm[rit de dna Dorian p`n]n cap[tul sc[rii.

Trebuie, oare, s[descop[r un secret ?... Marg[rita, g[sindu-se un moment singur[ ]n salon, s[rut[pe furi= capul fericitului Giali!...

IV

Alexis, dup[multe dificult[\i cauzate prin starea tic[loas[a drumurilor, sosi]n fine la Ia=i,]ns[, de=i c`mpiile erau acoperite cu mantia geroas[ a iernii, lui i se p[rea c[ lumea-i ]nflorit[ ca ]n frumoasele zile din mai: ]nsu=i cronc[nitul corbilor, singurele p[s[ri ce z[ri el ]n cale-i, avea ceva armonios; c[ci inima lui de=teptat[ r[suna de acele tainice =i ]mb[t[toare melodii ce c`nt[amorul]n anii tinere\ii. Imagina gra\ioas[a Marg[ritei r[sp`ndea culori =i raze fermec[toare pe tot ce se ar[ta dinaintea ochilor lui, ]nc`t, de=i ro\ile tr[surii sc`r\`iau pin om[t, t`n[rul poet declama cu entuziasm:

}n \ara mea dulce sunt drumuri de flori,
}n dulcea mea \ar[zbori, murgule, zbori ![1] etc.

Reintr`nd ]n s`nul familiei sale dup[lungi ani de absen\[=i introduc`ndu-se ]n societatea Ia=ului, Alexis deveni simpatic tuturor persoanelor care-l cunoscur[; p[rin\ii lui erau ferici\i =i m`ndri de d`nsul, c[ci el le ar[ta o afec\ie respectuoas[, iar mai cu seam[ sora lui, Alina, ]i prodiga cea mai dulce =i ingenioas[ prob[ de iubire, gr[indu-i necontenit de Marg[rita. Ore ]ntregi petreceau ]mpreun[, ea povestind =i repovestind toate incidentele vie\ii de la pansion, =i el ascult`nd-o f[r[sa\iu, c[ci Alina vorbea mai mult de amica ei dec`t de d`nsa. Dr[g[la=a copili\[ghicise secretul fratelui s[u =i]ncet-]ncet devenise chiar confidenta lui.

Nimic mai gentil pe lume ca importan\a ce-=i atribuie o feti\[gra\ioas[=i inteligent[, care surprinde un secret amoros; natura ei]ngereasc[ ]i inspir[un tact delicat]n toate cuvintele =i]n toate faptele sale. Ea g[se=te expresii dezmierd[toare, care dau glasului s[u o intonare mai dulce =i mai armonioas[; ea se transform[ ]n geniul m`ng`ierii!

---

[1] Versuri din poezia *Întoarcerea în \ar[*, scris[de Alecsandri la întoarcerea din exil (dup[1848).

}ntr-o diminea\[, ca o vesel[raz[de soare, Alina intr[ ]n camera fratelui s[u =i]i zise, s[rut`ndu-l:

— Ast[-noapte mi s-a ar[tat prin vis un]nger frumos care mi-a vorbit de Marg[rita.

— +i ce \i-a spus?]ntreb[Alexis, z`mbind.

— Mi-a spus c[amica mea se ur[=te mult la \ar[de o bucat[de vreme, c[ea c`nt[ necontenit o roman\[ foarte poetic[ =i c[ are s[ vie ]n cur`nd la Ia=i.

— Draga mea Alin[! zise Alexis, ridic`nd ]n bra\e-i pe ginga=a lui surioar[ =i s[rut`nd-o pe ochi; e=ti tu]ns[\i]ngerul care l-ai visat =i]mi aduci vestea cea mai fericit[. . . Are s[vie, zici?... c`nd?... azi? m`ine?

— Inima-mi veste=te c[a =i sosit! replic[Alina cu o dr[g[la=[mali\ie.

— Sosit! r[cni Alexis, devenind palid de uimire. . . E=ti sigur[?

— Iat[proba! ad[ug[copila, arat`nd un bilet mic =i elegant.

— Un bilet de la Marg[rita!

— Deschide-l =i-i vedea.

Alexis deschise iute plicul =i citi:

„Scumpa mea Alin[!

Am sosit chiar acum de la \ar[, unde m[luase ur`tul: doresc s[ te ]mbr[\i=ez. Vin[ degrab[ pentru ca s[ te s[rut pe tine mai ]nt`i de celelalte amice; te a=tept cu ner[bdare. Vin[. Complimente fratelui t[u din partea lui Giali.

Amica ta, MARG{RITA“

Alexis sim\ea inima lui b[t`nd puternic la vederea acestor linii scrise din repejune. El]ndemn[ ]ndat[pe sora lui ca s[se g[teasc[=i dete ordin ca s[ ]nhame caii la cupet.

— Vii cu mine?]ntreb[Alina.

— A= veni...]ns[nu =tiu de se cuvine... a=a de diminea\[... Ce soco\i tu, drag[Alin[?

— Socot c[nu e nici un r[u s[m[ ]ntov[r[=e=ti]ntr-o vizit[amical[.

— Ba nu; oi merge singur mai t`rziu... Acum du-te tu =i-i spune...

— Ce?

— Ce \i-a spune inima.

— Dar biletul meu... nu mi-l dai?]ntreb[copila, z`mbind.

— }l vrei?

— Ba nu; \ine-l la tine pentru ca s[nu-l pierd.

+i zic`nd aceste, Alina ie=i r`z`nd, sprinten[=i gratioas[ca o floare]naripat[.

R[mas singur, Alexis deschise din nou biletul,]l reciti mai multe ori =i-l s[rut[. Apoi el se puse a se primbla de-a lungul camerei, g`ndind la vizita ce avea s[ fac[ Marg[ritei =i ]nchipuindu-=i o convorbire amoroas[ cu d`nsa, convorbire compus[de fraze perfecte =i conforme cu dorin\ele sufletului s[u.

Acea vizit[multa=teptat[avu loc a dou[zi,]ns[el se sim\i at`t de tulburat]n prezen\a Marg[ritei, c[uit[toate frazele ce le preg[tise =i convorbirea se \inu asupra unor obiecte cu totul indiferente. Noroc pentru el c[ochii lui avur[o elocven\[rar[=i gr[ir[, aparte, cu ochii Marg[ritei despre un obiect mult mai interesant, de starea inimii lor. Astfel, c`nd buzele trandafirii ale copilei ziceau c[st[p`na lor petrecuse]n lini=te zilele de pe urm[la \ar[, frumo=ii s[i ochi protestau]n contra acestei inocente minciuni =i declarau c[a lor st[p`n[murea de dor de a se]ntoarce la Ia=i pentru ca s[se apropie de Alexis, =i ochii acestuia exprimau o fericire nem[rginit[, o recuno=tin\[ad`nc[, un amor demn de]ngereasca fiin\[ce purta nume de floare. Asemene vizite se repetau ades, gra\ie leg[turilor amicale ce existau]ntre Marg[rita =i Alina =i care]nlesneau dese]nt`lniri]ntre Marg[rita =i Alexis, at`t]n salonul dnei Dorian, c`t =i]n alte saloane din Ia=i, pe la vizite, pe la serate, pe la teatru, pe la baluri. Ambele amice erau nedesp[r\ite pretutindeni, =i Alexis, profit`nd de aceast[nedesp[r\ire, vedea]n toate zilele pe Marg[rita, =i cu c`t o vedea mai mult,

cu at`t el ]i descoperea mai frumoase calit[\i =i se exalta mai tare ]n sim\ul ador[rii sale. Prezentul era a=a de str[lucitor, c[ r[sp`n-dea raze aurite chiar pe]ntunecimea viitorului, =i acel viitor se ar[ta lui Alexis ca o lume nou[, plin[de]nc`nt[ri =i de dorin\e realizabile... }ntr-un cuv`nt, Marg[rita =i fratele Alinei plutir[ ]n regiunile cere=ti, pe aripile visurilor fermec[toare ale iubirii =i aspirau la unirea soartei lor prin sacrele leg[turi ale c[s[toriei. }ns[!... O! cuv`nt fatal! piatr[nesim\itoare, pe care vin de se zdrobesc proiectele =i sper[rile omului! Ce geniu r[uvoitor te-a pus]n calea dorin\elor noastre!...

Alexis fu obligat a se absenta din Ia=i, timp de o lun[, fiind trimis de tat[l s[u la Bucure=ti, =i]n lipsa lui se d[r`m[palatul feeric al visurilor sale!

O amic[a dnei Dorian, una din acele dame care dup[ce]mb[tr`nesc]=i impun misia de pe\itoare, g[si de cuviin\[a se ocupa de c[s[toria Marg[ritei =i propuse de mire pe un nepot al ei, dl M., care]ntr-adev[r unea toate condi\iile de pozi\ie, de avere =i de bun[educa\ie. Propunerea conveni sub toate privirile dnei Dorian, =i aceasta exercit[toat[influen\a sa de mam[asupra Marg[ritei pentru ca s[ob\ie consim\[m`ntul ei.

S[rmana copil[cerc[ ]n zadar s[lupte]n contra destinului care-i ucidea fericirea. Zile =i nop\i]ntregi ea pl`nse lacrimi amare, dar nu avu putere s[ refuze rug[mintea maicei sale c`nd o v[zu]n genunchi, cer`ndu-i sacrificiul tinere\ilor =i al inimii...

Marg[rita se cunun[cu dl M., zic`nd un adio dureros iluziilor veselei junii!

V

C`teva zile ]n urma cununiei, Alexis trimise Marg[ritei un mic medalion sm[l\uit, ce cuprindea frunze din florile buchetului compus de d`nsa pentru iubitul ei (precum s-a v[zut]n capitolul

1); =i t`n[rul primi ]n aceea=i zi din partea iubitei lui o mic[ cruciuli\[ de briliant ce din copil[ria ei, purtat[ la s`n, fusese martorul misterios al tuturor sim\irilor inimii sale de vergin[. . .

. . . .

Prim[vara sosi! .. . cu d`nsa veni timpul de plecare ]n str[in[-tate pentru Alexis. El f[cu o vizit[ de adio Marg[ritei, dar nu avu norocul de a o g[si singur[; salonul ei era plin de persoane str[ine. }n zadar el prelungi vizita lui vreo dou[ ore, cu sperare c[ i s-ar prezenta ocazia de-a zice iubitei sale un cuv`nt neauzit de nimeni altul dec`t ea! Salonul, departe de a se de=erta, se umplea ]nc[ mai mult de vizitatori, =i at`t Alexis, c`t =i Marg[rita erau mun-ci\i de un neast`mp[r sufletesc pe care de-abia]l puteau ascunde]n ochii str[inilor.

}n fine, Alexis, desper`nd de a putea ]ndeplini dorin\a inimii sale, se preg[ti de plecat; deodat[, Marg[rita, inspirat[ de geniul amorului, ie=i iute din salon =i se ]ntoarse ]n cur`nd cu medailonul aninat la piept. Alexis]i mul\umi prin o c[ut[tur[plin[de dragoste =i de recuno=tin\[; apoi]=i lu[adio =i plec[. Marg[rita r[mase cufundat[ ]ntr-o dureroas[melancolie,]n vreme ce persoanele adunate]n salonul ei ziceau, vorbind de Alexis: „Original t`n[r!]n veci pe drumuri,]n veci pe mare! Trebuie s[fie]namorat!“

Alexis se porni de la Moldova]n luna lui mart, lu`nd pe sora lui cu d`nsul pentru ca s[-i arate minunile civiliza\iei]n Germania, Francia =i Englitera, =i pe c`t Alina se extazia la privirea acelor minuni, pe at`t fratele ei era nesim\itor]n fa\a lor, c[ci g`ndirea lui zbura necontenit aiure, fiind preocupat[ de suvenirul Marg[-ritei. }n zadar ginga=a copil[ c[ta s[ distrag[ mintea lui prin veselia caracterului ei, el z`mbea numai c`teodat[, =i chiar acea z`mbire era m`hnit[.

Prim[vara, vara =i toamna trecur[f[r[=tiri de la Marg[rita, c[ci nici un r[spuns nu veni de la d`nsa la toate scrisorile ce-i adresase Alina din str[in[tate. De=i ea promisese c[va veni la Paris, b[rbatul ei nu se g[si]n pozi\ie de a]ndeplini dorin\a ei de

c[l[torit, =i prin urmare ea fu silit[a petrece o mare parte din an la mo=ie. Pierz`nd deci sperarea de a o vedea]n Paris, Alexis decise a se]ntoarce]n \ar[, mai cu seam[c[Alina]ncepea a sim\i dorul de p[rin\i, =i pe la finitul lui noiembrie ajunse]n Ia=i.

Revederea Marg[ritei cu Alexis fu pentru am`ndoi un izvor de chinuri, c[ci b[rbatul junei femei se g[sea fa\[. Dup[ o lung[ =i dureroas[ desp[r\ire, dup[ o lung[ =i fierbinte dorin\[ de a se revedea =i a-=i comunica sim\irile cele mai ginga=e ale inimii, soarta ]i os`ndi a se prezenta unul altuia ca ni=te str[ini =i a-=i cump[ni vorbele, =i a-=i ascunde uimirea de care erau cuprin=i. Conversa\ia lor nu avu nici un interes, de=i Alexis, ca un c[l[tor nou sosit, avea multe de spus, multe observ[ri de f[cut asupra \[rilor ce vizitase =i mai ales asupra minunilor expozi\iei universale din Londra.

— Adev[rat e,]ntreb[dl M. pe Alexis, c[ai f[cut un voiaj cu balonul?

— Adev[rat! am avut curiozitate a cunoa=te impresiile unei asemene c[l[torii]n aer.

— Cum? zise Marg[rita, v-a\i expus la un a=a pericol? =i nu v-a fost fric[?...

— Fric[? replic[b[rbatul ei, r`z`nd. Amicul nostru e deprins s[zboare prin nouri;]n calitatea sa de poet nu se]nal\[el]n toate zilele prin ceruri, c[lare pe Pegas?

— Cu toate aceste, observ[Alexis, nu a= fi]ndr[znit poate a m[risca prin nouri, precum zice foarte mali\ios dl M., dac[nu a= purta la s`nu-mi un talisman nepre\uit, care m[ ap[r[ de orice pericol. Marg[rita ]n\elese c[ Alexis f[cea aluzie la cruciuli\a ce-i dase ea, =i toat[ figura ei se lumin[ de razele acelui soare tainic ce r[sare ]n inimile iubitoare c`nd ele sunt p[trunse de o nea=teptat[fericire. Dl M.,]ns[,]ncepu a r`de cu hohot =i ad[ug[glumind:

— Z[u! Ai sl[biciunea a crede ca orientalii]n puterea talismanelor?!

— M[rturisesc, r[spunse Alexis, c[am aceast[sl[biciune.

— O! poet, poet, poet!

— Nu r`de, dl meu, c[ci dac[ai fi avut norocire s[cape\i un talisman ca al meu, =i mai cu seam[tocmai talismanul meu, te-ai considera omul cel mai ferice din lume...

B[rbatul, intrigat,]ncet[de-a r`de; Marg[rita z`mbi, arunc`nd lui Alexis o ochire expresiv[; iar acesta, ]nchin`ndu-se, ie=i din salon.

— Ce talisman s[aib[?]ntreb[dl M. pe Marg[rita c`nd se g[sir[singuri.

— Cine =tie ?... poate vreo cruciuli\[!... r[spunse juna femeie, deschiz`nd un album.

— Nu se poate... Alexis e crescut]n Paris, =i Parisul nu-i fabric[de bigo\i. Mai lesne]mi vine a crede c[a fi vreo vi\[de p[r de la o persoan[iubit[, c[ci poe\ii sunt peruchierii amorului.

Marg[rita, sup[rat[prin aceast[observare ridicol[, se scul[=i se retrase]n camera ei de toalet[, iar b[rbatul ei]ncepu a c`nta ]ncet =i se duse la un amic al s[u, unde ]=i petrecea zilele cu jocul de c[r\i. Iarna ]ntreag[ trecu f[r[ ca ambii amorezi s[ aib[ prilej de a se ]nt`lni aiure dec`t la teatru =i la baluri, sub ochii unei numeroase adun[ri. Toate cerc[rile lor de a se g[si]mpreun[erau zadarnice, c[ci]ntr-un ora= ca Ia=ii, unde purtarea fiec[rui e controlat[de to\i, ei erau obliga\i a se feri cu mult[luare-aminte de a nu da prepusuri. Prin urmare, vizitele lui Alexis]n casa Marg[ritei se r[reau cu c`t iarna ]nainta, =i gra\ie acestei tactici ei reu=ir[ a p[stra secretul lor neghicit de nimeni, ]ns[ numai Dumnezeu =tia c`te suferin\e p[timeau ei]n t[cere.

Astfel anul 1852 g[si pe Marg[rita =i pe Alexis]n lupt[necurmat[cu iubirea lor, iubire ce cre=tea cu at`t mai tare cu c`t ei c[utau a o comprima.

. . . .

C`nd soarele lui mai aduse naturii o nou[ ]ntinerire, Alexis decise a merge s[viziteze mun\ii =i m[n[stirile Moldovei.

El se duse la F[lticeni, ora= vestit prin iarmaroacele lui, =i de-acolo la Slatina, unde piosul mitropolit Veniamin muri dup[retragerea sa din scaunul eparhiei. De aici, Alexis se]ndrept[spre T`rgul Neam\ului prin R`=ca =i se opri c`teva ore pe ruinele cet[\ii, ascult`nd]n uimire glasurile tainice care =optesc]ntre ziduri cu suflarea v`ntului =i amintesc de gloria str[mo=ilor no=tri.

}nspre sear[, el apuc[drumul ce duce la Agapia =i ajiunse odat[cu noaptea]n s`nul acestei misterioase m[n[stiri a=ezat[ ]ntre mun\i. }ntunecimea, str[puns[ de c`teva raze argintii ale stelelor ce se iveau printre brazii de pe culmile]n[l\ate, r[sp`ndea un v[l de triste\e asupra acelui sf`nt loca=. T[cerea ad`nc[ ce domnea ]n el era ]ng`nat[prin curgerea p`r`ului Agapia =i prin \ip[tul]nfior[tor al p[s[rilor de noapte, care zburau din clopotni\[pe stre=inile m[n[stirii =i de pe acoperi=]n codri.

Alexis fu primit la arhondaric de maica iconoam[=i dus]ntr-o chilie simplu mobilat[ce se g[sea]n fundul unei tinzi]ntunecoase. B[tr`na c[lug[ri\[ ]l ]ntreb[ de numele lui =i dac[ avea neamuri ]n m[n[stire. El r[spunse c[ avea o var[ primar[, numit[ Evghenia S., pe care nu o v[zuse tocmai din copil[rie, =i c[ dorea prea mult s[ se ]nt`lneasc[cu d`nsa.

— Prea bine, fiule, zise iconoama; m[duc s[-i dau de =tire c-ai venit; =i ie=i din chilie. Alexis se duse]n balconul de lemn al arhondaricului, balcon care se prelungea pe dinaintea chiliilor de jur]mprejurul ogr[zii. El se sim\i p[truns de o melancolie ad`nc[ privind v`rfurile mun\ilor ce p[reau a c[dea pe m[n[stire, biserica pierdut[ ]n]ntunericul nop\ii =i zidirile acele t[cute, care serveau de locuin\[c[lug[ri\elor. Din timp]n timp, el z[rea umbre negre ce se furi=au de-a lungul galeriilor sau pe c[r[rile care duc de la chilii la biseric[=i i se p[rea c[se g[se=te sub impresia unui vis fantastic.

„Iat[, zise el]n sine, o colonie]ntreag[de femei, =i numai de femei, condamnate a duce o via\[monastic[, a stinge toate glasurile inimii lor, a opri zborul imagina\iei, a-=i]ngropa tinere\ile,

a se lipsi de mul\umirile lumii =i a tr[i numai cu sperarea de a merita intrarea lor]n rai! Curios =i puternic efect al bigotismului asupra omenirii! cum denatureaz[chiar legile dumnezeie=ti!... Femeia a c[rei misie pe p[m`nt e at`t de frumoas[=i sacr[! femeia destinat[a fi amant[, a fi so\ie, a fi mam[, a fi m`ng`ierea cea mai scump[a omului, iat[-o redus[la un rol contrariu naturii sale iubitoare, iat-o ajuns[ ]n starea unei flori ve=tede, decolorate, f[r[parfum =i f[r[via\[!“

G`ndurile lui ar fi mers departe dac[ nu ar fi fost distrase prin sosirea a dou[ umbre ce se oprir[ l`ng[el. Erau maica iconoam[=i vara lui Alexis.

— Domnule, zise b[tr`na, iat[maica Evghenia! =i se dep[rt[ ]n]ntuneric.

— Dumneata e=ti, vere Alexis?]ntreb[un glas dulce =i t`n[r.

— Eu, m[icu\[... am venit s[vizitez Agapia =i am dorit s[te v[d.

— +i eu de mult o doresc, c[ci sunt ani de c`nd nu ne-am mai ]nt`lnit.

— Haide\i dar]n chilia mea, observ[Alexis, pentru ca s[ne vedem la fa\[.

Intr`nd ]n acea chilie =i arunc`ndu-=i ochii la c[lug[ri\[, el r[mase uimit de frumuse\ea ei =i de expresia adev[rat]ngereasc[a figurii sale. Alb[ca un crin, albea\a ei era mult mai str[lucitoare sub com[nacul =i neagra]mbrobodire a hainelor c[lug[re=ti. Ochii s[i alba=tri ca floarea inului aveau o limpezime care reflecta virginitatea sufletului, gura ei mic[=i gra\ioas[se desena sub o z`mbire de bucurie, =i genele sale lungi l[sau umbre u=oare pe rotunzimea obrajilor. }ntr-un cuv`nt, ea p[ru at`t de admirabil[ ]n lumina l[mpii, c[Alexis nu se putu opri de a zice:

— Ah, veri=oar[, cum de te-ai c[lug[rit fiind a=a de frumoas[?

Juna m[icu\[cobor] ochii =i r[spunse:

— Nu m-am c[lug[rit de bun[voie, veri=orule!

— Cum? strig[Alexis, lu`nd-o de m`n[, o m`n[delicat[de copil.

— M-au silit p[rin\ii mei s[pun ras[.

—Ce nelegiuire! N-au mil[de tinere\ile tale?

— Nu! Am v[rsat =iroaie de lacrimi, le-am c[zut la genunchi, i-am rugat, le-am declarat c[nu m[tr[gea inima s[m[ ]ngrop de vie]n m[n[stire... toate au fost]n zadar! }ntr-o zi m-au amenin\at c[m-or blestema dac[m-a=]mprotivi dorin\ei lor, =i atunci a trebuit ca s[plec capul. Eu, care eram m`ndr[de lungimea =i de frumuse\ea p[rului meu, am fost tuns[ca un f[c[tor de rele; eu, care m[numeam]n lume Lucia, m-am trezit deodat[desp[r\it[de aceast[lume sub numele de Evghenia.

Zic`nd aceste, maica ]ncepu a pl`nge =i c[zu pe un scaun. Alexis,]nduio=at, c[t[s[o lini=teasc[prin cuvinte m`ng`ietoare, dar nu putu s[reu=eze dec`t pomenindu-i de zilele copil[riei lor.

— }\i aduci aminte, drag[veri=oar[, de teiul cel mare din ograda de la mo=ia noastr[?...]\i aduci aminte cum ne jucam la umbra lui =i cum ne speriam unul pe altul, ascunz`ndu-ne dup[trunchiul s[u?

Copila, auzind aceste cuvinte,]=i ridic[ochii plini de lacrimi,]i \inti cu drag asupra lui Alexis =i zise z`mbind:

— }\i aduci =i tu aminte, veri=orule, c`nd te-ai suit ]n copac pentru ca s[-mi rupi o creang[ ]nflorit[ =i ai c[zut l`ng[mine?... Doamne! c`t m-am speriat atunce!... Chiar acum, dup[ trecere de at`\i ani,]nc[ ]mi bate inima c`nd g`ndesc c[puteai s[te ucizi.

— Ah! observ[Alexis. +tii c[lucrul r[u nu piere.

— De aceea poate n-am pierit nici eu c`nd m-au c[lug[rit, replic[ m[icu\a, r`z`nd]ncet. Dar spune-mi, veri=orule, ce te-ai mai f[cut din copil[ria noastr[? Stiu c[ai fost mult[vreme]n str[in[tate! Ai studiat]n Francia... Sunt =i acolo m[n[stiri =i calug[ri\e?

— Sunt, drag[,]n toate \[rile persoane nenorocite, c[ci prostia omeneasc[nu are hotare.

— Dar tu, fost-ai]ncalte =i e=ti fericit?

— Eu, drag[? r[spunse Alexis suspin`nd, de=i tr[iesc ]n lume, duc zile mai negre =i mai amare dec`t voi, care sunte\i]nchise]n m[n[stiri.

— E=ti nefericit tu, Alexis? zise copila, apropiindu-se de v[rul ei =i apuc`ndu-l de m`n[... Cum?... Ce durere po\i s[sim\i c`nd parin\ii t[i au iubire pentru tine, c`nd toat[lumea trebuie s[te stimeze =i s[-\i arate simpatie?... iube=ti poate vreo persoan[pe care]mprejur[rile nu-\i permit de a o lua de so\ie!?... Dar... inima-mi spune c[nu este alt[cauz[durerii tale.

— O! Suflet]ngeresc! ai citit]n sufletul meu =i ai descoperit adev[rul! r[cni Alexis cu desperare. A=a este, Lucio, iubesc o fiin\[ ]nzestrat[cu toate darurile naturii, =i ea-i condamnat[a face bucuria altuia.

— Ah! replic[Evghenia, e=ti mult mai de jelit dec`t mine, drag[Alexis.

Am`ndoi r[maser[ c`tva timp cufunda\i]ntr-o dureroas[t[cere, c`nd sunetul unui clopot ]i trezi din cufundarea g`ndurilor.

— Ce este?]ntreb[Alexis. Pentru ce trage clopotul la miezul nop\ii?

— Trage pentru utrine, r[spunse maica... Merg la biseric[... Vii =i tu, veri=orule?

— Vin s[te v[d]n stran[.

— +i s[m[auzi c`nt`nd, ad[ug[ea, c[sunt eu de r`nd]n ast[-noapte.

Peste un cuart de or[, Alexis cobor] sc[rile arhondaricului =i apuc[pe-o c[r[ru=[ ]n sunetul toacei batute de o c[lug[ri\[pe-mprejurul bisericii. El intr[ ]n sf`ntul loca= luminat de o singur[ lamp[ aprins[ dinaintea icoanei Maicei Domnului. De la u=[ p`n[l`ng[ stranele c`nt[re\elor, biserica era plin[de c[lug[ri\e pierdute]n umbr[, unele culcate pe lespezi, altele dormit`nd prin strane, iar aproape de u=a altarului sta maica Evghenia, acoperit[ cu o mantie lung[ =i crea\[. Ea c`nta psalmele rug[ciunii, cu ochii ridica\i spre icoane =i lumina\i de flac[ra slab[a l[mpii de argint. Glasul ei melodios r[sun[sub bolta]ntunecat[=i v[rsa]n inim[sim\irea piet[\ii. Alexis o privi cu o respectuoas[admirare =i crezu c[vede un palid serafim cobor`t din ceruri pentru ca s[ continue pe pam`nt imnul de adorare c[tre Dumnezeu.

Rezem`ndu-se de strana mitropolitului, el c[zu ]ntr-o reverie profund[ =i adres[ cerului fierbinte rug[min\i pentru fericirea Marg[ritei; c[ci imaginea iubitei sale ]i ap[rea ]n toate tablourile m[re\e ce se prezentau ochilor lui. La finitul serviciului, Evghenia ]ntov[r[=i pe Alexis p`n[la scara arhondaricului unde]=i ziser[adio, c[ci el avea a pleca a dou[zi de diminea\[.

— C`nd ne-om mai vedea, veri=orule?]ntreb[maica.

— Dumnezeu =tie! r[spunse Alexis, c[ci sunt decis a pleca iar]n str[in[tate.

— Vrei s[fugi de durere? zise copila;]n z[dar, ea-i umbra omului.

— Sau poate c[omul e umbra durerii! Adio, drag[Lucie!

— A revedere dar, veri=orule, c`nd a vrea Dumnezeu! ad[ug[ea cu glas]ntristat =i disp[ru ca o n[lucire.

VI

Plec`nd ]n faptul zilei de la Agapia, t`n[rul c[l[tor se duse la V[ratic, alt[m[n[stire de c[lug[ri\e, a=ezat[ ]n poalele unui munte, apoi trec`nd prin satul B[l\[te=ti, el sui Dealul Doamnei, se cobor] la Hangu, =i acolo lu[ o plut[ ca s[ mearg[ la Piatra pe apa Bistri\ei. El f[cu aceast[ primblare ]nc`nt[toare f[r[a fi distras din tristele cuget[ri care]i fr[m`ntau mintea, c[ci ]n acea frumoas[ perioad[ a vie\ii, unde inima omului domne=te ]n toat[ suveranitatea sa, lumea se lumineaz[ =i se ]ntunec[ dup[ starea inimii. Un c`ntec poporal zice:

Inima-i voioas[,
Lumea-i luminoas[.

De la Piatra, Alexis se decise a merge la mo=ia unde se g[sea Marg[rita de c`teva zile. El sosi acolo pe o minunat[diminea\[de prim[var[=i se cobor]]n gr[din[pentru ca s[a=tepte momentul

fericit]n care va vedea pe iubita lui singur[, c[ci ast[dat[b[rbatul ei era absent. Dup[o r[t[cire prelungit[prin aleile =i prin desimea parcului, el c[zu pe o lai\[la umbra unui stejar b[tr`n =i cerc[ ]n zadar s[ aline b[t[ile inimii sale; minutele-i pareau lungi, verdea\a naturii posomor`t[, c`ntecul p[s[rilor monoton, c`nd deodat[, prin un efect magic, totul se]nveseli]n ochii lui! Soarele deveni splendid, verdea\a frunzelor =i a gazonului se]nvio=[, ciripitul p[s[rilor se schimb[ ]n armonie pl[cut[, c[ci Marg[rita intrase]n gr[din[.

}mbr[cat[ ]ntr-o rochie alb[de gaz[, t`n[ra femeie venea iute prin o alee nisipit[ =i str[lucea ca o ap[rire cereasc[ ]n umbra deas[ a copacilor. Alexis, uimit, se scul[ =i se repezi ]naintea ei, m`inile lor se str`nser[ tremur`nd =i ochii lor se umplur[de o lumin[aurit[.

— Ai venit, zise ea cu glas febril, inima-mi spunea c[ai s[vii!...

— Am venit, r[spunse el, c[ci nu mai puteam tr[i f[r[s[te v[d.

Zic`nd aceste, ei se apropiar[de un boschet =i se puser[pe banc[.

Cine poate inventa o limb[at`t de expresiv[ care s[ fie ]n stare de a descrie l[murit sim\irile sufletelor lor, c`nd ei se v[zur[am`ndoi singuri]n misterul acelui boschet de flori? Bucuria, mirarea, uitarea suferin\elor trecute,]mb[tarea fericirii prezente =i chiar o tainic[timiditate se concentrau la un loc cu aspir[rile cele mai]nfocate ale amorului. T[cerea lor avea o elocven\[nerezistibil[, =i privirile lor aveau electrice luciri.

— O! Marg[rit[, scump[Marg[rit[! zise]n fine Alexis; a= vrea s[mor]n momentul acesta, pentru c[nu cred s[g[sesc]n via\a mea alt moment mai divin. Dup[at`tea suferin\e te v[d singur[, te admir ]n deplin[ libertate =i pot s[-\i spun c`t te iubesc =i c`t[ ]nr`urire ai asupra soartei mele...

— Ah, amicul meu! replic[Marg[rita cu triste\e; daca ai muri, nu mi-ar r[m`nea multe zile de tr[it!... c[ci sunt foarte nenorocit[, =i datoriile mele de so\ie nu-mi permit a realiza visul inimii mele.

M[iube=ti, Alexis, o =tiu, =i aceasta este singura mea m`ng`iere]n via\[,]ns[... Ea t[cu =i plec[capul pl`ng`nd.

— Te]n\eleg, iubita mea; leg[turile c[s[tore=ti nu-\i permit a dispune de soarta noastr[; ele sunt ca ni=te ziduri nalte, care ne despart pentru totdeauna... Ce-mi r[m`ne dar de f[cut mie, care nu pot suferi mai mult via\a f[r[tine? S[=ed]n \ar[ca s[fiu necontenit martorul fericirii altuia? Nu, nu-mi simt destul[m[rinimie pentru asemene sacrificiu, nici destul[putere pentru a r[bda asemene chin.

— +i ce ai de g`nd s[ faci? ]ntreb[ ea, ridic`ndu-=i ochii plini de lacrimi.

— Nu-mi r[m`ne dec`t s[m[dep[rtez de tine =i s[m[duc]n fundul lumii!

— Iar s[m[la=i singur[? strig[ea, apuc`ndu-l de bra\ cu o mi=care convulsiv[, iar s[ te arunci ]n valurile periculoase ale vie\ii vagabonde? Ce-oi s[ m[ fac eu ]n lipsa ta, c`nd =tii c[de c`nd m-am m[ritat nu am nici o mul\umire alta dec`t aceea de a te vedea din vreme]n vreme?

— Ascult[-m[, drag[Marg[rit[, replic[Alexis, cuprinz`nd-o cu bra\ele =i lipind-o de inima lui, numai Dumnezeu =tie c`t[iubire mi-ai inspirat =i c`t[ amar[ desperare se adun[ ]n mine c`nd g`ndesc a m[ dep[rta de tine; dar ceea ce vreau s[ afli este c[ te iubesc de o mie de ori mai mult pentru tine dec`t pentru mine =i c[nici un sacrificiu pe lume nu m-ar opri de a-\i asigura lini=tea =i a-\i feri reputa\ia de clevetirile str[inilor.

— +i ce-mi pas[de clevetirile lor, strig[Marg[rita; amorul nostru e mai presus dec`t r[utatea oamenilor. Tu m[iube=ti, Alexis... lumea]mi este indiferent[.

— Te iubesc cum meri\i de-a fi iubit[, scumpa mea! ca pe o fiin\[ ]ngereasc[, care a de=teptat]n sufletul meu cele mai ginga=e =i mai nobile sim\iri. Amorul ce ai aprins]n mine a deschis]naintea mea raiul unei fericiri la care nu-mi este permis de a aspira, c[ci]n poarta acelui rai st[ ]ngerul virtu\ii, bl`nd =i frumos ca tine. Tu

ai f[cut pentru mine ceea ce numai providen\a era]n stare s[fac[, mi-ai dat o nou[via\[, =i eu nu pot s[-\i ar[t recuno=tin\a mea dec`t numai prin sacrificiul inimii mele. Trebuie s[ fug de tine pentru ca s[ r[m`n demn de tine.

— Nu vreau! Nu vreau s[m[la=i singur[t[\ii! Nu vreau s[m[parase=ti prad[suferin\ei! suspin[Marg[rita, plec`ndu-=i capul pe um[rul lui Alexis.

Uimit, nebun de dragoste, t`n[rul depuse o]nfocat[s[rutare pe fruntea iubitei sale. La acest contact fierbinte ea se trezi din ame\eala ce o cuprinsese, se smuci din bra\ele lui Alexis =i, cu ochii r[t[ci\i =i cu glasul tremur[tor, ea zise:

— Ai dreptate... trebuie s[ne desp[r\im... de ai r[m`nea mai mult, simt c[ a= fi pierdut[... Adio! =i vru s[ se dep[rteze. Alexis o \inu de m`n[.

— Adio! ad[ug[el. Adio pentru totdeauna!

— Pentru totdeauna!... Ah! Alexis, acest cuv`nt e moartea pentru mine! =i, nemaiput`nd rezista]ndemnului inimii sale, Marg[rita se arunc[ ]n bra\ele lui Alexis. Buzele lor se]ncle=tar[ ]ntr-o lung[=i voluptuoas[s[rutare. Sufletele lor se]nt`lnir[ ]n acel dulce s[rutat, =i soarele str[luci mai splendid pe limpedele senin al cerului. }n cur`nd, Alexis lu[calea str[in[t[\ii!

VII

La Gala\i, unde era s[se]mbarce pentru Viena, el scrise urm[torul bilet Marg[ritei =i i-l trimise la \ar[:

„Scumpa mea Marg[rit[!

C`nd vei ]ntreprinde vreo c[l[torie dep[rtat[ =i te vei g[si ca mine ]n momentul de a p[r[si patria ta, vei cunoa=te una din sim\irile cele mai amare =i vei afla atunci c`t[m`ng[iere gust[ bietul c[l[tor adres`nd ultima lui g`ndire fiin\ei ce iube=te. Acest adio al inimii]n

ora plec[rii cuprinde un amestec de jeliri dureroase =i de tainice prevestiri, care]l m`hnesc ad`nc =i]l]nfioreaz[, c[ci i se pare c[zice adio pentru totdeauna !... Fericit acela care]ntr-un asemene moment g[se=te]n fundul inimii sale o imagine frumoas[, un suvenir dr[g[la=, un nume adorat c[rora s[poat[ ]nchina comorile sufletului s[u!

Nu =tiu, c`t pentru mine, ce-mi rezerv[ destinul =i cum are s[ fie viitorul, dar ce =tiu bine este c[, zic`nd acum adio \[rii mele, simt o dulce m`ng`iere de a g`ndi la tine, ]ngerul meu, =i de a-\i trimite ]n aceste r`nduri tot ce este mai ginga=, mai nobil, mai iubitor]n inima mea.

Marinarii au un obicei foarte poetic. P`n-a nu se arunca ]n pericolele m[rilor, ei merg de orneaz[ cu flori altarul Maicei Domnului, dinaintea c[ruia ]ngenuncheaz[ =i se roag[. Eu, a c[rui soart[ seam[n[ cu a lor, am acelea=i crederi ca d`n=ii =i]mi place s[ ]ncunun scumpul t[u suvenir cu toate minunile cele mai gra\ioase ale]nchipuirii =i cu toate dezmierd[rile unui amor nem[rginit.

Adio dar, Marg[rit[! Adio,]ngerul meu!... Plec muncit de o cumplit[durere, dar oricum s[fie, sunt mul\umit de a sacrifica fericirea mea]n favoarea lini=tii tale, c[ci, precum \i-am declarat din viu grai, te iubesc de o mie de ori mai mult pentru tine dec`t pentru mine. Dac[soco\i]ns[c[merit o recompens[, f[ca s[o g[sesc]n Paris, sub forma unui r[va= scris de tine cu toat[ ]ncrederea =i sinceritatea amorului puternic ce m-a supus \ie pentru via\a]ntreag[.

ALEXIS V.“

Iat[r[spunsul Marg[ritei, ce g[si el la po=ta din Paris:

„Scumpul meu Alexis,

La iubitul r[va= ce mi-ai scris din Gala\i, m[gr[besc a-\i trimite aceste r`nduri; nu \i le trimit ]ns[ ca o recompens[, precum zici, ci ca o rug[minte =i ca o dest[inuire. Afl[, scumpul meu amic, c[ dac[ m-am ferit de amorul meu ]n timpul c`t te g[seai aproape de mine,

a fost pentru c[sim\eam c`t de puternic domnea el ]n sufletul meu =i pentru c[ nu m[ credeam ]n stare de a rezista ]ndemnurilor lui; dar de c`nd te-ai dep[rtat, de c`nd al t[u adio a de=teptat ]n s`nu-mi durerea desp[r\irii, simt c[am nevoie de toat[dragostea ta pentru ca s[m[sus\ie]n cruda singur[tate]n care m-ai p[r[sit. Acest adio, care cuprinde un sacrficiu at`t de mare din parte-\i]n favoarea lini=tii mele, a adus o dulce apropiere]ntre noi =i mi-a dat o vie]ncredere]n amorul t[u, amor devotat, mare =i nobil ca inima ce-l con\ine.

Iat[, dragul meu, taina ce de mult doream a-\i descoperi; ea]\i va explica tot ce a putut s[-ti par[ne]n\eles]n purtarea mea c[tre tine. Spune-mi dar acum c[nu mai p[strezi nici o]ndoial[asupra sim\irilor mele,]ncredin\eaz[-m[c[te dep[rtezi de mine p[truns de fericirea ce gust[tot omul care se =tie iubit!

Ai v[zut cum soarta nemiloas[a stins visul cel mai frumos al juniei mele. Trebuie s[mai adaug c[ne]mplinirea acestui vis de fericire m-a aruncat]ntr-o descurajare ad`nc[? O! scumpul meu Alexis! fericirea mi s-a ar[tat de departe ca o fantasm[ ]n=el[toare =i a disp[rut iute din ochii-mi, pentru ca s[ o jelesc c`t voi tr[i! Sperarea m-a p[r[sit, =i nu mai v[d]naintea mea dec`t un orizont]ntunecat.

Crede-m[, Alexis, trist e lan\ul ce te leag[de mine! Singura idee ce m[sus\ine este c[fiin\ele care tr[iesc f[r[nici un \el]n via\a lor mor]n floarea tinere\ii... Fie ca =irul zilelor mele s[se curme c`t mai cur`nd, dac[sunt condamnat[de legile sociale a tr[i f[r' de tine!

Adio !... Aud pasuri]n sal[... de-abia pot g[si un minut unde s[fiu singur[cu suvenirul t[u... Adio!]\i trimit]n acest adio partea cea mai iubitoare a inimii mele zdrobite.

MARG{RITA“

Alexis citi printre lacrimi acest r[spuns duios al iubitei sale =i, cu lacrimile]n ochi, el scrise urm[toarea epistol[=i o expedui surorii lui, cu rug[minte de a o]nm`na Marg[ritei:

„Scumpa mea iubit[!

Scrisoarea ta e de natur[a nebuni pe un om de fericire; ea con\ine cuvinte de acele ce vibreaz[ ]n inima lui,]l]nc`nt[, ]l ]nduio=eaz[ =i ]l ]nal\[ mai presus de ceilal\i oameni... +i, ]ns[, trebuie oare s[ spun ]ntregul adev[r?... Dup[ ce am citit-o de multe ori, dup[ ce am analizat fiecare fraz[, fiecare cuv`nt, am descoperit]n ea o m`hniciune at`t de mare, c[toat[veselia mea s-a stins]ntr-o clip[.

Tu]mi vorbe=ti de fericirea ce produce]ncredin\area de a fi iubit]n lume =i, cu toate c[aceast[cugetare ar trebui s[fie pentru tine un puternic ap[r[tor]n contra suferin\ei, totu=i, scrisoarea ta respir[o descurajare f[r[margini. E=ti trist[! trist[p`n[ a te g`ndi la soarta celor ce mor]n floarea tinere\ii!... Cum vrei dar ca dup[o asemene m[rturire din parte-\i s[mai pot fi fericit?...

Nu, draga mea; am fost crud]n=elat c`nd m-am crezut ]n stare de a r[bda chinurile desp[r\irii. Zic`ndu-\i adio, am sperat c[voi asigura lini=tea vie\ii tale =i chiar, poate, pe a mea, dar v[d c[ ]n zadar am pus o lung[distan\[ ]ntre noi doi! Departe de tine, inima mea se lupt[cu dorul ne]mp[cat, dorul care cuprinde o lume]ntrea-g[de suferin\e. +i cuno=ti =i tu, Marg[rit[, acel chin ce sf`=ie inima =i =tii c`t e de crunt!

Crede-m[,]ns[, c[el e mai pu\in dureros dec`t durerea ce simt g`ndind la triste\ea ta.

Iubirea mea pentru tine este un cult de adorare =i dar numai dac[te-a= =ti fericit[, a= putea gusta vreo slab[alinare. Imaginea ta, str[lucitoare =i vesel[, ar r[sp`ndi asupra singur[t[\ii mele luciri m`ng`ietoare, dar, ]ntunecat[ sub v[lul m`hniciunii, ea]ntunec[lumina zilelor mele. O! scumpa mea Marg[rit[, f[ca amorul meu s[fie pentru tine un soare splendid; fii z`mbitoare, fii radioas[ la razele lui, =i astfel ]\i promit s[ uit prezentul, uit`ndu-m[chiar pe mine]nsumi.

Dac[ai vedea ce se petrece]n sufletul meu, ai fi m`ndr[ c[ ai de=teptat ]n el at`tea mari =i frumoase sim\iri: iubirea, dorin\a

gloriei, devotamentul, indulgen\a =i aspirarea c[tre un viitor ce \i l-am h[r[z`t numai \ie. Triste\e sau veselie, toate ]mi vin de la tine, c[ci ]n fiecare din cuget[rile mele tu domne=ti singur[ =i singur[ ai o dr[g[la=[ ]nr`urire. Ai produs]n mine o]nviere moral[=i]\i sunt dator mai mult dec`t cu via\a,]\i sunt dator cu dezvoltarea calit[\ilor inimii mele.

Ah! dac[am tr[i pe timpul z`nelor, pe c`nd aceste gra\ioase zeit[\i protejau destinul celor ce se iubeau =i c`nd ele ne-ar fi adunat la un loc pe am`ndoi, cu ce m`ndr[ aureol[ de fericire a= corona fruntea ta! C`t de bine a= =ti s[realizez visurile tinere\ii tale! Ce inspir[ri minunate a= undi]n z`mbetul t[u! Ce nume str[lucit de poet a= dob`ndi pentru ca s[fiu demn de tine. Via\a]mpreun[ar fi pentru noi doi o comoar[nesf`r=it[ de cele mai gingase sim\iri, de cele mai fierbin\i dezmierd[ri. Lumea nu ar mai exista pentru noi =i noi nu am mai exista pentru lume, c[ci am uita tot, =i chiar pe noi ]n=ine ne-am uita ]n be\ia ]nc`nt[toare a amorului!

C`te minunate visuri de aceste am f[cut ]n cursul c[l[toriilor mele! }n frumoasele seri ale prim[verii, pe c`nd pluteam pe Dun[re, de c`te ori ]nchipuirea mea te-a adus l`ng[mine pe podul vaporului =i, prin efectul acelei iluzii dr[g[la=e, m[rea\a priveli=te a Carpa\ilor]mi p[rea de-o mie de ori mai poetic[. La Dresda am vizitat cu tine galeria de tablouri. }n vreme ce m[primblam]n saloanele muzeului, te sim\eam rezemat[pe bra\ul meu, =i admirarea mea pentru tablourile arti=tilor renumi\i cre=tea, c[ci tu m[f[ceai s[descop[r]n ele frumuse\i necunoscute de mine p`n[atunci.

Ce s[-\i spun, iubit[Marg[rit[?]n prezen\a minunilor naturii, precum =i]n fa\a productelor geniului omenesc, inima mea te-a asociat la toate uimirile sale, =i pretutindeni iubirea mea te-a]n[l\at pe tine deasupra tuturor f[ptuirilor dumnezeie=ti =i tuturor operelor care onoreaz[geniul omenirii.

Astfel te iubesc =i astfet te-oi iubi p`n-]n momentul c`nd m`na mor\ii mi-a]nchide ochii =i mi-a]nghe\a inima.

ALEXIS V.“

Peste o lun[de zile Alexis primi un mic bilet]n care Marg[rita]i anun\a sosirea ei la Paris pentru iarn[=i]l ruga s[nu-i mai scrie, c[ci b[rbatul ei]ncepuse a da semne de gelozie. Alexis a=tept[iarna cum a=teapt[un bolnav prim[vara;]ns[la finitul toamnei toate sper[rile lui c[zur[ca frunzele copacilor. Marg[rita]i trimise aceste c`teva r`nduri, care]l f[cur[s[zac[trei luni de zile pe patul durerii:

„Alexis!

Cu moartea-n suflet]\i scriu aceste linii!... Uit[pe Marg[rita, care de azi nu mai exist[pentru tine... Sunt mam[!... S[ ]ntindem un v[l negru asupra trecutului =i asupra promiterilor viitorului. . . Adio!... Adio pentru totdeauna!

MARG{RITA“

VIII

Cum se terminar[fazele acestui amor at`t de mare =i de]nfl[c[rat?

Francezii, cu caracterul lor vesel, zic: *Tout finit par des chansons dans ce monde!*[1]

Iat[c`ntecul final al romanului Marg[ritei:

ADIO

Adio! ah! niciodat[
N-am g`ndit c[ pe p[m`nt
A mea inim[-ntristat[
Va rosti acest cuv`nt.
Dar tu]ns[\i, tu, pe care
Te-aveam tainic Dumnezeu,
Ai vroit f[r[-ndurare
Ca s[sting amorul meu!
. . . .

[1] Totul se sfâr=e=te cu cântece pe lumea asta! *(fr.)*.

Adio, ram`i ferice!
+terge din inima ta
Pe cel ce adio-\i zice,
De=i-n veci nu te-a uita.
Te-am iubit cu dor fierbinte
+-astfel te iubesc c[vreu
S[v[d stins din a ta minte
}ntreg suvenirul meu!....

(vezi volumul *M[rg[rit[rele*[1])

}n urma acestui strig[t suprem =i dureros al inimii, Alexis]ntreprinse o lung[c[l[torie prin Africa =i America, iar]n lipsa lui de mai mul\i ani, Marg[rita, prins[ ]n sloiurile vie\ii c[s[tore=ti, deveni mam[de o gentil[=i numeroas[familie. C`nd se rev[zur[ am`ndoi]n salonul Alinei, care se m[ritase de cur`nd, focul patimii lor p[rea cu totul potolit, =i fiecare din ei p[rea c[ a f[cut un vis frumos, la care se g`ndea c`teodat[ cu o z`mbire]nduio=at[.

Marg[rita,]nconjurat[de copila=ii s[i,]ntinse o m`n[amical[lui Alexis =i-i zise cu glas sincer:

— Alexis! vrei s[fii fratele meu?

Alexis]i r[spunse depun`nd pe acea m`n[tremur`nd[un s[rutat respectuos!

1870

[1] Prima =i ultima strof[din poezia *Adio*, publicat[pentru întâia oara în cadrul buc[\ii *Un salon din Ia=i* (1855) =i introdus[apoi în ciclul *M[rg[rit[rele*.

[INTRODUCERE LA SCRISORILE LUI ION GHICA C{TRE VASILE ALECSANDRI]

Prin\ului Ion Ghica

Mirce=ti, decembrie 1883

Iubite amice,

Iat[-ne cu iarna]n \ar[! Ea a sosit noaptea, pe furi=, =i s-a gr[bit s[-=i scuture cojoacele pe fa\a p[m`ntului pentru ca s[ afirmeze st[p`nirea ei... A doua zi rom`nii s-au trezit vasali acestei regine aspre ai c[rei mini=tri sunt criv[\ul =i gerul, ai c[rei curtezani sunt lupii =i corbii, a c[rei armat[ sunt fulgii de z[pad[ =i \ur\urii de gheat[, ale c[rei palate sunt cl[dite cu troian. Baba cochet[ =i sulemenit[ se mireaz[ ]n oglinda r`urilor]nghe\ate =i poart[pe frunte-i o coroan[de briliante ce te p[trunde de fiori c`nd o prive=ti =i te preface ]n sloi c`nd te atingi de d`nsa.

E timp de a se culege pe acas[=i de a se ad[posti la gura sobei]n a=teptarea altei regine mult mai atr[g[toare, Prim[vara, care va detrona]n cur`nd pe b[tr`na uzurpatoare. Sperare dr[g[la=[!... Ea ne face a r[bda despotismul]ngrozitor al iernii f[r[nici o]ncercare de r[scoal[ ]n contra ei, c[ci orice manifestare r[zvr[titoare ar luneca pe ghea\[=i ar c[dea sleit[sub un num[r]nfior[tor de grade de frig.

P[durile apar ca ni=te pete negre pe fondul alb al tabloului iernatic. Copacii desfrunzi\i au aerul de schelete p`rlite ]n foc, =i printre crengile lor zboar[ ciripind mul\ime de p[s[rele, sticle\i, pi\igoi, vr[bii, cioc`rlani etc., c[t`ndu-=i hrana, pe c`nd sub cerul nouros c`rduri lungi de corbi fac manevre prevestitoare de vijelii. }n toate z[rile, pe toate c`mpiile se]ntinde o p[tur[alb[ca o p`nz[ pe un mort, iar pe drumurile disp[rute sub z[pad[ se v[d mi=c`ndu-se]ncet s[nii]nc[rcate cu lemne de la p[dure. Vitele par chircite,

p[s[rile zgribulite, =i oamenii vine\i la fa\[. Iarna g[se=te o petrecere de artist lipind pe geamuri flori fantastice de ghea\[=i vopsind cu culoare p[tl[ginie urechile =i nasurile omene=ti. Ea simte mul\umire de a pune natura]n suferin\[=i de a face ca]nsu=i aerul s[par[tremur`nd de ger c`nd prive=ti fulgii spulbera\i de suflarea v`ntului.

Eu, amice, de=i mare admirator al frumuse\ilor Iernii, splendide la lumina soarelui =i fermec[toare sub razele lunii, m[feresc de contactul ei prin]ntrebuin\area unui num[r, ajuns a fi legendar, de paltoane =i de bl[ni. C`nd o v[d sosind, o ]ntimpin cu b[tr`nescul c`ntec poporal:

Sor[-mi e=ti, sor[s[-mi fii,
Iar la noi mai rar s[vii.

+i ea, drept mul\umire,]ntoarce cheia]n broasca u=ii mele, tr`ntindu-m[ astfel la ]nchisoare p`n[la epoca sosirii nag`\ilor. Trei, patru =i uneori cinci luni de zile, retras ]n c[su\a mea, imi ]nchipuiesc c[ sunt ]ntr-o corabie prins[ de sloiurile M[rii Baltice. P[rere negre=it, dar p[rere a=a de ]nte\it[ ]n mintea mea, c[ z[resc chiar ur=i albi trec`nd pe c`mp!... C`t despre lupi,]i aud noaptea url`nd]n marginea satului =i ziua]i recunosc]n impiega\ii fiscului.

C`t \ine timpul aspru, c`t termometrul face gimnastic[sub linia de la zero ca sub un trapez ideal,]mi umplu zilele cu]ndeletniciri intelectuale =i cu]ntre\inerea focului din sobe. Am ajuns]n arta aceasta la]n[l\imea vestalelor =i acum =tiu a da cl[dirii despic[turilor de lemne forme arhitectonice care ar merita medalie de aur, dac[asemene talente s-ar recompensa]n \ara noastr[.

Diminea\a]mi place s[m[scol de cu noapte =i s[g[sesc cabinetul meu de lucru bine]nc[lzit =i vesel luminat de un candelabru aprins. Ceaiul e gata pe mas[; c[\eii mei sar prin camer[cu mii de jocuri =i de dezmierd[ri, a=tept`nd por\iile lor de zah[r; biroul m[ cheam[ l`ng[el, ar[t`ndu-mi c[limara plin[, condeiul zburdalnic, h`rtia alb[. „La lucru!“]mi =opte=te un glas ce iese din tuspatru col\uri ale cabinetului =i cu pl[cere ascult adeseori]ndemnul s[u;]ncep prin coresponden\a cu Londra, cu Parisul, cu Bucure=tii, cu Ia=ii, cu

Montpellier, chiar =i cu America; apoi m[apuc de vreo lucrare mai serioas[=i ziua trece f[r-a b[ga de seam[dac[ninge =i dac[sufl[criv[\ul.

Sunt zile]n care...]ns[te v[d z`mbind =i cl[tin`nd din cap... sunt zile]n care ies pe afar[,]nvelit cu blana nr. 3, =i fac o primblare scurt[, de tot scurt[, pe c[r[rile trase]n om[tul din gr[din[. Admir]n treac[t cerul o\elit, z[pada cristalizat[ce sc`r\`ie sub picioare, p[s[relele ce zboar[ ]mprejuru-mi \ip`nd de mirare (?)... cl[tinarea copacilor ]n semn de c[inare pentru impruden\a mea =i m[ simt cuprins de un av`nt eroic]nfrunt`nd du=mana lumii, Iarna!... dar s[ne gr[bim a ne]ntoarce]n cas[, c[ci]nghe\ cu tot eroismul meu!

Seara, c`nd perdelele sunt trase, cad pe g`nduri, privind la salamandrele din sob[. 0 melancolie ad`nc[ p[trunde ]n sufletul meu pe c`nd viscolul v`j`ie prin horn; iar pentru ca s-o alung, adun cu mintea]mprejuru-mi pe unii din contemporanii mei ce se bucur[ ]nc[de via\[=i r[sfoim]mpreun[albumul suvenirelor noastre.

Tu e=ti unul din cei chema\i =i mai ale=i. Iat[dar un raport exact de cele ce am gr[it cu tine, ieri sear[,]n ajunul sfin\ilor Tirs, Lefkie =i Filimon. Amice, c`nd vine v`rsta nemiloas[=i ne spune c[e timp de ast`mp[rat pornirile inimii =i de str`ns aripile]nchipuirii, c`nd zburdalnicele zboruri prin lumea n[lucirilor atr[g[toare devin periculoase =i c[l[toriile dep[rtate prin lumea real[ o ]ntreprindere obositoare, ne r[m`ne o ultim[=i nepre\uit[petrecere pentru m`ng`ierea zilelor din apusul vie\ii. Ea consist[ ]ntru aducerea-aminte a trecutului =i re]nvierea prin povestire a diverselor epoci prin care am trecut]nt`lnind ]n calea noastr[ tipuri originale =i lu`nd parte la fapte care se ating de istoria \[rii. Acest voiaj]n jil\ are avantajul de a fi =i comod, =i]nc`nt[tor.

Tu mi-ai povestit adeseori]nt`mpl[ri interesante pe care le auzise=i din b[tr`ni =i mi-ai zugr[vit cu un adev[rat talent de pictor unele figuri din genera\ia ce ne-a precedat,]ntrev[zute de tine]n copil[rie. Eu]nsumi am cercat s[fac a zbura pe sub ochii t[i un stol de suvenire variate, =i astfel orele noastre de]nt`lnire au fost

totdeauna pline de veselie sau de uimire, pline de]nc`nt[ri culese ]n gr[dina trecutului, sau de visuri patriotice v`nate pe c`mpul viitorului necunoscut. Am ]mb[tr`nit]ns[f[r[a pierde patima acestui v`nat, c[ci dintre toate pasiunile omene=ti amorul de patrie este singurul care nu se stinge niciodat[.

Dac[am fi avut o ma=in[stenografic[de buzunar, ma=in[ce se va inventa negre=it]n secolul nostru de avoca\i =i de deputa\i elocven\i, ea ar fi produs o mic[bibliotec[de anecdote, de schi\e u=oare, de memorii istorice =i de portrete bine colorate, care formau un soi de muzeu demn de a fi vizitat; iar genera\ia actual[, a c[rei cuno=tin\[de trecut nu se]ntinde peste limitele celor din urm[treizeci de ani, ar g[si]n el multe subiecte de studiu atr[g[tor =i folositor... C`te romane, c`te piese de teatru, c`te scrieri fiziologice s-ar putea cl[di cu materialul adunat ]n el! +i c`te spirite s[n[toase s-ar retrage cu mul\umire]n sanctuarul s[u spre a se odihni de luptele zilnice =i de preocup[rile, zise politice, ale epocii de fa\[!...

Tipuri pentru tipuri, sunt de preferat acele disp[rute din societatea rom`n[,]n locul acelor de venetici alunga\i din \[rile lor =i ad[posti\i ast[zi]ntre noi cu preten\iile lor ridicole de critici =i de reformatori,]n locul acelor de Don-Juani de trotoires, *acelor de salvatori patenta\i de patrie, acelor de invidio=i care stupesc veninul lor spre tot ce-i mai sus dec`t d`n=ii, chiar de=i sunt convin=i c[stupitul cade tot pe obrajii lor etc., etc. Fapte pentru fapte... istoria va judeca valoarea acelor care s-au des[v`r=it cu sacrificii de avere =i de via\[chiar, =i acelor s[v`r=ite sub]ndemnul ambi\iei personale sau al dob`ndirii de averi colosale.*

Aceast[idee m-a]ndreptat c[tre tine, amice, cu propunerea ca s[ ]ncepem]ntre noi o coresponden\[menit[de a continua convorbirile noastre =i s[le public[m]ntr-o foaie literar[pentru pl[cerea noastr[intim[. M-am m[gulit totodat[cu slaba sperare c[acea coresponden\[va fi bine primit[de unii din compatrio\i care binevoiesc a recunoa=te pu\ine merite predecesorilor =i ceva m[riri evenimentelor petrecute]nainte de venirea lor pe lume.

Tu ai admis propunerea mea =i ai realizat-o]n parte cu o activitate de care s-au folosit cititorii foaiei Convorbirilor literare. *Mi-ai trimis din Bucure=ti =i din Londra un =ir de epistole care]n cur`nd vor fi adunate ]ntr-un volum demn de a figura ]n bibliotecile bine compuse. Oaspe iubit, el va veni s[ ia loc ]n familiile rom`ne, spre a le povesti cu graiul s[u limpede, vesel, pl[cut, c`teva scene de la]nceputul secolului nostru, sau din zilele noastre, =i a desf[=ura o galerie original[de figuri ce poart[sigiliul caracteristic al epocii lor.*

Sunt]ncredin\at, amice, c[ai g[sit o mare pl[cere de a rechema la via\[acele umbre care din zi]n zi se afund[mai mult]n pustiul uit[rii =i al nep[s[rii. Nu mai pu\in sunt convins c[volumul t[u va procura o deplin[satisfacere persoanelor inteligente ce-l vor citi din scoar\[ ]n scoar\[=i vor fi c[l[uzite de el prin regiunile unei lumi necunoscute lor. }n epoca de ast[zi e mare meritul unei opere literare care poate s[distrag[spiritul omenirii din v`rtejul ce o conduce cu repejune spre \inta intereselor materiale.

C`t pentru mine, locuitor de \ar[, retras ]n pa=nica singur[tate de la Mirce=ti, apreciator =i iubitor de roduri intelectuale, ]\i mul\umesc cu sinceritate pentru coresponden\a ta ]mbel=ugat[. Totodat[ ]ns[ m[ ]ng`n cu ademenitoarea speran\[c[vei da un frate gemene volumului t[u, dac[nu mai mul\i. Tu ai]nc[un tezaur de suvenire care foiesc]n capul t[u cu dor de a ie=i afar[, precum se bat p[s[relele de gratiile coliviei. F[-\i mil[cu ele =i le deschide colivia, pentru ca s[se bucure de]nc`ntarea libert[\ii =i ele, spre mul\umire, s[ ne ]nc`nte cu glasul lor armonios. Din parte-mi]\i promit s[urmez exemplul t[u prec`t]mi vor permite puterile =i]mprejur[rile vie\ii.

Spune-mi dar anii t[i petrecu\i]n insula Samos]n calitate de bei, guvernator acestei insule[1]*, =i c[l[toriile tale prin Asia Mic[. Din*

[1] Ion Ghica a fost guvernator al insulei Samos (insul[cu popula\ie greac[în Marea Egee, lâng[coasta Asiei Mici, pe atunci sub st[pânire turceasc[), din 1854 pân[în 1859.

acea epoc[a vie\ii tale eu nu-mi aduc aminte dec`t unele tr[s[turi povestite mie de veselul nostru amic, r[posatul locotenent de marin[ Laurent, care a primit osp[\ ]n casa ta de pe malul M[rii Egee... Pe atunci, ]n timpul r[zboiului de la Cr`m, pirateria luase o mare dezvoltare]n Archipel. Grecii, ostili armiilor aliate, francez[=i englez[, care f[ceau asediul Sevastopolului, atacau adeseori cor[biile]nc[rcate cu provizii pentru Kamie= =i Balaclava, le pr[dau =i le cufundau]n ad`ncul m[rii. }n zadar vapoarele de r[zboi ale Fran\ei le d[deau goan[ aprig[ printre insule! }ndr[zne\ii imitatori ai lui Canari[1] =tiau a se ad[posti pe sub maluri =i ]n pe=terile st`ncilor, fiind ajuta\i de to\i compatrio\ii lor... Nici o pedeaps[, nici amenin\area de moarte, nu]ndupleca pe ace=tia de a tr[da locul ascunderii, =i bie\ii c[pitani de vapoare se]ntorceau totdeauna f[r[izb`nd[ din expedi\iile lor, retr[g`ndu-se furio=i]n portul de la Samos. Laurent r`dea de ei, poreclindu-i amirali Bredouille[2].

Una din acele bande de pira\i devenise mai cu seam[o calamitate pentru cor[biile de transport. Ea, fiind urm[rit[de aproape de c[tre vaporul pe care se g[sea Laurent,]n calitate de ofi\er de marin[, =i tu,]n calitate de amator de v`nat, debarcase ]n insula Leros =i se f[cuse nev[zut[ ]ntr-o pe=ter[ ad`nc[din s`nul ei... Vaporul ajuns ]n port dup[ pira\i, comandantul chem[ autorit[\ile locale =i le ordon[ s[-i predea ]n m`na lui. To\i grecii se jurar[pe to\i sfin\ii din calendarul ortodox c[nu sunt gazde de ho\i, de=i ei se g[seau]n buza pu=tilor]ntinse spre d`n=ii de marinarii francezi. Un semn numai al c[pitanului, =i c[deau mor\i f[r[ a-=i ]nc[rca sufletul cu m`r=avul p[cat al tr[d[rii!

Atunci, dup[spusa lui Laurent, tu te-ai apropiat de comandat =i, domolindu-i m`nia, l-ai sf[tuit s[debarce oamenii lui]n insul[pentru ca s[cerceteze cu de-am[nuntul toate malurile =i toate

---

[1] Canaris Constantin, marinar grec, erou al luptei pentru eliberarea Greciei de sub jugul turcesc, mai târziu prim-ministru al Greciei.

[2] Plouat — de la fr. *revenir bredouille.*

st`ncile. Sfatul t[u fu ascultat, dar cercet[rile r[maser[ zadarnice!... }n fine, ]nt`lnind o turm[de capre, a\i]ntrebat pe p[storul lor, un b[ietan de vreo 16 ani, unde stau ascun=i pira\ii? El r[spunse m`ndru c[ nu =tie!... C[pitanul iar se ]nfurie =i porunci s[-l ]mpu=te. Grecul se puse d`rz]n fa\a armelor]nc[rcate, f[r[a deschide gura, f[r-a-=i pierde lini=tea, de=i da ochi cu moartea. El era sublim de abnegare =i de eroism!

— C[pitane — ai zis tu]n acel cr`ncen moment — nu ucide p[storul; ucide caprele lui, de vrei s[afli adev[rul.

A=a s-a =i]nt`mplat... Abia marinarii francezi ]mpu=caser[ vreo zece capre, =i p[storul uimit m[rturisi c[ pira\ii se g[seau ]ntr-o pe=ter[ apropiat[, care comunica cu un turn p[r[sit din timpul cavalerilor de Rhod. Asediul st`ncii se facu dup[toate formele strategice; lupta se]ncepu cu]nver=unare; tr[geau pira\ii cu disperare, omor`ser[ trei marinari =i r[niser[ patru =i dup[ c`teva ore banda fu nimicit[! Unul singur din ei to\i sc[p[cu via\[=i fu g[sit peste c`teva zile plutind pe mare ]ntr-o cutie de sc`nduri fabricat[de el =i condus[prin valuri de o lopat[rupt[... S[rmanul fu prins,]ns[gra\iat, =i merita s[fie !

Spune-mi cum la aceea=i epoc[ai oprit flotila lui Saltafero, care venea de la Chalris s[abordeze la Samos cu scop de a r[scula pe samio\i]n contra sultanului, pe c`nd Fran\a =i Englitera ap[rau drepturile =i existen\a Imperiului Otoman. M[rea\[ a trebuit s[ fie scena ]nt`lnirii tale cu =eful energic al flotilei]n cap[tul insulei Samos, la Calabaetas, av`nd de cadru cerul albastru al Asiei =i ]ntinderea alb[strie a m[rii; av`nd tu,]n urma ta, poporul adunat din Samos, =i Saltafero, av`nd ]n urma lui flotila cu steaguri jum[tate albe =i jum[tate albastre! }n asemenea ]mprejur[ri =i-ntr-un asemenea tablou poetic conversa\ia voastr[ a avut negre=it un caracter epic, c[ci Saltafero se dep[rt[ de Samos, f[r[ a-=i ]mplini scopul, =i tu r[ma=i st[p`n pe insula ta.

Spune-mi cum ai arestat pe vestitul Hiotoglu, n[scut]n satul Seftidikios de l`ng[Smirna, acel ho\ ]ndr[zne\ care, dup[ce f[cuse

multe mor\i de om =i atacase]n trei r`nduri caravanele de la Meca, se retr[sese]n insula Samos,]mbog[\it, lini=tit =i foarte considerat de compatrio\ii lui =i trecut]ntre ofi\erii de jandarmerie ai insulei? Ordinul de arestare a lui sosise de la Constantinopol, dar autorit[\ile locale se sfiau de a-l]ndeplini, c[ci Hiotoglu nu era comod de prins. Pentru el via\a chiar a beiului nu pl[tea nici o le\caie.

Laurent mi-a povestit c[tu, suindu-te c[lare =i]ntov[r[=it numai de un singur jandarm, fost =i el palicar, adic[ho\ de soiul lui, te-ai dus]n casa lui Hiotoglu, prin care jandarmii chiar se cam fereau de a trece. To\i locuitorii se aflau]n pia\[, c[ci era o zi de s[rb[toare, iar Hiotoglu, purt`nd la piept un seleaf bogat de arme, sta m`ndru sub un m[slin. El]si f[cea cheful cu ciubuc =i cafea, dup[obiceiul oriental, pe c`nd frunta=ii satului stau]n picioare dinaintea lui smeri\i =i respectuo=i.

Tu, desc[lec`nd, te-ai apropiat de el =i i-ai zis:

— Bre Hiotoglu! Am venit s[-\i spun c[am ordin de la Poart[s[te arestez =i s[te trimit la Stambul... Deci te g[te=te s[vii cu mine... nu te arestez, de te-i purta bine nu va fi r[u de tine, dar de-i c[uta s[fugi te-oi g[si]n fundul p[m`ntului =i atunci va fi r[u de tine.

— Eu?]ntreb[ho\ul,]ncrunt`ndu-=i ochii.

— Peste dou[s[pt[m`ni eu m[duc la Constantinopol; s[te cobori la malul m[rii, ca s[ne]mbarc[m]mpreun[. Ai auzit?

Cuvintele tale au c[zut ca un fulger]n gloata ce te]nconjura. Hiotoglu te avea la cheremul lui, dup[cum zic turcii, c[ci avea la]ndem`n[ un arsenal ]ntreg. Cu toate aceste, el se st[p`ni, =i c[t`nd drept la tine cu ochirea lui de vultur, r[spunse: Bine!... apoi ceru calul s[u =i te ]ntov[r[=i p`n[la jum[tatea drumului. Acolo v-a\i oprit l`ng[un izvor, ca s[ad[pa\i caii, =i Hiotoglu]\i adres[aste cuvinte:

— Bei mu[1], *ai auzit de mine? Am m`ncat zilele multor turci. Sunt ne]mbl`nzit c`nd m[ aprind de m`nie, ucid tot ce-mi st[ ]n*

[1] Prin\ul meu *(gr.)*.

cale... +i]ns[tu ai]ndr[znit s[-mi spui mie verde-n ochi c[ai de g`nd s[ m[ dai pe m`na turcilor!... Prive=te! suntem acum singuri; a= putea s[te sting de la lumina soarelui =i apoi s[trec]n Asia ca s[m[fac nev[zut. O =tii?

— O =tiu! ai r[spuns tu;]ns[dac[ai comite aceast[crim[, dac[m-a= l[sa ca un mi=el ca s[-mi r[pe=ti tu via\a, nu ai sc[pa de urgia guvernului nici]n s`nul maicii tale, c[ci eu sunt guvernatorul de Samos, st[p`nul t[u... =i prive=te, am cu ce s[te culc la p[m`nt p`n[a nu pune tu m`na pe seleaf.

Zic`nd aceste, ai scos din buzunar un revolver cu =ase]nc[rc[turi.

Hiotoglu privi revolverul z`mbind =i replic[:

— Nu arma ta m[domole=te, ci d`rzia ta fa\[ cu mine!... E=ti palicar =i cre=tin ca mine... s[ tr[ie=ti! c`nd vei fi s[pleci, m-oi afla la malul m[rii la Vathy.

Ho\ul atunci disp[ru, =i la ziua hot[r`t[se afla la malul m[rii.

C`\i oameni de meseria lui Hiotoglu =i chiar de alte meserii mai pu\in periculoase s-ar g[si]ntre popoarele civilizate capabili de a urma pilda lui? Orientalii nu au obicei s[anine un parole d'honneur la promiterile lor; ei zic un simplu: pola cala pe grece=te, sau un peki pe turce=te, adic[un simplu bine pe rom`ne=te, =i chiar dac[ aceste cuvinte le-ar scurta via\a, ei se feresc de a le c[lca. +i pe la noi, ]n vremile de demult, se \ineau leg[turile cu sfin\enie, ]ns[ de c`nd obiceiurile noastre s-au altoit cu parole d'honneur, altoiul a corupt]n parte vechea =i curata lor simplitate.

Pe vestitul t[u v`n[tor de caravane am avut eu ]nsumi prilejul de a-l cunoa=te. }\i aduci aminte de ]nt`lnirea noastr[nea=teptat[pe vaporul mesagerilor de Ioudain ce pleca de la Smirna la Constantinopol,]n toamna anului 1854 sau 1855? Tu veneai de la Samos cu Hiotoglu =i cu jandarmii Cara-Vasili =i Themistocli; eu veneam de la Paris cu scop de a m[duce s[asist la asediul Sevastopolului =i s[vizitez ruinele acestui ora=. Ho\ul t[u era de talie nalt[,]ns[p[rea conformat cu mu=chi =i cu nervi de o\el; fa\a lui usc[\iv[=i ars[de soare avea un nas coroiat ca un plisc de uliu =i ni=te ochi negri,

]nfoca\i, p[trunz[tori, care]i dau un aspect de vultur r[pitor. }nvelit]ntr-o burc[mohor`t[, el sta pe podul vaporului ghemuit l`ng[catarg =i p[rea nep[s[tor de soarta ce-l a=tepta. Privirea lui era pironit[pe]ntinderea m[rii =i p[rea c[v`neaz[ fantastice caravane ]n fundul orizontului... I-am adresat cuv`ntul]n mai multe r`nduri, dar el nu mi-a r[spuns dec`t prin monosilabele grece=ti né, ohi[1], *=i acest mod de convorbire m-a descurajat de a lega o mai str`ns[cuno=tin\[cu el.*

Dup[dou[zile de c[l[torie, sosind la Constantinopol, ne-am suit tuspatru]ntr-un caic, am abordat la Tophane =i de-acolo ai trimis pe viteazul m`nc[tor de turci la cancelaria de Samos din Galata, liber =i f[r[ paz[ alta dec`t cuv`ntul s[u. +tiind c[ a doua zi era s[ fie dat ministrului de Marin[. M[rturisesc c[ am sim\it atunci ]n mine o ne]nvins[ p[rere de r[u, c[ci oamenii energici de soiul lui Hiotoglu mi-au inspirat totdeauna mult[ simpatie. Am aflat, ]ns[, mai t`rziu c[dup[st[ruin\ele tale pe l`ng[ fiorosul Mehemet Ali-pa=a s-a ar[tat ]ndur[tor c[tre d`nsul, primind din parte-i cuv`ntul c[va l[sa]n pace caravanele de la Meca, =i l-ai trimis]nd[r[t la Samos, unde mi-ai spus c[se f[cuse tutungiu.

Gr[ie=te-mi de epoca aceea din tinere\e c`nd =edeai cu mine ]n casa p[rinteasc[ din Ia=i, pe uli\a Sf`ntutui Ilie, ast[zi numit[strada Alecsandri[2]. *I\i aminte=ti pe nedesp[r\itul nostru tovar[= de locuin\[, frumosul pudel Caro, =i festele ce jucam numero=ilor no=tri creditori? Cum alungam pe cei mai]nte\i\i dintre evrei cu zburd[rile nebune ale c`inelui care la un semn s[rea pe deasupra lor smulg`ndu-le chitia neagr[de pe cap?... Admirabil Caro!... de=i el avea oarecare apuc[turi de comunist =i fura din b[c[lii provizii ce le ascundea sub patul t[u, el pricepea misiunea lui de a ne sc[pa de fiarele nes[\ioase ce ne importunau, pe c`nd eram ocupa\i cu redactarea foaei* Pro-

[1] Da, nu *(gr.)*,

[2] Ion Ghica, *Opere*, vol. 1, Buc., 1956, p. 194: *O c[l[torie de la Bucure=ti la Iasi înainte de 1848.*

gresu, *fondat[de Negruzzi, Kog[lniceanu, tu =i eu. El era considerat de noi ca cel mai activ =i mai pre\ios colaborator al nostru =i se bucura de o stim[f[r[margini din partea tuturor. M[rturise=te, amice, c[dac[ar mai tr[i Caro, nu l-ai da pe mul\i literatora=i de ast[zi, l[tr[tori ca d`nsul, dar nu ca d`nsul inteligen\i...*

Prin]ndemnul t[u atunci am scris =i publicat critica mea glumea\[asupra Stan\elor epice *ale r[posatului Aristia,]n care vod[Bibescu era comparat cu un singur =i* \eap[n catarg... *Nenorocitul poet s-a dus pe ceea lume f[r[s[m[ierte. Fie r[spunderea ta* in seculum seculorum[1]!

Descrie-mi tabloul societ[\ii ie=ene sub domniile lui Sturza =i Chica-vod[, cu tinerimea ei vioaie, elegant[, entuziast[, patriot[; cu boierii s[i b[tr`ni ]mbr[ca\i ]n haine bizantine =i ]nsp[im`nta\i de av`ntul ideilor moderne, cu buchetul ei de dame frumoase, sim\itoare, nobile, spirituale, p[rta=e ale visurilor noastre de independen\[ =i de m[rire pentru patrie. Ce ]nr`urire puternic[au avut ele asupra mi=c[rii na\ionale =i c`t au contribuit a introduce la noi tot ce distinge pe o societate civilizat[! Multe figuri gra\ioase de acum 30-40 de ani ar merita s[ formeze o galerie ]nc`nt[toare =i numele lor s[fie]nscrise]n litere de aur pe table de marmur[.

}mprosp[teaz[ ]n minte-mi un alt tablou de un caracter mai prozaic, acela al falansterului nostru la Pera,]n timpul r[zboiului de la Cr`m; =efii acelui falanster era\i tu, Negri =i Rallet, iar adep\ii lui erau to\i ofi\erii francezi din lag[rul de la Maslac, a=ezat aproape de Constantinopol. Negri =i Rallet se luptau cu c[lug[rii greci]n chestia averilor m[n[stire=ti =i r[bdau multe neajunsuri din partea politicii mi=ele=ti a Divanului turcesc fa\[cu rom`nii; noroc pentru ei c[locotenentul Laurent, c[pitanul avizoului ambasadei franceze, venea]n toate zilele ca s[-i fac[a-=i uita necazurile. El reprezenta veselia =i spiritul glume\ al compatrio\ilor lui Rabelais =i poseda un repertoriu bogat de anecdote umoristice, afar[de talentul extraor-

[1] În vecii vecilor *(lat.)*.

dinar de a imita, sau c`nt`nd, sau =uier`nd, toate instrumentele unei orchestre ]ntregi. Uvertura lui Guillaume Tell o executa ]n deplin[ perfec\ie, ]mpestri\`nd-o cu ni=te note false de clarinet[, care produceau efectul cel mai comic.

}n asediul ora=ului Sevastopol el comandase o baterie =i c`=tigase un reumatism ca =i d`nsul de pozna=. Boala lui se dezvoltase mai t`rziu ]ntr-un mod straniu, aduc`nd-l]n starea jalnic[de a nu putea p[=i]nainte,]ns[l[s`ndu-i facultatea de a merge ]nd[r[t =i a cobor] astfet sc[rile cu o repejune miraculoas[. Cu toate acestea spiritul lui nu pierduse nici o p[rticic[ din vechea-i veselie... }\i aduci aminte balul dat de st[p`na casei ce locuiam la Pera? Laurent,]n uniforma lui de c[pitan de marin[militar[, f[cu o intrare splendid[ ]n salon =i, apuc`nd de la u=[, se adres[ pe r`nd la toate damele, asigur`ndu-le c[ sem[nau cu ]mp[r[teasa Fran\ei, Eugenia. Amicul nostru a fost sublim de elocven\[ ]n seara aceea =i a devenit eroul preferat al sexului frumos din Pera. Mi se pare c[ el a =i abuzat de o favoare at`t de binemeritat[.

Istorise=te-mi]ntrevederile =i convorbirile tale cu oamenii politici din Turcia =i din Englitera]n chestia intereselor noastre, =i modul cu care fostul guvernator at Caucazului, generalul Graben, trimisul]mp[ratului Nicolai, a surprins aderarea }naltei Por\i la tratatul de la Balta Liman. Generalul pe care]l cunoscusem la Ia=i, c[ci era c[s[torit cu una din surorile cumnatului meu Rolla, ajung`nd la Constantinopol, adres[Divanului mai multe cereri gogonate, cum se zice la \ar[: precum dreptul de trecere liber[prin Bosfor flotei ruse=ti de r[zboi, dreptul de protec\ie ortodox[pentru]mp[ratul asupra tuturor cre=tinilor din Peninsula Balcanic[, dreptul de a cump[ra flota vice-regelui de Egipt =i alte asemenea enormit[\i. Divanul, sus\inut]n tain[de c[tre ambasadorii puterilor occidentale, r[spunse prin un refuz categoric, pe care generalul Craben se f[cu c[-l]n\elege ca un act de ostilitate]n contra Rusiei =i pomeni cuv`ntul de declarare de r[zboi.

}n zadar noi, rom`nii afl[tori la Constantinopol, noi, cei cu durerea, ne]ncercar[m s[asigur[m pe turci =i pe ambasadori c[

era o simpl[comedie ce avea de \int[numai tratatul de Balta Liman. Marii politici orientali =i apuseni ne tratar[de \[rani de la Dun[re. Generalul Graben simul[preg[tirile sale de plecare,]ns[p`n-a nu se ]mbarca avu o ultim[ ]nt`lnire cu vizirul =i-i zise: „Ce r[spuns s[duc eu]mp[ratului? }nte\irea nejustificat[a Divanului are s[fie privit[de Maiestatea Sa ca o ofens[personal[=i, martor mi-e Dumnezeu, c[eu doresc a feri, Turcia, precum =i pe Rusia, de calami-t[\ile unui r[zboi. Tot ce v-am propus]n numele]mp[ratului, a\i respins dup[ ]ndemnul ambasadorilor str[ini. Ei bine, pune\i-m[m[car]n posibilitatea de a domoli m`nia Maiest[\ii Sale, duc`nd la Petersburg tratatul de Balta Liman subsemnat de Sultanul.“ Turcii se consultar[cu ambasadorii =i a doua zi tratatul era]nvestit cu toate formele uzitate. Craben plec[din Constantinopol r`z`nd]n barb[, iar faimo=ii diploma\i, convin=i c[au dat probe de o m[iastr[dib[cie diplomatic[, trimiser[pe la guvernele lor respective o not[identic[care proclama]n cuvinte pompoase pretinsa lor victorie contra politicii ruse=ti]n Orient!

Descrie-mi]n tot adev[rul lor evenimentele de la 11/23 februarie 1866, care, oricum ar fi caracterul lor, formeaz[o pagin[important[ ]n istoria \[rii.

Spune-mi,]n fine, tot ce =tii din trecut prin al\ii =i prin tine]nsu\i. Te g`nde=te, amice, c[ dintre contemporanii no=tri tu ai fost =i ]nc[ e=ti unul din cei mai activi pe t[r`mul politic =i posezi prin urmare un tezaur de suvenire care cer imperios s[ias[la lumin[ ]n ochii genera\iei actuale =i ai celor viitoare. Urmeaz[dar =irul epistolelor tale cu acea verv[fericit[ce distinge cuprinsul volumului t[u =i s[-\i ajute Dumnezeu a l[sa]n urma ta un complet de schi\e pitore=ti, de memorii istorice, de tablouri sociale care s[ ]mbog[\easc[analele Academiei noastre =i comoara literaturii rom`ne. Ele vor ad[uga un titlu mai mult la acele dob`ndite de tine]n ochii \[rii ca unul din introduc[torii Rom`niei]n era sa de lumin[, de m[rire =i de glorie.

MANIFESTE +I AMINTIRI POLITICE

PROTESTA|IE }N NUMELE MOLDOVEI, AL OMENIRII +I AL LUI DUMNEZEU

Fra\ilor rom`ni din toat[ Rom`nia! V[chem s[fi\i martori la nelegiuirile guvernului prin\ului Moldovei, Mihail Sturza, care de patrusprezece ani s-a ar[tat prin toate faptele sale du=manul cel mai aprig al na\iei noastre! Veni\i cu to\i s[protest[m]n fa\a lumii]mpotriva sistemului barbar =i corump[tor ce a]ntrebuin\at p`n[acum acest domnitor pornit de patimi spre a \inea Moldova]n lan\uri =i]n]ntunecime! Veni\i cu to\i s[protest[m]n numele Patriei, al Omenirii =i al lui Dumnezeu,]mpotriva tiraniei machiavelice a acestui om, care nu respect[nici Patrie, nici Omenire, nici Dumnezeu!

De 14 ani, Mihail Sturza, st[p`nit de nesa\iul iubirii de argint, se sluje=te de m[surile cele mai arbitrare =i de chipurile cele mai neru=inate pentru de a-=i]ndestula patima r[pirii; dar, spre nenorocirea \[rii, acea patim[este ne]ndestulat[, c[ci ea nu are hotare.

De 14 ani, Mihail Sturza,]narmat cu otrava corumperii, stinge sim\irile de omenie =i de cinste din inimile supu=ilor s[i, degradeaz[caracterul na\iei, o compromiteaz[ ]n ochii Europei =i]i d[o direc\ie care o duce pe calea pieirii.

De 14 ani, Mihail Sturza r[st[lm[ce=te =i calc[cuprinsul Reglementului Organic]n interesul s[u particular. El vinde rangurile boieriei; vinde posturile statului de la cele mai mici p`n[ la cele mai nalte; vinde scaunele clerului, vinde hot[r`rile judec[tore=ti; vinde m[surile administrative; vinde cinstea, vinde cugetul

oamenilor; vinde drepturile Patriei noastre! El vinde orice se poate vinde sau nu, =i adun[aur peste aur, milioane peste milioane, pe care le scoate afar[din \ar[, pentru ca s[o s[r[ceasc[ ]nc[mai mult!

De c`nd s-a suit pe tron, Mihail Sturza a luat Moldova ]n arend[, =i a=a de stra=nic a stors-o ]n m`inile sale *p[rinte=ti*, c[din venitul de 12.000 galbeni, ce avea la anul 1834, el a izbutit a avea]n ziua de ast[zi, 1848, un venit de mai mult de 200.000 galbeni.

De c`nd a apucat sceptrul ]n m`n[, Mihail Sturza, nemul\umindu-se numai cu]nmul\irea averilor sale din averea \[rii, a \intit necontenit la d[r`marea na\iei noastre. Pe to\i oamenii cu iubire de dreptate i-a dep[rtat din slujbele statului sau, de=i a ]ncredin\at posturi la unii din ei, a c[utat s[-i comprometeze ]n ochii ob=tii, pentru ca nici un moldovean s[ nu r[m`ie nep[tat =i pentru ca to\i s[fie instrumente oarbe ale patimilor sale. Pe to\i bunii patrio\i ce s-au]mpotrivit sistemului s[u de corumpere i-a prigonit =i]i prigone=te]nc[cu o du=m[nie ne]mp[cat[. Pe mul\i r[i huli\i de opinia public[i-a adunat pe l`ng[ tronul s[u =i le-a ]nlesnit mijloace de pr[d[ciuni f[r[ margini. Pe \[rani i-a adus ]n cea mai crud[ =i mai jalnic[ stare prin asupriri nesf`r=ite =i la cel mai de pe urm[grad de tic[lo=ie, prin biruri grele =i r[u]mp[r\ite. Toate mijloacele de prop[=ire a neamului rom`nesc din Moldova le-a nimicit; =coalele le-a l[sat ]n ne]ngrijire; Academia din Ia=i a desfiin\at-o pe jum[tate; lan\uri tiparului a pus; foile publice cele mai bune le-a ]nchis; ]ntreprinderile de ]mbun[t[\iri publice le-a oprit! =i toate aceste fapte nelegiuite le-a des[v`r=it prin porunci arbitrare =i]mpotrivitoare at`t obiceiurilor =i pravililor p[m`ntului, c`t =i cuprinsului Reglementului!

Fra\ilor! }n mijlocul at`tor nenorociri, ]n s`nul at`tor rele, \ara noastr[ gemea cu durere, \ara, ]mpins[ pe calea pieirii de *p[rinteasca* m`na a domnului, se zbuciuma]n agonie, c`nd deodat[soarele libert[\ii ce s-a ridicat asupra Europei a aruncat o raz[=i]n p[r\ile noastre.

La acea lumin[m`ntuitoare, toate clasele societ[\ii s-au trezit ca dintr-un somn ad`nc =i dureros =i v[z`nd r[nile de care erau acoperite au sim\it ]ntr-o unire nevoia de o grabnic[ vindecare. Oamenii  care sunt ]n stare de a-=i sc[pa Patria de sub asuprire au ]nceput a-=i aduce aminte c[ sunt rom`ni, =i mai ales tinerimea Moldovei, care vars[lacrimi de s`nge ]n preajma suferin\elor ob=te=ti, s-a sim\it deodat[ ]nsufle\it[ de o falnic[ n[dejde. Atunci deodat[ un mare num[r de persoane au alergat la Ia=i de prin provincii spre a se uni cu fra\ii lor din capital[ =i a c[uta ]mpreun[ lecuirea bolii ce muncea pe rom`ni de at`t amar de ani!

La aceast[mi=care]ns[oc`rmuirea, ]n loc de a lini=ti ob=tea prin m[suri ]n\elepte de ]mbun[t[\iri, s-a cuprins de groaz[, ca una ce se cuno=tea vinovat[, =i ]n urmare Mihail Sturza, *p[rintele Patriei*, ]ngrijindu-se mai mult de averea sa dec`t de siguran\a public[, a adunat]ntr-ascuns pe to\i arn[u\ii =i pe to\i r[ii din t`rg, le-a ]mp[r\it arme, le-a hot[r`t lefuri =i =i-a format cu ei o gard[personal[=i t[inuit[.

Care a fost g`ndul s[u, alc[tuind acea ceat[ numeroas[ de ho\i ]n s`nul capitalei, c`nd avea mili\ia p[m`nteasc[, comenduit[de]nsu=i fiul s[u, hatmanul Dimitrie Sturza, pentru \inerea bunei or`nduieli? Care a fost planul s[u, ]nconjur`ndu-se de asemene ceat[de str[ini fugi\i sau alunga\i din \[rile lor? Judece lumea =i hot[rasc[!

Ceea ce =tim este c[asemene dispozi\ie du=m[neasc[, amenin\`nd siguran\a public[a ora=ului, a adus mare]mpiedicare rela\iilor comerciale =i a silit pe negu\[tori a se pune sub ocrotirea consulatelor str[ine pentru ap[rarea averii =i a vie\ii lor. Ceea ce suntem siguri este c[vod[, cu toate f[g[duin\ele sale c[tre domnii consuli, a \inut]ntr-ascuns pe arn[u\ii]narma\i =i c[s-a slujit cu ei pentru ca s[maltrateze pe fra\ii no=tri =i s[le calce =i s[le prade casele]n noaptea de 29 mart.[1]

---

[1] Dovad[la aceasta avem c[lcarea casei cneazului Gheorghe Cantacuzino =i pr[d[rile de ceasornice, de bani =i de alte lucruri ce s-au f[cut de c[tre arn[utul lui beizade Grigore... +i alte multe [V. A.].

Ceea ce cunoa=tem este c[ ]narmarea vagabonzilor de c[tre oc`rmuire, aceast[ m[sur[ nelegiuit[ ]ntr-un stat ]ntemeiat pe legi =i ocrotit de dou[ cur\i suverane a de=teptat grija popora\iei ]ntregi a capitalei; c[ duhurile au ]nceput a fierbe cu ur[; c[ boierii au ]nceput a se g`ndi serios la soarta ce a=tepta pe to\i; c[mul\i din cei mai]nsemna\i amploia\i, precum ministrul drept[\ii, ministrul treburilor str[ine, prezidentul Divanului domnesc, prezidentul Divanului apelativ, mai mul\i judec[tori =i c`\iva deputa\i =i-au dat ]ndat[ demisiile din posturi, nevroind a fi instrumente de pieire pentru \ar[ ]n m`inile lui Mihail Sturza; =i]n sf`r=it c[ deosebite mici adun[ri au ]nceput a se ]ntruni cu g`nd de a g[si chipurile legale de paz[pentru fiecare locuitor.

}n preajma acestor simptome de nemul\umire ob=teasc[, domnul, urm`nd pornirilor sale de despotism, a scos un ofis ]mpotriva adun[rilor, dar v[z`nd c[acea porunc[nu se b[ga]n seam[de c[tre ob=te =i tem`ndu-se de a o a\`\a pe aceasta mai mult, a socotit s[-=i puie iar masca de *P[rinte al Patriei* spre a]n=ela iar[=i pe acei ce-i numea copiii lui; =i pentru ca s[izbuteasc[mai sigur la acest \el, a]ns[rcinat pe domnul ministru din[untru ca s[afle dorin\ele ob=tii =i s[-i fac[tot soiul de f[g[duin\e]n numele lui.

Dl ministru s-a adresat]ndat[c[tre dnii C. Rolla, Lascar Rosetti, M. Epureanu, P. Cazimir, N. Ghica =i V. Alecsandri =i,]ncredin\`ndu-i de bun[voin\[ a st[p`nirii pentru de a]mplini dorin\ele ob=tii, i-a]ntrebat: care sunt acele dorin\e?

Ei au r[spuns c[nu puteau lua asupr[-le]ns[rcinarea de a vorbi]n numele ob=tii]ntregi p`n-a nu ]mp[rt[=i acesteia ]ntrebarea oc`rmuirii =i p`n-a nu consulta glasurile tuturor fra\ilor lor. Deci pe la 7 ceasuri de sear[, adun`ndu-se un mare num[r de persoane de toate treptele =i de toate neamurile]n sala lui Regensburg, d-nii Rolla, Rosetti, Ghica =i ceilal\i s-au]nf[\i=at dinaintea lor, le-au]ncuno=tiin\at propunerea f[cut[lor de dl ministru, =i]n urmare adunarea]ntreag[a ales]ndat[un comitet]ns[rcinat de a redija cererile ob=tii pentru]mbun[t[\irea st[rii rom`nilor din

Moldova. }nsu=i dl ministru =i dl aga au fost fa\[la acea adunare =i s-au putut]ncredin\a c[to\i m[dularii ei s-au ar[tat]nsufle\i\i de respectul legalit[\ii[1].

Comitetul s-a adunat a dou[zi diminea\[, 28 mart,]n casele logof[tului C. Sturza =i a]naintat lucrarea de care era]ns[rcinat, cu toat[nep[rtinirea cugetului curat =i cu toat[iubirea de binele ob=tesc.

Iat[, fra\ilor, cercet[rile f[cute de el asupra st[rii nenorocite a tuturor claselor din Moldova =i articolele propuse pentru]mbun[t[\irea acelei st[ri. Voi to\i, locuitorilor s[teni care geme\i sub asupririle cele mai stra=nice; voi, militarilor care sunte\i]nstr`mb[t[\i\i cu r[spl[tirea slujbelor voastre; voi, nevoiea=ilor, care v-a\i pierdut sau v[pierde\i averile]n mrejele judec[tore=ti; voi to\i, care iubi\i Moldova =i-i dori\i binele, asculta\i =i judeca\i dac[acei ce au lucrat pentru binele vostru au fost ni=te netrebnici tulbur[tori, precum ei sunt numi\i]n ofisurile domne=ti din 29 =i 31 mart.

l. Fiindc[Reglementul Organic al Moldovei este temelia pe care st[a=ezat[constitu\ia noastr[=i fiindc[Mihail Sturza a c[lcat la prilejuri de interes personal articolele acestui Reglement, precum se dovede=te prin chipurile]ntrebuin\ate de el la formarea Camerelor de deputa\i, adic[: prin]mp[r\ire de decreturi, de posturi =i de bani la aleg[tori; precum se dovede=te prin silnica dep[rtare din s`nul Camerei a domnului Lascar Rosetti, deputatul \inutului F[lciu, =i prin numirea arbitrar[ a altui deputat ]n locul s[u; precum se dovede=te prin ]nfiin\area unei aspre cenzuri de care nici se pomene=te ]n Reglement; precum se dovede=te prin toate zilnicele nelegiuiri ce domnesc at`t]n ramurile judec[tore=ti =i administrative, c`t =i ]n ]ntrebuin\area banilor bugetului; precum se dovede=te prin slobozirea arbitrar[ de ofisuri, f[r[ de a fi mai ]nt`i supuse Adun[rii; precum se dovede=te prin o mul\ime de pedepse f[cute f[r[judecat[pravilicease[=i c.l.t.: Ob=tea, vroind

[1] V. =i scrisoarea lui G. Sion catre Gh. Bari\, publicat[ ]n *Anul 1848]n Principatele Rom`ne,* tom. l, Bucure=ti, 1952, p. 223 =i urm.

a pune sf`r=it unor asemene urm[ri v[t[m[toare drepturilor poporului, cere: *„Sf`nta p[zire a Reglementului]n tot cuprinsul s[u =i f[r[nici o r[st[lm[cire.“*

2. Fiindc[prin sistemul lui Mihail Sturza, corumperea s-a]ntins]n toat[\ara, a p[truns]n toate =i a ajuns la gradul cel mai primejdios pentru viitorul Moldovei, precum se dovede=te prin neru=inatele v`nz[ri a hot[r`rilor judec[tore=ti =i a m[surilor administrative, lucruri cunoscute de to\i; precum se dovede=te prin obiceiul mituirii, care]n vreme de 14 ani a prins mai ad`nc[ r[d[cin[ ]n \ar[ dec`t]ns[=i]n vremea domniei fanario\ilor; precum se dovede=te prin numeroasele pilde de nep[sare cu care mul\i din aleg[tori]=i v`nd voturile, f[r[ a se g`ndi c[ ]=i v`nd cugetul =i Patria: Ob=tea, spre a st[vili]ntinderea unui r[u ca acela care degradeaz[caracterul na\iei =i]l acoper[de ru=ine]n fa\a lumii, cere: *„Secarea corumperii prin pravile]nadins f[cute =i a abuzurilor ce izvor[sc din acea corumpere*“.

3. Fiindc[ ]n ochii lui Mihail Sturza, cinstea oamenilor, siguran\a personal[=i p[zirea formelor sunt nesocotite =i fiindc[ ]n mai multe]mprejur[ri a ar[tat]n fapt[o mare lips[de respect pentru drepturile oric[rui moldovean, precum se dovede=te prin arestarea =i trimiterea la m[n[stirea R`=c[i a domnului Mihail Kog[lniceanu, f[r[nici o cercetare formal[=i f[r[nici o judecat[pravilicease[,[1] precum se dovede=te prin arestarea =i]nchiderea]n cazarma din Gala\i a domnilor Toader Sion =i Tuchididi, f[r[nici o cercetare formal[=i f[r[judecat[pravilicease[,[2] precum se dovede=te prin arestarea,]nchiderea]n cazarma de la Gala\i =i maltrata\ia neomeneasc[ce s-a f[cut domnului Panu, prezidentul

[1] Dl Kog[lniceanu a fost trimis la m[n[stire pentru c[a ap[rat drepturile t`rgului Boto=ani]mprotiva unor c[lug[ri greci [V. A.].

[2] Dnii Toader Sion =i Tuchididi au fost]nchi=i]n cazarm[pentru c[au ap[rat drepturile nenoroci\ilor locuitori ai \inutului Vaslui, ce au fost asupri\i prin m[surile catagrafiei trecute [V. A.].

de Hu=i, f[r[nici o cercetare formal[=i f[r[nici o hot[r`re praviliceasc[,[1] precum se dovede=te prin exila rea de demult a logof[tului Costache Sturza, visternicului Neculai Roznovanu =i al\ii, pe la mo=iile lor sau pe la m[n[stiri, tot f[r[cercetare =i f[r[judecat[praviliceasc[; Ob=tea, vroind a feri]n viitor pe fiecare locuitor de asemenea acte arbitrare, ce sunt neiertate de Regle-ment =i nepotrivite cu legiuirile unei \[ri constitu\ionale ca Moldova, cere: *„Siguran\a personal[, adic[: nimeni s[nu mai poat[fi pedepsit dec`t pe temeiul legilor =i ]n urmarea unei hot[r`ri judec[tore=ti“*. Totodat[, pentru de a feri pe fiecare arestat de a a=tepta judecata ce i s-ar cuveni luni =i ani]ntregi, prin]nchisori, precum adeseori s-au v[zut pilde, Ob=tea cere: *„Ca fiecare arestat s[fie]nf[\i=at]n vreme de 24 ceasuri dinaintea tribunalului competent“*.

4. Fiindc[locuitorii s[teni au ajuns la gradul cel mai mare de tic[lo=ie prin nep[sarea mai multor proprietari =i mai ales prin m[surile de asuprire ale guvernului lui Mihail Sturza, precum se dovede=te prin d[rile de bani la care sunt supu=i, sub cuv`nt de plat[ pentru solda\i, plat[ pentru slujitori, plat[ pentru cutiile satelor, plat[ pentru foaia s[teasc[, plat[ pentru pece\i =.c.l. (toate aceste pe deasupra birului hot[r`t de Reglement); precum se dovede=te prin nenum[ratele beilicuri ce ei sunt sili\i a face]n orice timp, at`t pentru proprietari, c`t =i pentru st[p`nire, adic[: podvozi grele, c[r[turi de piatr[, de lemn =i de p[cur[ pentru pavelele din Ia=i sau din t`rgurile \inutale; c[r[turi de var, de piatr[=i de cherestea pentru zidirile particulare ale domnului]n t`rguri =i pe la mo=ii; lucrul nem[surat al boierescului, lucrul

[1] Dl Panu a fost pedepsit pentru c[, nevroind a-=i vinde cugetul st[p`nirii, a ales de deputat pe dl Lascar Rosetti, ce este cunoscut de om cu iubire de patrie.

N.B. Domnul A. Rusu =i al\ii au fost]nc[jertfe ale nedrept[\ii domne=ti! [V. A.]

=oselelor, lucrul podurilor =.c.l., toate aceste sub bicele slujitorilor, pe care ei singuri]i \in cu banii lor; precum se dovede=te prin asupririle cunoscute ale unor arenda=i, =i mai cu seam[prin tiranicele schingiuiri ce]nsu=i beizade Grigore Sturza face locuitorilor de pe mo=iile ce el a luat]n arend[; schingiuiri care au]nfiorat \ara]ntreag[, dar pe care domnul Moldovei le-a]ng[duit ca un p[rinte bun =i iubitor de... popor; precum se dovede=te,]ntr-un cuv`nt, prin pl`ngerile acestui popor f[r[ajutor =i f[r[n[dejde, pl`ngeri drepte, de care se r[sun[ \ara =i care au r[zb[tut ]n toat[ Europa civilizat[: Ob=tea, ce cunoa=te pe \[rani ca fra\i buni de acela=i s`nge =i de acela=i nume, vroind a curma suferin\ele lor, cere: *„Grabnica]mbun[t[\ire a st[rii locuitorilor s[teni, at`t ]n rela\iile lor cu proprietarii mo=iilor, c`t =i]n acele cu oc`rmuirea, precum =i contenirea tuturor beilicurilor cunoscute sub nume de plat[=i celelalte“*.

5. Ob=tea cere ca: *„Mazilii, rupta=ii, ruptele Visteriei =i celelalte clase privilegiate s[fie ocroti\i potrivit Reglementului =i s[nu mai fie]ntrebuin\a\i]n trebi particulare“*.

6. Tot]n privirea u=ur[rii nevoilor ce sunt]n spatele \[ranilor, Ob=tea cere ca: *„Priveghetorii s[se aleag[dup[gl[suirea Reglementului, f[r[nici o]nr`urire din partea oc`rmuirii“*.

7. Fiindc[prin abuzurile catagrafiei trecute multe nedrept[\i s-au introdus]n plata birului =i fiindc[prin urmare mul\i din locuitorii ce sunt ap[ra\i de Reglement pentru acea plat[se g[sesc ast[zi silnic cuprin=i]ntre birnici, precum se dovede=te prin nenum[ratele jalbe ce sunt]n arhiva Visteriei, =i mai cu seam[prin ob=teasca j[luire a locuitorilor \inutului Vasluiului,]n urma c[reia dl Toader Sion =i dl Tuchididi,]mputernici\ii lor, au fost]nchi=i la cazarma din Gala\i, Ob=tea cere: *„Alc[tuirea unei noi catagrafii, spre a sc[pa de]mpilare pe to\i nenoroci\ii locuitori care sunt asupri\i prin abuzurile catagrafiei trecute“*.

8. Fiindc[=coalele, singurul mijloc de luminare pentru popor, au fost totdeauna ne]ngrijite de oc`rmuire =i fiindc[Mihail Sturza

nu numai c[nu a urmat gl[suirii Reglementului despre]nformarea =coalelor, ci dimpotriv[a]n[du=it pe c`t a putut dezvoltarea ]nv[\[turilor ]n \ar[, precum se dovede=te prin desfiin\area claselor celor mai ]nsemnate din Academie =i prin nepunerea ]n lucrare a reformelor propuse de c[tre comisia =coalelor, Ob=tea cere: *„Reforma =coalelor pe o temelie larg[ =i na\ional[, spre r[sp`ndirea luminilor]n tot poporul“*, c[ci acum]nv[\area limbii rom`ne=ti este dispre\uit[=i intrarea]n Academie este iertat[numai celor care au bani, iar nu poporului s[rac.

9. Fiindc[prin armarea arn[u\ilor, Mihail Sturza a c[lcat Reglementul, a batjocorit mili\ia p[m`nteasc[ =i a pus ]n pericol at`t averile, c`t =i vie\ile oamenilor, ]mpiedic`nd totodat[=i rela\iile comerciale lipsite de orice siguran\[prin asemene m[sur[primejdioas[, Ob=tea cere: *„Dezarmarea grabnic[a arn[u\ilor =i a altor in=i ce s-au]narmat de c[tre oc`rmuire =i]nchez[=uirea lor pe viitor c[nu vor fi pricin[de tulburare public[“.*

10. Fiindc[osta=ii rom`ne=ti ]ns[rcina\i cu paza Patriei merit[ a fi sub cea mai de aproape ]ngrijire a ei =i fiindc[ p`n[acum ei au fost supu=i unui sistem de disciplin[aspr[=i]njositoare caracterului militar, precum =i]nstr`mb[t[\i\i]n r[spl[tirea slujbei lor prin nedreptatea favorului, Ob=tea cere: *„Ridicarea pedepselor trupe=ti,]njositoare caracterului, din disciplina mili\iei na\ionale;]mbun[t[\irea hranei sale =i mai ales dreapta]naintare]n ranguri, dup[vechimea slujbei =i dup[meritele personale“.*

11. Totodat[spre a]ndemna pe locuitori a nu mai fugi de ost[=ie, Ob=tea cere: *„Ca militarii care au slujit Patriei =i care au c`=tigat recuno=tin\a ob=teasc[ s[ fie scuti\i de orice d[jdii, c`nd vor ie=i din slujb[“.*

12. Fiindc[p`n[ acum mini=trii nu au fost alt[ dec`t]mplinitorii vroin\elor domnului, de=i dup[Reglement ei au fost r[spunz[tori de toate lucr[rile lor, =i fiindc[o asemenea anomalie a fost totdeauna v[t[m[toare intereselor \[rii, Ob=tea cere ca: *„Mini=trii s[aib[deplina libertate praviliceasc[ ]n lucr[rile lor, pentru ca s[poarte cu drept r[spunderea acestor lucr[ri“.*

13. Fiindc[banii ridica\i asupra po=linei gr`nelor]mpiedic[pe de o parte]nlesnirea comer\ului =i]nflorirea agriculturii, iar pe de alt[parte nu aduc nici un folos \[rii, ci numai domnului singur, c[ruia acei bani sunt h[r[zi\i de c[tre adunarea ob=teasc[, Ob=tea cere: *„Desfiin\area po=linei ca una ce este v[t[m[toare agriculturii =i comer\ului“.*

14. Tot pentru]nlesnirea nego\ului, Ob=tea cere, potrivit Reglementului: *„}mbun[t[\irea portului Gala\i, ca cel mai mare canal al]nfloririi comer\ului =i agriculturii Moldovei“.*

15. Fiindc[clerul Moldovei se afl[ ]n cea mai proast[stare prin ne]ngrijirea oc`rmuirii; fiindc[ Mihail Sturza nu =i-a ]mplinit, ]n vreme de 14 ani, datoria sa de domn cre=tin, datorie sf`nt[, ce]i poruncea s[ridice starea moral[, social[=i intelectual[a preo\ilor, adic[: a acelor oameni ce sunt]ndatora\i prin misia lor de a propov[dui popoarelor iubirea de oameni, de Patrie =i de Dumnezeu; =i fiindc[ ]n urmarea acelei nep[s[ri a oc`rmuirii poporul Moldovei a pierdut tot respectul c[tre tagma preo\easc[de ast[zi, Ob=tea cere: *„Ridicarea morala, social[=i intelectual[a clerului“.*

16. Fiindc[prin neor`nduielile ce domnesc ]n ramurile judec[tore=ti =i administrative =i prin sistemul de hat`ruri adoptat de oc`rmuire, creditul public s-a desfiin\at cu totul; fiindc[ o mul\ime de datorii r[m`n nepl[tite la vadele =i peste vadele din pricina nep[zirii legilor; fiindc[ ]mprumut[rile de bani au ajuns a fi nesigure, de=i ar fi legalizate de judec[torii =i]nchez[=uite pe amaneturi; =i,]n sf`r=it, fiindc[ asemenea neor`nduieli sunt menite a d[r`ma nego\ul \[rii, Ob=tea cere: *„P[zirea cu sfin\enie a legilor pe care se reazem[creditul public, =i aceasta]n privirea tuturor, f[r[osebire, pentru siguran\a rela\iilor comerciale“.*

17. Tot spre]nlesnirea nego\ului, Ob=tea cere: *„}nformarea unui tribunal de comer\ ]n Ia=i =i t[lm[cirea]n limba na\ional[a codului de comer\ francez ce este primit de Reglement“.*

18. Fiindc[Mihail Sturza, nemul\umindu-se de toate mijloacele legiuite =i nelegiuite ce]ntrebuin\eaz[spre m[rirea averilor sale,

a pus m`na =i pe o parte ]nsemn[toare din banii \[rii, intrig`nd prin ob=teasc[adunare ca s[i se hot[rasc[=i banii Rezervei, sum[de mai mult de un milion, afar[de lista civil[=i de banii po=linei; =i fiindc[Rezerva]n oricare \ar[este hot[r`t[pentru]mbun[t[\iri ob=te=ti, iar nu pentru]mbog[\iri particulare, Ob=tea cere ca: *„Banii de rezerv[s[fie]ntrebuin\a\i]n formarea unei b[nci de scomt pentru]nlesnirea nego\ului \[rii“.*

19. Fiindc[p`n[ acum hrana Ob=tii de prin t`rguri a fost speculat[de oamenii oc`rmuirii, de ispravnici =i de agi, care, av`nd puterea]n m`inile lor, au fost volnici de-a face tot soiul de abuzuri, spre c`=tigul lor particular; =i fiindc[prin]ng[duirea acelor neor`nduieli din partea oc`rmuirii, locuitorii t`rgurilor au fost totdeauna nedrept[\i\i Ob=tea, spre a opri asemenea abuzuri, cere ca: *„Hrana Ob=tii de prin t`rguri s[fie sub cea mai de aproape]ngrijire a guvernului, pentru de a nu se mai face un mijloc de]mbog[\ire particular[“.*

20. Fiindc[poli\ia este]n cea mai mare neor`nduial[, ]nc`t comisarii au ajuns a fi tiranii claselor de jos: =i fiindc[soarta aresta\ilor, supus[vroin\elor acelor comisari,]nfioreaz[omenirea, Ob=tea cere: *„A=ezarea poli\iei pe principii omene=ti]n privin\a nenoroci\ilor aresta\i“* [1].

21. Fiindc[guvernul, c[lc`nd legile, a ]ndr[znit a pedepsi f[r[ a-i judeca pe to\i c`\i s-au cercat a manifesta]n public dorin\ele lor de]mbun[t[\iri ob=te=ti; =i fiindc[a]ndr[znit a se ar[ta at`t de arbitrar ]n actele sale, p`n[=i de a ridica drepturile politice ale unor din boieri, precum se dovede=te prin publicarea]n *Buletin* a ridic[rii drepturilor politice ale hatmanului Alecu Aslan[2] =i ale

---

[1] Ace=ti nenoroci\i, b[tu\i =i schingiui\i ca]n vremile cele mai barbare, mor de foame =i de ne]ngrijire]n]ntunericul temni\elor [V. A.].

[2] Hatm. Alecu Aslan f[r[a avea alt[vinov[\ie dec`t pentru ca a vroit a se alege deputat la Bac[u, ]n contra poruncii st[p`nirii, =i f[r-a fi nicidecum judecat potrivit Reglementului, i s-au ridicat drepturile politice [V. A.]

dlui Moldovanu, Ob=tea cere: *„Liberarea tuturor aresta\ilor civili =i militari]n pricini politice=ti =i re]ntoarcerea drepturilor politice acelora c[ror li s-au ridicat nedrept pentru asemenea pricini“*.

22. Fiindc[s-au v[zut multe pilde de scoatere din slujb[a amploia\ilor vrednici =i cinsti\i, care nu au vroit a fi instrumente oarbe ale nedrept[\ilor oc`rmuirii — precum se dovede=te prin dep[rtarea din postul de prezident a domnului Panu (pentru c[acesta a ales deputat pe dl Lascar Rosetti); precum se dovede=te prin o mul\ime de alte pilde cunoscute de to\i; =i fiindc[aseminea nelegiuri sunt menite a stinge sim\irile de cinste din inimile amploia\ilor care se \in cu slujba, Ob=tea cere: *„Nestr[mutarea din posturi a amploia\ilor vrednici =i cinsti\i =i]naintarea lor]n posturi mai]nalte potrivit meritelor =i cuprinsului Reglementului“*. Totodat[spre a pune pe amploia\i]n stare de a nu fi sili\i s[primeasc[mit[de la]mpricina\i, Ob=tea cere: *„Sporirea lefurilor amploia\ilor pentru de a le]nlesni mijloace de vie\uire cinstit[=i neat`rnat[“*.

23. Asemenea, spre contenirea abuzurilor ce s-au introdus]n administra\ie, Ob=tea cere: *„Ca to\i amploia\ii s[fie r[spunz[tori pentru faptele lor]n lucr[rile slujbelor ce le vor fi]ncredin\ate“*.

24. Fiindc[, din lipsa unei b[nci na\ionale, toat[ ]nlesnirea b[neasc[a nego\ului se afl[ ]n m`inile zarafilor jidovi care speculeaz[ cu camete nelegiuite, Ob=tea, spre a d[r`ma acel sistem de t`lh[rii ce domne=te ]n toat[ \ara sub ochii oc`rmuirii, cere: *„}nfiin\area unei banci na\ionale pe cel mai sigur temei“*.

25. Fiindc[Codica criminal[=i Procedura cer o reform[radical[=i fiindc[sistemul pedepsitor, adic[starea tic[loas[a]nchisorilor, lipsa de hran[ ]ndestul[toare pentru aresta\i, b[t[ile de biciul c[l[ului pe uli\e =i celelalte sunt acte ce degradeaz[omenirea]n veacul acest de civiliza\ie, Ob=tea cere: *„Grabnice reforme de]mbun[t[\iri]n Codica criminal[,]n Procedur[=i]n Sistemul pedepsitor“*.

26. Fiindc[banii pensiilor,]n contra cuprinsului Reglementului, s-au]mp[r\it nedrept =i pe hat`ruri =i fiindc[multe persoane

]navu\ite primesc pensii mari, iar nevoia=ii, care prin slujbele lor au c`=tigat dreptul de ajutor, sunt nedrept[\i\i precum se dovede=te prin pensiile de zece lei pe lun[ ce sunt hot[r`te pentru unii din solda\ii r[ni\i]n deosebite]nt`mpl[ri, unde s-au purtat cu vitejie; precum se dovede=te prin o mul\ime de alte pilde, Ob=tea cere: *„}mp[r\irea dreapt[a banilor pensiilor =i]ndreptarea abuzurilor ce s-au introdus]n]mp[r\irea acelor bani“.*

27. Fiindc[, dup[cuprinsul Reglementului, ofisurile domne=ti nu pot avea putere praviliceasc[p`n-a nu fi supuse cercet[rii ob=te=tii Adun[ri =i fiindc[ Mihail Sturza de mai mul\i ani sloboade necontenit ofisuri =i le pune ]n lucrare, ca =i c`nd Moldova nu ar fi o \ar[constitu\ional[, ci o monarhie absolut[Ob=tea, dorind contenirea de asemene c[lc[ri]n drepturile Patriei sale, cere ca: *„Ofisurile slobozite p`n[ acum de oc`rmuire]n ramurile judec[toresc =i administrativ s[se supuie voturilor ob=te=tii Adun[ri, =i pe viitor s[se conteneasc[de a se slobozi asemenea ofisuri f[r[de a fi cercetate de Adunare“.*

28. Fiindc[sf`nta Dreptate trebuie s[domneasc[la lumina soarelui =i,]n urmare, fiindc[lucr[rile judec[tore=ti trebuie s[nu se fac[ ]n tain[, Ob=tea cere ca: *„Sean\ele tribunalelor s[fie publice“.*

29. Fiindc[dup[Reglement to\i rom`nii au dreptul de a fi fa\[ la lucr[rile ob=te=tii Adun[ri, lucr[ri ce privesc ]ns[=i soarta lor, =i fiindc[ st[p`nirea a cercat]n mai multe r`nduri a opri publicului intrarea ]n sala Camerei, Ob=tea cere ca: *„Sean\ele ob=te=tii Adun[ri s[ fie publice“*. Totodat[, potrivit Reglementului, cere ca: *„|inerea bunei or`nduieli]n s`nul Camerei s[ at`rne de aceasta]ns[=i, iar nu de vornicia de aprozi“.*

30. Fiindc[ob=teasca Adunare este reprezenta\ia na\iei =i are de sf`nt[ ]ndatorire ]ntemeierea fericirilor Patriei =i sprijinirea drepturilor fiec[rui rom`n, Ob=tea cere ca: *„Tot p[m`nteanul s[ aib[ dreptul de a adresa jalb[ ob=te=tii Adun[ri“* (spre a putea g[si ocrotire ]mpotriva nedrept[\ilor ce ar p[timi din partea st[p`nirii).

31. Fiindc[prin]mp[r\ire de posturi, de ranguri =i de r[spl[tiri b[ne=ti la deputa\i, domnul are mijloace de a-=i forma o majoritate favoritoare intereselor sale =i v[t[m[toare intereselor \[rii, precum se poate dovedi prin actele Camerelor trecute care, f[r[nici un drept, au h[r[zit lui Mihail Sturza banii po=linei =i ai rezervei, =i care, m[rindu-i lista civil[, i-au mai]ncuviin\at]nc[a lua din Visterie suma de aproape de 40.000 galbeni, sub cuv`nt de chirie de palat, Ob=tea, spre a pune stavil[corumperii deputa\ilor, cere ca: *„Deputa\ii s[nu poat[fi]n slujb[=i s[nu poat[primi nici ranguri, nici r[spl[tire b[neasc[ ]n vremea deput[\iei lor“*.

32. Fiindc[chipurile]ntrebuin\ate de oc`rmuire]n alegerea deputa\ilor ob=te=tii Adun[ri de acum au fost cu totul ilegale =i]mprotiva gl[suirii Reglementului, adic[: fiindc[Mihail Sturza a trimis]n \inuturi pe dl visternic =i pe dl postelnic ca s[ ]nfluen\eze voturile aleg[torilor prin]mp[r\ire de bani, de posturi =i de decreturi; =i fiindc[afar[de aceste mijloace de corumpere a mai]ntrebuin\at]nc[=i *]ngrozirea*, trimi\`nd la Bac[u pe dl aga din Ia=i[1] cu arn[u\i =i pompieri ]narma\i, ca s[ fie fa\[ la alegere; =i fiindc[ f[r[ nici o dreptate Mihail Sturza a dep[rtat din s`nul Camerei pe dl Lascar Rosetti, deputatul Hu=ului, =i a numit de la sine pe altul]n loc; =i fiindc[o asemene Adunare alc[tuit[prin chipuri arbitrare =i nelegiuite nu insufl[nici o]ncredere \[rii, Ob=tea cere: *„Desfiin\area acestei* Camere (ce nu poate exista, dup[Reglement fiind ilegal[) *=i]njghebarea unei noi Adun[ri, far[nici o]nr`urire asupra aleg[torilor din partea guvernului, pentru ca aceasta s[fie adev[rata reprezenta\ie a na\iei =i adev[rata]nchez[=uire a fericirii Patriei“*.

33. Fiindc[p`n[acum articolul 57 din Reglement a fost neb[gat]n seam[, Ob=tea cere ca: *„}n puterea acelui articol, Camera s[aib[dreptul de-a face domnului punere]nainte a tot felul de lucru privitor la folosul ob=tesc“*.

---

[1] Toderi\[Ghica [V. A.].

34. Fiindc[Mihail Sturza, urm`nd sistemului s[u de d[r`mare a na\iei, a c[utat a opri dezvoltarea inteligen\ei, spre a \inea pe popor]n]ntunecime; =i fiindc[de c`nd s-a suit pe tron, el a ]n[du=it orice ]ncercare de prop[=ire prin ]nfiin\area unei cenzuri aspre =i despotice (de care nici se pomene=te ]n Reglement) =i prin ]nchiderea arbitrar[ a celor mai bune foi publice, precum *Al[uta rom`neasc[, Dacia literar[=i Prop[sirea*[1], Ob=tea, dorind luminarea poporului =i]nflorirea literaturii rom`ne=ti, cere: „*Ridicarea cenzurii ]n privirea tuturor trebilor =i a intereselor din l[untrul t[rii*“. +i aceasta pentru ca pe viitor toate actele ce s-ar face ]mpotriva legilor s[ fie supuse publicit[\ii, iar nu s[ r[m`n[ascunse =i necenzurate de Ob=te.

35. Fiindc[ ]narmarea arn[u\ilor de c[tre st[p`nire a ar[tat vederat \[rii ]ntregi care sunt sim\irile adev[rate ale p[rintelui Moldovei, Mihail Sturza, pentru ob=te =i fiindc[ seme\ia unei asemenea m[suri du=m[ne=ti a ]ngrijit pe to\i locuitorii at`t pentru vremea de fa\[, c`t =i pentru viitor, Ob=tea, spre a se pune ]n stare de ap[rare a averilor =i a vie\ii, cere: „*}nformarea grabnic[ a unei garde cet[\ene prin toate t`rgurile t[rii, alc[tuit[at`t de rom`ni, c`t =i de str[ini proprietari*“.

Acestea sunt, fra\ilor, cererile Ob=tii pentru folosul =i siguran\a Patriei; judeca\i acum,]n cuget curat, care a fost du=manul vostru? Ob=tea, ce le-a propus domnului, sau Mihail Sturza, care nu a vroit s[le]ncuviin\eze?

Dup[s[v`r=irea redac\iei acestor articole, lucrate ]n grab[, pentru c[ st[p`nirea amenin\a adun[rile Ob=tii, s-a f[cut citirea lor]n fa\a unui mare num[r de boieri]nsemna\i, de negu\[tori =i de str[ini aduna\i]n sala logof[tului Costache Sturza =i]ncuviin\`ndu-se ele de c[tre to\i, cu to\ii au cerut s[adauge isc[liturile lor la isc[liturile m[dul[rilor comitetului. Peste 800 de nume s-au

---

[1] Asemene =i *Foaia de Transilvania* a fost oprit[de a mai intra]n \ar[[V.A.].

subscris p`n-]n sear[=i au]nt[rit valoarea acelei lucr[ri. }nsu=i preasfin\ia-sa mitropolitul Moldovei a consfin\it prin a sa isc[litur[dreptele cereri ale Ob=tii[1].

A doua zi, comitetul a]mp[rt[=it ministrului copie de articolele pomenite, pentru ca s[o arate domnului, n[d[jduind c[domnul s-ar \inea de f[g[duin\a ce dase de a]mplini dorin\ele poporului.

}ns[Mihail Sturza, care acum]=i preg[tise puterile armate bizuindu-se]n oarecare not[a Rusiei ating[toare de Principatele Dun[rii,]=i azv`rle deodat[ masca de p[rinte al Patriei =i deodat[ s-arat[ ]n toat[ furia sa. Ura lui asupra bunilor patrio\i, a\`\at[prin reclama\iile drepte ale na\iei, se treze=te mai]nveninat[dec`t oric`nd! St[p`nit de interesul s[u particular, tem`ndu-se de a pierde mijloacele sale de]mbog[\ire prin]ncuviin\area acelor 35 de puncturi, =i mai cu seam[ ]ngrozindu-se la ideea de a fi silit prin o nou[Camer[s[deie socoteal[de to\i banii \[rii]n vreme de 14 ani, Mihail Sturza se face surd la pl`ngerile Patriei sale, dispre\uie=te cererile ei =i porunce=te fiilor s[i, beizadelile Dimitrie =i Grigore, s[ porneasc[ mili\ia asupra Ob=tii, oriunde ar g[si-o adunat[! P[rintele Patriei, f[r-a se ]ngriji de ideea r[zboaielor civile, porunce=te uciderea ]ntre fra\i de acela=i s`nge, de acela=i nume, de aceea=i lege!

Odat[cu aceast[porunc[, el fuge de la palat, se]nchide]n cazarm[, =i acolo, a\`\`nd solda\ii prin b[uturi]mb[t[toare =i prin r[st[lm[cirea punctului gl[suitor despre garda cet[\ean[; f[c`ndu-i s[ cread[ c[ Ob=tea vroie=te s[ desfiin\eze mili\ia prin formarea acelei g[rzi; ]n=el`ndu-i cu tot soiul de clevetiri]mprotiva acelor ce vroiau binele lor,]i repede asupr[-le ca asupra unei bande de *ho\i r[zvr[titori*.

---

[1] Am auzit c[vreo c`\iva din acei ce au isc[lit ]n h`rtia Ob=tii s-au dus de =i-au cerut iertare de la vod[, zic`nd c[ au fost sili\i s[ isc[leasc[. Nenoroci\i acei care =i-au p[tat numele familiei prin asemenea fapt[ ]njositoare =i prin o minciun[ at`t de tic[loas[! [V. A.]

+ase sute de solda\i,]ntov[r[=i\i de pompieri cu topoare, de arn[u\i]narma\i =i de un tun, se pornesc sub comanda beizadelelor, merg de calc[casa logof[t. Costache Sturza =i, neg[sind acolo dec`t pe st[p`nii casei, se]nainteaz[spre locuin\a dlui Aleco Mavrocordat.

}n vremea aceasta, un mic num[r de persoane, adunate la dl Mavrocordat, a=teptau r[spunsul oc`rmuirii, f[r-a avea nici un prepus de m[surile ce se preg[teau la cazarm[; c`nd deodat[c`\iva m[dul[ri ai comitetului, ]ntorc`ndu-se de la dl ministru, le spun c[vod[nu vroie=te a]ncuviin\a unele din cele mai drepte cereri ale Ob=tii. Totodat[sose=te vuietul c[mili\ia s-a]narmat =i s-a pornit din cazarm[!

La aflarea acestor ve=ti o indignare grozav[p[trunde pe to\i. To\i]ntr-un glas strig[: „La arme, fra\ilor! vod[ne-a]n=elat! Vod[vrea s[ne omoare! La arme, la arme, s[ne ap[r[m via\a!“ Dar p`n-a nu apuca ]nc[ de a se pune ]n stare de ap[rare, mili\ia sose=te =i, urm`nd poruncilor lui beizade Grigore, se arunc[asupra tinerilor ne]narma\i ce g[se=te]n casa lui Mavrocordat =i, m[car ca ace=tia strig[la solda\i: „Fra\ilor! noi vrem binele vostru! noi suntem fra\ii vo=tri!“, solda\ii turba\i]i lovesc cu straturile =i cu baionetele pu=tilor, r[nesc vreo c`\iva din ei, ]i leag[ ca pe ni=te ho\i =i ]i duc la cazarm[, dup[ ce au sf[r`mat toate mobilele din cas[![1]

Dup[aceast[izb`nd[ ]n care =efii mili\iei au c`=tigat hula lumii prin cruzimea poruncilor lor, oamenii poli\iei, comendui\i de aga, =i solda\ii cu arn[u\ii, comendui\i de beizade Grigore]ncep a se abate ca cete de ho\i pe la birturi =i pe la casele boierilor, stric[u=ile, sfarm[mobilele, prad[lucrurile =i leag[pe to\i c`\i g[sesc ]nl[untru. T`rgul]ntreg este luat]n asalt de bande de slujitori be\i =i de arn[u\i aprin=i de dorul pr[d[ciunii.

---

[1] Tinerii maltrata\i]n casa lui Mavrocordat fac parte din cele mai bune familii =i sunt anume: A. Muruzi, A. Cuza, Iorgu Sturza, Romalo, Filipescu, A. Catargiu, Nicu Catargiu, A. Mavrocordat, D. Cuza =i al\ii [V. A.].

Casa cneazului Gheorghe Cantacuzino este c[lcat[noaptea, de=i st[p`nul casei este sudit rusesc. Armele cneazului, ceasornice de pre\ =i alte, tot ce se g[se=te sub m`inile arn[u\ilor este pr[dat. — Casa Rosette=tilor este c[lcat[=i tuspatru fra\ii aresta\i =i]nchi=i la cazarm[. Casele lui Neculai Docan, a logof[t. Lupu Bal=, a lui Harnav =i alte multe sunt c[lcate f[r[sfial[; =i]ntr-o singur[noapte peste 200 de oameni sunt prin=i, lega\i =i arunca\i]n]nchisori. Iar 13 din tinerii cei mai]nsemna\i din Moldova sunt lega\i]n c[ru\e de po=t[=i du=i la Gala\i, f[r-a li se da nici ap[m[car]ntr-un drum de 14 po=te, f[r-a li se da nici mantale de coperit, spre a fi feri\i de r[ceala nop\ii![1] De la cazarma din Gala\i ei sunt transporta\i la cetatea M[cin de pe malul drept al Dun[rii, f[r[s[fi fost nici judeca\i, nici os`ndi\i de vreun tribunal dup[ pravilele \[rii. — C`t pentru ceilal\i nenoroci\i de prin temni\ele Ia=ului, numai ei =i Mihail Sturza, =i Dumnezeu =tiu ce necazuri au p[timit, ce pedepse au suferit =i sufer[ ]nc[poate, pentru c[au manifestat nobila dorin\[de]mbun[t[\iri]n Patria lor!

Iat[, fra\ilor! rezultatul f[g[duin\elor lui Mihail Sturza!]n=el[ciuni, nelegiuiri, c[lc[ri de case, pr[d[ciuni, risipiri, schingiuiri,]nchideri prin temni\e, b[t[i cu bicele prin]nchisori, exiluri, c[lc[ri de drepturi ale tuturor, dispre\uirea legilor \[rii, os`nde f[r[judecat[praviliceasc[, pedepse barbare]mprotiva tuturor a=ez[mintelor \[rii noastre!

+i]nc[nu-i tot! Mihail Sturza, nemul\umindu-se cu toate jertfele ce au picat de m`inile sale =i vroind a se dezb[ra odat[ pentru totdeauna de tinerimea \[rii, de acea *band[ de r[zvr[titori* ce avea curaj a protesta ]mpotriva nelegiuirilor oc`rmuirii, Mihail Sturza, zic, vroind a secera cu o singur[lovitur[toat[n[dejdea Patriei, face liste de proscrip\ii =i le trimite pe la \inuturi cu porunci

---

[1] Ace=tia sunt Alecu Moruzi, Lascar Rosetti, Raducanu Rosetti, Dimitrie Rosetti, Alecu Cuza, Romalo, M. Epureanu, Moldovanu, N. Catargiu, Filipescu, V. Cantacuzin, P. Bal= =i S. Miclescu [V. A.].

aspre de prigonire asupra celor cuprin=i]n ele;]nchide grani\ele pentru ca nimeni s[nu poat[sc[pa de zbirii lui, nici s[poat[intra]n \ara lor tinerii ce se]ntorceau din str[in[tate[1]; f[g[duie=te pre\uri mari pentru capetele unora din fra\ii no=tri, anume: Costache Moruzi, V. Ghica =i al\ii =i totodat[, profit`nd de groaza ob=teasc[ =i ]ntrebuin\`nd toate mijloacele de corumpere =i de amenin\are, adun[prin \ar[isc[lituri de mul\umire pentru p[rinteasca lui obl[duire!

Iat[, fra\ilor, faptele cu care domnul Moldovei s-a f[cut r[spunz[tor c[tre Omenire =i c[tre Dumnezeu. Acestea sunt petele ne=terse cu care el s-a acoperit]n ochii lumii de fa\[, =i ai viitorimii!

Acum Mihail Sturza triumfeaz[, c[ci a ajuns la scopul s[u! Tinerimea, n[dejdea \[rii, este proscris[! Patrio\ii cei mai vrednici sunt dep[rta\i de la s`nul Patriei, ]nc`t cei dintre d`n=ii care sunt]nc[pe loc au r[mas f[r[ajutor =i f[r[putere! Acum domnul Moldovei triumfeaz[, c[ci Moldova poart[doliul copiilor s[i!

Fra\ilor rom`ni din toat[ Rom`nia!

Voi, locuitorilor s[teni din Moldova, ale c[ror drepturi au fost dispre\uite de acel ce se nume=te P[rintele Vostru;

Voi, negu\[torilor, care a\i fost jigni\i]n interesele voastre prin pusteirea capitalei;

Voi, boierilor, care a\i c`=tigat cinstirea lumii]ntregi, sprijinind drepturile poporului;

Voi to\i care v[jeli\i fra\ii, p[rin\ii, rudele =i copiii dep[rta\i de la s`nurile voastre prin tirania oc`rmuirii;

Veni\i s[unim cu to\ii glasurile noastre =i s[protest[m]mpotriva lui Mihail Sturza! S[protest[m]n numele fra\ilor no=tri, care au fost =i sunt]nc[pedepsi\i prin]nchisori =i exiluri, f[r[de a fi fost judeca\i! —]n numele Patriei noastre ce este]n agonie! —]n

[1] Sunt porunci]nadins pentru tinerimea din Paris ca s[-i opreasc[intrarea]n Moldova [V. A.].

numele Omenirii batjocorite!]n numele lui Dumnezeu care ne prive=te!

Veni\i s[unim cu to\ii glasurile noastre =i s[le]n[l\[m la ceruri, pentru ca s[se coboare]n Patria noastr[Sf`nta Dreptate, ce judec[pe cei r[i =i]i supune la pedepse]nfrico=ate spre a-i face pilde de]ngrozire omenirii]n toate veacurile!

VASILE ALECSANDRI
(M[dular al comitetului ales de Ob=te pentru redac\ia cererilor sale.)
Mai - 1848

EXTRACT DIN ISTORIA MISIILOR MELE POLITICE

VICTOR EMANOIL - CAVOUR - LAMARMORA

Sunt acum nou[sprezece ani, un mare entuziasm]nfl[c[rase inimile rom`nilor!

Cuv`ntul magic de unire r[suna ]n toate gurile. Hora Unirii se c`nta, se dansa de poporul]ntreg =i fiecare om]=i uitase nevoile pentru ca s[se]ng`ne voios cu sper[rile unui viitor plin de ademeniri. Eu ]nsumi, p[r[sind c`mpul]nflorit al literaturii =i arunc`ndu-m[ ]n torentul ideilor politice, ]mi culcasem muza ]n fundul unui portofoliu ministerial =i o acoperisem s[rmana! cu un teanc de h`rtii oficiale, de memuare, de note consulare etc., etc.

Voturile unanime ale Camerelor din Ia=i =i din Bucure=ti]n[l\`nd pe tronurile Moldovei =i Valachiei pe colonelul Alexandru Cuza, noul Domn g[si de cuviin\[a trimite Cabinetelor europene acea memorabil[declara\ie prin care zice c[: „de=i pe tronurile Principatelor-Unite el era gata a depune ambele sale coroane pe fruntea unui Principe str[in, dac[marile Puteri ar voi s[realizeze dorin\ele na\iei rom`ne exprimate de Divanurile ad-hoc din anul 1858".[1]

+apte exemplare din acest document istoric fur[subscrise de Domnitor =i expediate Puterilor semnatare tratatului de Paris. M[ria Sa]mi f[cu onorul a m[num[ra]ntre persoanele]ns[rcinate

[1] Aceast[epistol[se va publica,]mpreun[cu alte documente importante,]n volumul complet al istoriei misiilor mele politice [nota lui Alecsandri la publicarea acestui capitol]n *Convorbiri literare*].

de a le duce la destina\ia lor =i]mi adres[oficial urm[toarea scrisoare:

„Domnule ministru,

Trebuin\a cer`nd ca s[ trimitem o persoan[ de ]ncredere spre a transmite diverse depe=e importante ]naltelor cur\i a Fran\ei, a Marii Britanii =i a Sardiniei, am g[sit de cuviin\[ a-\i ]ncredin\a o asemenea misie delicat[. F[c`ndu-\i dar cunoscut aceast[decizie a noastr[, te rog sa te preg[te=ti a pleca]ndat[, dup[ce vei primi instruc\iile noastre. Dumnezeu s[te \ie]n a sa sf`nt[paz[.

ALEXANDRU IOAN“.

}nstruc\iile ce-mi dete Domnitorul se cuprindeau]n aceste singure cuvinte ce-mi zise la momentul pornirii mele:

„Du-te =i f[cum te-or pov[\ui inima =i con=tiin\a!“

Apoi]mi mai]ncredin\[dou[scrisori, una c[tre]mp[ratul Napoleon =i alta c[tre contele Walewski, ministrul afacerilor str[ine al Fran\ei, pe l`ng[epistolele adresate contelui Cavour =i lordului Malmersbury.

Astfel dar,]nf[=urat]n haina serioas[a diploma\iei, am plecat]n misie politic[la Paris, la Londra =i la Turin pe la]nceputul lui februarie 1859.

Moldova, Gali\ia =i o mare parte din Germania erau albe de z[pad[, gerul foarte aspru, drumurile troienite, multe poduri d[r`mate de sloiuri, calea foarte grea sub toate privirile, ]ns[ av`ntul patriotic ce-mi aprinsese sufletul f[cu s[nesocotesc viforii iernii, s[ ]nving toate greut[\ile c[l[toriei =i s[sosesc la Paris a =aptea zi dup[plecarea mea din Ia=i.

Aveam mult serioasa =i mult delicata]ns[rcinare de a ap[ra pe l`ng[ Cabinetele Fran\ei, Engliterei =i Sardiniei actele s[v`r=ite]n Moldova =i Valachia la]nceputul anului 1859, precum alegerea de Domn a colonelului Alexandru Cuza]n aceste dou[provincii etc., acte care erau s[fie discutate]n viitoarele conferin\e din Paris. Misie important[! r[spundere mare =i sp[im`nt[toare!...

Eu, un biet \[ran de la Dun[re, aveam a m[g[si]n contact cu capacit[\ile cele mai recunoscute din Europa! cu oamenii cei mai]nsemna\i!... Nu dar f[r[griji m[ ]ntrebam de voi putea s[m[ridic =i s[m[sus\in la]n[l\imea misiei mele?...]ns[g[seam o]mb[rb[tare]n tainica =i deplina convingere ce aveam de mult c[Dumnezeu \ine cu rom`nii.

+i]n adev[r, reu=ind at`t ]n Londra, c`t =i]n Paris mai presus de toate sper[rile mele, gra\ie bun[t[\ii =i marinimiei]mp[ratului Napoleon, veni r`ndul s[-mi cerc norocul =i la Turin.

Am plecat deci din Paris cu drumul de fier a Lionului =i mul\umit[ordinelor marchizului de Vilamarina, ministrul plenipoten\iar al Sardiniei pe l`ng[ curtea Fran\ei, am g[sit toate ]nlesnirile ]n c[l[toria mea p`n[la Turin. Vame=ii din Savoia m-au l[sat s[trec la frontier[f[r[a cerceta bagajul meu =i, la St. Jean de Norienne, am g[sit o calea=c[de curier ce m[a=tepta ca s[m[duc[peste muntele Cenis p`n[ la Suza. Afar[ de aceste aten\ii delicate ale guvernului piemontez, am fost ]nt`mpinat la Chambery de un magistrat care primise ordin s[m[ ]ntov[r[=easc[de-a lungul Savoiei.

Am sosit la Turin]n faptul zilei =i am tras la hotelul Trompeta, unde mi se preg[tise un frumos apartament, =i am fost acolo]nt`mpinat de cavalerul Vegezzi Ruscalla, ce avuse bun[tate s[ vie ]naintea mea la acea or[ matinal[. Dl Ruscalla este unul din acei oameni privilegia\i a c[ror tinere\e sufleteasc[ se conserv[ p`n[la cele mai ad`nci b[tr`ne\e. De=i p[rul s[u e c[runt, figura sa e vie, inteligent[, mi=c[toare ca o figur[de june conspirator italian, c[ci ea exprim[pornirile entuziaste ale iubirii de patrie. Filolog erudit, el cunoa=te mai multe limbi =i literaturile lor. Patriot ardent, el viseaz[ne]ncetat la unirea =i neat`rnarea Italiei, =i visurile sale se ]nal\[ p`n[la culmea ideii de re]nviere a]ntregii familii latine.

Aceste tendin\e de panlatinism l-au]ndemnat a studia dialectele tuturor popoarelor ce se rudesc cu neamul italian,]nc`t ast[zi

el e singurul literator din Italia care s[cunoasc[limba, literatura =i aspir[rile rom`nilor, el, prin urmare, a =i ]ntreprins nobila misie de a le face cunoscute compatrio\ilor s[i. Cerceteaz[ toate gazetele, toate publica\iile moderne din Italia =i ori ]n  care vei g[si un articol politic sau filologic asupra Principatelor noastre, fii ]ncredin\at c[ e scris de Ruscalla. Noi, rom`nii,]i suntem mult datori =i s-ar cuveni s[-l recunoa=tem de cet[\ean rom`n, fiind el nu numai unul din cei mai fierbin\i patrio\i ai Italiei, dar =i unul din cei mai devota\i patrio\i ai Rom`niei.

Dup[o lung[=i interesant[conversa\ie asupra]nt`mpl[rilor din Principate =i din Piemont, amicul meu dl Ruscalla m[ l[s[ s[ m[ odihnesc, f[g[duindu-mi c[ va ]n=tiin\a pe contele Cavour de sosirea mea =i c[ va veni mai t`rziu s[-mi anun\e ora audien\ei ce mi se va acorda.

Pe la amiaz[, dl Vegezzi m[ ]n=tiin\a c[voi fi primit chiar]n aceea=i zi de dl ministru al afacerilor str[ine, =i dar m[ ]ndreptai spre aripa Palatului regal]n care se afl[toate ministerele.

G[sii pe Exelen\a Sa]ntr-un mic cabinet, dinaintea unui birou]nc[rcat de h`rtii, expediind ordine =i telegrame]n toate unghiurile Italiei. Cine nu cunoa=te ast[zi numele acestui om mare, acestui ministru care prin talentele sale de administrator, prin tactul s[u politic, prin energia sa]n\eleapt[, prin cuno=tin\ele sale]ntinse, prin =tiin\a cump[nirii intereselor Italiei cu ale Europei, a reu=it a ridica regatul Sardiniei la nivelul statelor celor mari =i a]ndrepta aspir[rile italienilor c[tre un \el unic: Neat`rnarea =i Unirea Italiei!

Contele Cavour e de stat mijlociu =i]n puterea v`rstei. Figura lui rotund[, alb[, pu\in colorat[ pe obraz, se lumineaz[ de sc`nteile ochilor s[i alba=tri, de=i ace=tia stau ascun=i din dosul unor ochelari de aur, =i se]nvio=eaz[prin farmecul z`mbirii sale fine =i pl[cute. Contele m[ primi cu o simplitate afectuoas[, m[ puse l`ng[d`nsul pe canapea, citi scrisoarea domneasc[ce-i adusesem =i apoi]mi zise:

— V-a= complimenta bucuros pentru actul patriotic ce a\i des[v`r=it ]n \ara d-voastr[, dac[ n-a= =ti c[ complimentele sunt de prisos unui popor ce se simte m`ndru =i fericit de faptele sale. Rom`nii, ace=ti fra\i dep[rta\i ai italienilor, au dat mare prob[de patriotism, un exemplu admirabil de Unire, pe care noi, italienii, suntem gata de a-l urma.

„Domnule conte, r[spunsei, dac[am izbutit a realiza dorin\a noastr[secular[, aceast[reu=ire o dator[m]n parte =i Excelen\ei Voastre, care a\i ap[rat cu at`ta c[ldur[drepturile Principatelor la Congresul din Paris.“

— Am f[cut, ap[r`ndu-le, un act potrivit cu convingerea mea =i conform intereselor familiei latine, =i voi continua aceea=i politic[din toate puterile mele. Unirea Principatelor =i consultarea votului poporului este]nceputul unei ere noi]n sistemul politic al Europei. Ele vor preg[ti prin triumful lor unirea tuturor italienilor]ntr-un singur corp, c[ci ast[zi nimeni nu se poate]mpotrivi ca faptul minunat ce s-a realizat la poalele Carpa\ilor s[se realizeze =i la poalele Alpilor.

„Cu un rege valoros ca Victor Emanoil =i cu un ministru energic ca contele de Cavour, observai, ce nu poate]ndeplini o na\ie inteligent[ca na\ia italian[!“

Contele z`mbi =i-mi adres[o mul\ime de]ntreb[ri asupra \[rii mele, la care r[spunsei cu franche\e f[r[a exalta calit[\ile =i f[r[a ascunde defectele noastre, c[ci mi se p[rea c[vorbesc nu cu un str[in, ci cu un compatriot. Apoi rugai pe dl ministru s[gr[beasc[trimiterea unui consul sard]n Principate =i s[binevoiasc[a-mi]nlesni transportul a zece mii de pu=ti d[ruite nou[de]mp[ratul Napoleon. Contele]mi anun\[c[a =i numit]n postul de reprezentant al Sardiniei pe cavalerul Strambio =i]mi promise c[va pune la cale nolisarea de vase de comer\ pentru transportul armelor la Gala\i.

„Acum, dnule conte, ad[ugai, dup[toate bun[t[\ile ce a\i avut pentru noi]mi iau libertatea de a v[adresa o]ntrebare foarte

serioas[=i de o mare importan\[pentru Principate, la care v[rog s[-mi r[spunde\i categoric: bine sau r[u am face dac[am proclama noi]n=ine Unirea definitiv[a Moldovei =i a Valachiei, dup[ce am ales un singur Domn pentru ele?“

Contele]mi r[spunse *nu*, c[ci, prin o nou[complica\ie politic[, am compromite actul alegerii de la al c[rui succes at`rn[viitoarea noastr[Unire.

Dup[aceste cuvinte ce se potriveau cu acele ale lui Napoleon, contele trimise ca s[invite]n cabinetul s[u pe generalul Lamarmora, ministrul de r[zboi, =i m[prezent[Excelen\ei Sale, anun\`ndu-i totodat[c[aveam misii de la prin\ul Cuza de a m[ ]nf[\i=a regelui. Generalul, nalt de stat,]nzestrat cu o figur[mar\ial[, se ocupa cu o ne]ncetat[activitate de reorganizarea oastei]n prevederea luptelor viitoare pentru independen\a Italiei, =i era cel mai energic auxiliar al contelui de Cavour, av`nd ]ncrederea deplin[ a regelui =i bucur`ndu-se de o mare popularitate ce o dob`ndise]n Crimeea. El a fost comandantul micii armate piemonteze care a cooperat la luarea Sevastopolului,]mpreun[cu armatele aliate francez[=i englez[.

Generalul Lamarmora m[str`nse milit[re=te de m`n[=i m[ ]ndemn[a merge a doua zi la palat, asigur`ndu-m[c[voi fi primit]ndat[de Maiestatea Sa.

— M`ine, zise el, avem consiliu la regele. G[si\i-v[ ]n salonul adiutantului de serviciu c`nd vom ie=i de la Maiestatea Sa, =i v[voi introduce eu]nsumi.

„V[mul\umesc, dnule general, de aceast[amabilitate, r[spunsei, =i totodat[v[exprim ad`nca satisfac\ie ce simt de a v[revedea]n ajunul marilor evenimente ce se preg[tesc.“

— A m[revedea?]ntreb[generalul cu mirare... Unde ne-am mai v[zut?

— }n cartierul general al mare=alului Pelissier.

— A\i fost]n Crimeea?

— Dar, =i am vizitat lag[rul artistic al armatei piemonteze.

— La ce epoc[?

— C`teva zile]n urma lu[rii Sevastopolului.

— Suntem dar cunoscu\i vechi... A revedere]n cur`nd pe un alt c`mp de r[zboi mult mai important pentru noi,]ns[p`n[atunci, a revedere la palat.

Mul\umind ambilor mini=tri de buna lor primire, m[ ]ntorsei la hotel, unde g[sii pe cavalerul Strambio, c[ruia contele de Cavour pusese]ns[rcinarea de a-mi]nlesni vizitarea curiozit[\ilor de Turin, =i deschiderea lojilor ministeriale]n teatre, etc. Am f[cut]mpreun[o lung[primblare prin ora=, admir`nd fizionomiile vesele, vioaie =i entuziaste ale genera\iei tinere.

Capitala Piemontului este unul din ora=ele cele mai considerabile de peste Alpi. A=ezat[la poalele acestor mun\i, pe malul st`ng al r`ului Po, ea cuprinde o popula\ie activ[de 180.000 de suflete. Str[zile sale sunt drepte, casele nalte, magaziile elegante,]ns[afar[de strada numit[Po, care este format[de arcade, toate celelalte str[zi nu au nici un sigiliu particular. Turinul e lipsit de monumente importante]n privirea artei, precum le posed[Genova, Floren\a, Vene\ia, Roma etc.,]ns[el r[sufl[un aer de libertate ce-i d[o superioritate m[rea\[asupra surorilor lui. Pe pie\e nu se]nal\[catedrale monumentale precum Domo la Milan, Santa Maria de Fiore la Floren\a, San Marco la Vene\ia, San Petro la Roma etc., dar se ridic[statui de eroi-martiri ai libert[\ii na\ionale. Astfel pe pia\a Castello albe=te la soare o statuie de marmur[ce reprezint[,]n suvenirul nenorocirilor de la 1848, un osta= piemontez]n lupta pentru ap[rarea Italiei =i pe pia\a San Carlo, cea mai frumoas[=i mai regulat[dintre toate, se-nal\[statuia ecvestr[de bronz a regelui Emanoil Filibert, lucrat[de vestitul Marochetti, etc.

Palatul regal e o zidire nalt[, lipsit[de orice ornamente arhitecturale =i ridicat[ ]n fundul pie\ei Castello. Apartamentul regelui se g[se=te la al doilea r`nd unde duce o scar[ de piatr[, larg[ =i m[rea\[. Cea ]nt`i camer[ ]n care intri e o sal[spa\ioas[=i destul de goal[, ale c[rei ferestre dau pe gr[dina palatului; ea-i

ocupat[de servitori]n livrea =i de c`\iva militari de serviciu. U=a din fund se deschide]ntr-o a doua camer[mic[=i]ntunecoas[unde st[adiutantul]ns[rcinat cu introducerea persoanelor ce au audien\e. Aceasta e vecin[cu salonul regelui, salon simplu mobilat,]mbr[cat pe pere\i cu stof[de m[tase vi=inie. Un singur obiect de art[orneaz[salonul, dar el merit[admirarea privitorilor. E un grup de marmur[alb[ce reprezint[pe tustrei copiii lui Victor Emanoil juc`ndu-se cu un c`ine de Terre-Neuve.

Nu a=teptai mult]n camera adiutantului, a doua zi c`nd m[ dusei la palat, =i v[zui pe mini=trii care \inuser[ consiliu cu regele. Generalul Lamarmora, z[rindu-m[, veni s[-mi deie m`na, apoi]mi zise s[intru]n cabinetul Maiest[\ii Sale. Trecui prin salon =i g[sii pe Victor Emanoil]n picioare, purt`nd haine civile de culoare neagr[, ]ns[ av`nd un aer militar =i cavaleresc foarte impozant. Regele e nalt, are forme erculane, ochii seme\i =i p[trunz[tori =i o figur[c[reia must[\ile sale stufoase =i r[sucite dau un caracter de nobil[=i energic[b[rb[\ie.

M[ ]nchinai respectuos dinaintea Maiest[\ii Sale.

— Bine ai venit, domnul meu!...]mi zise regele cu glas puternic. Ce face prin\ul Cuza?

„M[ria Sa, r[spunsei, depune omagiile sale la picioarele tronului Maiest[\ii Voastre =i a=teapt[cu]ncredere continuarea generoaselor sentimente ale M. Voastre pentru Principatele Rom`ne.“

— Are dreptate prin\ul, c[ci am stim[=i simpatie pentru na\ia rom`n[.

„Na\ia rom`n[presimte aceast[simpatie, Sire, =i prive=te]n persoana Maiest. Voastre pe =eful familiei latine, din care face =i ea parte.“

— Nu am putut]nc[face nimic[pentru d`nsa, dar am sperare ]n Dumnezeu =i ]n poporul italian c[ ]n cur`nd voi]ndeplini ceea ce p[rintele meu a cercat la 1848. Atunci am fost nenoroci\i,]ns[nenorocirile noastre au dat un caracter sacru cauzei Italiei.

„Aceast[sf`nt[ cauz[, Sire, va triumfa, credem noi, rom`nii, pentru c[are pentru succesul ei spada Maiest[\ii Voastre =i simpatiile na\iei franceze.“

— Ai v[zut pe]mp[ratul la Paris?]ntreb[regele, dup[o scurt[t[cere.

„Am avut onorul a fi primit de dou[ori de Maiestatea Sa“, r[spunsei.

— Crezi c[Fran\a va veni]n ajutorul Piemontului dac[acesta ar]ncepe ostilit[\ile?

„Opinia public[, Sire, este pentru participarea Fran\ei]n favoarea Italiei.“

— Oricum s[fie, replic[regele, pun`nd o m`n[ ]n =old, eu nu voi da]napoi vis-à-vis de Austria; =i chiar de-oi fi p[r[sit de ajutorul Fran\ei, voi \inea lupta singur, cu armata mea. Poporul sard e brav =i deprins cu r[zboiul. Am ast[zi o sut[de mii de osta=i, =i, de va fi nevoie, al\i o sut[de mii vor alerga la un semn al meu, ca s[ia r`nd sub steagul patriei.

Rostind aceste cuvinte, figura lui Victor Emanoil se luminase de acea sublim[flac[r[a entuziasmului ce inspir[sufletelor viteze sim\irea amorului de patrie. }n acel moment geniul s[u p[rea a p[trunde misterele viitorului =i a]ntrevedea realizarea glorioaselor aspir[ri ale Italiei.

„Sire! zisei]n admirarea ce-mi inspira regele, Providen\a ajut[inimilor mari. Cauza Italiei va triumfa, c[ci]ntreaga Italie va r[spunde la apelul Maiest[\ii Voastre. Na\ia italian[=tie acum unde merge, c[ci ea =tie cine o conduce. }n scurtul timp de c`nd m[ aflu aice, am observat ]n fizionomia poporului un aer de convingere =i de hot[r`re energic[care]mi probeaz[c[ora luptei a sunat. Tot italianul ast[zi pare convins de triumful principiului m`ntuitor al independen\ei =i pare gata a re]ncepe lupta de la 1848, ca s[r[zbune pe p[rintele Maiest[\ii Voastre.“

— A=a este =i a=a va fi! replic[regele cu glasul r[sun[tor.

Dup[aceste cuvinte, Victor Emanoil se inform[de starea spiritelor]n Ungaria =i]n Principate, apoi m[concedie zic`ndu-mi:

— Arat[complimentele mele afectuoase prin\ului Cuza =i spune-i din parte-mi c[toate =colile civile =i militare din regatul meu sunt deschise pentru rom`ni, care vor fi primi\i ca ni=te fra\i!

M[ ]nchinai profund =i ie=ii entuziasmat de caracterul eroic al regelui. Cuvintele sale r[sunar[puternic]n mintea mea, ca ni=te profe\ii de mari evenimente. Ce se va]nt`mpla oare]n viitor? Dumnezeu singur o =tie! Tot ce se poate prevedea este c[de se va]ncepe lupta cu Austria, Piemontul, condus de Victor Emanoil, va =ti a face minuni de vitejie, spre a r[zbuna suvenirul amar al catastrofei de la Novara.

NAPOLEON III
TREI AUDIEN|E LA PALATUL TIUILLERIILOR
1859

I

}ndat[dup[sosirea mea]n capitala Fran\ei (februarie 1859) cerui audien\[de la dl ministru afacerilor str[ine, contele Walewski, =i a doua zi m[prezentai la palatul ministerial ce se ridic[pe malul st`ng al Senei. U=ierii m[introduser[ ]ntr-un mare salon ornat cu tot luxul palatelor regale: mobile aurite =i]mbr[cate cu catifea ro=ie, perdele lungi de stof[de Lyon cu torsade de fir, bronzuri artistice a=ezate pe c[mine de marmur[alb[, covoare groase]mpestri\ate cu diferite desenuri etc., etc. Iar dintre toate ornamentele acelui salon de primire cele mai demne de admirare sunt portretele]mp[ratului Napoleon =i al]mp[r[tesei Eugenia, lucrate de celebrii pictori Winterhalter =i Diubiuf; tablouri minunate]n privirea artei =i a sem[n[rii! Ele au totodat[meritul de a reprezenta, unul, maiestatea imperial[ ]mbl`nzit[prin expresia de bun[tate a figurii lui Napoleon, =i cel[lalt, prestigiul]mp[r[tesc str[lucind de tot farmecul frumuse\ii]ncoronate.

Un u=ier veni s[-mi anun\e c[Excelen\a Sa dnul ministru m[a=tepta]n cabinetul s[u. Intrai dar]n acel sanctuar at`t de important unde ast[zi se ]nnoad[ =i se deznoad[ firurile ]nc`lcite ale politicii europene =i m[g[sii]n fa\a contelui Walewski. Excelen\a Sa m[primi cu mult[amabilitate =i se puse a citi scrisoarea ce-i adusesem de la prin\ul Cuza; apoi]mi zise:

— Sentimentele de abnegare ale Domnului rom`n merit[ toat[ lauda, ]ns[ ele nu pot simplifica chestia Principatelor. Este de net[g[duit c[ actul alegerii sale, s[v`r=it de rom`ni, e de natur[ a recomanda patriotismul lor, dar totodat[ el e =i de natur[ a produce grele complic[ri ]n politica Orientului. +ti\i prea bine, domnul meu, c`te dificult[\i au avut a]nt`mpina guvernul Maiest[\ii Sale ]mp[ratului ]n s`nul Congresului din Paris, prin urmare v[este negre=it cunoscut c[Turcia =i Austria sunt]mpotivitoare Unirii Principatelor, c[Englitera sprijin[sistematic politica Turciei, c[Prusia nu are nici un interes de a fi favorabil[dorin\ei rom`nilor; c`t pentru Rusia, cred c[nu mai ave\i nici o]ndoial[despre caracterul politicii sale]n privirea d-voastr[.

— A=a este, domnule conte, r[spunsei;]ns[oric`t de mari ]mpotriviri poate g[si chestia rom`nilor]n unele cabinete ale Europei, noi nu pierdem curajul,]nc`t vom fi siguri c[ Excelen\a Voastr[ va sus\ine interesele noastre ]n conferin\ele ce au a se deschide ]n cur`nd, precum le-a sus\inut =i]n Congresul trecut.

— Dar ce poate face Fran\a singur[ ]n contra Turciei, Austriei, Engliterei =i celorlalte puteri?

— Fran\a, domnule conte, e mai puternic[ast[zi dec`t poate se crede]ns[=i. Ea poate arunca]n cump[na politicii europene o greutate nem[surat[, numele lui Napoleon.

— A=a este;]ns[m[rturise=te, domnul meu, c[actul alegerii colonelului Cuza este cam ab[tut din calea Conven\iei.

— M[rturisesc orice ve\i voi, domnule ministru,]nc`t voi fi]ncredin\at de sprijinul Excelen\ei Voastre... Acel act, de=i considerat ca rebel Conven\iei, are avantajul de a ne deschide calea

Unirii, prev[zut[de]ns[=i Conven\ie, =i dar noi credem c[am f[cut un act conform cu spiritul ei =i chiar cu politica Fran\ei. Credin\a noastr[nestr[mutat[este c[Fran\a nu ne va p[r[si, c[ci ea nu va voi a l[sa ne]ndeplinit dorul de rena=tere al unui popor]ntreg, un popor de vi\[latin[ce se rude=te cu marele popor francez.

— Nu pierde\i din vedere c[Fran\a e singur[.

— Singur[,]ns[ ]n capul celorlalte puteri. Dac[ea va recunoa=-te actul alegerii prin\ului Cuza, Europa va imita m[rinimia sa.

Contele Walewski]ncepu a r`de =i observ[c[popoarele tinere nu se]ndoiesc de nimica.

— Ferice de d`nsele, r[spunsei, c[ci izvorul faptelor mari este credin\a!

Dup[o scurt[t[cere contele m[ ]ntreb[, c[t`nd drept]n ochii mei, dac[este adev[rat c[ambele Principate doresc deopotriv[unirea lor]ntr-un singur stat?

— Adev[rat — r[spunsei]n deplin[convingere.

— Adev[rat e c[alegerea domnitorului at`t ]n Moldova, c`t =i]n Valachia a rezultat din voin\a unanim[a Camerelor, iar nu din vreo]nr`urire ocult[, exercitat[asupra deputa\ilor?

— Adev[rat!

— }ns[prec`t =tiu,]n timpul alegerii erau mai mul\i pretenden\i la tron.

— Acei pretenden\i au cercat a se pune]n iveal[, dar ei nu reprezentau dec`t ambi\ia lor personal[, =i na\ia era s[tul[, dezgustat[ chiar de asemenea ambi\ii egoiste. Ea aspira la ]ncoronarea unui principe m`ntuitor, iar nu la simpla]n[l\are a unui om. De aceea, c`nd a sunat ora alegerii, to\i deputa\ii au fost anima\i de adev[ratul patriotism =i s-au ar[tat demni de mandatul lor.

— Domnul actual era =eful unui partid politic p`n[a nu fi ales?

— Nicidecum; el era simplu soldat]n rangurile partidului na\ional, ca noi to\i.

— +i crede\i c[reprezint[ ]n con=tiin\[principiile pentru care v-a\i luptat cu at`ta energie? Crede\i c[va respecta Conven\ia?

— O credem.

Contele se puse a g`ndi. Eu ]l priveam cu luare-aminte, cerc`nd a ghici impresia produs[de r[spunsurile mele,]ns[nu putui descoperi nimica.

— Domnule conte, zisei scul`ndu-m[ de pe scaun, da\i-mi voie a v[ adresa o ]ntrebare: }n urma convorbirii ce am avut onorul a \inea cu Excelen\a Voastr[, putem noi, rom`nii, avea sperare]n sprijinul Ei pentru actul alegerii s[v`r=ite]n Principate?

— Aceasta, r[spunse contele z`mbind, at`rn[de la]mp[ratul.

— Prea bine: putea-voi dar s[am onorul de a vedea pe Maiestatea Sa?

— Ave\i vreo scrisoare pentru Ea?

— Am =i scrisoare din partea Domnului Cuza, =i]ns[rcinare de a prezenta verbal omagiile sale respectuoase.

— E greu de a fi prezentat]mp[ratului]n zilele acestea,]mi observ[contele, c[ci Maiestatea Sa e foarte ocupat[, =i nu cred s[fii primit]nainte de 15 zile.

— Voi a=tepta p`n[ c`nd Maiestatea Sa va putea dispune de c`teva minute]n favoarea mea; tot ce v[rog]ns[, dle ministru, este s[ave\i bun[tate de a spune]mp[ratului c[sunt venit]nadins cu o misie pentru Maiestatea Sa.

— Bucuros. Chiar ast[zi l-oi informa despre sosirea dvoastr[. A revedere, domnul meu.

Ie=ind din cabinetul ministrului, m[sim\ii cuprins de o tainic[grij[. Cu c`t ]mi repetam convorbirea mea cu contele Walewski, mi se p[rea c[ adev[ratul caracter al ei nu era ]ncurajator. Ministrul se ar[tase ]n adev[r foarte amabil, ]ns[ nu mai pu\in diplomat cu mine, c[ci se ferise de a se lega prin vreo promitere c`t de mic[. *Totul at`rn[ de la ]mp[ratul!* ]mi zise el drept concluzie... Fie. Mai bine s[ ai a face cu Dumnezeu dec`t cu sfin\ii, spune rom`nul ]n ]n\elepciunea sa; ]ns[ c`nd oare va sosi ziua aceea fericit[ ]n care voi putea aborda geniul]ncoronat care \ine soarta noastr[ ]n m`inile sale?...

M[dusei s[fac o primblare la Bois de Boulogne pentru ca s[-mi alin neast`mp[rul =i m[ ]ntorsei la hotel pe la cinci ore. Portarul]mi dete un plic]n care g[sii urm[torul bilet:

„Maiestatea Sa]mp[ratul va primi]n audient[particular[pe dl Alecsandri m`ine, la unsprezece ore.

DUCA DE BASSANO.“

II

La ora indicat[m[prezentai la poarta pavilionului din mijloc al palatului Tuilleriilor, numit Pavilionul Orologiului.

Sub peristil se aflau c`\iva *Cent-gardes,* ]n uniforma lor str[lucitoare, precum =i mai mul\i u=ieri, care purtau lan\uri de argint pe deasupra fracurilor negre. Unul din ace=tia, afl`nd c[aveam o audien\[la]mp[ratul, m[introduse]ndat[ ]n salonul adiutan\ilor. Aici m[ ]nt`mpin[un =ambelan care, citind cartea mea de vizit[, m[invit[s[intru]n alt salon, cu ferestre mari deschise pe gr[dina Tiuilleriilor. Acest salon are o]nsemn[tate glorioas[, fiind sanctuarul stindardelor g[rzii]mp[r[te=ti.

De-abia m[a=ezasem pe o canapea]mbr[cat[cu covor de Gobelini =i auzii sun`nd ]ntr-o camer[ lateral[ un timbru argintiu; =ambelanul deschise ]ndat[ o u=[ mare de lemn de mahon =i ]n cur`nd veni s[m[cheme]n numele]mp[ratului.

Inima-mi]ncepu a bate de o mare uimire... Trecui prin dou[saloane mici =i m[g[sii]n prezen\a lui Napoleon.

Maiestatea Sa f[cu doi pa=i spre mine,]n vreme ce m[ ]nchinam, =i zise cu bun[tate:

— Domnule A... am aflat cu mul\umire sosirea d-tale]n Paris. Cred c[-mi aduci ve=ti bune din Principate.

Glasul plin de bl`nde\e, z`mbetul]ncurajator, c[ut[tura binevoitoare, care]mpreunar[cuvintele]mp[ratului, alinar[pe loc neast`mp[rul inimii mele. Ca prin un efect magic ideile mele luar[

un zbor mai liber =i mai]nalt]n atmosfera imperial[ ]n care m[g[seam, =i cauza patriei mele,]ncredin\at[mie, se prezent[atunci]naintea ochilor mei]n toat[m[rimea sa.

}mp[ratul lu[din m`inile mele scrisoarea autograf[a prin\ului Cuza, se puse pe un jil\ de marochin aproape de birou =i]mi f[cu semn s[=ed pe un scaun al[turi.

}n vreme ce Maiestatea Sa citea scrisoarea domneasc[, eu examinam cu o curiozitate nes[\ioas[tr[s[turile acestei figuri m[re\e care r[sp`nde=te o lumin[ at`t de glorioas[ ]n istoria secolului nostru. Napoleon e de stat mijlociu; p[rul s[u]ncepe a c[run\i; tipul obrazului nu seam[n[cu acel al mo=ului s[u Napoleon I,]ns[are un caracter de energie]nso\it[cu o bl`nde\e fermec[toare. Fruntea e nobil[; ochii alba=tri au o expresie ad`nc[=i vis[toare; graiul e simpatic, conving[tor =i]ndulcit prin efectul unei z`mbiri amicale care atrage inimile.

Toate persoanele ce tr[iesc]n contact cu]mp[ratul sunt subjugate de ne]ncetata bun[tate a sufletului s[u =i]l adoreaz[mai mult dec`t pe un om ]ncoronat, ]l adoreaz[ ca pe un binef[c[tor, ca pe un p[rinte. Generozitatea sa nu are margini; ea se manifest[ la toate cazurile at`t]n favorul amicilor dinastiei napoleoniene, c`t =i]n ajutorul str[inilor.

Cabinetul]mp[ratului e simplu mobilat; pere\ii sunt acoperi\i cu h[r\i geografice =i cu portrete de familie. }ntre fere=ti, pe o consol[de marmur[, este bustul lui Napoleon l, iar pe c[min[bustul reginei Hortensia, mama]mp[ratului actual.

Sf`r=ind citirea scrisorii domne=ti,]mp[ratul se]ntoarse spre mine cu un aer de satisfacere =i zise:

— Simt o mare simpatie pentru na\ia rom`n[ =i pentru domnul Cuza, =i v[d cu mul\umire c[ nu m-am ]n=elat c`nd am judecat cauza Principatelor demn[de sprijinul Fran\ei. Actul patriotic ce a\i des[v`r=it de cur`nd prin]n[l\area unui singur om pe ambele tronuri, al Moldovei =i al Valachiei, tactul politic ce a\i probat s[v`r=indu-l]mi dau]ncredere c[merita\i viitorul la care aspira\i.

Nu-mi r[m`ne dec`t a v[felicita =i a v[asigura c[ajutorul Fran\ei, c[simpatiile mele nu vor lipsi pe calea]n\eleapt[ce a\i apucat.

La aceste cuvinte at`t de m[gulitoare m[ sim\ii p[truns de o ad`nc[uimire =i r[spunsei:

— Sire! Cuvintele binevoitoare ale Maiest[\ii Voastre sunt de natur[a insufla m`ndrie sufletelor rom`ne. Nu zic a m[ri recuno=-tin\a lor, c[ci rom`nii au un cult entuziast pentru numele Maiest[-\ii Voastre. }n \ara mea, de la mic p`n[la mare, to\i binecuv`n-teaz[ pe ]mp[ratul Fran\ei ca pe geniul m`ntuitor al Rom`niei; =i chiar ]n ora c`nd s-a s[v`r=it actul alegerii Domnului, o presim\ire puternic[ ]ndemna pe reprezentan\ii Na\iei a ]ndeplini cu toat[ ]ncrederea acel act, ca unul ce le p[rea =i conform dorin\ei Maiest[\ii Voastre, =i avantajos intereselor rom`ne=ti.

}mp[ratul z`mbi cu mult[bun[tate la acest r[spuns, aprinse o \igaret[=i replic[:

— Cunosc sim\irile rom`nilor pentru na\ia francez[, c[ci afar[de chestia politic[ce a contribuit a dezvolta acele sim\iri, exist[=i o leg[tur[de familie]ntre ambele na\ii. Sunte\i de vi\[latin[, =i mul\i din d-voastr[, chiar prin\ul Cuza, mi se pare, v-a\i f[cut studiile]n Paris?

— Adev[rat, Sire; conformitatea de caracter, de gusturi =i de idei cu francezii ne]ndeamn[a veni de preferin\[ ]n s`nul Fran\ei pentru ca s[ primim lumina civiliza\iei. Prin\ul Cuza a fost unul din cei ]nt`i tineri rom`ni care au studiat]n universit[\ile Parisului.

— Ce v`rst[are prin\ul?

— Patruzeci de ani, Sire.

— P`n' a nu fi ales Domn, era colonel?

— Dar, Sire!... +i acum c[a ajuns la cea mai]nalt[pozi\ie]n patria sa, ambi\ia sufletului s[u este de a fi]n Orient cel]nt`i locotenent al Maiest[\ii Voastre.

— Care este starea actual[a Principatelor]n privirea admini-stra\iei, a finan\elor =i a puterii armate?

— Sire! Principatele se afl[ ]ntr-o deplin[dezorganizare administrativ[ ]n urma deosebitelor guverne provizorii ce s-au succedat]n timp de doi ani; finan\ele sunt reduse la zero, =i armata regulat[, compus[de 10. 000 oameni, este r[u organizat[, c[ci ea se resimte de regimul vechi, =i r[u armat[, c[ci nu are dec`t pu=ti =i s[bii vechi aduse din Rusia.

— Cum? N-ave\i fonderii de tunuri, fabrici de capsule =i de praf?

— N-avem nimic[, Sire; ne g[sim s[raci de toate, =i de arme bune, =i de ofi\eri cu experien\[. Singura noastr[sperare se reazem[ ]n generozitatea Maiest[\ii Voastre. Am dori s[aducem din Fran\a ofi\eri instructori pentru toate ramurile artei militare =i s[introducem]n oastea rom`n[administra\ia, disciplina =i mai cu seam[acel spirit militar care face din armata francez[o armat[de eroi.

— Prea bine, r[spunse]mp[ratul; aprobez dorin\a rom`nilor =i le d[ruiesc 10. 000 de pu=ti cu capsule. Totodat[le promit a trimite ofi\eri instructori de toat[arma, precum =i oameni speciali pentru]nfiin\area fonderiilor =i fabricilor trebuitoare oastei.

M[rturisesc c[auzind aceast[f[g[duin\[nea=teptat[, nu g[sii cuvinte ca s[exprim]n deplin sim\irea recuno=tin\ei mele. Uimit, m[ ]nchinai]n t[cere.

— Ave\i ceva artilerie? m[ ]ntreb[iar Maiestatea Sa.

— Am avut. Sire, vreo c`teva tunuri p`n' a nu se aprinde r[zboiul Orientului;]ns[c`nd s-au retras ru=ii din Principate, ei au ridicat mica noastr[ artilerie cu a lor. Pe urm[ austriecii, ocup`nd Principatele, au g[sit prilej a vinde guvernelor de atunci c`teva tunuri vechi, precum =i o sum[de s[bii de pe timpul Mariei Tereza.

Napoleon]ncepu a r`de =i adaug[:

— V-a= da =i dou[baterii de artilerie, dac[ar fi]nlesnire de a le transporta]n Principate.

— Sire, r[spunsei, guvernul Maiest[\ii Voastre nu va avea nici o sup[rare]ntru aceasta; eu]nsumi m[ ]ns[rcinez cu transportul armelor.

— Prea bine; ocup[-te deocamdat[cu expedi\ia acelor 10. 000 de pu=ti =i a muni\iilor lor; eu voi da instruc\iunile necesare ministerului meu de r[zboi. C`t pentru artilerie, vom aviza mai pe urm[.

}mp[ratul lu[condeiul =i f[cu un semn pe o coal[de h`rtie; apoi urm[ ]ntreb[rile sale:

—- Mi-ai spus c[finan\ele d-voastr[sunt]n proast[stare. N-a\i g`ndit a face un]mprumut]n str[in[tate?

— Sire, p`n' a nu pleca din \ar[, ministrul elabora un proiect de ]mprumut de 6. 000. 000 fr. cu g`nd de a-l supune Camerelor; =i prin\ul Cuza m-a]ns[rcinat a cerceta dac[un asemenea]mprumut s-ar putea efectua aice.

— 6. 000. 000 numai? Nu cred s[poat[ajunge o asemenea sum[la nevoile unei na\ii care voie=te a rena=te =i a se organiza. Care sunt garan\iile ce a\i]nf[\i=a pentru asigurarea]mprumutului?

— Avem, Sire, mai multe venituri mari ale statului, precum v[mile, ocnele, exportul gr`nelor etc., care sunt]n stare a garanta un]mprumut mult mai important.

— De este a=a, hot[r`\i-v[ mai bine a contracta un ]mprumut de 12.000.000 franci, =i, ]n c`t prive=te]nlesnirea efectu[rii sale, voi vorbi eu]nsumi cu unul din cei mai mari bancheri din Paris, cu Pereire;]ns[nu uita a scrie]ndat[prin\ului Cuza ca s[-\i trimit[o]mputernicire legalizat[pentru a putea]ncepe asemenea negociere, precum =i titlurile garan\iei]mprumutului.

— Sire, r[spunsei]nchin`ndu-m[, voi urma]ntocmai pov[\uirilor Maiest[\ii Voastre.

Napoleon mai f[cu un semn pe coala de h`rtie, aprinse o a doua \igaret[=i zise:

— Mi-ai spus iar[c[armata rom`n[se suie numai la 10. 000 de oameni. Pentru ce acest mic num[r de solda\i]ntr-o popula\ie de 4. 000. 000?

— Pentru c[p`n[ acum am fost str`ns lega\i]n fa=ele Regulamentului Organic; cu toate acestea]ns[, noi am g[sit chipul de a

m[ri puterea noastr[armat[prin]nfiin\area de deosebite corpuri neregulate, precum doroban\i, pl[ie=i, gr[niceri, al c[ror num[r se suie la 15.000;]nc`t socotind unii cu al\ii, avem 25. 000 de oameni purt[tori de arme.

— Bun soldat e rom`nul?]ntreb[ ]mp[ratul.

— Prec`t ]mi este iertat a judeca asemenea chestie ]n ne=tiin\a mea de art[ militar[, eu consider, Sire, soldatul rom`n ca pe unul din cei mai buni din Europa, c[ci este disciplinat prin]ns[=i natura sa, deprins cu toate greut[\ile vie\ii, cu foamea, cu osteneala, cu c[ldura, cu gerul, =i are o aplecare la sold[\ie. }n vremea c`nd ru=ii au organizat cel ]nt`i batalion rom`nesc, ei se minunar[ astfel de lesnirea tinerilor recru\i a deprinde m`nuirea armelor, c`t ]i numeau *franzuski*, adic[ francezi. Ceea ce le lipse=te osta=ilor rom`ni este o organizare]n\eleapt[, o instruc\ie militar[care s[de=tepte]n sufletul lor acel sim\ de demnitate personal[, acel amor fanatic al steagului, care insufl[inimile militarilor francezi =i]i]ndeamn[a face minuni de vitejie.

}mp[ratul m[asculta cu luare-aminte. M[oprii din zborul entuziasmului ce m[apucase]n privirea solda\ilor rom`ni =i a armiei franceze, c[ci a= fi putut vorbi o or[ ]ntreag[asupra acestui suget.

— V[d cu pl[cere, observ[Maiestatea Sa, c[ai o sincer[admirare pentru armia mea.

— Sire, admirarea mea pentru d`nsa este a=a de ad`nc[, c[ ]n ochii mei armata este partea cea mai nobil[a na\iei, adev[rata cavalerime din secolul nostru, c[ci religia sa e]ntemeiat[pe cele mai sublime sim\iri: onor, b[rb[\ie, glorie =i abnegare!

Napoleon f[cu semn de aprobare =i, scul`ndu-se de l`ng[birou, m[invit[a m[apropia de-o mare hart[geografic[ ]ntins[pe peretele din fa\a ferestrelor.

— Vin[,]mi zise Maiestatea Sa, de-mi arat[configurarea provinciilor ocupate de rom`ni.

Atunci]n vreme de un p[trar de or[debitai un curs]ntreg de geografie rom`neasc[, ar[t`nd cu degetul mai]nt`i Principatele

Unite, apoi Banatul, Transilvania, Bucovina =i Basarabia, ce le]nconjoar[, apoi satele rom`ne=ti r[sp`ndite pe malul drept al Dun[rii, vorbind de omogenitatea poporului ce locuie=te aceste p[r\i ale Orientului, de rodirea p[m`ntului, de desimea p[durilor, de bog[\ia minelor, de t[ria Carpa\ilor ca punct strategic, de mul\imea r`urilor etc., =i sf`r=ii, zic`nd cu un entuziasm bine sim\it:

— Vede\i, Sire, c`t e de ]ntins[ adev[rata Rom`nie, =i ce Regat important ar constitui cu ale sale 9.000.000 de rom`ni, dac[ Providen\a ar realiza visul =i aspir[rile lor. Pus de o m`n[puternic[ ]n cump[na politicii moderne, el ar hot[r] pentru totdeauna solu\ia at`t de grea a chestiei Orientului.

}mp[ratul \inti ochii s[i p[trunz[tori asupra mea; apoi schimb`nd =irul convorbirii m[ ]ntreb[ de am a pleca ]n cur`nd la Londra?

— C`t mai ]n cur`nd, Sire, r[spunsei; c[ci afar[de misia mea]n Englitera, am]ns[rcinare a merge =i la Turin.

— Te]ndemn dar, zise Maiestatea Sa, a nu]nt`rzia nicidecum c[l[toria d-tale la Londra, c[ci acolo este adev[ratul c`mp al misiei d-tale. Aici ai g[sit calea u=oar[, fiind politica mea favorabil[chestiei Principatelor;]ns[la Londra vei g[si oarecare preven\ii]n contra alegerii Domnului, ce e considerat[ca o c[lcare a Conven\iei =i poate chiar ca un act de premeditare]n contra integrit[\ii imperiului otoman. Misia d-tale e delicat[=i grea,]ns[nu pierde curajul. Mergi, p`n' a nu pleca, de te sf[tuie=te cu contele Walewski, =i c`nd vei ajunge la Londra, du-te de vezi pe ambasadorul meu, Duca de Malakof, care]\i va da bune pov[\uiri.

— Sire, r[spunsei p[truns de at`ta bun[tate, m[ a=tept la mari greut[\i de ]nfruntat ]n Englitera, =i chiar poate la o trist[ neizb`nd[ ]n negocierile mele, dar bun[tatea ce mi-a ar[tat Maiestatea Voastr[ ]mi d[curajul a aborda orice lupte, orice]mprotiviri.

Napoleon]mi f[cu onorul nea=teptat de a-mi da m`na, concediindu-m[, =i replic[:

— Cum te-i]ntoarce din Englitera, s[vii la Tiuillerii.

M[ ]nchinai cu recuno=tin\[. }mp[ratul ad[ug[:

— Scrie prin\ului Cuza c[are toat[simpatia mea, =i arat[compatrio\ilor d-tale deplina mea satisfacere pentru actul politic ce au des[v`r=it cu patriotism, curaj =i spirit.

— Sire, replicai cu glasul cam tremur[tor, deie-mi voie Maiestatea Voastr[a depune la picioarele sale mul\umirile rom`nilor pentru aceste cuvinte at`t de]ncurajatoare =i totodat[a-i expune nedumerirea critic[ ]n care ei se g[sesc.

Napoleon]mi f[cu semn de a vorbi liber:

— Sire! Suntem un popor t`n[r, f[r[nici o ispit[de via\[politic[, =i dar precum am fost lumina\i de un instinct providen\ial a face un act ce a atras laudele Maiest[\ii Voastre, am putea comite =i gre=eli. Fie generoas[Maiestatea Voastr[=i binevoiasc[a ne ar[ta calea ce trebuie s[urm[m. Noi]n ora de fa\[ne g[sim]n exaltarea izb`ndei. Am f[cut un pas mare, care ne m`ndre=te =i ne]mpinge a p[=i tot]nainte. Trebuie oare s[ced[m acestei porniri entuziaste *proclam`nd Unirea definitiv[ a Principatelor*? Cu un singur cuv`nt, cu un semn, Maiest. Voastr[ne va conduce c`t de departe sau ne va opri pe loc.

— *Nu*, r[spunse]mp[ratul; nu se cuvine acum deodat[s[face\i un al doilea pas, c[ci]nsa=i Fran\a, de=i v[este favorabil[, nu v-ar putea ap[ra]n contra acuz[rii de c[lcare a Conven\iei. Aceast[Conven\ie este un act oficial european, subsemnat de =apte puteri; el trebuie respectat! }n alegerea Domnului, rom`nii au avut spiritul de a profita de o lacun[ce exist[ ]n Conven\ie, nefiind prev[zut cazul numirii aceluia=i Domn]n Principate;]ns[prin proclamarea intempestiv[a Unirii a\i r[sturna deodat[tot lucrul Congresului de Paris, =i atunce chiar eu]nsumi nu a= mai putea s[v[\in parte. Ceea ce se cuvine s[face\i acum este s[a=tepta\i]n lini=te viitoarele Conferin\e =i s[v[ocupa\i cu seriozitate de reorganizarea administrativ[, financiar[=i militar[a Principatelor. *C[ta\i a v[recomanda Europei prin]n\elepciunea reformelor din l[untru, precum v-a\i recomandat prin patriotismul de care a\i dat dovad[, =i v[preg[ti\i nu a silui evenimentele, ci a profita de cursul lor.*

— Sire,]ntrebai, Maiestatea Voastr[ ]mi permite de a scrie aceste prin\ului Cuza?

— Negre=it, r[spunse]mp[ratul, =i-i ve\i ad[uga c[ ]l sf[tuiesc s[p[streze ordinul cel mai deplin]n Principate!

Pe urm[concediindu-m[cu o z`mbire binevoitoare]mi zise:

— A revedere dup[ ]ntoarcerea d-tale din Englitera.

M[ ]nchinai respectuos =i ie=ii din cabinetul]mp[r[tesc,]nc`ntat =i transportat de gra\iozitatea cu care Maiestatea Sa m[ tratase timp de o or[. Salonul de al[turi era plin de persoane ]n cravate albe care a=teptau audien\e de la ]mp[ratul. Ne salutar[m cu to\ii, =i ]n sf`r=it alergai la fratele meu pentru ca s[-l]ns[rcinez cu opera\ia transport[rii armelor. }n nime altul nu m[puteam]ncrede mai bine pentru o asemene misie delicat[, care reclama o inteligen\[vie =i unit[cu o mare discre\ie.

A doua zi vizitai, pe contele Walewski, dup[ordinul]mp[ratului. Excelen\a Sa m[pov[\ui de a fi foarte restr`ns ]n vorb[ cu oamenii de stat ai Engliterei =i de a sus\ine alegerea prin argumente doveditoare de respectul rom`nilor pentru Conven\ie =i de a lor credin\[c[tre suzeranitatea }naltei Por\i; apoi m[asigur[c[Duca de Malakoff va fi]n=tiin\at prin telegraf de sosirea mea la Londra.

A=adar, plecai din Paris seara la opt ore, dup[ce mai]nt`i am scris prin\ului Cuza toate detailurile audien\ei mele la ]mp[ratul =i dup[ ce am stenografiat toate cuvintele ]mp[ratului Napoleon, pentru ca s[ cunoasc[ mai t`rziu rom`nii c`t de generos =i de afectuos a fost pentru noi Napoleon III.

III

La]ntoarcerea mea din Englitera[1], unde misia mea avu o reu=it[satisf[c[toare, cerui audien\[=i m[prezentai]ndat[la palatul

[1] Detailurile misiei melc la Londra se vor publica mai t`rziu [V. A.].

Tiuilleriilor dup[ordinul ce primisem de la]mp[ratul. Napoleon se g[sea]n cabinetul s[u]mpreun[cu mare=alul Vaillant, ministrul de r[zboi, =i m[primi cu bun[tatea sa obi=nuit[, m[onor[cu darea sa de m`n[ =i m[ invit[ s[ iau un scaun; apoi, adres`ndu-se c[tre b[tr`nul mare=al,]i zise:

— Domnule ministru, vei =ti c[am d[ruit zece mii de pu=ti[1] cu muni\iile lor armatei rom`ne. Vei da ordinele necesare, pentru de a le \inea gata la dispozi\ia domnului A. care se]ns[rcineaz[cu transportul lor. Totodat[vei alege un num[r de ofi\eri instructori de toat[arma, cu destinare pentru ei de a merge]n Principate]ndat[ce va veni cererea oficial[de la guvernul prin\ului Cuza.

Mare=alul]ntreb[dac[nu ar fi necesar de a se trimite =i un ofi\er superior cu cuno=tin\e de]nalt[strategie? Apoi, adres`ndu-se de-a dreptul la mine,]mi zise:

— Ave\i]n \ar[oameni capabili de a purta comanda unei armate]ntregi =i de a pune Principatele]n stare de ap[rare la caz de nevoie?

— Avem, r[spunsei, pu\ini tineri care au f[cut studii militare, dar c[rora le lipse=te practica, experien\a.

— Nu e destul, replic[mare=alul. Pre c`t]n\eleg, ave\i elemente de buni =efi de batalioane cel mult, iar nu]nc[de ofi\eri superiori, de generali.

— Pe cine socoti\i, domnule ministru, s[ ]ns[rcin[m cu asemene misie?]ntreb[ ]mp[ratul.

Mare=alul st[tu pe g`nduri, iar]mp[ratul]mi f[cu]ntrebare dac[cuno=team vreunul din ofi\erii superiori care ar primi s[mearg[ ]n Principate?... Numii pe generalul Rose, unul din cei mai bravi =i mai tineri militari, ajun=i la un grad a=a de nalt prin meritele lor.

— Rose? replic[Maiestatea Sa z`mbind,]mi trebuie=te mie; nu pot s[vi-l dau.

---

[1] Acele 10.000 de pusti se g[sesc]n arsenalul din Bucure=ti [V. A.].

— Rose? ad[ug[mare=alul, bravo! V[d c[=ti\i a alege,]ns[Rose e necesar armatei franceze. Sire! M[voi ocupa]nsumi a g[si un ofi\er capabil pentru Principate =i voi raporta]ndat[Maiest[\ii Voastre.

Mare=alul se scul[, adun`nd ]ntr-un mare portofoliu mai multe h`rtii de pe birou. }mp[ratul zise:

— Prea bine! Domnul A... se va adresa de acum de-a dreptul c[tre d-voastr[at`t pentru arme c`t =i pentru ofi\eri instructori.

— Sire!]ndr[znii atunci a zice; deie-mi voie Maiestatea Voastr[a cere o nou[gra\ie]n favoarea organiz[rii armatei noastre.

— Care?]ntreb[Napoleon.

— }nvoirea Maiest[\ii Voastre de a se primi studen\i rom`ni]n =coalele militare de la Saumur =i de la Metz, precum =i la =coala politehnic[, =i a statului major.

La aceast[propunere cam]ndr[znea\[mare=alul se]ntoarse repede spre mine, voind negre=it s[fac[o observare:]ns[ ]mp[ratul nu-i dete timp, c[ci]mi acord[cererea cu generozitate, zic`nd ministrului ca s[ ia not[ de d`nsa. B[tr`nul mare=al se]nchin[=i ie=i din cabinet; atunci Napoleon se apropie de c[min[. }=i aprinse o \igaret[=i m[ ]ntreb[care a fost rezultatul misiei mele la Londra?

M[gr[bii a face]n scurt istoricul audien\ei mele la lordul Malmersbury, ministrul Foring-Oficiului, =i ad[ugai:

— Sire! Am buna sperare c[Englitera va fi de opinia Maiest[\ii Voastre]n chestia Principatelor.

Napoleon m[ascult[cu aten\ie =i curiozitate, apoi binevoi a m[felicita de rezultatul fericit ce ob\inusem =i zise:

— }nc`t Fran\a =i Englitera vor fi]n acord, orice chestie e sigur[de a triumfa.

Dup[aceste cuvinte memorabile, M. Sa m[ ]ntreb[dac[ ]n timp c`t m-am g[sit la Londra am observat vreun simptom de]ngrijire]n privirea complic[rilor politice dintre Austria =i Italia?

— Mai toate persoanele ce am cunoscut]n Englitera, r[spunsei, mi-au p[rut preocupate de iminen\a unui r[zboi austro-italian.

Mi s-a f[cut pretudindeni]ntrebare dac[ ]n caz de agresie din partea Austriei, Fran\a ar merge]n ajutor Piemontului;]ns[m-am ferit, Sire, de a emite vreo opinie personal[ ]n aceast[chestie important[.

— Ai v[zut pe lord Palmerston?

— Nu, Sire, c[ci era absent din Londra;]ns[am f[cut vizit[lorzilor Clarendon =i John Russel.

— Care e opinia lor asupra cauzei d-voastr[?

— I-am l[sat]n cele mai bune dispozi\ii pentru noi.

Napoleon sun[un timbru de argint. +ambelanul de serviciu intr[=i primi ordin de a trimite s[cheme la Tiuillerii pe contele Walewski. Pe urm[Maiestatea Sa, a=ez`ndu-se l`ng[birou, m[ ]ntreb[dac[cuno=team armia austriac[?... etc. . . . .
. . . .[1]

}n sf`r=it, ]mp[ratul se inform[ despre r[m[=i\ele arheologice ale romanilor ]n \[rile noastre precum: monumente, medalii, inscrip\ii, urme de lag[re etc. =i, aduc`nd conversa\ia asupra limbii noastre, m[invit[s[scriu o fraz[rom`neasc[ pe o coal[ de h`rtie, pentru ca s[poat[judeca despre latinitatea ei.

— Iat[, Sire, am zis, dou[versuri dintr-un c`ntec popular p[strat ]n Rom`nia de pe timpul unchiului Maiest[\ii Voastre, Napoleon I, =i am scris:

Bun[parte nu-i departe,
Vine s[ne dea dreptate!

}mp[ratul cuno=tea acest c`ntec, c[ci la 1855 r[posatul Ioan Voinescu, unul din exila\ii de la 1848, lu`ndu-l de la mine,]l comunicase]mpreun[cu traducerea lui bibliotecarului]mp[r[tesei Eugenia. Maiestatea Sa p[rea a se interesa mult la acel glas dep[rtat din fundul Carpa\ilor, care celebra legenda napoleonian[.

Aceast[a doua audien\[\inu o jum[tate de or[,]n care m-am convins =i mai mult de sim\irile, pot zice, p[rinte=ti ale

[1] Acele 10.000 de pu=ti se g[sesc]n arsenalul din Bucure=ti [V. A.].

]mp[ratului pentru rom`ni; apoi concediindu-m[, Maies. Sa]mi zise cu mult[bun[tate:

— +tiu c[ai s[pleci]n cur`nd la Turin. Observ[, c`t vei fi]n Piemont, starea spiritelor, =i c`nd te-i]ntoarce la Paris, vin[iar la Tiuillerii ca s[-mi comunici observ[rile d-tale.

M[ ]nchinai respectuos =i,]ntors la hotel,]mi f[cui preg[tirile de plecare]n Italia.

IV

. . . .[1]

Dup[s[v`r=irea misiei mele ]n capitala Piemontului, plecai la Genova. Drumul de fier trece prin acea vale minunat[ care se ]ntinde la poalele Alpilor p`n[-n Marea Mediteran[, unindu-se cu c`mpiile at`t de m[noase al Lombardiei de la malurile Tesinului p`n[ la poalele Apeninilor. Acea cale ferat[ pune ]n comunica\ie Turinul =i Genova prin Alexandria, ora= ]nt[rit cu fortifica\ii gigantice =i a=ezat la confluentul r`urilor Bormida =i Tanaro.

Viaducurile, tunelurile, podurile aruncate pe torentele Scrivia =i Traversa]ntre Genova =i Novi sunt demne de a fi considerate ca zidiri romane.

Am vizitat Genova cu mult interes, c[ci acest ora= p[streaz[ ]nc[sigiliul evului mediu. Am admirat palatele acelea]nalte care]ncununeaz[amfiteatrul portului =i]mpodobesc str[zile Balbi, Nuova, Nuovissima etc.; pia\a Carlo Felice, pe care este cl[dit teatrul ce poart[acela=i nume; palatul ducal, vechea re=edin\[a Dogilor, catedrala zidit[ ]n marmur[alb[=i neagr[; primblarea numit[Acqua Sole etc. =i mai cu seam[am r[mas]nc`ntat de acea culoare local[, de acel aspect m[re\, ce aminte=te epoca]nfloririi =i a puterii fostei republici genoveze.

De aici m-am]mbarcat pe un mic vapor, care m-a transportat]n 12 ore la Ni\a, acel caravanserai feeric, ridicat pe malul

[1] Punctele]n textul lui Alecsandri din *Convorbiri literare*.

Mediteranei pentru p[tima=ii boga\i ce vin s[cumpere]n timp de iarn[razele binef[c[toare ale soarelui. De la Ni\a, lu`nd un elegant cupeu ]nh[mat cu cai de po=t[, m-am ]ndreptat spre Marsilia =i am trecut prin vestita =i poetica vale a Canei, a c[rei vegeta\ie se compune de m[slini, rodii, lauri, portocali =i l[m`i.

}ntre Marsilia =i Paris nu m-am oprit dec`t la Avinion pentru ca s[ vizitez pe generalul Rose, ce comanda garnizoana =i vechiul palat al Papilor, ast[zi transformat ]n cazarm[. Generalul mi-a promis c[ se va ocupa ]n cur`nd cu redactarea unui proiect de reorganizare a armatei rom`ne, =i, din parte-mi, nu g[sii mai bun chip de a-i mul\umi, dec`t repet`ndu-i cuvintele m[gulitoare ce rostise ]mp[ratul despre d`nsul.

C`nd am sosit la Paris, am constatat o mare tulburare ]n lumea politic[. Ne]n\elegerile dintre Austria =i Piemontul luaser[ de c`teva zile un caracter amenin\[tor; r[zboiul p[rea iminent, c[ci regimentele austriace se]naintaser[p`n[la hotarele Sardiniei =i se preg[teau a trece Tesinul. M[prezentai la Palatul Tiuillerii =i fusei introdus]ndat[ ]n cabinetul]mp[ratului. M. Sa veni din salonul de al[turi =i-mi zise:

— Domnule A., nu pot s[-\i dau ast[zi dec`t zece minute, c[ci prezidez consiliul mare=alilor. Ce veste]mi aduci din Italia? Cum ai aflat spiritele]n Piemont?

— Sire! r[spunsei; Maiestatea Sa regele Victor Emanoil e gata de lupt[=i conteaz[pe ajutorul Maiest[\ii Voastre. Na\ia italian[de la nord e decis[a secunda voin\a regelui. Ceea ce m-a convins despre hot[r`rea poporului este c[ nu am v[zut ca la 1848 manifest[ri de un entuziasm teatral, ilustrate cu steaguri, cu e=arpe tricolore, cu cocarde =i c`ntece patriotice, ci un entuziasm t[cut, ad`nc, ]ntunecos, pot zice, ca un cer negru ]nainte de furtun[. Piemontezii a=teapt[ numai un semn pentru ca s[ p[=easc[ ]naintea du=manului =i \intesc ochii pe v`rfurile Alpilor ca s[z[reasc[stindardul glorios al Fran\ei.

— Bine, replic[ ]mp[ratul,]l vor z[ri]n cur`nd. Eu plec peste trei zile ]n Italia. Acum un singur lucru cer numaidec`t de la prin\ul Cuza: men\inerea ordinului celui mai deplin]n Principate pe c`t timp va \inea r[zboiul de peste Alpi.

— Voin\a Maiest[\ii Voastre, Sire, va fi]mplinit[, r[spunsei]nchin`ndu-m[.

— Voiesc asemenea s[faci cunoscut rom`nilor c[sunt mul\umit de ei =i c[m[voi]ngriji totdeauna de soarta lor. Ast[zi pozi\ia politic[a Principatelor e asigurat[prin diversele interese ale Puterilor, c[ci Rusia le va ap[ra]n contra Turciei, Englitera =i Austria]n contra Rusiei, =i Fran\a]n contra tuturor. Organiza\i-v[ ]n lini=te, dezvolta\i resursele voastre financiare, agricole =i militare =i a=tepta\i cursul evenimentelor]n pace.

— Vom urma, Sire, instruc\iile Maiest. Voastre.

Dup[aceast[mic[, dar important[convorbire, Napoleon se apropie de mine =i m[ ]ntreb[z`mbind cu bl`nde\e:

— Nu mai ai nimic a-mi cere pentru \ara dumitale?

La aceast[ ]ntrebare f[cut[cu un glas at`t de]ncurajator, o idee luminoas[ ]mi trecu prin minte:

— Sire! r[spunsei, am dou[cereri de f[cut,]ns[nu]ndr[znesc...

— Gr[ie=te! replic[ ]mp[ratul.

— Cea dint`i, Sire, este ca guvernul Maiest[\ii Voastre s[admit[ ]nfiin\area]n Paris a unei agen\ii oficioase a Principatelor Unite.

— +i a doua?

— A doua, Sire, este]nvoirea Maiest[\ii Voastre pentru francezi ca s[poat[primi =i purta decora\iile ordinului ce prin\ul Cuza are de g`nd a institui.

Napoleon st[tu pu\in a se g`ndi. Cererea aceasta din urm[ \intea la nu mai pu\in dec`t la recunoa=terea suveranit[\ii Principatelor, c[ci un decret]mp[r[tesc, publicat de vreo doi ani, autoriz[pe francezi a primi decora\ii numai de la statele independente =i suverane. Cu toate acestea,]mp[ratul]n marinimia lui se uit[la mine cu bl`nde\e, ]mi dete m`na =i r[spunse:

— }ncuviin\ez cererile prin\ului Cuza =i promit s[-i trimit ordinul Legiunii de Onoare,]ndat[ce m[voi]ntoarce din Italia.[1]

M[ ]nchinai p[truns de recuno=tin\[=i f[c`nd]n mine cele mai sincere ur[ri pentru gloria Fran\ei =i pentru p[strarea zilelor lui Napoleon.

A treia zi]n adev[r asistai la plecarea]mp[ratului din Paris. Maiestatea Sa]n uniform[de general =i, av`nd pe gra\ioasa]mp[r[teas[la dreapta sa, ie=i din curtea palatului]ntr-o calea=c[cu patru cai. Strada de Rivoli era ticsit[de lume care striga cu frenezie: „Tr[iasc[ ]mp[ratul! Tr[iasc[ ]mp[r[teasa!“

Calea=ca]nainta]n pasul cailor. Unii din privitori, anima\i de un entuziasm nest[p`nit, se suiau pe scara tr[surii ca sa dea m`na cu]mp[ratul =i r[cneau:

— Mergi, Sire, =i de vei avea nevoie de noi, cheam[-ne; vom alerga cu to\ii.

Napoleon z`mbea, iar]mp[r[teasa uimit[avea ochii plini de lacrimi.

Astfel plecarea salvatorului Italiei din Paris a avut caracterul unui adev[rat triumf.

. . . .[2]

Iat[rela\ia audien\elor mele la palatul Tiuileriilor, rela\ie din care sunt obligat a omite multe p[r\i de un mare interes, dar pe care convenien\ele politice actuale nu-mi permit a le publica. }n cursul misiilor mele am g[sit pretutindeni laude =i simpatii pentru rom`ni; pretutindeni am primit cele mai favorabile promiteri. Deie Domnul ca s[=tim a profita =i a ne ar[ta demni de ele!

}n adev[r, un popor necunoscut p`n[ ieri nu poate sa aib[ mai mult noroc! +i un reprezentant al lui nu poate avea o primire mai onorabil[ ]n palatele regale, dec`t aceea ce am]nt`mpinat ]n Fran\a =i ]n Italia, ]n numele Na\iei Rom`ne!

---

[1] Diverse evenimente au]mpiedicat realizarea acestei promiteri [V. A.].

[2] Punctele se afl[ ]n *Conv. lit.*

MISIA MEA LA LONDRA

MARE+ALUL PELISSIER. - LORDUL MALMERSBURY.

1859[1]

Comunica\iile]ntre Paris =i Londra se fac ast[zi cu o mare r[pejune. Zece ore sunt de ajuns spre a te transporta din capitala Fran\ei la Calais, de la Calais pe mare la Douvres =i de la Douvres cu drumul de fier]n capitala Engliterei. Vaporul era plin de c[l[tori ce se]ntorceau din toate unghiurile lumii, iar dintre to\i cel mai interesant]n ochii mei era un John-Bull scurt, gros, ro= la fa\[ca o rodie, ro= la p[r ca un morcov =i care venea tocmai de la Honcong]n primblare... O primblare de trei luni de la China prin India!... Fericit ro=covan!

Sosind la Londra am scris]ndat[lordului Malmersbury, ministrul afacerilor str[ine,]n=tiin\`ndu-l c[ sunt ]ns[rcinat de prin\ul Cuza a-i aduce o scrisoare autograf[ =i rug`ndu-l s[binevoiasc[a-mi acorda o audien\[. Totodat[am trimis =i dou[bilete lorzilor Clarendon =i John Russel de la care reclamam favoarea de a fi primit ca trimis extraordinar al prin\ului. Voiam a cere asemenea primire =i de la lordul Palmerston,]ns[acest mare personaj lipsea din Londra.

R[spunsurile dorite]mi venir[numai dup[o s[pt[m`n[de lung[a=teptare, timp de care profitai pentru a face vizita mea ducelui de Malacoff, ambasadorul Fran\ei, =i pentru a m[primbla ca un simplu turist prin toate p[r\ile ora=ului.

Palatul ambasadei franceze se afl[l`ng[poarta principal[a lui Hyde-Parc, pe strada Piccadily. M[prezentai a doua zi dup[sosirea mea la Londra =i fusei introdus]ntr-un mare salon-cabinet unde g[sii pe ducele de Malacoff. Mare=alul Pelissier, al c[rui nume s-a ilustrat prin luarea Sevastopolului, este un om mic de stat,

[1] }n *Conv. lit*. urmeaz[men\iunile: *(Extract din istoria misiilor mele politice) (urmare)*.

]ns[are umeri largi =i zdraveni; p[rul s[u e c[runt =i tuns scurt; figura lui energic[exprim[un caracter de bronz. El e tipul militarului francez ars de soarele Africii =i o\elit de focul r[z-boaielor.

C`nd intrai ]n acel cabinet lung =i spa\ios, un c`ine de Terre-Neuve ce =edea culcat l`ng[ mare=alul, cu capul pe genunchii lui, se scul[, veni spre mine, se ridic[ pe labele de dinapoi =i rezem[ cele de dinainte pe pieptul meu. Dihania aceea neagr[ era mare c`t un urs!

— Nu v[teme\i, dnule A... zise ducele r[spunz`nd salut[rii mele.

— N-am fric[de c`ini, dnule Mare=al, replicai, c[ci]mi sunt foarte dragi.

Ca =i c`nd ar fi ]n\eles cuvintele mele, c`inele]ncepu a se gudura sub dezmierd[rile ce-i f[ceam, apoi, ascult`nd de porunca st[p`nului sau, el merse]ncet la fereastr[=i se puse a privi]n Hyde-Parc.

Dup[complimentele obi=nuite, ilustrul mare=al]mi zise:

— A\i venit la Londra spre a sus\ine evenimentele din Principa-te?... Rolul D-voastr[e greu =i chiar displ[cut, c[ci mini=trii reginei sunt foarte preveni\i contra actelor ce a\i des[v`r=it]n Camerele din Ia=i =i din Bucure=ti.

— O =tiu, dnule Mare=al; Maiestatea Sa]mp[ratul =i contele Walewski m-au luminat asupra greut[\ii misiei mele,]ns[am speran\[ca, prin ajutorul pov[\uirilor ce ve\i binevoi a-mi da, voi reu=i a combate preven\iile cabinetului englez.

— Cu greu! Cauza d-voastr[a fost r[st[lm[cit[aici cu mult[dib[cie de ambasadorul Turciei, dnul Musuri.

— Nu m[ ]ndoiesc de aceasta, c[ci dl Musuri e fanariot, =i]n toate nenorocirile \[rii mele,]n toate persecut[rile ce au p[timit rom`nii, cei mai ne]mp[ca\i agen\i au fost fanario\ii.

— Se poate,]ns[nu trebuie s[vorbi\i astfel cu mini=trii englezi. Aici politica de sim\[m`nt nu-=i are loc. Gr[i\i-le pozitiv =i c[ta\i

a le ar[ta c[interesele Engliterei sunt legate cu chestia actual[a Principatelor; proba\i-le c[sunte\i oameni practici =i c[voi\i a respecta tractatele ce ave\i cu Imperiul Otoman, altminteri ve\i pierde timpul]n zadar.

— V[mul\umesc, dnule duce, pentru aceste pov[\uiri =i v[ ]ncredin\ez c[voi profita de ele.

Convorbirea mai urm[c`tva timp asupra acestui subiect, apoi ]=i lu[ zborul spre \[rmurile Cr`mului, unde v[zusem]nt`ia oar[pe mare=alul Pelissier,]n timpul r[zboiului.

— A\i fost la Cr`m? m[ ]ntreb[mare=alul.

— Am fost, dup[luarea Sevastopolului, =i am g[zduit la colonelul de Vernon]n cartierul general, al[ture cu locuin\a Excelen\ei Voastre.

— +i de ce nu v-a\i prezentat mie?

— N-am]ndr[znit, fiindc[aveam de tovar[= un jurnalist.

— A! Dac[-i a=a... bine a\i f[cut, zise r`z`nd mare=alul Pelissier, care nu putea suferi jurnali=tii. El pretindea c[un jurnalist indiscret poate s[fie pernicios asemenea unui spion]n cursul unei campanii; de aceea c`t a comandat asediul Sevastopolului el dase ordin a nu se primi jurnali=ti pe \[rmurile Cr`mului ocupate de armia francez[.

Lu`ndu-mi adio de la ducele de Malacoff, m[dusei s[fac o primblare]n Hyde-Parc.

Acest parc]ntins c`t o mo=ie =i verde ca smaraldul era plin de echipajuri str[lucite cu c`te doi sau patru cai]nh[ma\i *à la Daumont*, cu c`te unul sau doi lachei purt`nd peruci pudruite; c`t pentru birje nu se z[rea nici una, c[ci Hyde-Parcul fiind o primblare aristocrat[, birjele sunt oprite de a intra]n el; =i prin urmare cine nu are calea=ca sa proprie se vede silit a m[ri num[rul pietonilor ce se]n=ir[de-a lungul aleii Amazoanelor. Spectacol r[pitor! Cele mai frumoase fiice ale Engliterei pe caii cei mai frumo=i de c[l[rie trec]n zbor ca ni=te visuri gra\ioase. Amazoanele, cu obrajii]mboboci\i ca ni=te trandafiri,]ndeamn[caii cu glasul lor armo-

nios, iar fugarii]nfoca\i de alergare joac[ ]n loc, necheaz[, se alint[sub dezmierd[rile m`inilor albe, =i bie\ii pietoni stau ]ntr-un extaz destul de comic, ]n prezen\a acelui v`rtej fermec[tor de gra\ii, de tinere\e =i de elegan\[.

Duminicile]n Englitera sunt consacrate religiei; locuitorii se ocup[cu citirea Bibliei]n s`nul familiei; toate trebile ]nceteaz[, toate dughenile se ]nchid, toate petrecerile zgomotoase sunt oprite, ]nc`t ora=ele, de la cele mai mici p`n[la cele mai mari, devin triste =i nesuferite pentru un str[in.

M[ag[\ai,]n cea]nt`i duminic[dup[sosirea mea]n Londra, pe un omnibus care mergea la Ri=mond.

Ri=mond este un rai de verdea\[! Parcul s[u e vestit]ntre cele mai minunate din lume,]ns[ce mi-a pl[cut =i mai mult dec`t parcul, este amfiteatrul de culmi coronate cu case de \ar[ ce se ridic[ pe malul Tamisei. Acele case numite *cottage* au o arhitectur[ variat[ =i elegant[ care formeaz[ un tablou ]nc`nt[tor. Gr[dinile lor se coboar[p`n[ ]n ap[ cu buchete de copaci, cu straturi de flori =i cu verzi covoare de gazon frumos ca o catifea. Mul\ime de luntri=oare ]nguste pluteau pe oglinda Tamisei leg[n`nd copila=i b[l[iori =i trandafirii la fa\[; altele erau conduse de tinere =i r[pitoare misses, adev[rate figuri de *keepseak*. Spectacol poetic ce]nc`nt[ privirea =i face a crede la realizarea visului de perfec\ie a omenirii! Cine ]l vede nu se poate opri ca s[ doreasc[ de a tr[i =i a muri ]n acel loc de lini=te, ]n s`nul acelei naturi z`mbitoare!

Petrecui o mare parte a zilei pe malul Tamisei, c[ci nu m[puteam desp[r\i de acea priveli=te poetic[, =i plec`nd la Londra spre sear[, am vizitat]n treac[t gr[dina botanic[numit[*Kew* (kiu), unde sunt de admirat un turn chinezesc =i mai multe sere de fier =i de cristal. }n una din acestea rev[zui vestita plant[tropical[Victoria ale c[rei frunze sunt largi =i rotunde ca ni=te mari tipsii, precum =i gr[dinarul ce se ocup[special de cultura ei.

Acest gr[dinar tr[ie=te cu planta sa favorit[ ]ntr-o atmosfer[de treizeci grade de c[ldur[; el o cloce=te cu ochii pentru ca s[o

vad[ ]nflorind, =i c`nd planta r[spunde la dorin\a lui, el are mul\umirea de a primi vizita ]ntregii popula\ii din Londra. Adev[-rul e c[ to\i englezii vin s[ admire floarea ]mbobocit[, ]ns[ gr[dinarul se m[gule=te c[ o mare parte din admirarea compatrio-\ilor s[i este pentru d`nsul, =i astfel el se simte omul cel mai mul\u-mit din regatul Britaniei.

La anul 1851, c`nd am fost cu fratele meu la cea ]nt`i Expozi\ie, Victoria se g[sea]n deplin[ ]nflorire. Fratele meu]ntreb[pe gr[dinar dac[planta avea nevoie totdeauna de o a=a fierbinte temperatur[.

— *Oh, yes!* r[spunse gr[dinarul cu un aer de profesor de botanic[.

— +i d-ta tr[ie=ti necontenit]n aceast[atmosfer[tropical[?

— *Oh, yes!*

— Ia seama, dnul meu, s[nu cre=ti =i d-ta odat[cu planta, fiind expus la acela=i regim, =i tot cresc`nd pe tot anul, s[ te treze=ti ]ntr-o zi mare c`t un uria=.

Gr[dinarul, mic de stat ca Ghemi= din balad[, tr`nti ni=te hohote care produser[ un adev[rat cutremur ]n ser[, =i de atunci el spune la to\i vizitatorii c[ s-a ]nchis la c[ldur[ ]nadins pentru ca s[ dob`ndeasc[propor\ii gigantice;]ns[, departe de a cre=te, s[rmanul! nu face dec`t s[ scad[, =i de va urma tot astfel cu sc[derea, peste c`\iva ani el are s[ajung[a fi piticul cel mai pitic din Englitera.

}ntorc`ndu-m[ la Murley-otel, Trafalgar Square, unde =edeam, prin =irul acel de str[zi care nu se mai sf`r=esc =i care poart[numele de Piccadily, Regent-Street, Oxford-Street, Pall-Male etc., g[sii un bilet de la secretarul lordului Malmersbury prin care mi se anun\a c[voi fi primit de Excelen\a Sa dnul ministru, a doua zi la o or[dup[amiaz[,]ns[n*u ca o persoana oficial[, nefiind]nc[recunoscut[alegerea domnitorului*, etc.

Acest bilet foarte categoric m[puse pe g`nduri =i]mi dete oarecum cheia politicii engleze]n privirea Principatelor. }mp[ratul

Napoleon]mi f[cuse onorul de a m[primi ca pe un ministru, lordul Malmersbury nu voia a-mi recunoa=te nici un caracter de oficialitate, ci m[reducea la rolul simplu de un trimis particular. Pozi\ia mea devenise foarte delicat[;]ns[nu era loc de a da]nd[r[t; trebuia s[merg]nainte =i s[sacrific amorul propriu personal]n interesul cauzei noastre comune.

}n sf`r=it sosi ziua, sun[ ora ]nt`lnirii mele cu lordul Malmersbury! Merg`nd la Foring-Office, secretarul ministerului m[introduse]n cabinetul Excelen\ei Sale. M[g[sii]n fa\[cu un personaj nalt, demn =i sever, c[rui adresai urm[toarele cuvinte:

— Mylord, am fost]ns[rcinat de]n[l\imea sa prin\ul Cuza a v[aduce aceast[scrisoare pe care V[rog s[o primi\i.

Lordul Malmersbury p`n-a nu lua scrisoarea]mi observ[ca dac[mi-a acordat o audien\[a f[cut-o ca pentru o persoan[particular[, iar nu ca pentru o persoan[oficial[, fiindc[titlul de Domn nu a fost recunoscut de Puteri colonelului Cuza; c[prin urmare]ns[=i scrisoarea ce-i prezentam o prime=te ca de la simplul colonel, =i nu ca de la prin\ul Cuza.

— Binevoi\i,]i r[spunsei, a o primi ca de la colonelul Cuza, scris[pe tron.

— M[ierta\i, replic[lordul, convenien\ele diplomatice nu-mi permit a considera]nc[pe colonelul Cuza dec`t ca simplu colonel, nici a privi aceast[ scrisoare dec`t ca scrisoarea particular[a unui colonel.

— Fie, zisei; ave\i]ns[bun[tate a o primi pentru ca s[nu fiu silit a o duce]napoi la Moldova.

Excelen\a Sa o lu[,]ns[nu o deschise dinaintea mea, ci o puse]ntr-o cutie, l[s`nd un col\ al scrisorii ie=it afar[, =i m[ ]ncredin\[ c[ o va citi mai t`rziu cu toat[luarea-aminte. Dup[aceast[opera\ie, m[invit[s[m[pun pe un scaun =i se a=ez[pe jil\ul de l`ng[biroul s[u.

Se f[cu o scurt[t[cere, dup[care lordul lu[cuv`ntul cu un ton foarte sever =i zise:

— Domnul meu... cele de pe urm[evenimente din Principate au avut un caracter de neor`nduial[ =i de dispre\ pentru Conven\ie, care ne-au surprins din partea unui popor ce invocase protec\ia puterilor occidentale. Sub ]nr`urirea unui partid violent, voturile Camerelor s-au r[t[cit din calea prescris[=i au ridicat acela=i Domn pe ambele tronuri ale Principatelor, act contrar Conven\iei care stipuleaz[c[fiecare Principat va avea prin\ul s[u st[p`nitor! Acest act nu poate fi aprobat de guvernul Maiest[\ii Sale Regina Engliteriei, c[ci afar[de caracterul s[u ilegal, el \inte=te la lovirea intereselor Cur\ii Suzerane; el amenin\[integritatea Imperiului Otoman prin o lucrare tainic[=i revolu\ionar[ce caut[a dezlipi Principatele de acest imperiu. Domnul meu, rom`nii au comis o mare gre=eal[ politic[, c[ci prin ner[bdarea lor, prin dorul de independen\[ ce-i domin[, prin visul de cuceriri cu care se ]ng`n[, ei nu numai c[nu vor c`=tiga nimic[, dar ]nc[ vor pierde simpatiile Europei. Englitera, de a c[rei bun[voin\[ Principatele au avut bune dovezi, se vede ast[zi silit[ a face mari rezerve ]n privirea lor, fiindc[ ele au trecut peste limitele prerogativelor acordate lor, aleg`ndu-=i un singur Domn =i preg[tindu-se, pe c`t =tiu, a proclama Unirea lor definitiv[. Rapoartele ce am primit de la Constantinopol nu-mi las[ nici o ]ndoial[ despre spiritul revolu\ionar ce anim[ pe rom`ni =i v[declar, domnul meu, c[Englitera nu poate suferi dezvoltarea unui asemenea spirit periculos]ntr-un stat aliat; de aceea nu e dispus[a recunoa=te alegerea colonelului Cuza ca Domn pe ambele provincii.

}n fa\a unei asemenea formale declar[ri, inspirat[de cuprinsul unor rapoarte calomniatoare \[rii mele, m[cuprinse o dureroas[indignare. }mi ridicai fruntea privind drept]n ochii ministrului =i r[spunsei cu o lini=te perfect[:

— Mylord, rapoartele de la Constantinopol cuprind acuz[ri foarte grave]n contra na\iei mele, dar nu m[mir[fiind venite de la Constantinopol, unde chestia Principatelor e r[u]n\eleas[. Da\i-mi voie dar a r[spunde la acele]nvinov[\iri pe care le-am dispre\ui

dac[ele nu ar fi de natur[a ne lipsi de simpatia =i protec\ia Guvernului binevoitor al Engliterei. Acei ce au interes a compromite cauza noastr[au r[sp`ndit vorbe mari, pentru ca s[ fie crezu\i mai bine, =i au atribuit rom`nilor planuri gigantice, care, norocire pentru noi, sunt astfel de r[u inventate]nc`t ele cad =i dispar sub ridicol. Ei au zis c[ne hr[nim cu visuri de independen\[absolut[, c[\intim la r[sturnarea Imperiului Otoman, c[avem proiecte de mari cuceriri =i celelalte. Pentru ca s[sus\ie asemenea idei, negre=it ei trebuie s[cread[c[noi nu am avea nici o cuno=tin\[de interesele noastre, =i tocmai aceasta probeaz[s[r[cia imagina\iei lor. Toate popoarele au un sim\ instinctiv de nevoile =i de conservarea lor. Rom`nii asemenea au acel sim\ m`ntuitor =i cred din vechime]ntr-acest adev[r politic, adic[: c[soarta lor e str`ns legat[ cu soarta Imperiului Otoman, c[ integritatea \[rii lor e at`rnat[de integritatea teritoriului turcesc. Pieirea ce i-a amenin\at p`n-acum nu se afl[ peste Dun[re, =i prin urmare ei s-au ar[tat totdeauna credincio=i Cur\ii Suzerane. Istoria ]ns[=i o probeaz[: la 1821, c`nd a intrat Ipsilanti]n Moldova ca s[ ]nceap[revolu\ia greceasc[, din porunca]mp[ratului Alexandru al Rusiei, luat-au rom`nii armele ]mpotriva turcilor? Nu, de=i proclama\iile lui Ipsilanti erau redactate ]n numele religiei =i al independen\ei. Din contra, ei se r[scular[ contra grecilor care sub steagul libert[\ii f[ceau pr[d[ciunile cele mai barbare. Mai t`rziu, la 1828, c`nd Rusia a declarat r[zboi Turciei, c`nd armiile sale au cuprins Principatele, luat-au parte rom`nii la acel r[zboi ]n contra suzeranului? Nu, ei au suferit ]n t[cere toate relele unei ocupa\ii de =apte ani. Dou[zeci de ani mai pe urm[, la 1848, c`nd toat[Europa, afar[de Englitera, a fost zguduit[de paroxismul revolu\ionar, care a fost caracterul mi=c[rii din Principate? Rom`nii au ars]n pia\a public[Reglementul Organic impus de Rusia =i au strigat: jos protectoratul mosc[lesc =i s[tr[iasc[Sultanul! Divanul ad-hoc, la care a asistat Sir Henry Bulwer, comisarul englez, manifestat-a vreo dorin\[contra intereselor Turciei ? Nicidecum; el a cerut

Unirea cu un Domn str[in =i respectarea tratatelor cu }nalta Poart[. }n sf`r=it acum, cu prilejul alegerii Prin\ului, care a fost cea ]nt`i lucrare a Camerelor? Cererea de investitur[la Constantinopol! Ce probeaz[toate aceste acte? Spiritul revolu\ionar al rom`nilor ]mpotriva Sultanului sau dorin\a lor de a sta lipi\i de Imperiul Otoman pe baza tratatelor? Judece ]ns[=i Excelen\a Voastr[. C[ rom`nii au visuri de independen\[, cine poate s[-i mustre? Este oare oprit unei na\ii de=tepte de a dori]mbun[t[\irea soartei sale, =i]nc`t acea na\ie se poart[ cu ]n\elepciune =i nu atac[ interesele nim[nui, merit[ ea oare de a fi os`ndit[? Iar c[rom`nii viseaz[ cuceriri, aceast[ inven\ie e cu at`t mai sublim[c[de la sublim la ridicol nu e dec`t un pas. Cuceriri? Cu ce? Cuceriri? Care? Nu cumva ei voiesc s[ ]ncorporeze Rusia sau Austria, sau Turcia Europei, de care sunt]nconjura\i, ca un pitic intre trei uria=i? Poate c[\intesc mai departe? La cucerirea Parisului, a Londrei? Cine =tie? Pe o asemenea cale de glum[toate presupunerile sunt permise.

Lordul Malmersbury]ncepu a z`mbi, =i-mi f[cu semn s[ urmez, d`nd o mare aten\ie la cuvintele mele.

— Intr-adev[r, mylord, urmai dup[o scurt[pauz[, este o cucerire la care aspir[m cu o vederat[ambi\ie, mai cu seam[de la anul foametei Irlandei; singura cucerire despre care negre=it Musurii din Constantinopol =i din Londra nu au pomenit]n rapoartele lor; vreau s[zic cucerirea bog[\iilor noastre teritoriale, cucerirea deplinei libert[\i de a dezvolta lucrul p[m`ntului nostru, cu g`nd de a schimba produsele agricole ale \[rii rom`ne=ti pe acelea ale manufacturii engleze. La 1846, c`nd foametea Irlandei a fost u=urat[prin ajutorul gr`nelor din Principate, Parlamentul britanic a r[sunat de un mare adev[r; s-a zis atunci c[ Principatele Dun[rii sunt magaziile de abunden\[ ale Engliterei! Noi voim a consacra acest adev[r =i a profita de rodul p[m`ntului nostru spre a introduce la noi, prin canalul schimbului comercial, confortul civiliza\iei reprezentat de produsele minunate ale industriei engleze. Dac[o asemenea ambi\ie, dac[un asemenea dor de

cuceriri sunt simptome revolu\ionare, apoi merit[m]n adev[r a pierde simpatiile =i protec\ia Guvernului Gra\ioasei Sale Maiest[\i.

Lordul Malmersbury avu bun[tatea a r[spunde c[ ]nc`t rom`nii se vor ocupa de]mbun[t[\irile dinl[untru =i de dezvoltarea comer\ului lor, Englitera le va conserva stima ce merit[oamenii practici;]ns[, ad[ug[lordul:

— Cum se face c[un popor insuflat de idei s[n[toase s-a alunecat a uita respectul cuvenit unui act oficial european, al Conven\iei, aleg`nd un singur Domn pentru ambele Principate ?

— Mylord, r[spunsei, actul alegerii s[v`r=ite de rom`ni este din contra cel mai mare semn de respect al lor c[tre Conven\ie =i c[tre]naltele Puteri ce au subscris-o.

— Cum asta?]ntreb[ministrul z`mbind.

— Da\i-mi voie s[m[explic. Acea Conven\ie poate fi sau avantajoas[, sau neavantajoas[intereselor Principatelor; prin urmare, rom`nii sunt ]n dreptul lor sau de a o aplica ]n \ar[, sau de a nu o aplica, =i ]n cazul din urm[ Europa generoas[ i-ar l[sa ]n voia lor, c[ci ]n epoca de ast[zi legile nu se mai impun cu sila popoarelor. P`n-a nu li se da noua Conven\ie, rom`nii aveau Reglementul Organic; ei puteau dar alege]ntre aceste dou[=arte, =i, g[sind lucrarea Conferin\elor de la Paris neaplicabil[, s[o lase deoparte =i s[urmeze a se guverna dup[regimul trecut. Dac[am fi urmat astfel, atunci negre=it c[am fi probat o lips[flagrant[de respect c[tre marile Puteri ce au binevoit a se ocupa de soarta noastr[;]ns[ce am f[cut noi? Plini de recuno=tin\[c[tre Ele, am primit Conven\ia cu entuziasm =i am voit s[o aplic[m]n con=tiin\[, mai cu seam[c[ea p[rea a cuprinde elementele de realizarea dorin\elor noastre, a Unirii. Ei bine, Mylord, v[m[rturisesc c[de la cele]nt`i pasuri pe calea regimului nou, am ]n\eles, cu toat[ simplicitatea noastr[ de \[rani ai Dun[rii, c[ am intrat nu pe un drum neted, ci ]n s`nul unui labirint]ngrozitor, un labirint din care desfid pe oamenii de stat cei mai practici ai Engliterei =i ai Fran\ei de a putea ie=i. +i]n adev[r, Mylord, ce garan\ie de bun[

or`nduial[=i de progres]nf[\i=eaz[un regim guvernamental]n care domineaz[influen\ele contrare a cinci puteri independente una de alta: doi Domni, dou[Camere =i o Comisie central[! Cum se va acorda p[=irea Principatelor c[tre Unire, cu voin\ele, cu interesele de dinastie a doi Prin\i, cu spintec de partid, cu luptele parlamentare a dou[Camere, =i cu rolul de legislator, cu dreptul nel[murit de control al Comisiei centrale? Ca =i c`nd s-ar fi ]nh[mat cinci cai la o tr[sur[, trei dinainte, doi ]nd[r[t, care, tr[g`nd]n dou[p[r\i contrare, rup hamurile =i sf[r`m[tr[sura. Cu toate acestea, noi nu ne-am descurajat; deci=i de a ar[ta bun[voin\[din parte-ne, =i respectul nostru c[tre actul oficial al Europei, am cercat a simplifica resorturile ma=inii guvernamentale spre a o pune]n stare de a func\iona mai u=or. Ne-am rezemat dar pe o maxim[a codului politic ce declar[c[tot ce nu-i oprit este permis, =i v[z`nd c[Conven\ia nu ne opre=te de a alege acela=i Domn]n ambele Principate, am]nlesnit aplicarea ei prin reducerea num[rului puterilor constitu\ionale ale noului nostru regim. }n loc de cinci, precum am avut onorul a vi le enumera, domnule ministru, le-am redus la patru; adic[ ]n loc de cinci cai r[u]nh[ma\i, am l[sat numai patru, destina\i a trage cu to\ii]nainte spre a urni carul statului. Carul e greu]ntr-adev[r, calea e neb[tut[, plin[de piedici, caii nu sunt]nc[bine deprin=i, dar]n sf`r=it, cu chipul acesta, nu suntem amenin\a\i de a sta locului; cu chipul acesta proced[m m[car c`t de]ncet la aplicarea stipula\iilor Conven\iei =i prob[m respectul nostru pentru voin\a marilor Puteri.

Lordul Malmersbury st[tu pu\in a g`ndi, apoi zise:

— Se poate ca Conven\ia sa aib[oarecare defecte, c[ci nu e lucru u=or de a face legi pentru \[ri dep[rtate,]ns[trebuie s[crede\i c[inten\iile Puterilor au fost toate]n favorul d-voastr[.

— Noi o credem, Mylord; de aceea am acceptat noua legiuire f[r[a da semne de vreo nemul\umire,]ns[e cu drept ca =i Puterile s[ne cread[.

Dup[aceasta, conversa\ia se]ntinse asupra v`rstei =i caracterului *colonelului Cuza*, precum =i asupra nemul\umirii ce ar fi produs]n Principate suirea sa la domnie dup[cuprinsul rapoartelor f[cute de partizanii separatismului, turci, greci =i austrieci. }ncredin\ai pe dnul ministru c[cea mai mare lini=te domne=te]n \ar[, c[entuziasmul locuitorilor rom`ni e nem[rginit =i c[ de la 5—24 ianuarie Principatele, departe de a fi ]n doliu, sunt ]n s[rb[toare =i a=teapt[ cu toat[ ]ncrederea de la dreptatea Puterilor mari recunoa=terea actului patriotic ce au des[v`r=it.

La aceste cuvinte lordul se scul[, se uit[la mine cu o expresie de figur[mult mai bl`nd[=i zise:

— Dnule A... sunt foarte mul\umit de vizita D-voastr[=i de inform[rile ce mi-a\i dat asupra evenimentelor din \ara dvoastr[. Englitera e patria libert[\ii =i prin urmare ea nu are nici un interes de a se]mpotrivi la dezvoltarea fericirii =i a libert[\ii altor na\ii. Dac[este adev[rat, precum m-a\i]ncredin\at, c[aspir[rile rom`nilor nu sunt contrare intereselor Imperiului Otoman, c[ ei vor s[ p[streze leg[turile lor cu Curtea Suzeran[, c[ g`ndul lor e de a respecta Conven\ia =i de a se ocupa, ca oameni]n\elep\i =i practici, de]mbun[t[\irea institu\iilor dinl[untru, v[declar cu lealitate c[Guvernul Maiest[\ii Sale v[va da cele mai vii probe de a sa stim[=i bun[voin\[. El va ar[ta chiar]n viitoarele conferin\e cele mai favorabile dispozi\ii]n chestia alegerii prin\ului Cuza.

— V[mul\umesc, Mylord,]n numele compatrio\ilor mei, r[spunsei]nchin`ndu-m[, =i adaug mul\umirile mele personale pentru bun[tatea cu care m-a\i ascultat =i mai cu seam[pentru gra\iozitatea cu care a\i dat chiar acum titlul de Prin\ colonelului Cuza.

Excelen\a Sa z`mbi =i-mi dete m`na, replic`nd: „De ast[zi nu-i voi mai da alt titlu“.

Ie=ind din cabinetul lordului, bucuria mea era at`t de zburdalnic[ ]nc`t pu\in a lipsit ca s[-mi uit gravitatea rolului meu de sol =i ca s[ ]ncep a c`nta]n gura mare: *God save the Queen!* Am

alergat numai]ntr-un suflet la hotel, am raportat }n[l\imii Sale rezultatul conferin\ei mele cu ministrul reginei Victoria, =i a doua zi am plecat la Paris ca s[raportez]mp[ratului rezultatul fericit al misiei mele]n Englitera.

PRIN|UL NAPOLEON
CONTELE KISSELEFF — MARCHIZUL DE VILAMARINA — CAVALERUL NIGRA — BARONUL HÜBNER — DNUL THOUVENEL — LAMARTINE.
1859[1]

}n intervalul c[l[toriilor mele la Londra =i la Turin, am f[cut vizite la mai multe persoane ce ocupau]nalte posturi sociale =i politice, persoane a c[ror influen\[putea s[aduc[o greutate favorabil[ ]n cump[na intereselor noastre.

Cea]nt`i vizit[a fost pentru prin\ul Napoleon, v[rul]mp[ratului. Alte\a Sa imperial[locuie=te]n Palatul Regal (Palais-Royal)]mpreun[cu augustul s[u p[rinte, fostul rege Jerome Bonaparte. Figura prin\ului poart[vederat sigiliul napoleonian; manierele sale au o franc[apuc[tur[; spiritul s[u este deschis =i luminat; opiniunile sale liberale =i favorabile principiului na\ionalit[\ilor. Alte\a Sa m[primi]ndat[ce-i cerui audien\[, se exprim[ ]ntr-un mod]ncurajator asupra evenimentelor din \ara noastr[, ar[t[simpatie pentru poporul rom`n =i pentru domnul Cuza; apoi ]ncepu a vorbi cu entuziasm de cauza Italiei, ]ntreb`ndu-m[dac[aceast[cauz[g[se=te r[sunet]n Rom`nia.

Am r[spuns c[o cauz[at`t de just[ =i important[ a atras aten\ia tuturor popoarelor de vi\[ latin[ =i c[ noi, rom`nii, suntem fra\i cu italienii.

---

[1] +i aici *Conv. lit.* mentioneaz[: *(Extract din istoria misiilor mele politice)*. La sf`r=it se afl[, ca =i la celelalte]nsemn[ri, men\iunea: *(va urma)*.

— }mi place de a v[=ti anima\i cu asemenea sim\iri, zise prin\ul, c[ci e cu putin\[ca Italia s[aib[nevoie de concursul d-voastr[. Pentru a merita de a fi liber, un popor trebuie s[fie gata la mari sacrificii.

Peste c`teva zile am primit o invitare la mas[ din partea dlui Bixio, un amic intim al prin\ului Napoleon. Alte\a Sa imperial[, av`nd de so\ie pe fiica regelui Victor Emanoil, prin\esa Clotilda, =i respect`nd ideile sale religioase, se ferea de a da mese ]n palatul regal pe tot timpul c`t \inea postul mare; c`nd voia s[onoreze pe un str[in cu o invitare, dnul Bixio punea casa lui la dispozi\ia prin\ului.

Convorbirea flutur[asupra diferite subiecte interesante =i]n mare parte asupra \[rii noastre, ie=it[deodat[din und[ca o insul[din fundul oceanului. Fiecare exprima cuno=tin\e geografice =i etnografice mai mult sau mai pu\in gre=ite]n privirea acestui col\ de p[m`nt pierdut ]n umbr[ de at`tea secole,]ns[fiecare f[cea ur[ri binevoitoare]n privirea viitorului s[u. Prin\ul Napoleon singur dezvolt[un =ir de idei exacte despre importan\a]nt`mpl[rilor de la noi, aprob`nd alegerea colonelului Cuza ca domnitor pe am`ndou[ Principate =i consider`nd poporul rom`n ca o gard[ ]naintat[a civiliza\iei latine]n Orient.

Dup[pr`nz venir[ mai multe persoane cunoscute; c[ci salonul dlui Bixio era locul de ]nt`lnire al tuturor notabilit[\ilor politice, literare, artistice, =tiin\ifice =i sociale at`t din Fran\a, c`t =i din]ntreaga lume. Astfel]n acea sear[avui mul\umirea de a cunoa=te pe poetul Ronsard, pe dnul Charton, editorul *C[l[toriilor]mprejurul lumii*, pe unul din fra\ii ilustrului astronom Arago =i pe generalul Trochu, care a fost guvernatorul Parisului dup[c[derea]mp[ratului Napoleon III. Acest general avea o elocven\[natural[foarte atr[g[toare, mai cu seam[c`nd el descria caracterul vesel =i eroismul solda\ilor francezi.

— *Vous êtes orfèvre, Mr. Josse,*]i observ[prin\ul Napoleon cu amabilitate, aplic`ndu-i o fraz[din Molière. Pe urm[Alte\a Sa

imperial[,]n momentul de a se retrage, avu bun[tatea de a m[ ]ndemna s[m[adresez bun[voin\ei sale ori=ic`nd =i pe ori=ice a= avea nevoie.

At`t de mare =i de generoas[ era pe atunci simpatia familiei imperiale pentru juna Rom`nie!

A doua zi m-am dus la ambasada Rusiei, unde am g[sit pe contele Kisseleff fum`nd dintr-un ciubuc turcesc. Eram foarte curios de a vedea pe acest om de stat care a jucat un rol at`t de important]n \[rile noastre pe timpul ocupa\iei ruse=ti de la 1828. Suvenirul administra\iei sale =i Reglementul Organic redactat sub inspir[rile sale *personale* a\`\aser[de mult]n mine dorin\a de a-l cunoa=te.

Contele e de stat]nalt, are p[rul =i musta\a albe; iar portul =i]nf[\i=area sa au un caracter mai mult militar dec`t diplomat. Cum m[v[zu, dl ambasador]mi zise:

— Vizita D-voastr[, dnule A.,]mi face mare pl[cere, c[ci am cunoscut pe p[rintele D-voastr[la Ia=i.

— Sunt fericit, dnule conte, am r[spuns, de a vedea c[v[aduce\i aminte de Principate =i de locuitorii lor, c[ci suvenirul Ex. Voastre nu s-a =ters din mintea rom`nilor. P[rintele meu mi-a vorbit adeseori de contele Kisseleff.

— Am cunoscut =i pe tat[l prin\ului Cuza, la Gala\i; am cunoscut pe to\i boierii din Moldova =i din Valachia.

— Mul\i din ei nu mai exist[, dnule conte. Moartea a secerat f[r[mil[timp de 30 de ani.

— Dar!... acum a\i r[mas voi, copiii,]n locul b[tr`nilor; voi pe care v-am v[zut, pot zice, ]n fa=[; voi, genera\ia cea nou[, cea revolu\ionar[, observ[ r`z`nd contele.

— Noi, =colarii Excelen\ei Voastre, replicai, c[ci Excelen\a Voastr[a fost cel]nt`i revolu\ionar]n \ara noastr[.

— Eu, revolu\ionar!

— Aduce\i-v[aminte de reformele ce a\i introdus]n \ar[ ]n timpul administra\iei Ex. Voastre. Fiecare din acele reforme era

menit[a produce o revolu\ie radical[ ]n starea social[a Principatelor. Aduce\i-v[aminte mai cu seam[c[Reglementul Organic prevede =i consacr[chiar principiul unirii lor. Noi n-am f[cut alta dec`t a-l traduce]ntr-un fapt na\ional; de aceea =i avem bun[sperare c[la viitoarele conferin\e contele Kisseleff, ast[zi ambasador, va sus\ine ideile contelui Kisseleff, ex-guvernator al Principatelor.

— Vom vedea, vom vedea,]ns[, ad[ug[contele cu veselie, nu m[pot opri de a r`de la ideea c[ eu trec ]n ochii rom`nilor de revolu\ionar.

— Revolu\ionar ultra! Dac[vi s-ar ridica vreodat[o statuie, ea va purta urm[toarea inscrip\ie: *Contele Kisseleff,]nt`iul reformator revolu\ionar al Principatelor Dun[rene!...* +i mai jos, intre parenteze, va figura]n litere de aur articolul din Reglement care prevede Unirea lor.

— }ns[acel articol a fost =ters]n urm[din Reglement, dac[nu m[ ]n=el?

— }ns[nu a fost =ters din inimile rom`nilor.

— A! ... zise contele dup[o scurt[t[cere; am p[strat scumpe suvenire de Ia=i =i de Bucure=ti!... drept prob[, iat[ciubucul meu favorit;]l am tocmai de c`nd eram guvernator =i de c`te ori fumez din el, g`ndul meu zboar[spre trecut... Ce femei frumoase erau]n Moldova =i]n Valachia! ce contraste de obiceiuri! ce popor viu, inteligent =i vesel! Era o mul\umire de a lucra la]mbun[t[\irea soartei lui chiar]n contra ordinelor de la Petersburg!... A! crede\i c[am f[cut tot ce mi-a fost prin putin\[ca s[fie administra\ia mea folositoare moldovenilor =i valachilor =i s[de=tepte]n ei av`ntul progresului.

— O =tim, dnule conte, =i v[suntem recunosc[tori;]ns[v[este =i acum prin putin\[de a v[ar[ta amicul nostru =i de a v[completa opera]nceput[la 1828.

— Cum?

— Ap[r`nd cauza rom`nilor =i sus\in`nd alegerea Domnului Cuza ]n s`nul conferin\elor.

— Vom vedea, vom vedea, replic[ambasadorul;]ns[dac[vre\i ajutorul Rusiei, trebuie s[v[lini=ti\i spiritele =i s[nu v[mai g`ndi\i la revolu\ii.

— Crede\i, dnule conte, c[vom deveni oamenii cei mai pa=nici c`nd ne-om vedea \ara intrat[ pe o cale de autonomie =i de libertate; dar pentru ca s[ se aline fierberea spiritelor noastre avem nevoie de recunoa=terea faptelor ce am s[v`r=it, avem, prin urmare, nevoie de sprijinul Ex. Voastre.

— Dac[ar fi s[urmez numai dup[dorin\a mea, observ[contele cu un aer de franche\e, v-a= face cea mai sigur[promitere;]ns[=ti\i c[ambasadorii nu sunt totdeauna st[p`ni pe voin\ele lor... cu toate acestea nu trebuie a despera de nimic[ pe lume... simpatiile mele personale le ave\i, ele m[ vor conduce, pe c`t]mi va fi iertat, pe calea cea mai favorabil[acelor \[ri iubite]n care am petrecut anii cei mai pl[cu\i ai vie\ii mele.

Zic`nd aceste cuvinte, contele Kisseleff m[ ]ns[rcin[ ca s[ exprim complimentele sale prin\ului Cuza, =i astfel ne desp[r\ir[m ]n termenii cei mai convenabili. Ambasadorul de atunci al ]mp[-ratului Alexandru II ]n\elegea politica Rusiei ]ntr-un mod mult mai larg =i mai demn dec`t oamenii de stat actuali.

De la ambasada ruseasc[m[ ]ndreptai c[tre Lega\ia de Sardinia spre a vizita pe marchizul de Vilamarina. Reprezentantul Maiest[\ii Sale regelui Victor Emanoil este un vechi colonel de cavalerie =i are o fizionomie cu totul italian[; ochi negri =i expresivi, musta\[ ]nso\it[de imperial[=i acel sigiliu particular ce se]ntip[re=te cu vremea pe fa\a oamenilor deda\i artei militare. Marchizul m[primi cu o polite\e foarte amical[, vorbi cu entuziasm de na\ia rom`n[ =i termin[ zic`nd c[: italienii sunt m`ndri de fra\ii lor de la Dun[re.

— Dnule marchiz, am r[spuns, rom`nii sunt ast[zi ferici\i de a se vedea astfel ]mbr[\i=a\i de na\iile civilizate ale Europei, dar numai atunci fericirea lor va fi deplin[ c`nd ei vor vedea]ntreaga

gint[latin[str`ns unit[=i ridicat[iar la locul ce i se cuvine]n lume.

— Aceast[nobil[dorin\[se va realiza]n cur`nd, asigur[ dl de Vilamarina, c[ci triumful cauzei italiene va urma de aproape triumful cauzei rom`ne.

Dup[o convorbire]ntins[asupra intereselor at`t de identice ale celor dou[ surori dep[rtate ce poart[ numele de Italia =i Rom`nia, marchizul se inform[de ziua plec[rii mele la Turin =i]mi promise de a anun\a prin telegram[sosirea mea]n capitala Piemontului; apoi, lu`ndu-=i adio de la mine, m[ invit[ s[ merg a face cuno=tin\[ cu cavalerul Nigra, primul secretar al Lega\iei =i ginere al filorom`nului Vegezzi Ruscalla.

G[sii un t`n[r nalt, cu p[rul b[lai, cu musta\a fin[, cu o figur[ simpatic[ =i pl[cut[, un adev[rat secretar de ambasad[, elegant, gentilom, ]nv[\at =i poet. La cea ]nt`i privire ne]mprietenir[m =i]ncepur[m a ne dest[inui sper[rile noastre, dorin\ele noastre, ca =i cum ne-am fi cunoscut de 20 de ani. Nigra =i eu avem acelea=i gusturi, acela=i amor pentru poezia popular[; ca =i mine el a f[cut o colec\ie de c`ntece ale poporului italian; ca =i mine el a p[r[sit ocupa\iile sale literare pentru calea spinoas[ a politicii, spre a servi cauza patriei sale, dar ca =i mine el aspir[ a vedea sf`r=itul luptei, pentru ca s[se poat[retrage]n s`nul familiei, ]n lini=tea cabinetului, ]n domeniul ]nflorit =i fermec[tor al literaturii. Vis dulce =i nerealizabil poate pentru Nigra, c[ci acest t`n[r este unul din cei mai aprecia\i de contele de Cavour =i cred c[el e destinat la un viitor]nsemnat[1].

Dup[vizita mea la reprezentantul Sardiniei, g[sii o pl[cere original[de a merge la reprezentantul Austriei. Baronul Hübner

---

[1] }n adev[r cavalerul Nigra a ajuns, dup[reorganizarea Italiei, a ocupa postul de ambasador]n Paris p`n[dup[c[derea lui Napoleon =i ast[zi el ocup[aceea=i pozi\ie]nalt[la Petersburg [V. A.].

este tipul diplomatului ce-=i cump[ne=te vorbele de trei ori p`n-a le pronun\a. Obrazul s[u e ras cu totul: fizionomia sa denot[o fine\e care]i disimuleaz[chiar anii. Ex. Sa m[primi]ntr-un cabinet elegant, spa\ios, mobilat cu un gust sever, =i luminat de mari ferestre ce se deschid pe gr[dina hotelului Ambasadei.

Scena ce jucar[m am`ndoi]n timp de jum[tate de ceas ar putea figura]ntr-o]nalt[comedie de salon. Voi cerca a o reproduce aici cu cea mai deplin[exactitate, ca un model de strategie diplomatic[:

BARONUL *(cu o polite\e perfect[)*: Sunt prea onorat de vizita D-voastr[, dle A. Binevoi\i a lua un jil\.

EU *(]nchin`ndu-m[)*: Tot onorul este pentru mine, dnule baron... }n[l\imea sa prin\ul Cuza m-a]ns[rcinat a aduce complimentele sale tuturor personajelor]nsemnate ale diploma\iei europene, =i m-am gr[bit a m[prezenta Ex. Voastre.

BARONUL *(salut`nd)*: M[ simt foarte m[gulit de aceast[ aten\ie din partea prin\ului... De cur`nd a\i sosit la Paris?

EU: Chiar ieri m-am]ntors din Londra.

BARONUL: Cred c[a trebuit s[face\i o c[l[torie prea grea de la Moldova p`n-aici]n timpul iernii?

EU: }n adev[r am avut ceva greut[\i,]ns[am putut c[l[tori destul de repede. Aveam mare grab[a sosi]n Paris pentru ca s[ar[t cui se cuvine adev[rul asupra evenimentelor din Principate =i s[reclam bun[voin\a oamenilor de stat ce au a hot[r]]n conferin\ele viitoare chestia alegerii domnului rom`n... De aceea chiar una din primele mele vizite s-a cuvenit cu drept Ex. Voastre.

BARONUL *(z`mbind)*: Ce v`rst[are Prin\ul Moldovei?

EU: Domnul Principatelor Unite are 40 de ani.

BARONUL *(cu pu\in[mirare)*: A!... =i ce caracter are?

EU: Un caracter conform cu]mprejur[rile politice ale \[rii; un caracter ce d[toate garan\iile de men\inerea ordinii]nl[untru =i de cea mai deplin[armonie cu puterile vecine. Avem dar buna sperare c[guvernul Maiest[\ii Sale]mp[ratului Austriei va recu-

noa=te f[r[dificultate alegerea colonelului Cuza ca domn al ambelor Principate.

BARONUL: Prin\ul Moldovei e de vreo familie mare?

EU: Familia domnului Principatelor Unite este una din cele mai vechi dintre familiile rom`ne.

BARONUL:]n ce stare se g[sesc partidele la d-voastr[?

EU: Partidele toate s-au contopit]ntr-un singur partid, precum este probat prin voturile unanime ale ambelor Camere din Ia=i =i Bucure=ti. Lini=tea cea mai perfect[domne=te pretutindeni, c[ci to\i rom`nii a=teapt[ cu ]ncredere aprobarea Europei civilizate pentru actul politic s[v`r=it de ei... Rom`nii, dle baron, cunosc mai cu seam[ c`te interese de comer\ =i de vecin[tate]i pune]n contact zilnic =i, pot zice chiar,]i leag[cu imperiul Austriei, =i sunt cu to\ii]ncredin\a\i c[acele interese vor pleda puternic]n favoarea cauzei lor prin organul reprezentantului austriac]n s`nul conferin\elor.

}n zadar]ntindeam undi\a, pe=tele nu voia s[mu=te;]n zadar aduceam vorba la chestia Principatelor, Baronul =ov[ia]mprejurul ei, ferindu-se de a se atinge de d`nsa. }n loc de a da un r[spuns oare care, el se]nchisese, ca]ntr-o cetate,]ntr-un sistem de]ntreb[ri care]i evitau nevoia de a da cea mai mic[explicare asupra politicii austriece. Admiram aceast[strategie diplomatic[, de=i ea contraria a=teptarea mea, =i m[credeam c[asistam la o comedie jucat[ ]n perfec\ie de personajul ei principal.

Baronul r[spunse la cuvintele mele din urm[iar[=i printr-o]ntrebare:

— Trecut-a\i prin Viena, domnul meu, c`nd a\i venit la Paris?

Aici, m[rturisesc c[nu m[putui st[p`ni de a r`de pu\in =i r[spunsei:

— Ba nu, domnule baron, n-am trecut prin Viena, c[ci un amic al meu a fost]ns[rcinat de prin\ul Cuza a duce scrisoarea }n[l\imii Sale adresat[dlui ministru al afacerilor str[ine din Viena,]ns[la]ntoarcerea mea]n \ar[negre=it m[voi abate prin capitala

Austriei, spre a v[prezenta omagiile mele, dac[Ex. Voastr[s-ar afla din]nt`mplare acolo.

Baronul m[asigur[c[ar fi]nc`ntat de a m[ revedea, =i dup[ o salutare foarte politicoas[ ne desp[r\ir[m z`mbind am`ndoi, el cu pu\in[mali\ie, eu cu pu\in[ciud[.

Printre persoanele]nsemnate ce am mai v[zut la acea epoc[nu voi trece sub t[cere pe dnul Thouvenel, ambasadorul Fran\ei la Constantinopol, =i pe ilustrul poet Lamartine.

Dl Thouvenel care ne-a fost de mare ajutor]n lupta noastr[pentru alegerea deputa\ilor sub caimacamia lui Vogoridi, este un spirit]nalt, un caracter drept =i energic, unul din acei oameni pe care o na\ie]ntreag[se poate rezema cu]ncredere. Ex. Sa a manifestat o adev[rat[mul\umire pentru curajul =i patriotismul ce au ar[tat rom`nii]n ultimele evenimente =i a ad[ugat:

— De mult a=teptam ca na\ia rom`n[ s[ dea semne de via\[ =i sunt fericit c[ a=teptarea mea nu va fi ]n=elat[. }nc`t un popor nu d[acele semne, el nu merit[de a atrage aten\ia =i simpatia lumii.

Dnul Lamartine, dulcele poet al inimilor tinere, eroul poetic al revolu\iei de la 1848, de=i ajuns acum]n iarna vie\ii, totu=i poart[pe a sa frunte larg[aureola geniului. Conversa\ia sa e armonioas[=i fermec[toare ca un r`u limpede ce curge ]ntre maluri ]nflorite. Sim\irile ]nalte, ideile sublime, cuget[rile filozofice curg din buzele sale sub forma cea mai corect[ a limbii franceze =i cu o bog[\ie ce minuneaz[ pe ascult[tori. Nu cred s[ se g[seasc[ aiure ca ]n Fran\a asemenea oameni care s[ posede o facilitate at`t de mare de a-=i exprima g`ndirile. Lamartine are o elocven\[ r[pitoare chiar ]n convorbirile vie\ii private, =i care ]n ]mprejur[rile cele mari ale vie\ii publice devine o putere ce opre=te omenirea pe malul pr[pastiei sau o ]mpinge ]n fundul ei. L-am ascultat, timp de o or[, cu nesa\, f[c`nd o mult ingenioas[diserta\ie asupra poetului Béranger, =i mai cu seam[l-am admirat c`nd a desf[=urat dinaintea noastr[minunata panoram[a Orientului]ntrev[zut de

el prin v[lul geniului s[u. Dezvolt`nd o teorie str[lucit[=i mult seduc[toare asupra viitorului oriental, marele poet s-a adresat c[tre mine =i a rostit aceste cuvinte, demne de meditat:

— Domnul meu, de=teptarea unei Na\ii este cel mai sublim spectacol ce-l poate da omenirea cerescului Creator;]ns[c`nd o na\ie are norocul de a atrage privirea lui Dumnezeu, ea trebuie s[ se men\ie la ]n[l\imea pozi\iei =i a demnit[\ii sale. Eu, dnul meu, fac sincere ur[ri pentru prosperitatea =i m[rirea rom`nilor, c[ci mi-a pl[cut totdeauna a vedea pe copii p[=ind pe urmele onorabile =i glorioase ale str[bunilor!

DIN POSTUME

SUVENIRE DIN 1855

Lui Ion Ghica

Amice,

}n cumplitele catastrofe de la Sedan =i de la Metz, doi oameni nenoroci\i, mare=alul Bazaine =i generalul Wimpfen, au avut trista misie de a subsemna cu numele lor cele mai colosale capitula\ii din istoria militar[a lumii. Ace=ti doi capi de oaste, dintre care unul, mare=alul Bazaine, implicat]ntr-un proces celebru, a fost condamnat la degradare =i la]nchisoare pe via\[, am avut ocaziune de a-i cunoa=te la Cr`m,]n ni=te]mprejur[ri ce-mi place a-mi reaminti, c[ci ele se raporteaz[la un timp de glorie pentru imperiul Fran\ei, un timp de mari evenimente politice care au produs regenerarea patriei noastre.

Iat[notele ce g[sesc]n jurnalul meu de c[l[torii. |i le trimit]n toat[simplitatea lor, astfel cum ele au fost scrise sub impresiile diverse ce am sim\it]n primblarea mea printre ruinele ora=ului Sevastopol =i pe \[rmurile Cr`mului ocupate de c[tre armatele aliate]n anul 1855.

25 noiembr.

PE MAREA NEAGR{

Gigantica expedi\ie a puterilor de la Apus]n contra colosului de la Nord =i faptele s[v`r=ite ]n timp de c`teva luni pe marginile imperiului rusesc au atras ochii lumii]ntregi asupra Cr`mului

precum odinioar[Palestina de=teptase av`ntul r[zboinic al Cre=tin[t[\ii. Numele ora=ului Sevastopol a dob`ndit acela=i r[sunet ca =i Ierusalimul, c[ci neamurile care au mers]n secolele trecute ca s[-=i verse s`ngele pentru ap[rarea Sf`ntului Morm`nt au]ntreprins]n zilele noastre o nou[cruciad[pentru ap[rarea civiliza\iei =i acum ele tab[r[sub zidurile Sevastopolului.

Cr`mul a devenit ast[zi col\ul de p[m`nt cel mai important, fiindc[pe \[rmurile lui se dezbate chestia Orientului. El este mai cu seam[pentru noi, rom`nii, locul sacru unde se pl[smuie=te viitorul \[rilor noastre. Cum se face dar c[ tinerimea rom`n[nu alearg[cu entuziasm s[se]nroleze sub stindardul francez =i s[combat[al[turi cu acei care acum r[s[desc arborele de via\[al neamului rom`nesc? Aceast[nep[sare este un fenomen psihologic greu de explicat =i totodat[prea pu\in recomandabil pentru sim\ul de patriotism al str[nepo\ilor lui Traian.

Sub]ndemnul acestor g`nduri =i cuprins de o ne]nvins[curiozitate, m-am decis a]ntreprinde un pelerinaj la vechea Taurid[,]ntov[r[=it de un amic[1] ce fusese]nc[o dat[ ]n Crimeea.

De=i iarna se apropie cu cortegiul ei de furtuni pe Marea Neagr[, ne suim vesel am`ndoi pe vaporul ce merge la Kamie=, zic`nd adio lui Negri, lui Rallet, lui Ion Ghica[2] =i la mai mul\i ofi\eri din tab[ra de la Maslac, care au venit s[ne vad[plec`nd. Unul din ei, locotenentul Laurent, ce a luat parte activ[la asediul Sevastopolului]n posturile cele mai periculoase =i acum comandeaz[vaporul ambasadei franceze, mi-a dat scrisori de recomanda\ie pentru generalul Wimpfen =i pentru colonelul de Vernon, mare prevot[3] al armatei de Orient. Doamna Bazaine, afl[toare

---

[1] Baligot de Beyne.

[2] Ini\ial, Alecsandri scrisese *\ie, amice,* apoi a =ters =i a scris deasupra *lui Ion Ghica.*

[3] *Prévôt* (fr.) - comandant al jandarmeriei, la cartierul general al unui corp de armat[.

acum]n Constantinopol, m-a]ns[rcinat cu un pachet pentru b[rbatul ei, comandantul actual al ora=ului Sevastopol.

Astfel asigura\i de a g[si]nlesniri =i protec\ie la nevoie pe \[rmurile Cr`mului, ne l[s[m cu nep[sare pe seama generoasei Providen\e care se ]ngrije=te de soarta c[l[torilor =i, lu`nd Bosforul de-a lungul ca printre o feerie de teatru, trecem pe l`ng[ Fanaraki =i intr[m ]n Marea Neagr[ c[reia vaporul nostru se ]nchin[ respectuos. Aceast[ ]nchinare ]ns[, provenit[ pe nea=teptate din undularea apei, ne face s[ pierdem echilibrul =i na=te mai multe incidente tragicomice. Unul din pasageri, negustor de boi, gros =i gras c`t un buhai, urm`nd *zuliul* cor[biei, g[se=te de cuviin\[ a executa un rostogol prelungit ]ntocmai ca o balerc[ ce s-ar duce de-a dura pe o costi=[. Altul, mai sprinten, surprins de o nou[ mi=care a vaporului, *tangajul*, purcede la galop, f[r[ voia lui, de la o margine p`n[la ceelalt[a podului, =i nu se poate opri dec`t ag[\`ndu-se cu desperare de g`tul unui turc mahmur pe care ]l r[stoarn[ ]mpreun[ cu d`nsul. Tot atunci, o vivandier[cochet[, de=i cam st[tut[, se pr[vale pe spinare de pe scaunul ce gemea sub gra\iile ei, =i arat[soarelui aprins o pereche de cal\avete stacojii, care poart[ ]n litere de aur deviza heraldic[: *honni soit qui mal y pense*[1].

}n vremea aceasta c[pitanul, suit pe pasarel[, d[ordine prin buciumul de alarm[*(porte-voix)*. Contramai=trii =uier[din fluiera=e de argint pentru ca s[reguleze manevrele; o parte din marinari]n=ira\i sus pe verguri desf[=oar[p`nzele =i ceilal\i alearg[ de-a lungul podului tr[g`nd fr`nghiile dup[ d`n=ii. V`ntul sufl[ cu t[rie; valurile clocotesc ]n spum[ =i se izbesc de coastele vasului; ma=ina geme cumplit ]n p`ntecele lui, =i aburii ies pe \evie cu o v`j`ire]nfior[toare; iar bie\ii pasageri, pierdu\i]n acel v[lm[=ag sp[im`nt[tor, fug c`nd de-o parte, c`nd de alt[ parte, ame\esc =i ]ncep a resim\i simptomele bolii de mare. Unii ofteaz[ ad`nc =i

[1] S[-i fie ru=ine celui ce se gânde=te la ceva ru=inos *(fr.)*.

cad pe g`nduri; al\ii se apropie =ov[ind =i grabnic de bastingajuri, al\ii dispar ]n cabine, iar turcul mahmur, ghemuit ]ntr-un col\, roste=te Allahuri desperate. Dar ]n fine, p`nzele se rotunjesc ca piepturi uria=e de leb[d[, marinarii se ast`mp[r[ =i vasul ]=i ia zborul repede, l[s`nd]n urm[-i o lung[brazd[spumegoas[.

}nspre sear[, odat[cu asfin\itul soarelui, v`ntul cade, valurile se alin[=i luna ridic[discul s[u aurit pe linia orizontului. Ea pare curioas[de a vedea ce se petrece pe]ntinsul m[rii =i pe]ngustul cor[biei.

Atunci to\i pasagerii reapar z`mbitori, de=i cam palizi, =i se laud[c[n-au p[timit nicidecum de boala m[rii;]ns[=i proprietara cal\avetelor heraldice pretinde c[are stomac de bronz ca =i inima.

Fiind deci cu to\ii mul\umi\i de d`n=ii, ]ncrez[tori ]n atestatul de bravur[ ce =i-au acordat singuri =i lini=ti\i mai cu seam[ prin aspectul m[rii lini=tite, ei se ]mpart ]n deosebite grupe, c`nt`nd, fum`nd, glumind =i vorbind cu mare entuziasm de asaltul ce francezii au dat ora=ului Sevastopol. Ar crede cineva, auzindu-i, c[to\i au fost fa\[=i au contribuit la acel eroic fapt militar.

Amicul meu =i eu ne primbl[m printre grupele acum re]nviate =i sond[m cu ochii orizontul pentru ca s[z[rim coastele Cr`mului, sper`nd c[vom z[ri chiar turnul Malacofului. Acest turn apare]n]nchipuirea mea cu prestigiul misterios al palatelor din pove=ti, dar mai avem]nc[mult[mare de br[zduit cu pieptul vaporului p`n-a ne g[si ]n fa\[ cu el; prin urmare ne pogor`m]n cabin[ca s[adormim]n pl[cuta leg[nare a valurilor alinate.

A dou[zi, 26 noiembrie, marea se tulbur[din nou chiar pe la ora c`nd to\i a=teapt[dejunul cu ner[bdare. Pe loc simptomele bolii de mare se manifest[din nou printre pasageri, g[sind stomacurile lor de=arte, =i ace=tia, s[rmanii! departe de a se pune la mas[pentru ca s[-=i potoale luptele stomacului, se gr[besc a se pune]n paturi. Ziua trece cu destul[monotonie pentru d`n=ii =i ora pr`nzului sun[f[r[a-i decide s[se scoale pentru ca s[re]nnoiasc[laudele de ieri. Unii gem pe toate tonurile gamei suferin\ei;

al\ii sunt furio=i c[nu pot s[ia parte la mas[=i c[au s[fie obliga\i de a o pl[ti, iar majoritatea doarme dus[pentru ca s[adevereasc[proverbul francez: *qui dort, dine*[1].

Cerul se acoper[treptat cu nori suri, care se tot]ntunec[; v`ntul devine tot mai tare =i mai rece cu c`t ne apropiem de Crimeea; vaporul are spasme =i]nainteaz[plec`ndu-se, ridic`ndu-se, culc`ndu-se pe coaste, =ov[ind prin spuma valurilor ca =i c`nd ar fi cuprins de be\ie. Turcul mahmur, ajuns la jum[tate de suflet, suspin[ ]n Allah pe care nici el]nsu=i nu-l aude, iar vivandiera =i-a pierdut min\ile =i cal\avetele]n zguduirea ce-i produce mi=-carea cor[biei. }nt`lnim multe corvete care vin de la Kamie= =i de la Balaclava; ele au transportat provizii pentru armatele aliate, =i acum se ]ntorc la Constantinopol, duc`nd la spitalurile din Pera =i din Scutari un mare num[r de osta=i r[ni\i sau bolnavi. Noi]i salut[m]n treac[t =i ei ne r[spund cu glasul slab: *Vive la France!* S[rmanii! C`\i dintre ei sunt destina\i a nu mai revedea patria lor!

Noaptea-i neagr[! o triste\e profund[ne cuprinde c`nd lumina zilei este ]nlocuit[ prin razele palide ale fanarelor aprinse pe pod... Omul de la c`rm[st[neclintit cu ochii \inti\i pe busol[=i cu m`inile pe roat[; ofi\erul de cuart se primbl[ de-a lungul, ]nvelit ]n manta; o parte din marinari stau aduna\i ]n cap[t, iar noi. . . Somnul e negustor de minciuni; el ne aduce visuri ademenitoare, pline de verdea\[ =i de flori... +i ]n faptul zilei z[rim p[m`ntul Crimeii alb de z[pad[.

[1] Cine doarme, m[nânc[*(fr.)*.

SUVENIRE DIN VIA|A MEA
NOT{

CUPRINS

Mirce=ti, mai 1865

Familia mea este originar[din Vene\ia.

Pe timpul c`nd aceast[ republic[ era ]n str[lucire, un str[bun al meu, om cu inim[ ]ndr[znea\[ =i cu spirit cavaleresc, veni ]n Moldova, se puse cu a lui spad[ ]n serviciul \[rii, se c[s[tori cu o rom`nc[=i deveni ob`r=ia familiei Alecsandri.

}n una din c[l[toriile mele, am descoperit mai multe persoane cu acela=i nume]n Vene\ia,]n Padova =i]n Ferara.

P[rintele meu, vornic Vasile Alecsandri, om de o mare]n\elepciune, de o probitate rar[=i]nzestrat cu sim\iri generoase, a =tiut a-=i crea singur o avere]nsemnat[=i o pozi\ie]nalt[ ]n patria sa.

Maica mea, suflet nobil =i]ngeresc, Elena Cozoni, era asemene de origine italian[. N[scut[ ]n t`rgul Ocnei, maic[-mea avu =apte copii, dintre care cinci fete =i doi b[ie\i. Din toat[familia mea, ast[zi ne g[sim r[ma=i pe lume numai fratele meu Iancu =i eu!

Sunt n[scut]n Bac[u, la anul 1821, luna iulie,]n timpul revolu\iei grece=ti ce a izbucnit mai]nt`i]n Moldova sub comanda prin\ului Ipsilanti.

|ara fiind pe atunci]n prada eteri=tilor greci =i a ienicerilor, p[rin\ii mei fur[nevoi\i a se ad[posti]n codri, cu copiii lor =i cu c`\iva servitori credincio=i.

Na=ul meu a fost fratele maicii mele, Mihai Cozoni, om viteaz, v`n[tor vestit ]n Mun\ii Ocnei, care, intr`nd]n oastea lui Ipsilanti, ca suta=, muri cu arma]n m`n[la Dr[gu=eni,]n Valahia (vezi balada *Andrii Popa*).

Suvenirele mele din copil[rie]ntrev[d ca prin vis priveli=ti c`mpene=ti dominate de un p[r s[lbatic, o casu\[ mic[ ]n Ia=i, ]n care locuise familia mea, =i figurile unor \igani sclavi ce tremurau dinaintea mamei Gafi\a, o jup`neas[de cas[,]n care maica mea avea toat[ ]ncrederea, =i dinaintea b[rbatului ei Gheorghe Ciolacu, un grec de la Hio, ciunt de o m`n[, =i care era v[taf. Am`ndoi erau tipul cel mai adev[rat de servitori credincio=i ce cu vremea fac parte din familie. Mama Gafi\a m-a crescut pe bra\e-i =i mo= Gheorghe m-a]nv[\at a vorbi grece=te. Mi-am f[cut cele]nt`i studii la c[lug[rul Gherman, amic al casei (el a dat lui Grigore Ghica vod[ manuscriptul lui +incai), =i mai t`rziu am intrat]n pansionatul dlui Victor Cuénim, un soldat din armiile lui Napoleon, r[t[cit =i r[mas]n Moldova. }n timpul c`t am petrecut la el, cea mai mare pl[cere a mea, c`nd sunau orele de recreare, o g[seam]n privirea dealurilor]nverzite ale Socolei. Vederea orizontului]mi insufla dorin\e de zburare. Sosirea r`ndunelelor, trecerea c`rdurilor de cocori pe albastrul cerului]mi produceau un neast`mp[r sufletesc ce intriga foarte mult pe bravul soldat al lui Napoleon.

}n vara anului 1834, dl Cuénim dusese =colarii s[i ca s[petreac[vacan\ele pe malul Prutului; satul]n care ne g[seam era desp[r\it de acest r`u prin o mic[ p[dure de copaci gro=i =i rari. }mi pl[cea a m[ r[t[ci la umbra lor, c[ci ]mi ]nchipuiam c[ eram, ]ntr-o insul[ s[lbatic[, Robinson Cruzoe. M[ furi=am pe dup[ copaci c`nd ajungeam pe malul apei =i priveam cu oarecare grij[cazacii ce treceau pe cel[lalt mal, c[l[ri pe caii lor mici =i]narma\i cu l[nci lungi. Umbrele lor se prelungeau pe fa\a apei =i c`ntecele lor r[sunau puternic]n p[dure.

(Mai multe foi sunt t[iate din caiet; probabil c[ele con\ineau urmarea relat[rii.)

[P~INEA AMAR{ A EXILULUI][1]

CUPRINS

Mirce=ti, 1881

Amice Ghica,

Gustat-ai vreodat[*p`inea amar[a exilului*? Sper c[nu, dar]n orice caz]mi place a constata c[ai sc[pat teaf[r, ca =i mine, de influen\a sa perturbatoare.

*P`inea amar[ a exilului* posed[ strania proprietate de a crea ]n \ara noastr[ martiri noi =i patenta\i. Ea trebuie s[ fie pl[m[dit[ cu o parte din f[in[ neagr[, muced[, aprins[ =i cu trei p[r\i de lacrimi de crocodil, de zeam[ de m[tr[gun[ =i de bocete patriotice; — a fi m`ncat p`inea amar[a exilului este un fapt care de la 1848]ncoace a devenit la noi un titlu la admirarea, la recuno=tin\a genera\iilor prezente =i viitoare.

Pe frontonul Panteonului din Paris este scris]n aur:

Aux grands hommes la Patrie reconnaissante.

Pe frontonul Panteonului ce se va ridica odat[ ]n Bucure=ti va figura urm[toarea inscrip\iune:

Celor cu p`inea amar[a exilului: Patria recunosc[toare.

E=ti om c`t de ordinar, destinat a trece pe lume necunoscut? A face umbr[ p[m`ntului de azi p`n[ m`ine? E destul s[te]mping[norocul a te]nfrupta m[car cu alocu\ia de p`inea amar[a exilului, pentru ca s[te treze=ti cu un nimb str[lucit pe frunte, ca sfin\ii din ceaslov, s[devii om]nsemnat, patriot de prima clas[=i s[

[1] Titlul scrisorii este cel pe care inten\iona s[i-l dea Alecsandri.

aspiri la orice onor, ba chiar =i la recompens[na\ional[. . . reversibil[, sub pretext c[e=ti mucenic al unei credin\e la care nici nu ai visat. Cu at`t mai mult dac[ destinul te-a ajutat a juca un rol oarecare ]n evenimentele \[rii, dac[ ai fost silnic dep[rtat de s`nul ei sau chiar dac[te-ai dep[rtat]nsu\i, de bun[voie, ca un om prudent c`nd ai sim\it apropierea unui pericol serios.

Totul e s[fi fost condamnat s[pui pe umeri haina de proscris a petrece c`tva timp ]n centrurile cele mari ale civiliza\iei, ]n Paris, ]n Viena, ]n Londra etc., a-\i lumina mintea la focarul =tiin\elor =i al artelor frumoase, a deveni pe nesim\ite un om nou... ]ndop`ndu-te cu p`inea amar[a exilului!

C`nd privesc prin fereastr[ c`mpiile acoperite cu z[pad[, copacii pudrui\i cu praf de ghea\[, cerul ascuns sub o p`cl[ deas[, natura moart[, viscolul ce spulber[ om[tul, de pare c[ ]ns[=i atmosfera tremur[ de frig, c`nd aud =uieratul]nfior[tor al criv[\ului care stinge via\a]n treac[tul s[u, m[g`ndesc la adev[ra\ii martiri din timpurile noastre =i]mi zboar[prin minte unele strofe din *Pohod na Sibir*.

Sub cer de plumb]ntunecos,
Pe c`mp plin de z[pad[,
Se tr[g[neaz[-ncet pe jos
O jalnic[gr[mad[
De oameni tri=ti =i]nghe\a\i
}n lan\uri fereca\i!

S[rmani de =ase luni acum
Ei merg f[r[-ncetare
Pe-un larg pustiu ce n-are drum,
Nici ad[post nu are.
Din c`nd ]n c`nd un ostenit
Mort cade, p[r[sit!

E lung cel =ir de os`ndi\i! —
Pe v`n[ta lor fa\[
Necontenit sunt p[lmui\i

De-un criv[\ plin de ghea\[
+i pe-al lor trup de s`nge ud
Des cade biciul crud!
. . . .

Convoiu-ntreg nedezlipit
}ngenunchind se las[
Pe c`mpul alb =i troienit
Sub negura geroas[.
+i st[gr[mad[la un loc
F[r' ad[post nici foc!
. . . .

Treptat om[tul spulberat
Se-ntinde ca o mare
+i cre=te =i sub el, treptat,
Convoiu-ntreg dispare,
+i-n zori tot c`mpu-i]nvelit
C-un giulgi nem[rginit!

Au fost!... Acum ei unde s`nt?...
Un c`rd de vulturi zboar[
Pe sus c-un repede av`nt
+i iute se coboar[.
Iar dintre brazi vine url`nd,
Url`nd lupul fl[m`nd!

Iat[suferin\e, iat[martiri! Ochii se umplu de lacrimi c`nd aceast[imagine grozav[trece pe dinaintea lor.

C`nd m[ g`ndesc]ns[la exilul de la 1848, din care noi]n=ine am f[cut parte, =i]mi aduc aminte de a=a-zisa p`ine amar[ a acelui exil, nu m[ pot ap[ra de o ironic[ z`mbire. Unde ne-am exilat de bun[voie, noi, pretin=i eroi ai acelei epoci? Unii]n Paris, al\ii]n Viena, adic[ ]n ora=ele care ne atrag mai mult pe noi, rom`nii; al\ii ]n Constantinopol, pe malul Bosforului feeric, unde tu avuse=i mul\umirea de a da ospitalitate cu p`inea amar[a exilului =i cu alte cataifuri la mul\i din compatrio\ii no=tri, victime ale revolu\iei

de la 1848 (sic); al\ii la Brusa,]n Asia minor[at`t de frumoas[, unde guvernul turcesc i-a tratat ca pe musafiri ai sultanului, d`ndu-le pensii.

Care dintre noi a pierit de foame, de frig =i mizerie]n tot timpul c`t ne-am delectat sub cerul albastru al Orientului =i ne-am bucurat de bunurile civiliza\iei occidentale? Unul singur a murit de dorul \[rii =i al copiilor lui, nenorocitul Ioan Voinescu, iar noi, ceilal\i proscri=i, afar[de vreo doi, trei, care au trecut din via\[ca to\i muritorii lumii acesteia, ne-am]ntors acas[din str[in[-tate, din exil, ca dintr-o plimbare prin \[ri]nc`nt[toare, dintr-o c[l[torie ]n care am c`=tigat experien\[, suvenire pl[cute =i cuno=tin\e de folos \[rii noastre.

Am m`ncat ]ns[ p`inea amar[a exilului? Dar! am m`ncat cu destul[ veselie =i la restaurantele cele bune, =i ]n bun[ companie, =i, dup[ revenirea noastr[ ]n patrie, ne-am g`ndit adesea la d`nsa, m[rturisind ]ntre noi c[ era destul de alb[ =i nu tocmai amar[. Unii dintre noi au mers p`n[a o binecuv`nta ca pe o anafur[cu care s-au]mp[rt[=it moldoveni cu munteni, pentru ca s[ajung[la unirea \[rilor surori.

A veni dar ast[zi =i a se poza dinaintea publicului ca un martir cu stomacul stricat de p`inea amar[ a exilului este un act sau de naivitate, sau de smintire, sau de =arlatanie, =i e de mirat cum de se mai pot g[si oameni care s[ aib[ nedemnitatea a ]ntinde m`na la favoarea public[, strig`nd cu tonul calicilor:

„*D[la p[c[tosul care a m`ncat p`inea amar[a exilului*“.

Dar ce s[ne mir[m, amice Ghica? Nu suntem oare deprin=i a vedea]n zilele noastre minunile bosc[riei celei mai perfec\ionate?

Epoca noastr[este o epoc[produc[toare de tot soiul de saltimbancuri politice =i sociale. Ea d[na=tere la o mul\ime de]ndr[zneli imprudente =i la feluri de fiin\e eteroclite care ar putea s[ocupe un loc]nsemnat]n muzeul lui Barnum, celebrul exibitor de monstruozit[\i. Pe l`ng[vi\elul cu trei capete din Australia,

pe l`ng[ invalidul cu cap de lemn =i femeia cu barb[ din Fran\a etc., ar figura cu destul succes productul cel mai straniu din Rom`nia, adic[: omul cu burta plin[de p`inea amar[a exilului, =i un alt product nu mai pu\in comic, despre care voi scrie alt[dat[, adic[omul care, singur el, a f[cut tot]n \ara aceasta =i a ghiftuit-o de glorie, de libertate, de m[riri =i de prosperit[\i, f[r[=tirea ei.

}n primii ani ai domniei lui Cuza r[s[riser[ca ciupercile ni=te patrio\i de a treia m`n[ care se porecliser[ cu emfaz *[i dint`i*. Ei sus\ineau c[aclamaser[*[i dint`i* cu entuziasm ziua de 5—24 ianuarie 1859, ei aclamaser[ cu frenezie *[i dint`i* cu convic\iune =i admira\iune proclama\iunea conven\iunii, dup[stilul lor, ei aclamaser[*[i dint`i* pe Doi Mai etc., prin urmare acei aclamatori de meserie g[seau c[ aveau dreptul a fi tot *[i dint`i* =i la]mp[r\eala pl[cintei.

Acum]ns[nu mai pare destul de avantajoas[cariera de *[l dint`i*; lumea e ]n progres, ambi\iile au crescut odat[ cu poftele. Ast[zi a ie=it ]n pia\[ o nou[ band[, care, neav`nd cu ce s[atrag[ochii lumii,]=i pun pe cap *p`inea amar[ a exilului* ca o cunun[ de spini =i strig[ c`t]i \ine gura c[fiecare din ei,]n parte, a dezmorm`ntat Rom`nia. Ei sunt cioclii salvatori ai fiicei lui Traian!... +i astfel e de neghioab[gloata gurilor c[scate c[se ademenesc a crede la eroismul acelor ciocli =i la existen\a unor fapte care n-au existat =i nici se vor g[si]n istorie, precum =i la dezmorm`ntarea \[rii noastre, care — slav[Domnului — nu murise niciodat[.

C`t de tic[loas[, c`t de c[zut[ar fi trebuit s[fie mo=ia str[mo=easc[, dac[era de ajuns bra\ul unui pitic s[o ridice pe picioare. }nchipuie=te-\i Buceciul d[r`mat printr-un cutremur de p[m`nt =i ridicat de cine? de Statu-Palm[din poveste.

Ce r`s homeric o s[ arunce posteritatea c`nd va privi]n panorama timpului trecut caricaturile comice ale *[lor dint`i*, ale celor cu *p`inea amar[a exilului* =i ale dlor *dezgrop[tori de \ar[*. Cu ce sigiliu ne=ters de ridicol au s[fie! S[rmani]nfiera\i pentru totdeauna! Cum au s[fie exploata\i]n folosul comediei de c[tre autori dramatici ai viitorului.

Astfel Shakespeare a nemurit pe Falstaff, Moliére pe Tartuffe, Cervantes pe Don Quijotte etc. Astfel poporul italian a incarnat grotescul]n Pulcinello, francezul]n Guignol, rom`nul]n Vasilache |iganul, ru=ii]n Hagi Aivat etc.

Ferici\i urma=ii no=tri! Vesele ore au s[petreac[=i mult au s[se minuneze de naivitatea str[bunilor lor!

CUPRINS

APRECIERI

Alecsandri poate rezista victorios lecturii atunci c`nd =tim s[ alegem din opera lui ceea ce a dat mai spontan, mai puternic =i mai complet, ]n armonie cu versurile-i clasice. }n primul r`nd trebuie s[punem comediile lui. +i, mai presus de ele, minunata lui proz[, a=a de luminoas[=i de fin[. Impresiile lui de c[l[torie a= putea zice c[sunt pagini necunoscute, pentru c[moda vrea s[asocieze numai versuri la numele lui Alecsandri,]ns[cine le descoper[intr[ ]n ele cu surprindere =i cu uimire, ca]ntr-un vechi palat]nc`nt[tor.

Mihail SADOVEANU, *M[rturisiri*, Editura pentru literatur[=i art[, Bucure=ti, 1960, p. 158.

+i]n *Dridri*, roman abia]nceput, notabil este stilul de epoc[.

George C{LINESCU, *Istoria literaturi rom`ne de la origini p`n[ ]n prezent*. Edi\ia a II-a, rev[zut[=i ad[ugit[. Editura Minerva, Bucure=ti, 1986, p. 318.

Un loc aparte]n crea\ia de proz[a lui Alecsandri ocup[ ]nceputul de roman *Dridri* (scris]n 1869, publicat]n 1873) =i nuvela *Marg[rita* (scris[ ]n 1870, public`nd din ea numai un mic episod ]n 1880). Cea din urm[ este o nuvel[ plin[ de cli=ee =i lipsit[ de vreo ]nsemn[tate deosebit[, de=i ofer[ c`teva descrieri de natur[izbutite =i, la un moment dat, o critic[a monahismului, destul de ascu\it[. Te]ntrebi ce a putut determina pe scriitor s[creeze aceast[nuvel[, pe care niciodat[nu arat[a inten\iona s[o publice, cum de a p[r[sit el stilul obi=nuit al prozei sale cu caracter subiectiv — =i totu=i at`t de obiectiv — ]n care izbutea at`t de bine, abord`nd modalit[\i literare desuete, pe care el]nsu=i de mult le p[r[sise, =i dac[nu cumva nepublicarea ei nu se datoreaz[con=tiin\ei sale c[nu reu=ise, deci unei exigen\e literare

mai presus dec`t ]n genere i se presupune. *Dridri*, ]n schimb, de=i ne]ncheiat =i de=i prezint[ ]n ceea ce ofer[, ]ndeosebi ]n prima parte, o serie de sl[biciuni, aduce c`teva lucruri foarte interesante. }n primul r`nd, ]n cel dint`i capitol, imagini din lumea teatrelor pariziene]n perioada din jurul anului 1848, prozatorul nostru, de=i nu se eliberase cu totul de cli=ee, izbutind o]nf[\i=are vie, un dialog plin de verv[, uneori cu replici de un sc`nteietor =i rafinat spirit, dovedind capacitatea de a ]nregistra am[nunte caracteristice de teatru. Mult mai interesant este totu=i cel de al doilea capitol. }nf[\i=`nd un epilog al mi=c[rii revolu\ionare din Moldova de la 1848, Alecsandri surprinde cu mult[luciditate, cu mult[for\[de observa\ie =i spirit critic o serie de aspecte ale evenimentelor din acest moment, sesiz`nd mai cu seam[ nep[sarea boierimii fa\[ de aceste evenimente. Pe de alt[ parte, capitolul m[rturise=te o ]nsemnat[ evolu\ie a scriitorului pe linia ad`ncirii realismului...

G. C. NICOLESCU, *Proza lui Alecsandri.* — }n cartea: A l e c s a n d r i, *Proz[*. Editura pentru literatur[, Bucure=ti, 1966, p. XVII—XVIII.

Delicioas[e proza narativ[— =i proza]n genere — a lui Alecsandri. Indiferent de specii: nuvele, coresponden\[, aceast[proz[e scris[alert, spiritual, cu verv[, consolidat[prin scene vii, unele dialogate. }n prozele de imagina\ie nu partea epic[, senza\ional[, roman\ioas[, re\ine aten\ia, ci pictura de medii, peisaje, interioare. Cu at`t mai mult, rememor[rile de c[l[torie, relat[rile cu caracter autobiogarfic de orice fel ]nc`nt[, prin variate descrieri, prin portretiz[rii, prin reproducerea unor discu\ii sau conversa\ii interesante, prin istorisiri de felurite p[\anii. Av`nd ]nn[scut darul moldovenesc de a povesti, prozatorul-poet =tie tot at`t de bine s[zugr[veasc[. Priveli=-tile din Balta Alb[, de exemplu, nu se mai uit[: „Pe marginea unei b[l\i z[rii deodat[un soi de t`rg ce nu era t`rg, un soi de b`lci ce nu era b`lci; o adun[tur[extraordinar[, o]n=iruire neregulat[de corturi, de c[su\e de sc`nduri, de vizunii, f[cute ]n rogojini, de bra=ovence, de cai, de boi, de oameni care ]nformau de departe una din priveli=tile cele mai originale de pe fa\a p[m`ntului“. }n proza de idei o preocupare constant[e ap[rarea limbii, manifest[rile contrare spiritului ei,]ndeosebi „pumnismul“, fiind ironizate caustic.

Dumitru MICU, *Scurt[istorie a literaturii rom`ne*, I. Editura Iriana, Bucure=ti, 1944, p. 201.